

نودشنز اا

(بلوچي ريزمانك)

ردء بند : سنيا خالق

بلوچي اكيڊمي كوئسٽ

www.balochiacademy.org

Email: balochiacademy@gmail.com

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ درائیں حق گوں اکیڈمی ۽ انت۔
بیدے اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چاپ کت نہ کنت۔

(انٹرنیٹ ایڈیشن)

نوڈشنزاں	...	کتاب ۽ نام
سنیا خالق	...	رد ۽ بند
شوکت برادرز پریس، کراچی	...	پرنٹر
2017	...	سال
100	...	نہاد

ISBN # 978-969-680-033-0

ناماء :

من وتی اے جہدء وتی آر پیں پت واجہ ڈاکٹر
فضل خالقء نامء کناں کہ آئی مہراوست ء راہ در بری منء
دائم زندء جتائیں ماناء پیش دارینت ء آئی اوست منء
دیروئیء سکینء دنت ء آئی کمک پہ من زندء ہرچ بہرء
ساڑی انت۔

ل

<u>تاکدیم</u>	<u>سُرگال</u>	<u>شمار</u>
7	-----	پیشگال
10	اولی بہر : ریزمانک نبشتانک	* -
11	غوث بہار	1 - انشائیہ
26	صباہ دشتیاری	2 - من و انشائیہ
27	ریزمانک ء از می پچار ء راجد پتر ء بلوچی ریزمانک -- م-ن دشتی	3 -
43	ڈاکٹر بشیر سیفی / رحیم مہر بلوچ	4 - انشائیہ چی یے؟
69	رشید امجد / ڈاکٹر فضل خالق	5 - چیزے انشائیہ ء بابت
74	اطہر پرویز / ارشد حسرت	6 - ریزمانک
81	ڈاکٹر انور سدید / نرگس نثار	7 - ریزمانک ء سپر
87	دومی بہر : بلوچی ریزمانک	* -
88	صباہ دشتیاری	1 - چوالما گوا تیگ بان
94	صباہ دشتیاری	2 - منی واہگ

- 99 3۔ اے مکران انت ----- کمبر بلوچ
- 103 4۔ ڈلاور ----- صباء دشتیاری
- 109 5۔ ریل مئے ریل ----- صباء دشتیاری
- 113 6۔ زبان ----- صباء دشتیاری
- 119 7۔ ادب بے ادبی ----- صباء دشتیاری
- 125 8۔ مسودہ ----- اکرم صاحب خان
- 132 9۔ غم ----- جاوید زہیر
- 134 10۔ داں کد یک بے پیگ سچ ایت ----- صابر ناگمان
- 137 11۔ پسند ناپسند ----- یاسین مجروح
- 139 12۔ جتنکے ٹو ----- عیسیٰ گل
- 145 13۔ دعوت ----- حمل نصیر
- 147 14۔ کریٹ ----- ڈاکٹر فضل خالق
- 151 15۔ پادیک ----- عثمان توکل
- 153 16۔ پونز ----- عیسیٰ گل
- 158 17۔ پونز ----- صباء دشتیاری
- 164 18۔ مگسک ----- فضل کریم نادر شہرک
- 169 19۔ چم ----- عیسیٰ گل
- 173 20۔ بیا او حجام ----- ناگمان
- 178 21۔ انسان بے دُ مب ----- عیسیٰ گل
- 184 22۔ دل گنوک گوں من بے جیڑ پیت ----- حاجی عبدالغفار ندیم

- 191 23۔ لائیت۔۔۔۔۔ اے۔ آر شہزاد
- 194 24۔ جتائی۔۔۔۔۔ مختار امیر مندی
- 196 25۔ قاضی ء بخت۔۔۔۔۔ در جان محب
- 200 26۔ چراگ۔۔۔۔۔ گوہرام اسلم بلوچ

پیشگال

چوناہا بلوچی لبز انک ء بازیر ہنچیں ردانکی ء شعری تہراست کہ آہانی سرا
پولکاری کم بوتگ یا نہ بوتگ۔ ریزمانک (انشائیہ) ہم ہے تہرانی تہا کیے کہ ایشی
ء سراہج وڈریں پولکاری نہ بوتگ باید و ایشیں اے تہر ء سراکلا نہیں ء شرزانتے ء
پیش ء چہ کار بکرتیں ء منی ڈولیں زانت در بر و نودر برے ء ہما آنی کرتگیں کار بہ
وانتیناں بلتے چوش نہ انت بلوچی لبز انک ء بازیر پڑانی وڈار ریزمانک ء پڑ ہم
ہورک ء ہالیگ انت۔

منی سفرے بندات ریزمانک ء نیمگ ء اے رنگ ء بندات بوت کہ
وہدیں ماوتی مکتب ء ریزمانک ء بابت ء وانگ ء اتاں۔ گڈاں من ء ریزمانک ء
سراسک کم کار دست کپت داں من دل ء جیڑات کہ مارا نوں کارے کنگی انت پہ
لبزانک ء گڈاں منی سفر ہماروچ ء بندات بوت۔

بلوچی لبز انک ء ریزمانک ء بندات بستمی کرن ء بزاں بلوچی لبز انک ء
ریزمانک نہ بوہگ ء برابر انت ء ریزمانک ء بازیر زانتکاراں رپوتاثر ء نام داتگ۔

بلوچی لبرزانک ء ریزمانک ء کتاب نیست۔ منے لبرزانک ء ریزمانک
 چه ماہتا کاں دست کپتنگ انت ء منے لبرزانک ء تہا اے تہر سک کم انت۔
 پر چه کہ منے نبشتکاراں اے تہر کم نبشتہ کرتگ یا ماچوش بہ گوشیں کہ
 ریزمانک نبشتہ کنگ ارزان نہ انت کہ منے نبشتکاراں ایشی ء آرنگیں ارزشت
 نہ داتگ۔ بلوچی لبرزانک ء ایشی بندات کنوک ملا رو دینی انت کہ من ء ماہتا کہ
 ”بلوچی“ 1978 آئی یک ریزمانک دست کپت۔ کہ آئی نام ”چون کین“
 ات ء ایشی ء ابید دور ریزمانک ”پیریں بلوچ“ چاریوف ء ”مشکولی“ مہناز بلوچ
 کہ اے ہم ماہتا کہ ”بلوچی“ تاک جنوری ء فروری 1979 شنگ بوت انت۔
 بلے منی گور ء اے ماہتا کہ سک کہن بوتگ انت کہ ایشی سیاہگ شر
 ظاہر نہ بوتگ کہ ایشاں من وتی کتاب ء بہر جوڑ بکرتیں انت۔ من ہے جہد کت کہ
 من بلوچی لبرزانک ء کلیں ریزمانکاں یکجا بکناں بلے من ء کلیں دست نہ کپت انت
 ۔ داں لہتیں ریزمانک من ء سید ریفرنس لائبریری ء لہتیں چه ملا عزت اکیڈمی ء
 دست کپت انت کہ اے منی کتاب ء دومی بہر انت۔

پہ کار ء سرجم کنگ ء بازیں مردماں منی مکک کت ء من ء دلبدی دات ء
 منی بنداتی مکک کار منی مہروانیں پت ء کہ آئی ء منی کتاب ء ہاترا یک نبشتا نک ء
 رجانک کت۔

اے کتاب دو بہرے تہا انت اولی بہر نبشتا نک ء دومی بہر ء بلوچی
 ریزمانک انت۔ نبشتا نک سک کم دست کپت بز اں آرت ء تہا واد ء حساب ء

انت داں من سسے نبشتا نک رجانک کنائنت ء یک چہ وتی کلاس ء نبشتا نکاں چہ
 زوت پہ ایشی حاترا من وتی راہ دربر واجہ طاہر حکیم ء منت واراں - من ء صباء
 دشتیاری ریزمانک چہ ماہتا کاں دست نہ کپت انت گڈاں من صباء دشتیاری
 کتاب ”بے تواری ء دریا“ ء کلیں ریزمانک زرت انت۔

ایشی یکجا کنگ ء مقصد ہے حاترا محسوس بوت کہ کلیں ریزمانک یک کتاب ء تہا
 نودر براں بردست بہ کپت انت کہ کلیں ماہتا ک نودر براں دست رس ء نہ انت۔
 منی اے کار کسے ء پائندگ دنت یا نہ دنت بلے اے سکین ء الم ء دنت کہ
 یک نوک گامے ء راسکین بہ رسیت کہ آبیانت ء اے پڑ ء کار بکن انت اے
 بزاں ہوٹگ ء تہا اولی سنگ انت کہ من دور داتگ ء اگاں منی اے جہدے چے کسے ء
 سکین زرت بزاں من وتی اے جہدے سوب مند بوتائ۔

گڈ سرے من منت واراں ہرچ ہما مردم ء کہ من ء دلبدی ء دات ء منی
 کمک ء کرت ء اے کاروان ء منی ہمسفر جوڑ بوت انت ء حاصیں منت واراں وتی
 راہ دربرانی کہ آہانی وانینگ ء من بازیں چیزے ہیل کتگ۔

سنیا خالق

اولی بہر: ریزمانک نبشتانک

انشائیہ

غوث بہار

”اے نبشتا نک ۽ نبشتہ کنگ ۽ من چہ ”فنون“ لاہور ۽ جولائی، اگست ۱۹۸۲ء، فنون لاہور ۽ شماره اپریل، مئی ۱۹۸۵ء، افسانہ، انشائیہ نمبر اوراق ۱۹۷۲ء ”انشائیہ کی مزید بحث“ ماہنامہ اُردو زبان سرگودھا ۽ چہ کلمک زرتگ۔۔۔“ (غوث بہار)

۱۔ انشائیہ لبرزانک ۽ ہما تک (صنف) انت کہ چریشی بے مانائی ۽ مہولیت پدر کنگ بیت۔ ایشی نبشتہ کنوک غیر سنجیدگی ۽ دیجا (باوجود) ہم سنجیدہ بیت۔ ایشی تہا سیل ۽ ایراد یک دگرے ۽ امبازاں بنت۔ ایشی نبشتہ ترز (اسلوب) ۽ دلکشی انچوش ضروری انت۔ چوش کہ نژ ۽ خیال ۽ دلچسپی۔ (نظیر صدیقی)

۲۔ تناوہدی ہیچ نبشتا نکاں انشائیہ گوشت نہ بیت تاں وہدے آوانی تہا بنگپ ۽ نوک دروشمی، درشان ۽ بے دودیس ڈول (غیر رسمی انداز) بے آسراتی، بے دیدیس دلیل (غیر منطقی استدلال) لبرز ۽ پگر کنگ ۽ شخصیت ۽ ذاتی پدری مہ بیت۔ (ڈاکٹر انور سدید)

۳۔ دلیل داریں باوست ۽ تزنیگیں بچار (طنزیہ افکار) انشائیہ ۽ جوزگی تب ۽ نکان (مواد) رسین انت۔ (وحید قریشی)

- ۴۔ انشائیہ ء درستاں مستریں ء بنداتی اصول بے دودیں ء بے تکلفیں
 درشان ء وڑ ء ڈول انت۔ انشائیہ نبشتہ کنگ ء و ہد ء یک لبرانتے ء ذہن ء چہ لبرانک
 ء نثری تکاں یک تکے ہم نہ بیت۔ آوتی دل ء گپ ء ہنچوش جنگ لوٹیت گوش ء
 زانا آئی گپ ء آئی جند ء ابیدگہ کس گوشدارگ ء نہ انت۔ (مشکور حسین یاد)
- ۵۔ انشائیہ ء باید انت کہ یک ہنچیں دل وشی یے بہ داریت کہ ایشی
 وانوک چہ ایشی دلیل ء اناں بلکن چہ دل وشیں ء بے دودیں درشان ء انداز ء ڈول ء
 متاثر بہ بنت۔ (احتشام حسین)
- ۶۔ انشائیہ ء شترتریں شری آئی ”حسن انشا“ انت کہ چریشی نام ء پدر
 انت۔ ایشی تہا ”مغز ء مضمون“ ء اصل درشان حسن ء شررنگی ء سرا ایر بہ بیت۔
 (عبدالماجد دریا آبادی)
- ۷۔ انشائیہ نگار انشائیہ ء تہا وانوک ء را پہ مہر ء دوستی زندگی ء ہما نوک ء
 لچسپیں پہناتاں پیش بہ داریت کہ چہ آئی چماں اندر انت۔ (ڈاکٹر آدم شیخ)
- ۸۔ مزاج ء غزل ء انشائیہ ء تہا ہج تپاوت نیست البہ ہنیت ء شکل ء اے
 دو جتا جتائیں شری دار انت۔ (غلام جیلانی اصغر)
- ۹۔ انشائیہ ء بُن اصل ء اشراپیں دودمان ء نبشتہ بیت۔ ایشرا اشراپیں
 وانوک وان انت ء مزگ زوریت بلتے انشائیہ ہمک ذہن نیگی نہ انت بلکن اے
 رستگیں ذہن داروکیں مرد ء حاتر ء انت۔ (ڈاکٹر سلیم اختر)

۱۰۔ انشائیہ ہمانبشتانک ء نام انت کہ انشائیہ نگار ایشی نبشترز (اسلوب) ء
 رامن نبشترز گوشنگ نبشہ ء ترز ء دوئیں ”ت“ جتا جتا وانگ ء کمیں بے تام بنت۔
 پریشکا یک ”ت“ بے من در کرت ء ایشرا نبشترز (نبش ترز) نبشنگ کرت دیما
 ہر جاہ اسلوب ء بابت ء گپ بیت اوداں نبشترز نبشنگ بیت۔

نوک دروشی ء ہنچوش درشان بہ کنت کہ بنگپ ء چیر اندریں مانا ء مفہوم
 ء پوری ء انسان ء شعور چہ وتی چا گرد ء یک گامے دیما در بیت ء دگہ چا گردے ء
 ٹاہینگ ء سوب مند بہ بیت۔ ڈاکٹر وزیر آغا ایشی ء لہتیں سپت چر بازیں سپتاں کہ
 تنے و ہدی اردولبز انک ء زانتکاراں پہ انشائیہ ء زانگ ء پجہ آرگ ء دیما آورتگ
 انت۔ چرے کلیں سپتاں واجہ ڈاکٹر وزیر آغا ء سپت ء رازیات اہمیت دیگ
 بوتگ ء اے واجہ ڈاکٹر وزیر آغانت کہ آلبز انک ء نثری بہر ء اے تک ء چہ ایندگہ
 تکاں جتا زانگ ء پجہ آرگ ء حائر ء وتی کلیں دلیل فکر ء زانت ء ابید ”اوراق“ ء
 راہم کار بستگ۔ واجہ ڈاکٹر وزیر آغا ء لبز انک ء نثری بہر ء راہشت مزنیں ونڈاں
 گیشیننگ۔ ۱۔ داستان۔ ۲۔ ناول۔ ۳۔ آزمانک (افسانہ)۔ ۴۔ کسمانک (ڈرامہ)
 ۵۔ سوانح عمری۔ ۶۔ سفرنامہ۔ ۷۔ انشائیہ ء مضمون۔ پدا مضمون ء رادگہ پنچ ونڈاں
 گیشیننگ بزاں تژنی یا طنزیہ مضمون۔ ۲۔ مزاحیہ یا گوشکندی مضمون۔
 ۳۔ ایرادی یا تنقیدی مضمون۔ ۴۔ علمی مضمون۔ ۵۔ پٹ و پولی یا تحقیقی مضمون۔
 چرے بہر ء ونڈکنگ ء ہم ہمے پیش دارگ مقصد انت کہ انشائیہ لبز انک ء نثری
 تکانی تہا یک باقاعدگیں تکے کہ ایشی وتی بے ہنیتیں ہنیت بے ء تکنیک بے
 ہست انت۔

اے کلیں جبر بر جاہ انت بلئے من پہ بینت گوشاں کہ انشائیہء نبشتہ کنوک ء
آئی سپت ء بیان کنوک ہم ہنچیں ہست انت کہ تنے وہدی انشائیہ پجارگ ء رد
و رانت کدی مضمون ء ونڈاں یکے ء را انشائیہ زان انت ء کدی نوکیں افسانہ را
انشائیہ سر پد بنت پہ درور من واجہ مشکور حسین یاد ء واجہ نظیر صدیقی ء نام ء دیما کاراں
کہ وتی تژن ء گوشکندی نبشتا نکاں انشائیہ زان انت ء پہم انت اش کہ آوانی اے
نبشتا نک انشائیہ ء رد ء آرگ بہ بنت۔ ایشی اصل سبب ء یکے انشائیہ نازرک تہی
انت نہ اے تبلیغ ء بوجہ ء سگ ات کنت نہ واز ء بار ء زرت کنت۔ نہ اے تعلیم ء
تیزیں گلک ء سگیت ء نیکہ پٹ ء پول یا تحقیق ء گر میں تبدء۔ دومی ایشی کہ گوں وتی
ہمزادیں تکاں ہنچوش نز یکی انت کہ اے یک چکاسے بیت پہ انشائیہ نگار ء کہ آ
چوں انشائیہ ء چہ نثری ایندگہ تکانی اثر ء جتا کرت کنت۔ ایشی ء نبشتہ ز کمیں اے
نیمگ ء آنیمگ بہ لیٹیت انشائیہ دگہ نبشتا نکے ء ہنچوش بدل بیت کہ آرا کسے انشائیہ
گوشت ہم نہ کنت۔

انشائیہ اصل ء مغربی لہزانکی تکاں یکے کہ چو ایندگہ بازیں لہزانکی تکانیک ء
صداں سالانی تگ ء تاج ء چست ء ایر ء پدماں اُردو لہزانک ء پجار بو تگ۔ گوش
انت کہ اے لہزانکی تک ء چہ فرانس ء تچ کتگ اولی رند ء یک فرانسسی نبشتہ کارے
واجہ مونتین ء ایشراماں ۱۵۷۰ء ء پجارو کی کت ء ایسائی (ESSAI) ء نام دات واجہ
ڈاکٹر ظہیر الدین مدنی نبشتہ کنت کہ ایسائی (ESSAI) ء لہز بُن اصل ء عربی زبان ء
لہز (السعی) انت۔ فرانسسی ء عربی ہر دوزباناں ایشی مانا ء مفہوم یکے بزوں ”کوشت

“یا ”جہد“ انت۔ آدلیل دنت کہ زر باری فرانس صداں سالاں عرب قوم ء نو آبادی
 بوتگ پریشکا حاکم زبان ء بازیں لبزاں محکوم زبان ء تہا جا گہہ کتگ ء واجہ مونٹین
 وت ہم چہ زر باری فرانس ء جاہ مننداں یکے بوتگ اے وڑ ء پکٹ گوشت بیت کہ
 ایسانی ء لبز حقیقت ء عربی ء ”السعی“ انت۔ ہر چون بہ بیت اے اگاں کسے ایسانی ء
 السعی ہم منگ ء تیار بہ بیت بلے پریشی کس منگ ء تیار نہ بیت کہ اے ”تک“
 ہم عربی لبز انکی تکے۔ و ہدے ۱۵۸۰ء مونٹین ء وتی ہے تک ء نبشتا نک بزاں
 ایسانیان (ESSAIS) ء اولی رند ء کتابی شکل دات ء ”قلم برداشتہ“ گوشت ء
 پدا ہے کتاب ء اداریہ ء وانوکاں ء یک کلہوے دنت یا ترانے کنت کہ چوش انت۔
 ”واجہیں وانوکاں! منی اے کتاب ”دیانت ء امین“ انت۔ ایشی نبشتہ
 کنگ ء منی مول ء مراد ”ذاتی ء اندری مارگ“ انت۔ من اے کتاب پریشکا نبشتہ
 نہ کرتگ کہ منا مشہوری ء نام در آری لوٹیت ء نیکہ من ایشی کرزان۔ بس منی مستریں
 مول وتی دوست ء آریزاں دل وٹی بکشاگ انت دانکہ اگاں من مُرت اوں (ء چوش
 بازوت بیت) تہ آمنی کردار ء تب ء رد ء منا وتی یا تانی تہا زندگ بدار انت۔ منی
 مُول ء مقصد دنیائی وت گلانی بوتیں تہ من وت ء راشان ء شوکت ء پوشاک
 مانپوشتگ ات بلے من تہ شمعے دیماچہ وت گڑ سازی ء پہک سادگیں ء ہمر وچگیں
 شکل ء آگ لوٹاں چیا کہ اوداں من ہر چیز ء عکس کشنگ ء شمعے دیما داتگ ”آ من
 وت اوں“ منی نزوری ء زند ء ہمگڑنچ بکن ات بو ان ات چیا کہ منی فطرت
 زمانگ ء تہذیبی میعار ء قبول کنت اگاں من چہر مردماں بوتین ات اوں کہ آوان

ء قدرت ء آراتیں قانودء ابدمانی ء نمیرانی بکشاتگ تہ یقین بزانت کہ من وت ء
راشمے دیما سرجمی ء پد ر کرتگ ات ء بازوش بوتگ ات اول۔۔۔

”واجہیں وانوکاں! من وتی کتاب ء بنگپ اول چشیں ہچ سبب نیست
کہ شما وتی دست ہو رکی ء لہتے ساہت برے بے بسا تیں بنگپ ء ندری ء مہ کش ات
مروچی مارچ ۱۵۸۰ء اولی روج ء مونتن شمارا حدائی بشارت ء کنت۔۔۔“

اے کتاب ء چاپ ء شنگ بنگ ء پدا نگریزی لبزانتاں گوش ء زانا
گلے چت ء حاس واجہ بیکن ء کہ اے و ہدے چہ نادرائی ء نزورات ء دست گئی یے
ہم ہنچوش بازات انت کہ آرادراج دراجیں نبشتا نک ء نبشتہ کنگ ء موہ نہ رستگ
ات تہ آئی مونتن ء ایسانی ء نبشتہ زماں انگریزی لبزانتاں ء تہا ہچہ آروکی دات ء
اے تک ء رایسے (ESSAY) ء انگریزی نام دات پدا ایندگہ نبشتکاراں وتی
دیم پرے لبزانتاں تک ء ہنچوش تزینت کہ وتی و ہدے مشہورتریں لبزانتاں تکاں یکے
بوت ء دورنات کہ اے تک چہ وتی نازرک تہی ء دگہ تکے ء بہر بوتیں بلئے ایشی
وش سختی انت کہ ایشرا ابراہیم کاؤلے وڑیں ہنچیں نبشتکارے دست کپت کہ چہ
ایشی نازرک تہی ء نبشتہ زہر دوکاں سر پدات بلئے دانکہ جستے پادکئیت کہ ماں
انگریزی ء مروچی ہرچے ایسیر (ESSAY) یے نبشتہ بیگ ء انت آردو ء
مروچیگیں انشائیہ بنیتاں (CONDITIONS) پیلہ کنت۔ دومی اے جست
پادکئیت کہ مروچی مونتن ء ایسانی ء بیکن ء ایسے کہ بازیں ونڈاں بہرانت ء بازیں
دگہ نام دیگ بیگ انت چوش کہ PERSONAL ESSAY , LIGHT

نہشترز ۽ تکنیک چہ وتی بنجاء ۽ جتانہ۔ اگاں جتانہ تہ چریشاں کجام تکنیک گوں
اردوانشائیہ ۽ نزیکی کنت۔

داں و ہدے ۽ من انشائیہ ۽ بابت ۽ ونگ ۽ سر پدباں۔ منی حیال ۽
انگریزی لبرانک ۽ کہ مروچی ہر چیز نبشتہ بیگ ۽ انت چہ ایسے ۽ جتا دگہ چیز نہ انت ما
اگاں مونتین ۽ ہما تران ۽ کہ آئی گوں وانوکاں کرتگ دیما بیاراں کہ۔۔۔ ایشی نبشتہ
کنگ ۽ منی مول ۽ مراد ذاتی ۽ اندری مارگ انت۔۔۔ یا کہ شے دیما ہرچی من
داتگ ”آمن وت اوں“۔۔۔ ماوت سر پد بنیں کہ اے کل PERSONAL
ESSAY انت ۽ مونتین ۽ وتی اے نبشتا نکان ۽ ہنچیں سُبکیں ۽ دلکشیں اندازے ۽
نبشتہ کرتگ انت کہ ما آوان ۽ LIGHT ESSAY گوشیں پریشکا من وت
اے گپ ۽ منگ ۽ ہم تیار نیاں کہ LIGHT ۽ PERSONAL ESSAY
ESSAY دو جتا جتا نیں چیز انت بلکن من ایشاں , PERSONAL,
LIGHT ESSAY سر پد باں کہ اے ایسے ۽ یک ونڈ انت۔ اے گپ چہ
انگریزی لبرانک ۽ ایراد گراں ہم پڈر انت کہ لائٹ ایسے، پرسنل ایسے، ماڈرن
ایسے کل ایسی ۽ ول ۽ بر انت چوش کہ واجہ بنجمن اے ہیڈرک وتی نبشتا نک
”TYPES OF ESSAY“ ۽ تہا انشائیہ ۽ بابت ۽ گوشیت کہ ”انشائیہ ۽ وتی
تہا انشائیہ نگار ۽ شخصیت (PERSONALITY) ۽ یک نہ یک حدے ۽ پڈر کنت۔
اے رد ۽ انشائیہ چہ شاعری ۽ نزیکی انت،، اداں واجہ ہیڈرک ۽ انشائیہ ۽ بابت ۽

TYPES OF ” نام ” آئی نبشتا تک ء نام ”
 ESSAY“ وت اے جبرء پد رکنت کہ انشائیہ ء مضمون ء یک ونڈے چریشی ابید
 واجہ پیٹرسن ء FIFTY GREAT ESSAYS بہ بیت کہ ورجینا وولف ء
 ”MODERN ESSAY“ یا کہ چارلس بی شاء AMERICAN

ESSAY یا کہ جے بی پرسٹلی ء ”ESSAYIST PAST PRESENT“
 چرے کلین نبشتا نکاں پدربیت کہ اصل بنگپ ایسے انت۔ اگاں ماں ڈاکٹروزیر آغا
 ء مضمون ء پنچیں ونڈانی نیمگا حیال ء گو رہ کنیں تہ اے گپ ہم منے دیما کنیت کہ ہر
 یک ونڈے ء وتی وتی تام ء لذت بنت چوش کہ گوشکند ء وتی تامے ء تزان ء
 وتی، ایراد ء وتی یک لذتے ء پٹ پولی مضمون ء وتی۔ ہے رنگ ء پرسنالٹی ایسے
 وتی تامے ء ماڈرن ایسے وتی، بلئے اے تو امیں ونڈانی بُن چمگ ایسے انت۔ ایسے
 توری سُبک بہ بیت یا ذاتی یا نوک دروشم بلئے آہست انت وایسے انت۔ بشام چہ
 مروچی ء پتا دسال ساری یک گو نڈیں بے سر پدیں تپلے ات ء مروچی یک جہان
 دیستگیں ء سر پدیگیں پیر مردے ء دروشم ء زانت ء تہا مروچی ء زری ء باز پرک انت
 بلئے آچہ پتا دسال ساری ء بشام ء جتا دگہ بلا ہے ونہ انت۔

مونتین ء بیکن ء نوک دروشمیں نبشتا تک وت اے گپ ء پد رکن انت
 کہ آزاتی ء سُبک انت پریشکا ایسی ء مانا وت پرسنل لائٹ ایسے انت۔ اے
 مردمانی نبشتا تک وت ذاتی ء سُبک بوتگ انت اگاں چوش مہوتیں تہ مروچی ایسے
 وت ہما کو ہن دروشمیں مضمون ات کہ چہ مونتین ء بیکن ء ساری نبشتہ بیگ ء

ات۔ چریشی ابید و ہدے سی یاسی ۽ پنج سال ساری واجہ اختر اورینوی ۽ ماں اُردو
 لہزانک ۽ انشائیہ ۽ لہزہ ۽ راجاروکی کت تہ آئی اے گپ کدی نہ مارنگ ات کہ
 انشائیہ چہ مضمون ۽ ڈن دگہ بلاہے ۽ نام انت آئی انشائیہ ۽ لہزہ واجہ علی اکبر قاصدہ
 مضمونانی کتاب ”تزانگ“ ۽ بابت ۽ کارمرز کرتگ ات کہ ماں اے کتاب ۽
 گیشتریں مضمون گوشکند ۽ انداز ۽ سبکیں مضمون ات انت پریشکا اُردو ۽ یک
 دگرے واجہ صبا اکرام گوشتیت کہ اختر اورینوی انشائیہ ۽ سپت و شتری ۽ سرپدات
 بلئے آئی انشائیہ پجہ نیاورنگ ات بلئے ماسرپدباں گپ چوش نہ انت بلکن مروچی ۽
 سی یاسی پنج سال ساری و ہدے انشائیہ ۽ لہزہ اولی رندہ ۽ ماں اُردو لہزانک ۽ کئیت آ
 مضمون ۽ ایندگہ ونڈانی پہم ۽ یک ونڈے بیت بلئے مروچی واجہ وزیر آغا ۽ واجہ
 انور سدید یا ایندگہ انشائیہ ۽ دیما آروکاں انشائیہ ۽ راگوں یک ہنہیں انداز ۽
 دروشمہ ۽ پجاروکی کتگ کہ آرا لہزانکی نثری یک نوکیں تگہ زانگ بیت بلئے ماں
 انگریزی ۽ چوش نہ انت بلکن انوگیں کلیں ESSAYS وتی بُن
 چمگ ESSAY ۽ ردوم زرگیں شکل (ترقی یافتہ شکل) بوت کن انت بلئے
 چرائی جتا دگہ چیزے بوت نہ کن انت پریشکا اُردو ۽ مضمون ۽ جاہ ۽ اے تک ۽
 نبشتانک ۽ نام انشائیہ بدل بیت۔ بلئے انگریزی ۽ ایسے نام بدل نہ بیت۔ تو جدید
 افسانہ ۽ چہ افسانہ ڈن دگہ چیزے سرپد نہ بئے بلئے کہ مروچیگیں ۽ کوہنیں افسانہ ۽ تہا
 ہمکنہ تپاوت ہست کہ ایسی ۽ ماڈرن ایسے ۽ تہا ہست انت۔ اداں ماگوں غلام
 اصغر جیلانی صاحب ۽ اے گپ ۽ گوں تپاک کناں کہ اُردو انشائیہ ۽ انگریزی
 انشائیہ ۽ نبشترز ۽ تہا تپاوت ہست انت ۽ انشائیہ ۽ اصلیں چیز آئی نبشترز انت۔
 اے (اسلوب) انت کہ مروچی انگریزی ایسے ۽ نوک دروشمی ۽ چہ وتی بُن چمگ ۽

جتانہ کنت۔ بلئے انشائیہ ء ء مضمون ء نبشترز ء تہا باز تپاوت انت۔ پریشکا مردم مروچی مجبور بیت کہ اُردو انشائیہ ء چه مضمون ء جتا دگہ تگے بزانت اے دگہ گپے کہ تنے وہدی بازیں نبشتہ کارے انشائیہ ء چه مضمون ء جتا نزان انت ء اے رد ء ما ساری ء واجہ مشکور حسین یاد ء واجہ نظیر انصاری ء درور پیش کت بلئے چوش گوں ہمک لبرانک ء بیت کہ اوداں یک نوکیں تگے پجّارو کی بیگ ء بہ بیت باز مردم نوکیں تک ء وش اتک کنت ء دیما برگ لوٹیت ء بازیں مردے ہست کہ آئی شہ زانت آئی ء ردوم ء تج ء کشگ لوٹیت پہ درور ء نثری نظم مئے دیما انت کہ تنے وہدی ہم بازیں نبشتہ کارے آرا شاعری نہ لیکیت۔ اے ہم بلا ہیں گپے کہ اُردو ء مسترین نبشتہ کار پرے گپ ء ہم تپاک انت کہ انشائیہ لبرانکی جتانیں تگے ء واجہ ڈاکٹرو زیر آغا ء بُرز ء نبشتہ کرتگیں سپت ء انشائیہ ء پجّارزان انت ء ہمے سپت ء رد ء جہل ء سئے بینت (CONDITIONS) پہ انشائیہ ء الٰہی قرار دا تگ انت یکے زبان اوبادی بزیاں تخلیقی بہ بیت دومی انشائیہ بے بسا تیں ء ناہچیں بنگپ ء چیر اندریں مانا ء مفہوم ء ہنچوش دیما بیاریت کہ انسان ء شعور وتی چا گرد ء ڈن دگہ چا گردے ء ٹاہینگ ء سوب مند بہ بیت ء سہی اے کہ انشائیہ ذہن ء بُست (بیدار) بہ پرمانیت، بلئے تبلیغ ء وازمہ بیت۔ چریشاں ابید دگہ یک دو ہنچیں چیز ہست انت کہ انشائیہ ء چه لبرانکی ایندگہ تگاں جتا یک تگے ثابت کنگ ء مدت رسیت۔ آایش انت کہ لبرانک ء کجام دی تک بہ بیت آئی وتی یک ہنیت یے بیت کہ بے ہنیت ء ہما تک ء جند ء وجود ہم پجّارگ نہ بیت بلکن چوبگوش کہ برجانہ مانیت بلئے انشائیہ چوش نہ انت بلکن انشائیہ ء ہنیت الٰہی ء ہنیت زانگ بیت انشائیہ ء ہمے سپت ء رد ء واجہ خورشید امجد اے حیا ل ء درشان کنت کہ آوکیں عہد ء

لبرزانک ۽ ايندگه تو امين تک بے گواہ بنت ابيد انشائيہ ۽، آئي گوشگ ۽ بنياد ايش
 انت کہ مروچيگيں عہد یک بے ترزيں (FORMLESSNESS) عہدے
 کہ ہر چیز ۽ ترز (FORM) ۽ تہا پروش آيگ ۽ انت ۽ ہر چیز ۽ شکل ۽ ہيئت بدل
 بوان انت۔ انشائيہ یک ہنچيں تک کہ آراچ وڙيں نبشتر زيے نيست ہے بے
 ترزي ۽ نام انشائيہ انت اے دگہ گپے کہ ہے بے ترزي ديما روت یک نبشتر زيے
 ۽ شکل ۽ مانيت بلے انشائيہ ۽ وتي چ وڙيں ترز ۽ ہيئت نيست انت۔ دومي اے کہ
 چونائي ۽ لبرزانک ۽ ہمک تک ۽ حائر ۽ نبشتر زيے مزنيں اہميت يے ہست بلے
 انشائيہ ۽ بنياد نبشتر زيے انت۔ لبرزانک ۽ ايندگہ تکاں نبشتر زيے جوڙ کنگ ۽ ايوک ۽
 زبان، ہيئت ۽ تکنیک لو طيت بلے انشائيہ ۽ نبشتر زيے حائر ۽ چريشاں ابيد ہم بے دودي
 ڏول ۽ انداز، تازگی، پُل چکی، لبرزي پگر ۽ دلوشي ۽ هواري ہم ضروري انت۔

چہ انشائيہ ۽ وانگ ۽ پدما سر پد بيں کہ انشائيہ زي یک نثري تکے بوتگ
 يانہ بوتگ بلے مروچي گون وتي بے ہيئتس ہيئت ۽ نبشتر زيے یک ہنچيں تکے کہ
 گون مروچيگيں نوکيں زما نگ ۽ لوٹ ۽ گون ہمگڙ نچ انت اے نزا تلگيں جہان ۽
 نفس ۽ نفسي ۽ دست گڙياني تہا اگاں تکے پوت ۽ جاہ جوڙ کنت تہ آہے انشائيہ انت
 کہ گوڙ انت ہم ۽ اے ناوشين جہاں ۽ کميں وڙيں بکشائيت۔ انشائيہ ۽ (اسلوب)
 شري ہميش انت کہ نبشتہ کنگ ۽ وہاں قلم ابيد اوشت ۽ حيا لاں ہنچوش دردياں
 کنت کہ ترا شاعري ۽ گمان بيت۔ ہے رنگ ۽ کہ شاعري ۽ تہا یک تکے نثري نظم
 نيگ انت ہے پيم ۽ نثري بہر ۽ تہا یک تکے کہ ”لفظي نثر“ گوشگ کرزيت آہے
 انشائيہ انت یک بے بسا تيں ۽ ناہچيں چيزے ۽ بابت ۽ انشائيہ ۽ نبشتہ ۽ قلم ۽ چست
 بکن ۽ ترا سما کپيت کہ گپ ۽ گپ ۽ ہنچوش در آياں کنت کہ ہے بے بسا تيں

چیز، بازیں چیر اندریں شریٰ، ہرابی تئی دیمہنچوش کائنت کہ یک برے تئی جندہ
 حیران کن انت۔ چیا کہ تو اے شریٰ، ہر ابیاں درگیجگ، ارادہ نہ کرتگ ات ایش
 انت انشائیہ، بے دودیں نبشتہ، اندازیا بے ہیستی، کٹ، پائیدگ، ہمے یکیں
 چیز انشائیہ، وانوک، راہم نہ بکشیت آئی ذہن، ہم بُست (بیدار) دنت کہ آہم
 بے حیالی ہمے بنگپ یا چیز، کہ انشائیہ نگار، زرنگ ہمیشی ہنچیں سپتانی درگیجگ،
 لگیت کہ انشائیہ نگار، آوانی بابت، ہج نہ گوشنگ۔ ہمے بے حیا لیں سکین انشائیہ
 نگار، سوب مندی، دلیل انت۔

انشائیہ نگاروتی وانوک، راہم یک ہنچیں سکینے دنت کہ پریشی آئی نہ تبلیغ
 کرتگ، نئیکہ، وار، نہ کہ تعلیم داتگ بلکن آئی وتی مول، مراد وانوک، ذہن، ہمے
 رنگ، چگل داتگ کہ وانوک، جندہ، راہم اے سامانہ کپیت کہ آہرچ بیچارے کنگ
 انت آوانوک، جندہ، ذہن، پیداوار انت یا کہ آرادگہ کسے، بکشاتگ۔ پہ درورہ
 واجہ ڈاکٹر انور سدید، انشائیہ ”ذکر اس پری وش کا“ انت کہ اے انشائیہ، تہا ڈاکٹر
 صاحب، یک دپتری فائلے کہ پہ مئے چماں آئی ہج حیثیت، بسات نیست ”پری
 وش“، ہنچیں تشبیہ، داتگ، پداہمے بے بساتیں فائل، چیر اندریں ہما اہمیت پدر
 کرتگ کہ وانگ، پد تو ہم بیچارے کپے کہ فائل چہ ”پری وش“، انگہ شریں وش
 یے داریت، تو فائل، ماہ وشی، نیمگ، ذہن، کار بندے۔ انشائیہ، دگہ شری یے
 ہمیش انت کہ آجندہ ذاتی فکر، شعور، ہنچیں اوبادے انت کہ گوں تئی جندہ ذات،
 رہوت (تعلق) داریت۔ دگر، نقل نہ انت تو وتی چا گرد، یا وتی دنیا، چہ وتی چماں
 چوں چارے چہ وتی شعور، زانت، چے سر پد بے ہمے انشائیہ، درشان انت بزاں

”THE WORLD IS MY IDEA“ انشائیہ ءِ بُنی سپتاں یکے۔

بیات لہتے انشائیہ ءِ گوٹڈیں بہر دیماکاریں کہ جہان ءِ گوں وتی چماں
چارگ ءِ گوں وتی زانت ءِ سر پدبٹنگ ءِ شتریں درورانت۔

زردوستی ءِ رجحان

بے چارگیں زمین ءِ یک عہدے بیت کہ نادراہ انت ایشی تہا جیک ءِ
جاک جم بوگ ءِ انت چریشی ابید بکال ءِ ایشی تہا دہل ءِ بدل ءِ شہر ءِ کشگ بنا
کرتگ ءِ اے شہردم پہ ساہت وتی روٹگاں ایرجنان انت ءِ گیشاں گیش جاگہ گران
انت۔ بے چارگیں دہکان ءِ زمانگ شپ ءِ نیم شپے ءِ کسہ یے۔ چریشی پدشماوت
گندات کہ بکال وتی حاتر ءِ وردن زمین ءِ بدل ءِ چہ نیلبو میں زر ءِ ودی کنت یا کہ
کارجاہاں تیار کنت ءِ بے چارگیں دہکان وتی ہلک ءِ یل دیگ ءِ بلکن وتی زمان ءِ
یل دیگ ءِ لاچار بیت۔ (انشائیہ چرواہا)

ایٹمی جنگ ءِ بیم

عہدی گپے کہ مہذبیں ءِ اشراپیں مردماں یک پیریں مردے ءِ را
پریشکا مرگ ءِ سزا دیگ ءِ نیت بست کہ پیریں مرد ءِ حیال ءِ منے زمین نہ
اوشتاگ بلکن روچ ءِ چاگرد ءِ گردگ ءِ انت ءِ مروچگیں عہدے مستریں جسٹ ہمیش
انت کہ چینکدر ہائیڈروجن بم زمین ءِ اے گردگ ءِ ابدمانی ہلاس بہ کنت۔ اے
ہک ءِ یک بنداتی جسٹے ءِ بیات دراہ یکجا ہی ءِ ہمے جسٹ ءِ دیماکاریں۔
(انشائیہ سوال اٹھانا)

آؤ کیں روچانی ترس

ہما روچ نزیک ء پیداک انت کہ کلیں بالی گراب وت ماں وت ء
 ڈیک ورا انت ء حیاتی تئش تئش بیت یاسی جہانی جنگ ء بندات بوتگ ء انوں کلیں
 ایٹم بم ء ہائیڈروجن بم ترنگی انت یکے ء درائینت اگاں انسانی ردوم ء ہمے جاو ربوت
 تہ روچے کئیت کہ انسان پہ چنڈے نان ء ہم تلوسیت ہما و ہداں ٹکی جوڑ کنگ بیت کہ
 وردن ء و ہداں لوگ ء مردمان ء پہ شکم سیری ء بہر کنگ ء دیگ بیت۔ یک واجہ یے
 ء درائینت کہ چہ مروچی ء اینکہ کروڑ سال رند آپ ہم جور بیت ء اگاں انسان ء زندگ
 مانگی انت تہ ونگڑیں آپ ء بند ء بست کنگ بیت۔ (انشائیہ دور اندیشی)

مناے گپ ء حیران کنگ کہ یک لبزانگی تئکے کہ آرا مروچی سی یاسی پنچ
 سال انت کہ مئے نزیک تریں لبزانک (اردو) ء پچاروکی انت۔ ماں بلوچی
 لبزانک ء چیا نیاتنگ یا بلوچی نبشتکاراں اے دیما پرچہ خیال گور نہ کنگ
 و ہدے کہ مغربی ہرچ لبزانگی تئکے کہ ماں اردو لبزانک ء اتنگ آئی دومی گام ماں
 بلوچی لبزانک ء ایر بوتگ توری ہائیکو بوتگ یاسانیٹ، نثری نظم بوتگ یا افسانہ۔

انشائیہ ء ماں بلوچی ء نیایگ ء یکیں سبب بوت کنت کہ انشائیہ ء جند ء
 گیش ء گیواری جخالان آرا اینکہ موہ نہ داتگ کہ نزور ء نازر کیں گامگیجاں ماں بلوچی
 ء ایر بہ کنت۔ و ہدے انوں کہ آئی اردو لبزانک ء تہاوتی وجودناینت تہ مادیست کہ
 ”ڈلیور“ ء نام ء یک سرجمیں انشائیہ یے ء ماں بلوچی ء ہنچوش سرکشیت گوش تے
 زانا مروچی ء بازیں سالاں ساری انشائیہ مئے لبزانک ء تہا بوتگ ء واجہ پروفیسر صبا

دشتیاریء را اے شرپ یے بکشاتگ کہ آؤکیں روچاں ما آرا بلوچیء اولی انشائیہ
نگارء نامء توار بہ جنیں۔ بوت کنت کہ دگہ بازیں دوستےء انشائیہ نبشتہ کرتگ بلئے
تنے و ہدی منی دیما سر جمیں انشائیہ دگہ کسی نہ گو سنگ ابید واجہ پروفیسر صبا دشتیاریء
ہمے ڈلیورنا میں انشائیہء کہ ماں ماہتا ک بلوچیء چاپ بوتگ ات۔

(ماہتا ک بلوچی کوئٹہ سال مارچ ۱۹۹۱)

من ۽ انشائیہ

صبا ۽ دشتیاری

وہ دے کہ من ماں بلوچی لہزانک ۽ پٽ ۽ دور کت، گڑا ہے تٲان ۽ مزاح منی ہمراہ ات
بلتے بلوچی زبان ۽ تہا مزاحیہ شاعری کنگ پہ من سک گران ات (ہر چنت کہ ماں
بلوچی ۽ ہم من لہتے مزاحیہ نظم ۽ غزل نبشنگ)۔ پیشکا من وتی اے تب ۽ ہیل نثر ۽ رم
۽ نیمگا گردینت ۽ ”انشائیہ“ بنگیج کت۔ انشائیہ نیسیگ ۽ دومی سبب ایش انت کہ
ماں بلوچی ۽ انشائیہ ۽ روایت باز کم ات بلکین تو بگوش کہ نیست ات۔ پرچا کہ
انشائیہ (light essay) سکین نازر کیں نثری صنف انت کہ مزاح ۽ سنجیدگی ۽
درمیان ۽ بارگیں ”پُل صراط“ انت اگاں کہ اینگر یا آنگریٹ ات ۽ آل کہریں
تہترین ۽ باہوٹ ۽۔ منی انشائیہ نیسیگ ۽ مستریں سبب ہے بوتگ۔ بلتے ہما
گشادی ۽ من انشائیہ نیسیگ بنگیج کت، دیمتر منی ہما رواج پشت نہ کپت ۽
”آزمانک“ ۽ بلاہ ۽ ”انشائیہ“ ۽ نازر کیں بالاد ہے رنگ ۽ پلک ات ۽ ایر برت کہ
من دنیگا سر پد نباں، اے چون بوت؟ بہر حال دنیگا برے برے دل پہ انشائیہ ۽
اومان کنت بلتے نوں آزمانک ۽ منا ہمودا سر کت کہ اگاں آسمان ۽ پدانک بہ
بنداں، بلکیں انشائیہ ۽ پہ گدارے بگنداں۔۔۔۔

(تا کبند ملگور گومازی جولائی 2015)

ریزمانک ء از می پجارجہ راجد پترہ

بلوچی ریزمانک ء بندات ء دیمروی

م۔ن دشتی

انسان یک ہنچیں تب ء مزاجے ء گوں بندوک انت کہ ہر حال ء آوتی
کتھار سسر ء لوٹیت کجام ہم بنیاد ء، اولبز انک یک ہنچیں پڈے کہ آئی ء تہا انسان
وتی دل ء گکاں بوجیت ء تاہیر گیپت ہے رنگ ء وانوک ء ہم کتھار سسر
چہ نبشتکار ء ساچیشتاں چہ بیت۔ لبر انک ء تہا انسان ء کتھار سسر ء بازیں درے
تچ، چوش کہ لبر انک دوونڈ ء بہر انت۔ شاعری ء ردانک، کجام ہم رنگ ء بنی آدم وتی
دل ء گگانی بوجگ ء حاترا چرے دوئیں ونڈاں چہ یکے گچین کنت او ہے دوئیں ونڈانی
تہ ء بازیں جتانیں صنف ء تہر کائنت کہ یک نبشتکارے ء ہما وڑاوش تربیت یا کہ
آسانی بیت گڈاں آوتی تب ء صنف ء گچین کنت ء وتی کتھار سسر ء کنت۔

منے بنگپ ء سیادی گوں ردانک ء انت گڈاں بیاردانک ء سراوتی پگر
ء حیلانی بور ء تاچیں۔ ردانک ہم دوونڈ ء تہا گشینگ بوتگ۔ ”افسانوی ادب“ ء
”غیر افسانوی ادب“ اے دوئینی تہا نثر یا ردانک ء بازیں تہرے کیت انت،
چوش کہ ”افسانوی ادب“ ء تہا فلشن ء تہر چوش انت۔ 1۔ داستان 2۔ گدار
3۔ آزمانک 4۔ کسمانک 5۔ گدارک۔

اے تہرانی وتی لوٹ بنت ء وتی راہ ء راہبند بنت ء ہرازم چہ وتی جتائیں راہ ء
 رہندانی سبب ء پجارگ بیت۔ ہے وڑاردانک ء دومی وند ء تہا ”غیر افسانوی
 ادب“ کہ ایشی ء تہا۔ 1۔ مقالہ۔ 2۔ مضمون۔ 3۔ آپ بیتی۔ 4۔ سواخ۔ 5۔ خاکہ۔
 6۔ تبصرہ۔ 7۔ طنز و مزاح۔ 8۔ سفرنامہ۔ 9۔ نمدی۔ 10۔ انشائیہ۔ بزاں ریزمانک ء
 مئے بنگپ غیر افسانوی ادب ء تہا انشائیہ یا کہ ریزمانک ء گوں بندوک انت۔
 اے بنگپ ء تہا مایوک ء بلوچی ریزمانک ء سراگپ ء باوست نہ کنیں بلکیں
 ریزمانک ء جندچی انت، ریزمانک ء لوٹچی انت۔ ریزمانک ء راجدپتری
 پجار ء کجام ملک ء دگ ء آئی ء بندات بیت ء چہ کجام نبشتہ کار ء چد ء پدنوں مابلوچی
 ریزمانک ء سراچمشانک ء دینیں ء آئی ء بندات ء ردوم ء سراگپ ء باوست کنیں
 ء آئی ء دیروئی نہ کنگ ء سبباں درگجیں کہ ریزمانک ء پرچہ بلوچی لبزانک ء تہا
 دیروئی نہ کنگ یا کہ اے لبزانکی تہر پرچہ بلوچی لبزانک ء تہا چلگ ء گورجنگ۔
 ہر دیں کہ انشائیہ ء گالبندی مانا ء بزانت ء چار ء تپاس کنے ء پروفیسر انور
 جمال ء کتاب ”ادبی اصطلاحات“ ء تہا چوش داتگ۔

”یہ جدید نثری اصطلاح ہے۔ انشائیہ ایک ایسی نثری تحریر ہے جس میں دانش
 مندانہ شگفتگی اور متنوع انداز اختیار کر کے زندگی کے معمولی واقعات و متعلقات سے
 لے کر اہم اور خصوصی حوالوں تک گفتگو کی جائے اور مانوس اشیاء کے نامانوس پہلو
 تلاش کیے جائیں۔ انشائیے میں ذات کا حوالہ بڑا اہم ہے۔“ (۱)

چوش کہ ادبی بازیں صنف ء تہرے ہست انت کہ آئیانی لیش واری
انگت ہم بازیں گڈ ء منج ء تہانت گدار بہ بیت کہ آزمانک، ہے وڑ اردانک بہ بیت
کہ شاعری، چوش ارزانیں رنگے ء گوں گالبندی جہت ء ایشانی سر بازیں گپ ء
باوست ء بوتگ ء روج ء مرچی بوہان ء پیداک انت ہے وڑا ”انشائیہ“ ء گالبند انت
کہ آئی ء گڈ ء منج ہم چہ ردانک ء شاعری یا کہ آزمانک ء گدار ء وڑا تیج ء تاب انت۔
بلئے چوش ہم نہ انت کہ انشائیہ ء پجارگ ء مردم دل نج انت، ہنچوش کہ
گدار، آزمانک ء پجارگ چشیں مزنیں باوست ء نہ انت، آئیانی وتی راہ ء رہند
آئیانی پجارگ ء ڈس ء وت وانوک ء دینت ہے وڑا انشائیہ وتی ازمی لوٹانی سبب ء
وت درابیت۔

ڈاکٹر بشیر سیفی انشائیہ ء بابت ء یا کہ آئی ء توسیپ ء بابت ء گشیت کہ ”انشائیہ ء
توصیف ء اے رنگ ء کت کنیں کہ انشائیہ ردانک ء ہما تہرانت کہ نویسکار گوں
سادگی ء بے مرطائی ء وتی ذاتی تاثرات ء ذہنی تجربتاں گوں گوٹڈ گرمی ء پیش
کنت۔ اے تہر ء نویسوک بنگپ ء سرشون ء ذہن ء آیوکیں دگہ گپانی ذکر ء ہم کت
کنت بلئے چہ بنگپ ء درنیت۔ دگہ ایش کہ انشائیہ نویسوک بنگپ ء چیریں
بزانت ء مانا ہاں پدر کنان وانوک ء گراں بریں تاہیرے دنت“۔ (۲)

بزاں انشائیہ وتی یک جتا نیں بستارے دارایت آئی ء وتی یک گراؤنڈے
ہست انت، انشائیہ ء تہا ہنچیں کسانیں چیزے ء راہم یک ہنچیں اندازے ء بیان
کنگ ء آئی ء راستی ء گوں ہنچیں سادگیں لبزاں گوں دیم ء آرگ کہ وانوک ء یک پُر

لڈتیں وشیء دچار گچ ایت کہ وانوک ء ابید چہ نثری اے تہرے تہاد گہ تہرانی تہاد دست نہ
 کپیت۔ ڈاکٹر انور سدید وتی نبشتا نک ء تہا انشائیہ ء بابت ء گشیت۔

”انشائیہ اس لحاظ سے ایک غیر مقصدی صنف ادب ہے کہ یہ فرد کو نہ تو
 انقلاب کے منفی انداز کے عمل پر آمادہ کرتی ہے اور نہ اسے عرفان کی کسی منزل سے
 ہمکنار کرنے کی دعویٰ دے۔ لیکن انشائیہ چونکہ فرد کو حقیقت کے ایک نئے مدار سے
 آشنا کرتا اور اس کو بھجت کی ایک نئی کیفیت سے متعارف کراتا ہے اس لیے یہ اپنی
 ایک افادی حیثیت بھی رکھتا ہے۔ انشائیہ اندھیرے کے جگنو کی طرح ہے جو منزل کی
 امید تو دلاتا ہے لیکن خود منزل نہیں بنتا۔ انشائیہ ہمیں تھوڑی سی دیر کے لیے اس معصوم
 بچے کی سطح پر لے آتا ہے جو سنگریزوں سے جھولی بھر کر اتنا خوش ہو جاتا ہے جتنا کہ
 ایک شہنشاہ جو اہرات کے ڈھیر پر کھڑے ہو کر بھی خوش نہیں ہوتا۔“ (۳)

ہے وڑا آدگہ ازمانی پیم ء انشائیہ ء ہم وتی آلمی لوٹ ائت کہ آ انشائیہ ء ڈس ء
 نشان ء مارا دینت۔ آئی ء لوٹانی تہا چار چیز المی انت۔ ۱۔ گونڈ گری۔ ۲۔ بے
 ربطی ۳۔ موضوعیت ۴۔ تاہیر یاوشی۔۔۔

۱۔ گونڈ گری:۔ ریزمانک یا کہ انشائیہ ء تہا گونڈ گری المی انت ہنگبی حوالہ ء ہم یا
 کہ اسلوب ء درشان ء حوالہ ء، پرچہ کہ انشائیہ دراج بہ بیت گڈاں آچہ لڈت ء
 ہو رک بیت ء وانوک ء دل سیاہ کنت۔ ہنچیں رنگے ء بہ بیت کہ وانوک ء سرا
 بارے مہ بیت، بلکیں کے لبزاں گوں وانوک ء تاہیرے بہ دنت۔ بزاں دریا ء
 گونزگ ء تہا بند کنگ۔ پرے حاتر ء انشائیہ ء نبشتہ کار ء پھ المی انت کہ آ گونڈ گری

ء کار بہ گپیت دانکہ انشائیہ ء چہ تام ء شیرکنی ء ز بہر مہ بیت ء وتی لذت ء برجہاہ بہ
 داریت، اگاں برجہاہ داشت ء نہ کنت گڈاں مزنیں نزوری ء بیت۔ ”انشائیہ ء کی
 ضخامت ایک صفحہ سے لے کر دس بیس صفحات تک ہو سکتی ہے اور یہ شخصی ہونا
 چاہیے۔ اس کا کوئی بھی موضوع ہو مگر اس میں سنجیدگی نہ ہو۔“ (۴)

۲۔ بے ربطی:۔ اے بندات بیت چہ وتی ذات ء، بزاں نبشتہ کار انشائیہ ء نبشتہ
 کنگ ء وتی ذات ء ہوار کنت، First person singular ء چہ بندات
 کنگ بیت، ”ا“ یا کہ ”من“ ء چہ انشائیہ نویس بندات کنت۔ نبشتہ کار دگہ دگہ
 نیمگ ء ہم سر جنت بلتے آچہ وتی بنگپ ء چہ نہ سدایت۔ بے ربطی ء مانا اے نہ
 انت کہ لبزاں مانا مہ بیت، بلکیں نبشتہ کار وتی گپانی مختلفیں پہلواں درشان کنت
 وتی ذاتی تجربتاں گوں۔

۳۔ موضوعیت:۔ نبشتہ کار وتی ذات ء درشان ء کنت کہ آئی ء مارشت، آئی ء تجربہ بہ یا
 کہ آئی ء اندرے چیریں چیزاں پدر کنت۔ نبشتہ کار یک ہنچیں دوستانہ ء چا گرد ء
 تخلیق کنت ء وتی درازگاز ء کنت کہ کسے ء دل آزاری مہ بیت، آگوں بے تکلفی وتی
 درشان ء کنت ہمیشہ وانوک ء گوں آئی ء دل دوستی ء بیت۔ انشائیہ ء نبیس ء کرا
 بنگپ ء یک مزنیں بستارے، آوتی بنگپ ء چہ نہ سدایت۔ وہدے کے آدگہ
 نیمگ ء سر بہ جنت گڈاں پدا آزوت ء وتی ہما گچین کتگیں بنگپ ء نیمگ ء واتر
 کنت، آچہ وتی بنگپ ء ہیچ وڑا بے ترانگ نہ بیت۔

ہر دیں انشائیہ ء راجد پتری ڈس ء نشان ء چار ء تپاس بہ کن ء گڈاں آئی ء

نشان نہ کہ مارا یونان ء تہا گندگ ء کیت ء نا کہ انگریزانی گور ء بلکیں مارا ملک
فرانس ء تہا آئی ء بنداتی نبشتہ کار ء ڈس رس ایت کہ آئی ء انشائیہ ء بنشت ایر کنگ
ء ڈبزر تگ ء ادبی ء لبر انکی اے تہر دیم ء آؤرتگ آئی ء نام مونتین انت۔

”فرانسسیسی ادیب مون تین کو ہم اس بات کی داد تو ضرور دیں گے کہ اس
نے سب سے پہلے ۱۵۷۱ء میں ”ایسے“ کا لہز ایک ادبی اصطلاح کے طور پر پوری
دنیا ء ادب کو دیا“ (۵)

”آئی ء وتی شخصی تاثر ء تجربتان ء سبک سبک ء زیبائیں انداز ء پیش کرت
ایشان ء Essai ء نام دات ایشی ء لغوی بزانت جہد ء کوششت کنگ سیگ انت۔
انگریزی Essay فرانسسیسی Essai بدل بوتگیں دروشم انت۔ مونتین ء
ایسیر آجوتی، نازر کی، ذات ء در جنگ ء غیر رسمی انداز ء سوب ء مزن نامدار بوتنت ء
ماں انگریزی ء رجانک بوت ء انگریزی ء Essay ء بنگیج ء سوب جوڈ بوت
انت۔“ (۶)

مونتین ء اے نوکیں تجربت چہ فرانس ء سیمسراں آدیم انگریزانی گورا
اتک ء سربوت کہ آئیانی تہا ”بیکن“ ء نام گرگ کرزیت کہ بیکن ء مونتین ء رند پدی
کت ء انگریزی لبرانک ء تہا اے نوکیں تہر ء نویسگ ء جہد کت۔ بلتے بازیں
زانت کار ء کو اس ہے گش انت کہ بیکن ء مونتین ء رند پدی و کتہ بلتے آئی ء
ساچشت سرجم ء انشائیہ ء لوٹاں پیلو نہ کناں۔

”بیکن ء ساچشت اسل ء انشائیہ گشت نہ بنت ایشاں ما کسانکیں (ہلکا

پلکا) فلسفیانہ نوشتا تک گشت کنیں کہ ایشاں گوں مونتین ء شخصی نوشتاں کاں گوئڈ گری
 ء ”غیر رسمی“ انداز ء بیان ء سوب ء نزکی در ابیت۔ آجوتی ء نازرکی ء ہما تام ء لذت
 کہ مونتین ء انشائیہ آن گندگ بیت آایشانی تہانہ گواہیت۔“ (۷)

ہے داب ء انگریزی ء تہا اے تہر ء رادوست دارگ بیت ء آئی ء دیروئی
 دیگ ء حائر ء گیش نبشتہ کنگ بیت، بیکن ء چہ پد مارا ابرہم کاولی ء نام گندگ ء
 کیت انت۔ انگریزی ء تہا اولی رند ء ابرہم کاولی ء ساچشتانی تہا مارا انشائیہ ء
 سرجمیں لوٹ گندگ ء کائینت۔ آئی ء لہتیں ہنچیں انشائیہ ء نبیس ات کہ انشائیہ ء
 راجد پتر ء آئیانی نام گرگ کرزایت ء کاولی ء نامی ایں انشائیہ ء لڑ ء کائینت۔ ڈاکٹر
 بشیر سیفی ابرہم کاولی ء بابت ء گشیت۔

”آئی ء لس بنگپانی سرازان ء سادگیں زبانی ء وتی مارشت ء تاثر دیما
 آؤرتنت، ماں انگریزی لبرانک ء آئی ء انشائیہ آن ء چشیں مزنیں در جگے ونہ
 رست بلتے انداز ء رہند ء رد ء آنگریزی ء اولی سو بمند یں انشائیہ نویس انت۔
 Of Solitude, Of myself, Of agriculture ابرہم کاولی ء نامی ایں
 انشائیہ انت۔“ (۸)

چد ء پد انگریزی لبرانک ء تہا مارا ابا زیں نام گندگ ء کیت انت بلتے ہر
 دیں کہ اے چار ء تپاس کنے کہ آئی ء رانوکیں زند ء دیگ ء آئی ء انگریزی لبرانک
 ء بڑی ء سرکنگ ء نوکیں رنگ ء آرگ ء کہ گپ ء جن نے گڈاں مارا الم ء چارلس
 لیمب ء نام گرگ کپ ایت۔

”انگریزی انشائیہ ء نوکیں زندہ نوکیں راہاں پرینگ ء چارلس لیمب ء
 نام مزن بستارے داریت۔ نوزدہمی کرن ء اولی دہک ء چارلس لیمب ء نام دیم ء
 اتک ء کم کم ء حاصیں بستارے ء واہند بوت کہ مروچی آٹرا انگریزی انشائیہ ء
 ”شہزادگ“ گشگ بیت انت۔“ (۹)

ہے داب ء اردو لبرانک ء تہا ہم مارا انشائیہ ء بندات نوزدہمی کرن ء
 گندگ ء کیت انت۔ اردو ء تہا سرسید ء نام ء گراں بلتے بازیں زانت کاراے لیکہ
 ء ردکناں کہ سرسید ہما انگریز نبشتہ کاراں چہ متاثرات کہ آئیانی ساچشت وت انشائیہ
 ء سرجمیں لوٹاں نہ گراں۔ اردو ء تہا انشائیہ ء نوکیں راہاں پرینگ ء اردو زبان
 نامداریں شرگدار، شاعر، کالم نویس ڈاکٹر وزیر آغا ء یک مزنیں نام انت کہ آئی ء
 ادبی اے تہرے تہا ہم وت ء رامٹارینگ۔ آئی ء انشائیانی لہتیں ہنچیں کتاب
 انت کہ آئییاں اردو زبان ء لبرانک ء دامن پراہ ء شاہگان ترکتگ۔ وزیر آغا ادبی
 اے صنف ء جوانیں رنگے ء آشنا انت۔ انشائیہ ء تہا طنز و مزاح ء بابت ء ڈاکٹر وزیر
 آغا گشیت۔

”یک شریں انشائیہ ء طنز کدی ہم یک المی بہرے نہ بیت بلکہ تہنا کماکار
 بیت۔ ہے وڑا انشائیہ ء نویسوک تہنا گوں مزاح ء وتا بندوک نہ کنت پرچیکہ چہ
 مزاح ء ترپلی کیت ء گپ چہ کندگ ء ٹاک جنائینگ ء دیما روت۔“ (۱۰)
 ڈاکٹر وزیر آغا ء گپ ء چہ وت درابیت کہ انشائیہ ء واستہ المی نہ انت کہ
 آئی ء تہا طنز و مزاح ہوار بہ بیت البتہ چریشی ء چہ انشائیہ ء نویس کماک زرت

کنت، ہر دیں کہ آئی ءتہا تر پئی بیت ءگپ کہ کندگ ءٹھک ءسمر بہ بیت گڈاں آ
 انشائیہ ءلڑ ءاتک نہ کنت بلکیں طنز و مزاح ءجوڑ بیت یا کہ تژن و چکند ءبیت، کہ
 اے غیر افسانوی نثر ءتہا کائنیت۔ ایشانی تہا ہے پرک ءتپاوت ایشاں جتا نیں
 صنف ءتہا کاریت۔

مرچی اردو ءتہا انشائیہ ءہر نوکیں تا کانی بہر انت ءآئی دوست داروک
 ہم بے کساس انت۔

”اردو انشائیہ آج مقبولیت کی اس سطح پر پہنچ چکا ہے کہ آپ کوئی بھی ادبی
 رسالہ اٹھا کر دیکھ لیں۔ کسی بھی روزنامے کا ادبی صفحہ ملاحظہ فرمائیں آپ کو وہاں
 انشائیہ پڑھنے کو ملے گا۔“ (۱۱)

بیانوں بلوچی لبرانک ءتہا انشائیہ ءبندات ءآئی ردوم ءچاریں ءاے
 صنف ءدیروئی نہ کنگ ءسبب ءسراگپ ءتران ءدیم ءبریں۔

ہر دیں کہ بلوچی لبرانک ءتہا ”غیر افسانوی نثر“ ءاے تہر ءکہ پول ء
 گڈاں آئی ءچشیں قدیمیں راجد پترے مارا گندگ ءنیت انت۔ اے تہر ء
 بنگیج منے کرا ادبی بازیں تہراں چہ پد ہے تاک ءماہتا کانی برکت ءدرائی
 کنت ءوتی گام ءبلوچی لبرانک ءتہا ایر کنت۔ بزاں 1978 ءاولی رند ءملا
 رودین ءانشائیہ ء”چون کناں“ مہتا ک ءچاپ ءشنگ بیت۔ چریشی ءپد پیریں
 بلوچ ء”حیر وپ“ 1979 ءء ءمہناز بلوچ ء”مشکولی“ ہم ہے سال ءتاک ء
 ماہتا کانی زینت جوڑ بیت۔

چد ۽ پد بلوچي زبان ۽ لبرانڪ ۽ مزنيں جھدڪار، پٽ و پول ڪار، آزمانڪ
 نويس، شاعر، ڪالم ۽ انشائيہ نويس صبا دشتياري ۽ نام گندگ ۽ ڪيت انت ڪه آئي ۽ اولي
 انشائيہ ۽ ”چوالمال گوانتيگ باں“ اولي رند ۽ مهتاڪ ”سوغات“ ڪراچي ۽ جون / جولائي
 1983 ۽ زمانگ ۽ چاپ ۽ شنگ ڪت۔ چرے انشائيہ ۽ بنگپ ۽ چهوت پدر
 انت ڪه انشائيہ نويس ڪجام چيز ۽ سراگون وتي ذاتي تجربتاں درانگار
 ڪنت۔ ”گوانتيگ“ ۽ سرا صبا بلوچ چاگرد ۽ تهالشي ۽ بازيں تک ۽ پهنا ۽
 درانگار ڪنت ۽ مرچينگيں سانسى دور ۽ تهالشي ۽ نفسياتي جيٽه هم هوارديم ۽ آورتگ
 انت۔ چوش ڪه بلوچ چاگرد ۽ تهالچشيش سٽڪ هوار انت صبا داں گيدي شاعري ۽
 درورے هم دنت، ڪه بلوچ مڇي ۽ جاگيري ۽ ڪنت ڪه گوانتيگ ۽ سٽڪ ۽ عقيدہ بلوچ
 چاگرد ۽ تهالڪجام رنگ ۽ دروشم ۽ گندگ بيت۔

بلوچي لبرانڪ ۽ تهال صبا دشتياري ۽ گيشتر انشائيہ ۽ مارادست ڪپيت بزاں
 1983 ۽ ۱۹۹۳ ۽ مارا صبا دشتياري ۽ ۱۷ انشائيہ ۽ دست ڪپيت ڪه چنديس
 تاڪ ۽ مهتاڪاني تهالچاپ ۽ شنگ بوتگ انت۔ جتانيس سن ۽ وهداں آئي ۽ نبشته
 ڪتگيں هفتيں انشائياني بنگپ چواے وٽا انت۔ ۱۔ چوالمال گوانتيگ باں ۲۔ مني
 واگ (اُلس نومبر / دسمبر 1984 ۽) ۳۔ ريل مئے ريل (1985 ۽) ۴۔
 ڏلاور (اُلس 1985 ۽) ۵۔ زبان (اُلس 1985 ۽) ۶۔ ادب ۽ بے ادبي
 (نومبر / دسمبر 1985) ۷۔ پونز (زندمان تربت جولائي 1993 ۽) ۸۔ دراينيس
 ريزمانڪ يا ڪه انشائيہ صبا دشتياري ۽ وتي ڪتاب ”بے تواري ۽ دريا“ ۽ تهال هوار

کتنگ انت کہ 2002ءء سید ہاشمی ریفرنس کتابچہ، لیاری کراچی ء نیمگ ء کہ
چاپ ء شنگ بوتگ پیشگال ء تہاوتی انشائیہ نویسگ ء سپر ء بابت ء گپ جنت ء
گشیت کہ۔

”وہدے کہ من ماں بلوچی لبزانک ء پڑ ء دورکت، گڑا ہے تڑن ء مزاح
منی ہمراہ ات بلئے بلوچی زبان ء تہا مزاحیہ شاعری کنگ پہ من سک گران ات
(ہرچنت کہ ماں بلوچی ء ہم من لہتے مزاحیہ نظم ء غزل نبشگ)۔ ہمیشکا من وتی
اے تب ء ہیل نثر ء رم ء نیمگا گردینت ء ”انشائیہ“ بنگیج کت۔ انشائیہ نیسگ ء دومی
سبب ایش انت کہ ماں بلوچی ء انشائیہ ء روایت باز کم ات بلکین تو بگوش کہ
نیست ات۔ پرچا کہ انشائیہ (light essay) سکیں نازرکیں نثری صنف
انت کہ مزاح ء سنجیدگی ء درمیان ء بارگیں ”پل صراط“ انت اگاں کے انگریا آنگر
لیٹ ات ءے بزاں کہریں تہترین ء باہوٹ ءے۔ منی انشائیہ نیسگ ء مستریں
سبب ہے بوتگ۔ بلئے ہما گشادی ء من انشائیہ نیسگ بنگیج کت، دیمتر منی ہما
رواج پشت نہ کپت ء ”آزمانک“ ء بلاہ ء ”انشائیہ“ ء نازرکیں بالاد ہے رنگ ء
پلک ات ء ایر برت کہ من دنیگا سر پدناں، اے چون بوت؟ بہر حال دنیگا برے
برے دل پہ انشائیہ ء اومان کنت بلئے نون آزمانک ء منا ہمودا سرکت کہ اگاں
آسمان ء پدانک بہ بنداں، بلکیں انشائیہ ء پہ گدارے بگنداں۔“ (۱۲)

ہے زمانگ دگہ لہتیں انشائیہ ء دگہ دگہ نبشتہ کارانی نیمگ ء نبشتہ کنگ
بیت ء تاک ء مہتا کانی تہا چاپ ء شنگ بنت ہنچوش کہ کمبر بلوچ ء ”اے مکران

انت“ سید ہاشمی اکیڈمی ء چاپ کتگیں تاک ”برمش“ ء شنگ بیت۔ اکرم صاحب خان ء انشائیہ ء ”مسودہ“ تاک ”بلوچی“ (دسمبر 1987ء) ء چاپ ء شنگ بیت۔ صابر ناگمان ء ”داں کدیگ ء“ ہم ”بلوچی“ تاک ء (اکتوبر 1988ء) عیسی گل ء ”کاروان“ ء ”جکتگیں ٹو“ ہم ہے سال بزاں 1988ء ء شنگ بوتگ انت، ڈاکٹر فضل خالق ء انشائیہ ء ”کریٹ“ ”بلوچی“ تاک ء مئی 1991ء۔ عیسی گل ء دگہ یک انشائیہ ء ”پونز“ ”بلوچی“ تاک ء نومبر 1991ء ء مردمانی دیم ء کیت۔ ملک طوقی ء ”کسہ آساپ ء زلمانی“ اپریل 1994ء ء، ناگمان ء ”بیا او حجام“ لبرانک تاک ء 1994ء ء زمانگ ء چاپ بیت۔ اشرف سر بازی ء ”کسہ“ بلوچی تاک ء اپریل 1995ء ء، غفار ندیم ء انشائیہ ء ”دل گنوک انت گومن ء جیڑیت“ ”کنزى“ ء تہا 1999ء ء چاپ بوتگ۔ عیسی گل ء انشائیہ ”چم“ بلوچی ء جون 1994ء ء او آئی ء دگہ یک ریزمانک ء ”انسان ء دمب“ بلوچی تاک ء جون 1996ء ء ہے وڑا درجان مہب ء ”قاضی ء نحت“ 2015ء ء آسیاب ء چاپ ء شنگ بوتگ۔

بلوچی لبرانک ء تہا بلکیں چدو گیش انشائیہ ء ہست انت بلئے انشائیہ ء نیسیگ ء چشمیں ربیت ء مارا گندگ ء نیت انت ایشی ء دیمروئی ء نہ کنگ ء بازیں الت ء سبب ء بوت کناں۔ تنیگ ء انگت ء مارا بلوچی لبرانک ء تہا چشمیں نبشتکار ء گندگ ء نیت انت کہ آئی ء کتاب ایوک ء انشائیہ ء یا کہ ریزمانک ء سرا بہ بیت۔ پرچہ کہ بلوچی لبرانک ء تہا ادبی اے تہر ء را انگت تخلیقی یا کہ سا چشتی آ

دگہ تہراں چہ کم تر در جگہ ء چارگ بوہگ ء انت۔ چوش کہ انشائیہ ادبی یک ہنچیں
تہرے کہ مدتانی سرا آئی ء در اہی مارا گندگ ء کیت انت۔ ہر دیں کہ اے
داتگیں سال ء باریگاں کہ چارے گڈاں سال ء یک یا گیش ء چہ گیش گڈاں دو
انشائیہ ء مارا تا کانی تہا دست کپیت۔ وہدے کہ بلوچی لبزانک ء چار ء تپاس ء کنے
گڈاں انشائیہ ء ء دیر وئی نہ کنگ ء یک مز نیں نیمون ء اے بوت کنت کہ بلوچانی
جاور حالاں ہم کار دار ایت کہ آئیانی کرا مارا ادب ء چہ ہے لیکہ گندگ ء کیت
انت کہ چاگرد ء ر اثر ء ہراب ء ڈس ء نشان ء بہ دنت ء آئیانی گہتری ء سبب جوڈ بہ
بیت۔ بزاں ترقی پسند نبشتہ کارانی کرا مستریں مول ء مراد ہمیش انت ء انشائیہ
نبیسوک چشیں لیکہ ء گوں بندوک نہ انت بلکیں آوانوک ء یک ہنچیں کیفیت ء
دچار کنت کہ وانوک چشیں لیکہاں چہ آجو بیت بلے چوش ہم نہ انت پرچہ کہ
انشائیہ نبیس چرے چیزانی درانگا زگ ء گوں وتی جندے زمانگ ء درانگا زکنگ ء
انت۔ انور سدید ء اے دانک دلگوش کرزانت کہ آاے بابت ء تران کنت ء
گشیت کہ۔

”دلچسپ بات یہ ہے کہ انشائیہ کو ایک صنف ادب کے طور پر کسی مقصد
کا آلہ کار نہیں بنایا جاسکا۔ یہی وجہ ہے کہ انشائیہ کو ان ممالک میں زیادہ فروغ ملا
ہے جہاں ادب کو مقصد کا غلام نہیں بنایا جاتا اور بعض ایسے ممالک میں جہاں ادب
کو نظریاتی پروپیگنڈے کے لیے استعمال کیا جاتا ہے وہاں انشائیہ کی کوئیل پھوٹ
نہیں سکی۔ یوں دیکھیں تو ترقی پسند ادبا کے ہاں انشائیہ کو قبول کرنے کا میلان بھی

نظر نہیں آتا۔ تاہم اس کا یہ مطلب ہرگز نہیں کہ انشائیہ میں اپنے عہد کی آہٹ موجود نہیں ہوتی، ایسی دی گارماں کے مطابق ”فن کار اپنی ذات کے بارے میں لکھتے ہوئے بھی اپنے زمانے کے بارے میں لکھتا ہے۔“ (۱۳)

بلوچی لبز انک ء تہا انگت لبز انکی اے تہر ء چشیں بستارے دسیگ نہ بوتگ یا کہ ایشی ء سرا مارا چشیں دلگوشی گندگ ء نیت انت چوش کہ گدار ء آزمانک ء ردانکی آدگہ تہراں۔ نہ کہ مارا ڈنی لبز انکانی انشائیہ بلوچی لبز انک ء تہا رجانک کنگ گندگ ء کیت انت ء نا کہ مارا بلوچی ء تہا چشیں نبشتا نک گندگ ء کیت کہ انشائیہ ء گیش وگیواری بہ بیت ء دگہ انشائیہ نویس ودی گت بہ کن آں۔ پرے علت ء سبباں بلوچی لبز انک ء تہا انشائیہ ڈکال ء آماچ انت ء آئی ء دیروئی کنگ ء واب چڈگ ء گورجنگ انت۔ بلتے چوش ہم نہ انت کہ ما ادبی اے وش لڈتیں تہر ء چہ پہک ز بہر بہ بنت۔ ماہے اُمیت ء داریں کہ بلوچی لبز انک ء تہا اے صنف ء سرا گیش ء چہ گیش کار کنگ بیت ء اے لبز انکی تہر مئے ادیب ء لبز انکارانی دلگوش ء وتی نیمگ ء چکیت۔

سرسون :-

- 1- جمال انور، پروفیسر، ادبی اصطلاحات، نیشنل بک فاؤنڈیشن اسلام آباد، دومی چاپ 2015، تا کدیم 48
- 2- ڈاکٹر سیفی، بشیر احمد، مہر، رحیم بلوچ، انشائیہ چی یے، مستاک، 2012، تا کدیم 17
- 3- حمیدی، اکبر، جدید اردو انشائیہ، سدید انور، انشائیہ اور عصری آگہی، اکادمی ادبیات پاکستان۔ اسلام آباد، 1991، تا کدیم 30
- 4- کمال، اشرف، محمد، ڈاکٹر، تاریخ اصناف نظم و نثر، رنگ ادب پبلی کیشنز، کراچی، جولائی 2015، تا کدیم 334
- 5- حمیدی، اکبر، جدید اردو انشائیہ، حسین یاد، پروفیسر مشکور، انشائیہ بطور ایک اصطلاح ادب، اکادمی ادبیات پاکستان۔ اسلام آباد، 1991، تا کدیم 35
- 6- ڈاکٹر سیفی، بشیر احمد، رجانک، مہر، رحیم بلوچ، انشائیہ چی یے، مستاک، 2012، تا کدیم 13
- 7- ہمیش تا کدیم 14
- 8- ہمیش

- 9- ہمیش تا کدیم 16
- 10- ہمیش تا کدیم 19
- 11- حمیدی، اکبر، جدید اردو انشائیہ، اکادمی ادبیات پاکستان۔ اسلام آباد، 1991، تا کدیم 3
- 12- دشتیاری، صبا، بے تواریء دریا، سید ہاشمی ریفرنس کتاب جاہ، لیاری، کراچی، 2002، تا کدیم 34
- 13- حمیدی، اکبر، جدید اردو انشائیہ، سدیدانور، انشائیہ اور عصری آگہی، اکادمی ادبیات پاکستان۔ اسلام آباد، 1991، تا کدیم 30

انشائیہ چی ہے؟

ڈاکٹر بشیر سیفی / رحیم مہر بلوچ

ماں اردو زبان ء نیشٹا نک نویسی ء بندات چہ سر سید احمد خان ء بیت ء اے گپ ء ہر کس سر پد انت کہ آلبرزانک پہ لبرزانک ء منوگر نہ ات۔ آلبرزانک ء اصلاحی لوٹانی یک وسیلگے زانتگ ات پمشکہ آئی ء چہ ہما انگریز نیشٹہ کاراں اثر زرت کہ آوتی و ہد ء اصلاح کاریں لبرزانت انتت ء چوسر سید ء پپما انگریز چا گرد ء چہ تہاری ء کشگ لوٹ اتگ انتت، پمشکہ سر سید احمد خان ء Essay ء بنی لوٹ ء رد ء انشائیہ ء نویسگ ء بدل ء وتی اصلاحی لوٹانی پدا Essay ء نام ء اصلاحی نوشتا نک ء سنگینیں مقالہ نویسان کرت۔ ایشی آسرا لیش بوت کہ ماں اردو لبرزانک ء نوشتا نک ء گالبند (اصطلاح) پہ ہروڑیں لبرزانگی، سیاسی، مذہبی، فلسفیانہ، چا گردی ء نگدکاری نوشتا نکاں رواج گپت۔ تہنا ہمیش نہ بلکیں نوشتا نک ء گالبند پہ مقالہ ء ہم کارمرزگ بوت۔ سر سید ء ہر پیمیں نوشتا نک بلکیں آئی ”شذرات“، ”ہم“ مقالات سر سید“ ء نام ء چاپ کتگ انت، اے وت اے گپ ء شاہدی انت۔ پمشکہ اے گواچن ء استی ء ابید کہ سر سید ء انگریز لبرزانتانی رند پدی ء ماں اردو ء نوشتا نک نویسگ ء بندات کرت آئی چچ یک نوشتا نکے سر جبی ء Essay ء گوناپ ء نہ انت۔ ایشی سوب بگندے ہے بہ بیت کہ سر سید ء ہما لبرزانتانی رند پدی ء کہ نوشتا نک نویس ات آہانی جند ء نوشتا نک Essay ء لس گوناپ ء نہ انت۔ پمشکہ اے مردمانی گورا نوشتا نک ء گالبند آ Essay ء بدل نہ انت کہ آئی ء بندات مونٹین ء پد پیتگ ات

بلکیں ہما Essay ء بدل انت کہ اچ مونتین ء پد ایشی بزانت ء مزن شاہیگانی
 اہتگ ات ء ہمیشی ردء ہروڑیں نوشتانک نویسگ بوہان بوتگ ات۔ ماں اردو ء
 نوشتانک نویسگ ء سرجمیں وانشت ء اے گپ گیش ایت کہ اردو ء لبزانت آن
 گیشتر انگریزی Essay ء لس دروشم نگاہاں داشتگ ء وتی ہمک وڑیں ”غیر
 آزمائگی“ روانگی نوشتگان ء پہ نوشتانک بزاں کہ Essay ء گالبند ء کارمرز کرت
 ات بلتے جیڑہ ایش انت کہ ودے لہتیں لوزانتاں Essay ء اصل ارواہ ء ردء وتی
 ساچشت انشائیہ ء نام ء پیش کرت انت ء ایشرا انگریزی ء ذکر میں Essay ء بدل
 گشت تہ ہما ذہن کہ تہنا Essay ء لس دروشم ء آشنا انت تہ ہے سر پد بوتماں کہ
 انشائیہ ء گالبند پہ نوشتانک بزاں لس Essay ء بدل انت پمشکہ ہر وڑیں
 نوشتانک انشائیہ انت۔ احمد جمال پاشا ء گشگ ء ردء نوشتانک ء انشائیہ گشگ ء
 بنیات ڈاکٹر سیدہ جعفر ء ایر کرت۔ ”آئی ء نوشتا کاری ء سراپٹ ء پول ء جتائیں
 ٹکران ء نوشتانک ء بدل ء انشائیہ ء بنگپ ء ردء جتائیں تاک ء ماہتا کاں شنگ
 کنائنت انت چشکہ آل احمد سرور ء نگدی انشائیہ۔“
 انشائیہ نویسوک ء انشائیہ ء نگدکاراں پرے گپ ء ہج جل ء مہ جل نہ
 کرتگ کہ انشائیہ Essay ء لس دروشم نہ انت بلکیں Essay ء وتی حاصیں
 دروشمے داریت کہ ماں انگریزی ء پرسنل یا لائٹ Essay گشت تے۔ بزاں
 ایش کہ انشائیہ لس نوشتانک ء بدل نہ انت بلکیں نوشتانک ء یک حاصیں دروشم
 انت کہ ایشی ء تہا نوشتہ کار بنگپ ء گوں گوئڈگری ء وتی ذاتی دیدن ء تجربت ء
 بنیات ء دیما کاریت بلتے ایشی ء ابیدہم بازیں مردم اے راستی ء منگ ء تیار نہ
 بنت، پمیشکہ عرش صدیقی مروچی ہم اے گپ ء سراوشتانگ کہ انشائیہ گالبندے
 ء صورت ء وتی کنگ بہ بیت آئی ء گشگ انت کہ:

”بیکن ء ہے داب ء کہ اے تہر کارمرز کرت بن اصل ء ہے کارمرزی ء
 Essay ء گالبند ء نوکیں معناء سیمسر گیشینت انت۔ من گوں بازیں نگد کاراں
 پمشکہ تپاک نہ کنناں کہ Essay تہنا لائٹ یاسپری (ہلا پلاکا) لبز انک دیما
 آرگ ء وسیلگ انت۔ راستی ایش انت مرچی باندا چہ انگریزی ء Treatise ء
 وڑیں لفظ بیگو اہ بوتگ انت ء ایشی جا گاہ ہم Essay ء گپتگ۔ Article ء
 گالبند کارمرز و بیت بلے Essay ء کارمرزی البہ گیش انت۔ مروچی ماں
 Essay ء آزمانک، گدار ء کسمانک ء ایند گہ تہراں ابید گہ کساس تو امیں ردانکی
 نوشتانک ہوار انت۔ ایشی ء گواہی گوں ارزانی ء Essay ء کتابانی چارگ ء
 دست کپ ایت۔ Essay یک لس گالبند ء ء صورت ء منگ بیتگ ء
 جتانیں طرز ء Essay آنی گیشوار ء پے Essay ء ہمراہی ء یک دگہ ہنچیں لفظ
 ہوار کنگ ء یک جتکیں گالبند ء ٹہینگ بیتگ کہ یک حاصیں وڑیں بُنی
 ساڑایے ء نیمگ ء اشارہ بکنت۔ ایشی ء ابید گہ چچ بوت ہم نہ بیتگ ات پرچیکہ
 اے تہر ء سرجم ء جتانیں دروشم ء گیشوار بیت نہ بیتگ ات۔“ (۱)

وہدیکہ وتی ہے نوشتانک ء واجہ عرش صدیقی اے راستی ء ہم من ایت کہ:
 ”اے گپ ہم رد بیت نہ کنت کہ ہما نوشتانک کہ انشائیہ ء نام دیگ ء ایشی ء
 حاصیت بیان کنگ بیتگ انت آچہ نوشتانک ء جتانیں طرزاں جتا، یکتا ء گستانیں چیز
 انت ء گوں ایشی ہمتپاک انت کہ اے وڑیں انشائیہ ء ہما تہی رنگ، زیبائی
 (شگفتگی) آزات تی ء ہما سُبکی ء کہ نشان گیشینگ بوتگ آچہ ایشاں حاص انت۔“
 (۲)

وہدیکہ اے منگ بوتگ کہ انشائیہ وتی یکتائی ء سوب ء چہ لس نوشتانک ء وتی
 جتانیں پچارے داریت تہ اے گپ ء سراڑ کنگ ء جواز نیست کہ ہر پیمیں نوشتانک

۽ انشائیہ ۽ نام دیگر بہ بیت ۽ پہ آسراتی ۽ ہنچو کہ گوں نوشتا نک ۽ طنزیہ، مزاحیہ، نلدکاری ۽ ایدگہ پدوند ۽ کارمرزی بیت ہمے تیمیں پدوند انشائیہ ۽ ہم جنگ بہ بیت۔

”جست ایش انت کہ داں مروچیک ۽ پرئے کار ۽ نوشتا نک ۽ لفظ پہ مڑائے کارمرز بوہان پیدا کہ انت ۽ طنزیہ نوشتا نک، مزاحیہ نوشتا نک، نگدی نوشتا نک ۽ دگہ جوڑشت رواج گپتگ انت تہ انا گہ نوشتا نک ۽ بدل ۽ انشائیہ ۽ لفظ ۽ کارمرزی جوڑشت ۽ یک نوکیں درچے ۽ دیما آرگ ۽ جوازت چی انت۔“ (۳)

اردو انشائیہ ۽ یک دگہ نگدکارے محمد ارشاد ہم اے و شمسٹی ۽ شکار انت کہ انشائیہ ۽ گالبد شاہیگانی Essay ۽ چاگرد کتگ۔ وتی یک نوشتا نکے ۽ نویسیت:

”انشائیہ ۽ اردو نگدکار نہ تہنا اے گپ ۽ من انت بلکہ زور ہم دیست کہ انگریزی گالبد Essay ۽ راستیں رجانک ۽ اردو ۽ ایشی ۽ ہم معنائیں لفظ نوشتا نک انت، اگاں راستی ہنچوش انت تہ ایشانی دلگوش اے نیمگ ۽ گور کنا نینگ ہزدری بیت کہ چوشی ایشانی گورادگہ چشیں بنیائے پشت نہ کپ ایت کہ ہمیشی رد ۽ انشائیہ ۽ نوشتا نک بوہگ ۽ مکن کرت بکناں۔ پرسنل Essay (انشائیہ) ہما Essay (نوشتا نک) ۽ گشگ بیت کہ پرسنل (شخصی) بوہگ ۽ صفت ۽ گوں بندوک بیت۔ چشکہ عربی اسپ و اسپے بیت بلئے بازیں جتائیں سپتانی سوب ۽ کہ تہنا عربی اسپ ۽ ہست بنت چہ اسپانی ایندگہ شکلاں جتا کنگ بیت، بلئے اے حاصیں سپتانی استی ۽ چہ اسپانی جنس ۽ در نہ بیت۔ ہمے وڑا پرسنل Essay ”انشائیہ“ ۽ شکل کہ ایشرا پرسنل بیگ ۽ سپت ۽ گوں بندوک بوہگ ۽ سوب ۽ اے چہ وتی جنس (نوشتا نک) ۽ در نہ بیت۔ ہمک انشائیہ نوشتا نکے بیت ہمے وڑا چشکہ ہمک عربی اسپ بندر ۽ اسپے بیت۔“ (۴)

محمد ارشاد ۽ اے گپ و منگ بوت کنت کہ انشائیہ نوشتا نکاری ۽ یک

حاصیں انداز انت، بلئے ایشی بزانت اے نہ انت کہ ہمک نوشتا نک انشائیہ یے
 بیت۔ واجہ ارشاد فلسفہ، استاد انت، آئی، چہ فلسفیانہ استدلال، کارگپتگ۔ ارسطو،
 سیمسر، توسیپ، بزانت چوش گشتگ کہ:

”کجام ہم شے، گیشوار ہنچیں دا بے، کنگ بہ بیت کہ آئی جوہر
 Essence دروشم گران، نگاہ، پھم، بیت، اے درگت، ہماروشم، را کہ منطق
 زانو گرانی گورامنگ بیتگ آجوڑشت، پڑتیج (تجزیہ)، عمل انت کہ جنس
 فعل، بستی انت، ہمیشی رد، انسان، پ، گپ جنوکیں ساہد ارانی (حیوان ناطق)،
 گالبد کارمرز کنگ بیت۔“

حیوان ناطق، جوڑشت، حیوان جنس انت کہ بازیں شکلانی تہا بہر انت
 ناطق ہما سیت یا فعل انت کہ آئی، چہ ایند کہ حیواناں بالا تر کنت، انسانیت، مقام
 سر کنت۔ ہے وڑا پرسنل Essay، Essay بوہگ، پدہم چہ Essay، جتا
 بیت، و ہدے گوں ایشی، پرسنل، پیش وند جنگ بیت۔ چشکہ حیوان ناطق مطلق
 حیوانے پشت نہ کپ ایت و ہدے گوں ایشی، ناطق، پد وند جنگ بیت۔

اے درگت، وزیر آغا، حیال (موقف) ایش انت کہ انشائیہ یک دگ
 چیزے، ایشرا نوشتا زکاری، رد، شمار کنگ مہ بیت آئی، لفظ چوش انت:

”اے گپ، چکاسگ، کہ انشائیہ چہ نوشتا زکاری، ربیت، چہ حد، جتا
 انت من یک گونڈیں شجرہ یے رد، بند داگ من سد کاں کہ ایشی ہورت نگاہی
 وانگ، چہ اے گپ تچک بیت۔“

ادب، نثر، شاعری، داستان، ناول، افسانہ، ڈرامہ، سوانح عمری، سفرنامہ، انشائیہ، مضمون،
 طنزیہ مضامین، مزاحیہ مضامین، تنقیدی مضامین، علمی تحقیقی مضامین۔۔۔

چرے شجرہ، اے گپ پد رانت کہ انشائیہ گوں نوشتا نک، بستی نہ انت

بلکیں جتانیں لبرانکی تہر انت۔ پمشکہ و ہدے غلام جیلانی اے گپ ء دیما
 کاریت کہ انشائیہ چہ Essay ء جتانےت یا سلیم اختر نوشتہ کنت کہ انشائیہ ء رامدام
 گوں نوشتانک ء ہمگرنچ کنان مزاحیہ، طنزیہ یا تاثراتی نوشتانک ء وڑیں شے
 یے زانگ بوتگ کہ پہک ردانت تہ دوئیں وازداراے دنز ء ساپ کنگ ء جہد
 کن انت کہ Essay ء درگت ء روایرشتی لبرانک ء سرا (جو کہ) (مسلط)
 بوت ء پداردو ء نیمگاتک۔ (۵)

البہ اے گپ سرگوز بوت نہ کنت کہ انشائیہ بندر ء Essay انت، بلے
 اے راستی ہم وتی جاہ ء ہست انت کہ انگریزی لبرانک ء Essay ء گالبد مزن
 شاہ بیت ء شاہیگان بوتگ ء ایشی ء رد ء ذگریں Essay (انشائیہ) ء ابید ہر پیمیں
 سنگینیں، طنزیہ، مزاحیہ، نگدی، تاریخی ء فلسفیانہ نوشتانک نویسگ بوتگ۔ ہے
 سوب انت کہ انگریزی Essay ء گچینی کتابانی تہا انشائیہ آنی بزوں پرسنل انشائیہ
 آں ابید تاریخی، نگدی، اصلاحی ء فلسفیانہ نوشتانک ہم گنگ بنت۔ نظیر صدیقی
 اے جاوہر حال ء سرا ایرادگران ء نویسیت کہ:

”انگریزانی اے و تسری (بوالعجبی) ء زانت نہ کنان کہ و ہدے اے راج
 چہ Essay ء گالبد ء لائٹ یا پرسنل Essay ء بزانت ء زیرایت گڈا
 Essay ء گچینی کتاباں علمی ء نگدی نوشتانک پرچے مان کن انت۔ روبرٹ لنڈ کہ
 ہستیں عہد ء نامی ایں انشائیہ نویسوکانی تہا شمار کنگ بیت آئی ء ماں انگریزی
 لبرانک ء تہنا بیکن ء چارلس لیمب ء را Essay ء تہر ء کلاسک ء درجگ
 داگ۔ ہر دوکانی کلاسکس بوگ ء شک ء شبہ نیست بلے اد ء اے جست پادکیت
 کہ اگاں Essay ء بزانت لائٹ یا پرسنل Essay بیگ انت تہ بیکن ء
 Essay آن ء لائٹ یا پرسنل Essay گشت بنیں؟ اے جست ء پسوٹری

ہرچی بہ بیت بلئے کسہ چوش انت کہ لس صورت ء Essay ء گالبد ء بزانت
 پرسنل Essay زیرگ بیت ء Essayist ہما مردم ء راگشگ بیت کہ آپرسنل
 Essay نبشتہ کنت۔ اے درگت ء منی خیال انت کہ Essay آہانی گچینی
 کتابا علمی، تاریخی ء فلسفیانہ نوشتانک ہجر ہوار کنگ مہ بنت ء چشیش نوشتانک
 نویسوکان ء انشائیہ نویسوکانی Essayist ء تہا شمار کنگ ء بدل ء ایشانی بنگپانی رد ء
 نگدکار، تاریخ زانت ء زانت کارگشگ بہ بیت۔“ (۶)

وشی ء گپ ایش انت کہ استیں عہد ء انگریزی انشائیہ نویسوکان وتی
 انشائیہ آن ء لس ایسیسز ء جتا کنگ ء حاترا گوں ایشاں پرسنل یا لائٹ ء پیش وند
 جنگ ء لوٹ مار اتگ نوں ہنچیں گچینی کتاب ہم دیما آئیگا انت کہ ایشانی تہا پرسنل
 Essay آن ء چہ ایدگ کہ Essay آں جتا کنگ ء پیش کنگ بیگ ء انت A
 BOOK OF ENGLISH PROSE ہنچیں کتاب ات کہ ایشی تہا
 Essay آن ء، لٹری ایسیسز، کرٹیکل ایسیسز، پرسنل ایسیسز ء دگہ دروشمانی تہا بہر
 کنگ بوتگ۔ ماں انگریزی لبزانک ء Essay ء رواج ء دیروی ء ہمائی ء
 Essay ء بزانت ء لیکہ ء ہما بدلی کہ بوت انت ایشانی گیشوار ء پہ انگریزی
 Essay ء تاریخ ء نگا ہے شانک دیگ لوٹیت۔

انشائیہ ء تہر ء بن ہشت کار (بانی) فرانس ء زانت کارمانتین زانگ بیت
 کہ آئی ء وتی شخصی تاثر ء تخر بتان ء سبک سبک ء زیبائیں انداز ء پیش کرت ایشان ء
 Essai ء نام دات ایشی ء لغوی بزانت جہد ء کوششت کنگ بیگ انت۔
 انگریزی Essay فرانسسیسی Essai بدل بوتگیں دروشم انت۔ مونٹین ء ایسیسز
 آجوتی، نازرکی، ذات ء درجنگ ء غیر رسمی انداز ء سوب ء مزن نامدار بوتنت ء
 ماں انگریزی ء رجانک بوت ء انگریزی ء Essay ء بنگج ء سوب جوڈ بوت انت۔

انگریزی Essayء تاریخء وانگ ء ہمے زانگ بیت کہ Essay بزاں
 انشائیہء تھرچہ فرانسسی لبزانک ء انگریزی لبزانک ء آئیگ ء گوں چیزے و ہدء پھ
 وتی دروشم ء چہ گسر بوت۔ انگریزی لبزانک ء تاریخ ء انسائیکلو پیڈیا یا برٹانیکا پرے
 گپ ء تپاک انت کہ بیکن ء مانٹین ء رند پدی ء انشائیہ نویسگ ء کار دست ء
 زرت بلے ایشی ء ابید ہم آئی ء مانٹین ء انشائیہ ء ارواہ نگاہ ء نہ کرت انت۔ پممشکہ
 اے راستی ابید کہ بیکن ء وتی نوشتا نکاں ء ”ڈکھی ایس فکر“ ء نام داتگ آئی ء نوشتا نک
 تاہیر دینت۔ آئی ء نوشتا نکاں مانٹین ء انداز گندگ و بیت بلے ایشی ء نوشتا نک
 چہ مانٹین ء نوشتا نکاں جتا نیں دروشم ء انت۔

پممشکہ چو اردو ء داب ء ماں انگریزی ء ہم اے تھرچہ بندات ء وتی اصل
 دروشم ء گسر بوت۔ بیکن ء ساچشت اسل ء انشائیہ گشت نہ بنت ایشاں ماسبکلیں
 (ہلکا پلکا) فلسفیانہ نوشتا نک گشت کنیں کہ ایشاں گوں مونٹین ء شخصی نوشتا نکاں
 گوئڈ گری ء ”غیر رسمی“ انداز ء بیان ء سوب ء نزکی درابیت۔ آجوتی ء نازر کی ء ہما
 تام ء لذت کہ مونٹین ء انشائیہ آل گندگ بیت آ ایشانی تہانہ گواہیت

of Friendship, of Ambition, of Travel, of Gardens,
 of Study, of Youth and age.

بیکن ء جہگیر یں ساچشت و گشت بنت بلے ایش انشائیہ ء جوانیں درور نہ انت۔
 چہ بیکن ء پد ابرہم کا ولی ء Essay تھر دستی کت ء از می سرشون ء چہ
 بیکن ء جوانتر یں رنگے ء دیما برت۔ کا ولی ء مانٹین ء انشائیہ آنی راستیں دروشم ء
 سر پد بوت ء وتی انشائیہ ہمے داب ء نوشتہ کت انت، آئی ء لس بنگپانی سر ارزان ء
 سادگیں زبانی ء وتی مارشت ء تاثر دیما آؤرتنت، ماں انگریزی لبزانک ء آئی ء

انشائیہ آنء چٹشیں مزنیں درجکے وَ نہ رست بلئے اندازء رہبندء ردء آنگریزیء اولی
 سو بمندیں انشائیہ نویسیں انت۔ Of solitude, Of myself, Of agriculture
 ابرہم کا ولیء نامی ایں انشائیہ انت۔

ایش انگریزی Essayء بدبختی گشت بیت کہ ہمائی ء کہ انگریزی
 لبزانک ء راچے تھرء پجار کنائنت آئی ء ایشر اسبکیں فلسفیانہ نوشتانک جوڑ کرت ء
 ہما لبزانتاں کہ اے تھرء را نامداری ء پجاردات آہاں ایشر اصلاحی نوشتانک
 جوڑینت۔ منی مرادگوں ایڈیسن ء اسٹیل ء انت کہ ایشاں انشائیہ بزاں Essayء را
 ذات ء درشانک (انکشاف ذات) ء بدل ء چا گرد ء گہبودی ء پکارگیت۔ اے پہ
 وتی مقصد ء الم سو بین بوتنت بلئے Essayء راچے وتی اصل جوہر ء گستا کرت۔ چوش
 ہم نہ انت کہ اسٹیل ء ایڈیسن چہ Essay ء جوڑشت (ماہیت) ء لوٹاں نہ بلد
 انت۔ ایڈیسن ء ماں وتی نوشتانکے ء تچکی ء نوشتگ کہ آئی ء تو ایں نوشتانک
 Essayء لوٹاں پیلہ نہ کن انت۔ آنویسیت کہ:

”منی ہر روچی ایں نوشتانک کہ من وانوکانی دیما پیش اش کناں
 چر ایشاں لہتیں ہما انت کہ نوشتانک ء ردء آرگ بنت ء چیزے ہنچیں ورو دیں
 نوشتانک بنت کہ Essayء نام ء بندوک انت۔ اولی نوشتانکافی بابت ء چہ نویسگ
 ء پیسر منی ذہن ء ایشانی دروشم سرجم ء گیش اتگ بیت و ہدیکہ دومی رنگیں نوشتانکاں پہ تہنا
 ہمنچک بس بیت کہ منی ذہن ء یک ہنگے ء پہ بازیں حیالات بہ بنت کہ ایشاں بید
 واہش ء لوٹ ء ہنچو نویسیان بہ ہاں کہ گوں یک دومیگ ء ہمگرنچ ء پیوست سما بدی
 انت۔ رندی نوشتانک ء وڑگوں سینیکا ماننیں ء بندوک انت۔“ (۷)

ایڈیسن ء اے گپ ء سرجم ء سماہست ات کہ Essayء نام ء چہ

Essay ء در انجمن نوشتن پیش کنگ ء انت کہ ایشاں گوں Essay ء ہج رنگیں
سیادی نیست۔ اصل ء آرا پہ چشیش نوشتن کاں نوکیں گالبند ء ٹاہینگ لوٹ اتگ
ات بلتے چرے گچیل ء رگگ ء حاترا آئی ء Essay ء بستگیں گالبند ء کارمرزی
کرت کہ ہمیشی سوب ء Essay ء گالبند شاہ ء روتگ جنان بوت۔ Essay ء شاہ
ء روتگ جنگ ء یک سوبے ایش ہم بوت کہ ایڈیسن ء اسٹیل ء ہما کہ اصلاحی
نوشتاںک نوشتہ کت انت ایشانی تہا انشائیہ ء غیر رسمی انداز ہست ات۔ ایوک ایش
نہ بلکیں ایشانی ذگریں انشائیہ ہم چہ اصلاحی جزبگ ء سرریچ اتنت۔
ایڈیسن ء اسٹیل ء Essay گالبند ء را اصلاحی نوشتاںک ء پہ کارمرز
کت تہ براؤن ء مذہبی ء اخلاقی نوشتاںک ء پہ اے گالبند کارمرز ات۔ جان لاک
ء وتی زنڈیں فلسفیانہ کتاب ء را An Essay Concerning Human
understanding ء نام ء پیش کنان ء Essay ء گالبند ء را فلسفیانہ مقالہ ء پہ
کارمرز کت، الگز نڈر پوپ ء وتی شعری کتاب ء پہ اے گالبند ء کارمرزی کنان ء
ایشی ء دامن داں نظم ء شنگینت۔ البہ چوش گشت بیت کہ ہژدی کرن ء Essay
گالبند ء کارمرزی بید دلگوشی ء کنگ بوت۔ اردو (ء انگریزی) لبرانک ء
Essay ء بابت ء ہستیں مانگیشی ہے نادلگوشی ء آسر انت کہ ہژدی کرن ء دیما
برگ بوت۔

چہ ایڈیسن ء اسٹیل ء پد Essay ء درگت ء گولڈ سمتھ ء حاصیں بستارے
ہست۔ اگاں کہ گولڈ سمتھ ء Essay آنی تہا چہ مزاح ء کارگپت بلتے ایشی ء
انشائیہ کندینگ ء ٹاک دیائینگ ء بدل ء وانوک ء چیر بروتی کندگ ء کیف ء
بکشانت۔ ہے سوب انت کہ گولڈ سمتھ وتی زمانگ ء سوبمند ء ہر کس ء دوست

ات۔ ہف واگروٹی کتاب ”انگلش ایسے اینڈ دی ایسے اسٹ“ ء گولڈ اسمتھ ء ہژدی کرن ء چہ درستاں مسترین نوشتانک نویس منان ء ہمے گپ ء دیما کاریت کہ ایشی نامداری چہ ایڈ یسن ء اسٹیل ء بازگیش انت۔

چہ گولڈ اسمتھ ء پداے دور ء ردانک نویسانی تہا جانسن ء نام مزن بستاری انت، آئی ء یک حاصلین درشاندا بے ات کہ ”جانسنی درشاندا ب“ ء نام ء نامدار بوت۔ انشائیہ ء توسیپ ء رد ء اگاں کہ آئی ء یک ردے (فقرہ) A Loose Silly of Mind مزن نامدار انت بلتے ایشی ء Essay یکدرچی ء یکشلی ء جوانین مثال انت ء انشائیہ ء لوٹاں پیلہ نہ کن انت ہے سوب انت کہ انگریزی Essay آئی گچینی کتاباں ایشرا باز کم جاہ دیگ بوتگ۔ جانسن ء نامداری ء سوب ایشی یکتا ہیں درشاندا ب انت و ہدیکہ پہ انشائیہ ء پدیریں درشاندا بے ء لوٹ کنگ بیت انت۔ البہ جانسن ء راوتی عہد ء اہمیں ردانک نویسے منگ بوتگ۔

انگریزی Essay ء تاریخ ء گولڈ اسمتھ ء پدلی ہنٹ، ولیم ہیزلٹ ء چارلس لیمب ء نام حاصلین ارزشتے ء واہندا انت۔ انگریزی انشائیہ ء نویس زند ہے انشائیہ نویسوکاں بکشاتگ۔ اگاں کہ لی ہنٹ ء وتی زمانگ ء مزن نامداری رس ات بلتے ہف واگر ء حیاں ء ”ہنٹ چشیں مزنین Essayist یے نہ انت کہ آئی نام تاں دیراں پشت بہ کپیت، ایشی فکر ء حیاں چہ جہلانکی ء زبہرانت، ایشی درشاندا ب ء ہم چشیں مزنین حاصلیتے مان نیست کہ ایشی نامداری ء سوب جوڑ بہ بیت۔“ آدی متر ء گشیت ”لس شراب ء نشہ ء وڑ لس لبزانک ء نشہ ہم داں دیر نہ مانیت۔“

ولیم ہیزلٹ وتی بازیں جوانی آئی سوب ء ماں انگریزی لبزانک ء اولی درجگ ء انشائیہ نویسوکانی تہا شمار بیت انت بلتے ایشی انشائیہ آئی تہا تہلی ء ترپشی ء

یک پہناتے مدام برجہا بیت انت، دگہ ایش کہ ایشی نوشتانکانی تہادگہ نویسکارانی ردہم گندگ بنت کہ نہ تہنا ساچشت ء رتچ ء اثر مندکن انت بلکیں انشائیہ ء تب ء ہم تاوان بارکن انت ہمیشکہ آئی ء بازیں Essays انشائیہ ء رد ء شمارکنگ نہ بنت۔

انگریزی انشائیہ ء نویں زند ء نویں راہاں پڑینگ ء چارلس لیمنب ء نام مزن بستارے داریت۔ نوزدہمی کرن ء اولی دہک ء چارلس لیمنب ء نام دیم ء اتک ء کم ء حاصلیں بستارے ء واہند بوت کہ مروچی آئر انگریزی انشائیہ ء ”شہزادگ“ گشگ بیت انت۔ لیمنب ء مستریں حاصلیت ایشی وژدلی انت کہ ٹیکی ء دروشم ء وتی وانوکاں بہرے کتگ۔ ایشی ء انشائیہ راستیں دروشم ء آئی ء زند ء جہگیبری ء کن انت۔ چشکہ آئی انشائیہ آئی ذاتی پسند ء ناپسند ء میل ء تب ء درشان ء کن انت ہمیشکہ ایشی انشائیہ آن ء شخصی (Personal) گشگ بیت۔ چرے راستی ء ابید کہ آئی ء انشائیہ آن یک ابیتکی یے ہم مان بیت بلے آئی ء انشائیہ آن ما تہنا ابیتکی ء ملوری ء نام ء ہم دات نہ کنیں۔

لیمنب ء انشائیہ آن کسہ ء عنصر ء حاصلیت گیش درابیت انت۔ چرے راستی ء ابید کہ لیمنب، ہیزلٹ ء ہنٹ ء ذگریں Essay ء جوانیں دروشم پیش کت انت، نوزدہمی کرن ء Essay ء گالبند ء شاہیگانی ء چشیں حاصلیں کمی یے مارگ نہ بیت ہمیشکہ میکا وے Essay ء نام ء تاریخی نوشتانک نویسگ ء دزگٹ ات۔ کارلائل بیکن، نیومن ء آرنلڈ ء ایدگہ تاریخی، مالی، جمالیاتی، مذہبی، نگدی نوشتانکاں Essay ء نام ء پیش کنان اتنت بلے ذگریں Essay بزاں انشائیہ ء نیمگادلگوش نہ بوت انت، ہمیشکہ اے دور ء ذگریں Essay ء سرشون ء لیمنب ء پد تہنا اسٹیونسن ء نام گندگ بوت۔

انگریزی انشائیہء نوکیں دورء جی کے چسٹرٹن، اے جی گارڈنر، بیر بہوم، پریسٹلے، رابرٹ لنڈء ورجینا وولف ء نام مزین بستاری انت۔ اے لوزانت ذگریں انشائیہ نویسوکانی بستارء دیماہتگ انت۔ اے انشائیہ نویسوکانی انشائیہ ”نکتہ آفرینی“ ذات ء پدرانشت ء بنگپ ء چیریں ماناہانی پدرکنگ ء سوب ء انگریزی انشائیہ ء تاریخ ء جتائیں بستارے دارانت۔

انگریزی Essay ء استیں تاریخ ء زانگ بیت کہ ماں انگریزی ء Essay ء گالبند ء کارمرزی پہ رہبند کنگ نہ بوتگ حاصل جان لاک، پوپ، میکالے ء آرنلڈ ء ایندگراں اے گالبند ء کارمرزی پہ نارہندیں وڑے ء کرت۔ انگریزی ء نوکیں انشائیہ نویسوکاں پہ رہبندوتی Essay آن ء پرسنل Essay ء گوں ہمگرنچ کرت پرچیکہ Essay ء راجہ ایندگہ تہریں ایسیرآں جتا کنگ ء وڑ ء بیم ہے یلین انت۔ ماں اردو ء انشائیہ ء گالبند اصل ء ہے پرسنل Essay ء بدل ء رواج دیگ بوتگ، پمشکہ اے گپ ء رااڑکنگ ء انشائیہ ء را شاہ بیتیں Essay ء مانا ء کارمرزگ ء ایشی ء ہمک تہریں نوشتانک ء سرامشگ راست نہ بیت۔ شاہ بیتیں Essay ء پہ منے گورا نوشتانک ء گالبند نہ تہناہست انت بلکیں رواج ہم گپتگ پمشکہ انشائیہ ء رالس Essay ء بدل ء پرسنل Essay ء ہمدروشم زانگ بہ بیت چیا کہ اردو ء انشائیہ نویسوک ء انشائیہ ء نگدکار اے درگت ء وت ماوت تپاک کن انت۔

پہ درور نظیر صدیقی نویسیت کہ:

”ذاتی صورت ء من انشائیہ ء Essay ء نہ بلکیں پرسنل Essay ء بدل

سرپدباں۔“ (۸)

انورسیدوتی یک نوشتانکے ءنویسیت کہ :

”انشائیہ ء اولی نگد کارڈاکٹرو زیر آغا انشائیہ ء رانگریزی Essay ء ہما
تہر ء گوں ہمگرنج کنت کہ آئر ا پرسنل Essay ء نام دینت۔“ (۹)
جمیل آذر ء گشگ انت کہ :

”انشائیہ انگریزی ء ہما نوشتانکاں گوں بستی انت کہ پرسنل Essay
گشگ بنت۔“ (۱۰)

انشائیہ ء درگت ء داں انوگ ء ہرچی کہ گشگ بوتگ آئی ء مجگ ایش
انت کہ چوشکہ Essay مزن شاہگانیں گالبند انت کہ ایشی تہا ہر وٹریں
نوشتانک ء جاہ کنگ ء موہ ہست بیت ء Essay ء پہ نوشتانک ء گالبند پیسیر ء
رواج کپتگ، چشکہ نوں انگریزی لبزانک ء ہم پہ Essay ء بدل ء پرسنل
Essay ء گالبند کارمرز بیگ ء انت پمشکہ گہتر ہمیش انت کہ انشائیہ ء رالس
نوشتانک ء چہ جتا کنان ایشی ء را پرسنل Essay ء بدل زانگ بہ بیت تاں
Essay ء نارہندیں کارمرزی ء ودی بوتگیں رد پہمیانی گر ء دار بہ بیت ء تہنا ہما
ساچشت انشائیہ گشگ بہ بنت کہ پرسنل Essay یا ذگریں Essay ء رد ء بیا
بنت ء ایند کہ ساچشتاں پہ نوشتانک ء گالبند کارمرزگ بہ بیت کہ لس Essay ء
بدل انت۔ ما کمیں لفظاں انشائیہ ء توصیف ء اے رنگ ء کت کنیں کہ انشائیہ
ردانک ء ہما تہر انت کہ نویسکار گوں سادگی ء بے مڑائی ء وتی ذاتی تاثرات ء ذہنی
تجربتاں گوں گوٹڈ گری ء پیش کنت۔ اے تہر ء نویسوک بنگپ ء سرشون ء ذہن ء
آیوکیں دگہ گپانی ذکر ء ہم کت کنت بلتے چہ بنگپ ء درنیت۔ دگہ ایش کہ انشائیہ
نویسوک بنگپ ء چیریں بزانت ء مانا ہاں پدر کنناں وانوک ء گراں بریں
تاہیرے دنت۔

انشائیہ ء توصیف ء پد انشائیہ ء پجار ء جیڑہ گیش ایت۔ بلئے گہتر ہمیش
 انت کہ اے درگت ء سرجمی ء حیال درشانی بہ بیت۔ انشائیہ، آزمانک، کسمانک
 ء دگہ ازمی دروشماں ہم نویسگ بیت بنت ء نویسگ بوہان پیداک انت ء ایشانی
 سیادی روت کدی گدار ء کدی کسمانک ء، کدی گوں آزمانک ء ڈیک
 وارت۔ وہدیکہ وتی وتی بئی رویہ آنی سوب ء نہ اے کسمانک انت، نہ آزمانک ء
 نیکہ گدار انت، تہنا اے دروشمان ء یک جتا نئیں دالے ء رویہ ء پہ رواج دات ء
 انشائیہ نویس ء وتی ساچشت پیش کرتگ انت۔ انشائیہ ء دری دروشمے نیست اے
 دروشم چہ دگہ تہراں زورایت۔“ (۱۱)

چہ ڈاکٹر وحید قریشی ء بیان ء اے رد پکھی دیما اتک کنت کہ بلکیں انشائیہ
 ء وتی جتا نئیں تہری بستارے نیست وہدیکہ چوش نہ انت اصل ء گپ ایش انت کہ
 باز بر ء انشائیہ ء کسہ ء عنصر پدر بنت، بلئے انشائیہ کسہ جوڑ نہ بیت۔ جاہے انشائیہ
 نویس چہ گپت ء (مکالمہ) کارگپت کہ چوشی ء انشائیہ کسمانک ء چار حد ء سر بیت
 بلئے کسمانک جوڑ نہ بیت۔ برے انشائیہ چہ سفر نامہ ء رپوتاژ ء تکنیک ء کمک
 زیریت ء کدی طنز ء مزاح ء چہ کارگپت بلئے نیکہ انشائیہ ء سفر نامہ یا رپوتاژ
 جوڑ بوہگ ء کلّیت ء نہ ایشی ء طنزیہ یا مزاحیہ نوشتانک ء بدل بوہگ ء کلّیت۔ دگہ
 لفظاں چوش گشت بیت کہ ہنچو کہ باز بر ء آزمانک خاکہ یا گدار ء کجام ٹکرے ء
 انشائیہ درائی دنت، ہے وڑ انشائیہ ء اے تہرانی دروشم درائی دینت نیکہ انشائیہ چہ
 جتا نئیں تہراں رنگ زیرگ ء ابیدہم وتی یک تہی تب ء دری دروشمے داریت۔
 ماں اردو ء انشائیہ گیشتر نوشتانک ء دروشم ء نویسگ بوتگ انت بلئے ایشرا
 نوشتانک ء بدل زانگ مہ بیت پرچیکہ نوشتانک یک حاصیں انداز انت کہ ایشی

۽ تہانے بنگیجی دانک (تمہید) بیت نیکہ گیشواری ۽ یکدرچیں سلسلوئے بیت ۽ نیکہ کجام ہم رنگیں آسرے کشک بیت۔ انشائیہ نویسوک بنگپ ۽ بابت ۽ وتی شخصی تجربت ۽ ذاتی تاثر ۽ مارشٹاں ہنجیں وڑے ۽ دیما کاریت کہ آئی ۽ شخصیت ۽ چیریں آسرارے وانوک ۽ سراپدر بیت ۽ وانوک انشائیہ ۽ بنگپ ۽ ابید انشائیہ نویسوک ۽ ذات ۽ گوں دل دوستی زیرگ ۽ لگ انت۔

دگہ ایش کہ نوشتا نک گوں حاصل پیش بندے ۽ نویسگ بیت ۽ نوشتہ کارچہ بنگپ ۽ اینگو آنگوسر نہ جنت، وہدیکہ انشائیہ نویسوک ماں انشائیہ ۽ فکری آجوتی ۽ گوں کارگیت کنت کہ ایشرا ذہن ۽ آجوتیں سواد ۽ نام دیگ بوتگ، بلئے انشائیہ ۽ درگت ۽ ذہن ۽ آجوتیں سواد ۽ سراہمنکس زوردیگ بوتگ کہ ایشرا انشائیہ ۽ اہمیں بہرے زانگ بیت۔ وہدیکہ ذہن ۽ آجوتیں سواد انشائیہ نویسگ ۽ یک حاصل دروشم انت، الی بہرے نہ انت ذہن ۽ آجوتیں سواد ۽ بزانت ایش ہم نہ انت کہ انشائیہ نویسوک چہ بنگپ ۽ گسر بوہگ ۽ پدکش ۽ گوراں سر بہ جنت ۽ لوگ ۽ کشک ۽ بہ شموشیت، آجوتیں سواد یا آجوتی ۽ تکنیک تہنپامشکہ کارمرزکنگ بیت کہ چہ ایشی انشائیہ ۽ کارپڑشاہیگان بیت ۽ انشائیہ نویسوک ۽ بنگپ ۽ رد ۽ دگہ اہمیں گپ کہ گشگی بنت آراہ رواجی ایشانی نیمگا اشارت کنان ۽ پد ۽ وتی اصل بنگپ ۽ نیمگا کیت چوش ہماحیالات ۽ فکرانی درشان ۽ حاترا یک جتا میں نوشتانکے ۽ لوٹ بیت، ایش یک ردے ۽ مچ بوت کن انت نیکہ انشائیہ گوں بنگپ ۽ ہنچو ہمگرنچ ۽ بستی بیت چشکہ یک نوشتانکے بیت کنت بلئے چشکہ نوشتانک ۽ چہ بنگپ ۽ لگگ ۽ ہچ موہ نہ بیت وہدیکہ ماں انشائیہ ۽ پد گدارے چہ وتی اصل بنگپ ۽ سدگ ۽ ادارکی بنگپ ۽ سرا حیاں ساچی کنگ بوت کنت کہ بنگپ ۽ رد ۽ ذہن ۽ بیابنت۔ اے

درگت ء انشائیہ ء دروشم نوشتا نک ء نسبت ء کے سُر پُری ء شل بیت ء اے ہے سُر پُری
 ء آسرا نت کہ انشائیہ کدی کسہ ء سیمسراں گندگ بیت ء کدی کسمانک ء سفر نامہ
 ء حاصیت آل وتی اندر ء جاہ دیان ء درائی دنت۔

انشائیہ ء درگت ء گونڈ گری ء مزنیں بستارے ہست بلتے اے درگت ء
 اول بازیں مردمانی گورارڈ پہمی گندگ بیت۔ گونڈ گری ء بزانت ایش نہ انت کہ
 انشائیہ دو چارتا کانی سرا بہ بیت، انشائیہ دو چارتا کدیم ء ہم بوت کنت ء وہ دو ازده
 تا کدیم ء ہم شنگ بوت کنت۔ اے چیز ء گر ء دار انشائیہ ء سرا انت ء انشائیہ
 نویسوک ء زانشتی ء لبزانکی پژدر، چم دیست ء زند ء تجربتاں گوں بستی انت۔ اگاں
 انشائیہ نویسوک ء وانشت ء چم دیست کم ء زند ء تجربت کم انت تہ انشائیہ تلگ ء
 بے تام نہ بلکیں گونڈ ہم بیت۔ پرچیکہ چشیں جاوراں انشائیہ نویسوک ء گورا پہ
 گشگ ء ہچ گپ نہ بیت۔ ایشی بدل ء اگاں انشائیہ نویسوک ء وانشت شاہیگان ء
 وڑوڑیں تجربت بہ بنت تہ انشائیہ ء بنگپ آئی ذات ء ہمگڑ پنج بوہان ء شنگ بیت۔
 چوشی اگاں انشائیہ نویسوک گونڈ گری ء مراد اژگیشیں گیشواری ء پہریزگ ء کمیں
 لفظاں کارگران ء دریاء کونزگ ء تہابند کنگ انت تاں انشائیہ گیشیں دراج کشی ء
 شکار مہ بیت ء وانوک ء تاہیر دیگ نہ انت بلکیں آہاں سرپدی دیگ انت۔
 پممشکہ پہ انشائیہ نویسوک ء المی انت کہ آگونڈ گری ء کار بہ گپت تہ انشائیہ ء تام ء
 شیر کنی برجاہ بہ مانیت پرچیکہ انشائیہ نویسوک دبستگی ء برجاہ دارگ ء حاتراچہ طنز ء
 مزاح ء کار گپت۔ ماں انشائیہ ء طنز ء مزاح ء چہ کار گرگ نیکہ مکن انت ء نیکہ ہزدری
 انت کہ چوشی ء انشائیہ ء طنزیہ یا مزاحیہ نوشتا نک جوڑ بوگ ء ترس بیت۔ اے
 انشائیہ ء نویسوک ء تب ء گوں کار داریت کہ آ انشائیہ ء تہاچہ طنز ء مزاح ء کار گپت یا
 کہ نہ گڈاچہ در شاندا ب ء ہے سپت آل کارگران ء اے حیاں دارگ المی انت کہ

اگاں چہ طنزء کار بہ گپت تہ ہے طنزء تیراں گوں کسی دل گرانی مہ بیت ء اگاں چہ مزاح ء کار گرگ بیت تہ مزاح ر بیدگ ء مزاح ء کار پڑ ء در سُبکی ء دروشم مہ گپت پرچیکہ انشائیہ ء مراد کسی دل گرانی نہ انت ء نیکہ کسے ہر و کنگ انت۔ ایشی مراد وانوک ء کندگ ء ٹاک دیائینگ ہم نہ انت اے کار مسخرہ بازنیگ انت انشائیہ نویسوک ء نہ انت۔ ڈاکٹور زیر آغا ء حیال ء:

”یک شریں انشائیہ ء طنز کدی ہم یک الی بہرے نہ بیت بلکہ تہنا کماکار بیت۔ ہے وڑ انشائیہ ء نویسوک تہنا گوں مزاح ء و تابندوک نہ کنت پرچیکہ چہ مزاح ء تر پلی کیت ء گپ چہ کندگ ء ٹاک جنائینگ ء دیما روت۔“ (۱۲)

بنگپ ء گوں نوکیں دروشم ء چارگ ء ایشی نوکیں پہنات ء شوہاز کاری انشائیہ ء بُنی سپت انت۔ انشائیہ نویسوک من اتگیں شری آنی ر دیں پہناتانی پد رانی کنگ ء ابید من اتگیں نزوریانی ہنچیں راستیں پہنات ہم دیما کاریت کہ لس مہلوک ء چماں اندیم بنت انت۔ گڈا ہم ایشی مطلب اے نہ انت کہ انشائیہ نویسوک پہ الی من اتگیں راستی آنی ہلاپ ء من اتگیں نزوریانی پلہ مرزی ء وتی حیالانی درشانی ء کنت۔ پرے لوٹ ء دسگرگ ء آچہ ”نکتہ آفرینی“ ء کار گپت ء وتی بنگپ ء ردہ ہنچیں ہنچیں راستی دیما کاریت کہ پہ وانوک ء وشدلیں شاتکامی ء سوب جوڑ بنت انت۔

داں انوک ء انشائیہ ء بابت ء ہرچی کہ گوشگ بوتگ آ انشائیہ ء استیں لوٹانی ردہ کابنت بلئے اے گڈی گپ نہ انت پرچیکہ انشائیہ تاں انوک ء دیروی ء سیمسران انت۔ لبرانک ء چناہیں ہم گپے گڈی نہ بیت۔ سر سید احمد خان ء زمانگ ء انشائیہ ء پہ گیش اتگیں دروشمے نیست ات پممشکہ سر سید ء آئی بیلاں انگریزی Essay ء رند پدی ء ہما Essays کہ نوشت انت آذگریں

اگاں کہ سرسید ۽ بازیں نوشتا نکانی تہا ہما 'غیر رسمی' انداز ۽ موضوعیت ہست
 انت کہ انشائیہ ۽ سپت انت، پمشکہ چوش گشت راست بیت کہ سرسید ۽ زمانگ
 ۽ انشائیہ ۽ بدل ۽ نوشتا نک نویسی ۽ رواج ات، و ہدیکہ پہ انشائیہ ۽ 'غیر رسمی'
 در شاندا ب ۽ پلہ مرزی کنگ بیت۔ البہ انشائے لطیف ۽ انشاء نویسانی ایسیں۔ چہ
 سرسید ۽ زمانگ ۽ Essay ۽ گیش نزیکی کن انت ۽ ایشانی تہا موضوعیت ۽ ابید
 چیریں بزانت آل دست آرگ ۽ تب اول در ابیت کہ ایشانی نوشتا نکاں چہ انشائیہ ۽
 گیش نزیکی کن انت۔ طنز ۽ مزاح نویسوکاں انگریزی Essay ۽ رندگیری ۽ ہما
 طنز ۽ مزاحیہ نوشتا نک کہ نویس اتنت آچہ انشائیہ ۽ بازیں جوانی آل سر رتیج
 انت، پمشکہ اے انشائیہ ۽ ہمدروشم گشت بنت بلتے طنز ۽ مزاحیہ نوشتا نکاں انشائیہ
 گشگ ثمر نہ انت پرچیکہ طنز ۽ مزاح نویس ۽ اگدہ انشائیہ نویس ۽ اگدہ ۽ چپگان
 انت۔ انشائیہ ۽ طنز ۽ مزاح ۽ بیگ ۽ نہ بیگ ۽ سر اردو انشائیہ ۽ بلدکارانی میان ۽
 فکری ہمتپا کی نیست، تپاوت ۽ دومی سوب انشائیہ ۽ پرسنل Essay ۽ گوں بستی
 کنگ انت۔ پہ گیشوار ۽ حاترا نوکیں انشائیہ نویسوکاں انشائیہ ۽ بابت ۽ خیال ۽
 لیکہانی سرا گونڈیں چمشانکے دیں۔

ڈاکٹرو زیر آغا انشائیہ ۽ یک ہنچیں ساچشت ۽ گشیت کہ ایشی لوٹ
 عکس ۽ دومی پلو ۽ پیش داران وانوک ۽ چہ یکوئی ۽ حصار ۽ پہ سہتکے آجونی دینگ
 انت۔ آئی خیال ۽ انشائیہ ۽ بنی سپت، بنگپ ۽ چیریں دروشماں دیما آرگ انت۔
 آنکتہ آفرینی ۽ سر ازوردنت ۽ لوٹیت کہ انشائیہ نویس بنگپ ۽ چہ جتا نیں پلواں سر ۽
 چیر بکنت بہ چاریت۔ آئی کاروڑ چہ انگریزی نوکیں انشائیہ نویسوکاں حاصل چہ جی،

کے چہرے نئی نئی سیادی داریت، کہ آئی گورا چیریں بزانت آں دست آرگ ء تب توانا انت۔ اے، جی گارڈنر ء رابرٹ لنڈ ء انشائیہ آں ہم ہے دروشم گندگ بیت، پرچیکہ انگریزی ء اے انشائیہ نویسانی انشائیہ چہ انگریزی ء لس Essay ء جتا انت پمشکہ اے انشائیہ نویساں وتی انشائیہ آن ء پرسنل Essay ء نام دات۔ ہے سوب انت کہ وزیر آغا انشائیہ ء پرسنل Essay ء بدل گشان ایشرا لس Essay ء بدل گشگ ء حلاف انت۔

نظیر صدیقی ء تب ء طنز ہمنکس بازانت کہ آوتی نگدی نوشتانکانی تھا ہم چہ ایشی ء گیش ات نکنت۔ آراوت ہم اے گپ ء سما ہست انت۔ شہرت کی خاطر ء پیش لبر ء نویس ایت۔

”من ہما حالت ء جاوراں کہ گوزان بوتگاں چمیشانی اثر ء منی زند مزنیں حدے ء غم ء سوختی (غصہ) ء آماج بوتگ۔ ہے غم ء سوختی منی شاعری ء منی انشائیہ آنی بن ہشت بوتگ انت۔ منی شاعری ء بن ہشت غم انت ء منی انشائیہ آنی بن ہشت سوختی انت ہے سوب انت کہ منی انشائیہ آنی تھا چہ مزاح ء گیش طنز ء رنگ گیش انت۔“ (۱۳)

نظیر صدیقی ء سوختی ء راوتی انشائیہ آنی بن ہشت گشگ و ہدیکہ انشائیہ نویس ء رویہ، مہروان ء رنگ ء بیگ لوٹیت۔ سوختی ء جاور ء نازر کی ء آدروشم بیگواہ بیت کہ انشائیہ نویس ء الہی بہرے بیت۔ ابکھی گپ ایش انت کہ آے گپ ء ہم من ایت کہ انشائیہ نویسی ء رامزاح نویسی یا طنز نویسی ء بدل زانگ مہ بیت بلئے ایشی ہمرائی ء آے گپ ء سرا ہم زور دنت کہ چشکہ طنز ء مزاح لبرانکی تہرے نہ انت بلکیں لبرانک ء سپت انت پمشکہ یک لوزانتے سپت ء ردء طنز نویسیے بوہگ ء

ابید ہم تہرہ جہت ء انشائیہ نویسے بوت کنت۔ اے درگت ء آبرنارڈ شاہ ء مسال ء
 دنت کہ لبزانگی تہرہ جہت ء آگدار نویس ء کسمانک نویس ات ء لبزانگی سپت ء
 جہت ء آیک طنز نویس ات۔ پمشکہ آپرے گپ ء زوردنت کہ سپت ء درگت
 ء آتر اٹری طنز نویس گشگ بہ بیت بلے چشکہ انشائیہ ء تہرہ ء وتی حیالاں درشانیت
 پمشکہ آتر تہرہ درگت ء انشائیہ نویس ے منگ بہ بیت۔

آچہ اے راستی ء نہ بلد نانت کہ طنز نویس ء مقصد ء لوٹ چا گردی نابروبری ء
 ردکاری آل بہ ڈس ایت ء ایشانی اصلاح بہ کنت و ہدیہ مزاح نویس گیشتر چہ نا
 بروبری آل وشی مارایت ء ٹہک دنت ایں۔ انشائیہ نویس نیکہ چا گرد ء گہبودی ء
 ٹاہ ء جنت ء نیکہ وانوک ء کندینگ ء ٹہک دینگ ء نیمگ ء بارت۔ آئی کار
 نازر کیں انداز ء بنگپ ء چیریں پہناتانی پدر کنگ ء وانوک ء پُر کندیں جبرگ ء
 دچار کنگ انت۔ چوش کنان ء آچہ طنز ء مزاح ء سپت ء ہم کار گپت کنت۔ بلے
 وتی جہد ء گوں طنز ء مزاح ء بستی نہ کنت۔ پرچیکہ چوش کنگ ء طنز یا مزاح انشائیہ ء
 تہی تب ء ایر ماد کنان ء ایشرا طنز یہ یا مزاحیہ نوشتانکے جوڑ کنت۔ نظیر صدیقی ء
 انشائیہ آل گیشتر ہے وڑیں جاوے درابیت۔

مشکور حسین یاد ء جیڑہ ہم ہمیش انت۔ آئی ء وتی کتاب ”دشنام کے آئینے“
 پیسے ء طنز یہ نوشتانکانی دروشم ء پیش کرتگ ات ء کتاب ء پیش لبزے ء اے گپ من
 اتگ کہ چشکہ اے نوشتانک طنز ء گیش اتگیں واہش ء پد ء نویسگ بوتگ انت
 ہمیشکہ اے انشائیہ گشت نہ بنت۔ آاے درگت ء نوشتہ کنت۔

”دشنام کے آئینے“ منی طنز یہ نوشتانکانی دپتر انت۔ یک وڑے ء من
 اے نوشتانکاں طنز یہ انشائیہ ہم گشت کنان نی بلے چشکہ انشائیہ ء بابت ء منی حیال ء
 لیکہ ایش انت کہ انشائیہ نویس ہما و ہد ء کہ انشائیہ نویسگ ء ننداایت تہ آو ہد ء آئی

ذہن ء بنگپ ء ابید دگہج چیز نہ بیت۔ پمشکہ من وتی اے نوشتا نکاں انشائیہ گشگ
 ء تیار نیاں پرچیکہ اے نوشتا نکانی نویسگ ء و ہد ء منی ذہن ء طنز نویسگ ء گیش
 آتگیں واہش ء حیا لے ہست بوتگ۔ من سر پد باں بے گمانی ء طنز، مزاح، فلسفہ ء
 ایدگہ اگاں انشائیہ ء ہوار بہ بنت تہ با کے نیست بلے اگاں انشائیہ نویسگ ء پیش
 اے وڑیں چیزے ذہن ء ہست بہ بیت تہ اے وڑیں نوشتا نک ء ما انشائیہ نہ
 گشیں۔“ (۱۴)

بلے نوں آوتی گپ ء سرانہ اوشتا تگ۔ ہے زوت ء آئی کتاب ”ممکنات
 انشائیہ“ ء نام ء دیما اہتگ کہ ایشی ء تہا انشائیہ ء بابت ء بازیں نوشتا نک ہوار
 انت۔ اے کتاب ء یک نوشتا نک ء آئی ء ”دشنام کے آئینے“ ء طنزیہ نوشتا نکاں ء ہم
 انشائیہ گشگ۔ آنوشتہ کنت کہ ”داں انوگ ء منی انشائیہ آئی دود پتر چاپ بوتگ۔
 یکے ”دشنام کے آئینے“ ء دومی ”جوہر اندیشہ“ انت۔“ (۱۵)

آئی چرے بیان ء پدربیت کہ انشائیہ ء بابت ء آئی یک لیکہے نیست۔
 یک و ہدے آہا نوشتا نکاں طنزیہ گشیت دومی و ہدے ہمیشاں گوں انشائیہ ء ہمگر پنج
 کنت۔ انشائیہ ء بابت ء آئی چیزے دگہ بیان آں بگندات۔

”من و ہدے انشائیہ“ ”تہرانی مات“ گشاں تہ منی مراد گیشتر ہمیش بیت کہ
 دنیا ء رداکی لبرانک ء ہمکنس تہر کہ دیما اہتگ انت ایشانی بن ء بنید انشائیہ
 انت۔ بزاں تہرانی مات گشگ ء منی مراد گیشتر گوں انشائیہ ء گوست ء بیت
 انت۔“ (۱۶)

ہے نوشتا نک ء دیمتر نویسیت کہ:

”دنیگہ ماں اردو ء انشائیہ سرجی ء ودی نہ بوتگ دائی انشائیہ نویسوکانی
 کس اس چہ یک ء دو ء گیش نہ انت۔ دو ء گپ اول من پہ مڑائی جت۔“ (۱۷)

یک نیمکے انشائیہء تہرانی مات گشیت ء دومی نیمگ ء ماں اردو ء ایشی
 وجوت ء باروا ہم شکیگ انت۔ اے جاور حال انشائیہ پکھی ء یہ ہما اڑاند دیما
 آؤرتگ انت آپور وچ ء پدرانہ۔ کجام ہم مجلس ء انشائیہ ء ذکر ء بکن تو امیں
 مجلس ء سنگینی بیگواہ بیت۔ منی حیالاں ایشی ذمہ واری ہنچیں مردمانی کو پگ ء انت
 کہ مانگیشیں بیان آنی سوب ء انشائیہ ء بابت ء شک ء شبوشنگ کنگ ء انت۔
 ہنچو سما بیت جیڑہ انشائیہ ء نہ انت، ذاتی پسند ء ناپسند نیگ انت۔ آمردم کہ چہ طنز ء
 مزاح ء کارگپت نہ کن انت آطنز ء مزاح ء پہ انشائیہ ء حراب سر پد بنت۔ آمردمانی
 بودشت کہ طنز ء مزاح ء ساہگ ء بوتگ آماں انشائیہ ء طنز ء مزاح ء منوگر انت
 و ہدیہ طنز ء مزاح ء بوہگ ء نہ بوہگ پہ انشائیہ ء حاصیں معنانه داریت۔ اے نوں
 انشائیہ نویسوک ء تب انت کہ آماں انشائیہ ء چہ طنز ء مزاح ء کارگپت یا نہ گپت۔ البہ
 چہ طنز ء مزاح ء سپت آل کارگران ء سنگانی بروبری ہژد ری انت۔ نظیر صدیقی ء
 مشکور حسین یاد ء انچیں انشائیہ ہم نویس اتگ کہ طنز ء مزاح ء ہست بوہگ ء ابید ہم
 انشائیہ انت بلئے و ہدیہ آوتی طنزیہ نوشتا نکاں ہم انشائیہ منارینگ ء کڈن کن انت تہ
 جیڑہ مان گیش ایت۔ مشکور حسین یاد ایشی ء نہ تہنا طنز ء مزاح بلکیں ہر وڑیں
 Essay ء سرمشان ء ایشی یکتائی ء ہلاس کنگ ء رند ء کپتگ۔ ”ممکنات انشائیہ“ ء
 تہا نویس ایت کہ:

”اگاں ما Essay ء اردو رجانک انشائیہ کرتگ ء بزانتی (لغوی)
 حساب ء شرتگ تہ اے رجانک بزاں انشائیہ ء لہز تو امیں Essay ء رجانک ء
 بزیریں ء ایشراپرسنل Essay ء گوں بستی مہ کنیں۔“ (۱۸)
 چہ مشکور حسین یاد ء نظیر صدیقی ء رویہ کمیں گہتر انت کہ آماں انشائیہ ء تہنا
 طنز ء مزاح ء پلہ مرزی کنت ایشرا تو امیں Essay ء دروشم نہ گشیت۔ مشکور حسین

یادِ ”دشنام کے آئینے“، راطنزیہ نوشتانک ء ”جوہر اندیشہ“ ء رانشائیہ ء نام ء پیش
کنان ء ہما راستی ء ثبوت داتگ ات اگاں آ ہمیشی سرا بہ اوستا تیں ء وتی طنزیہ
نوشتانکان ء انشائیہ منارینگ ء بدل ء گیشیں انشائیہ نویسگ ء نیمگ ء دلگوش بداتیں
تہ انشائیہ تہرادبی سیاست ء شکار بوگ ء بدل ء دیروی ء بازیں سیمسراں گوستگ
ات ء ہنچوش کہ وزیر آغا ء انداز ء دوست داروکیں انشائیہ نویس ہست انت۔

منی خیال ء انشائیہ ء گالبند پرسنل Essay ء ہمدروشم انت ء ایشرا
تو امیں Essay ء سرمشگ ء ہچ جوازت نیست۔ اگاں انگریزی زانت کاراں
Essay ء گچینی دپتراں ہروڑیں Essay ہوارکنگ ء ردی کنان کتگ تہ المی نہ
انت کہ اردو ء زانت کار ہم ہماہانی رند پدی بکن انت۔ راستی ایش انت کہ ماں
انگریزی ء ہم پرسنل Essay ء چہ دگہ ایسیز ء جتا تیں چیزے زانگ بیت اگاں
چوش مہ بیتیں تہ ماں انگریزی ء کرٹیکل Essay، ہسٹاریکل Essay،
فلا سفیکل Essay، پیریڈیکل Essay ء پرسنل Essay ء وڑیں گالبند
دیما نیاہتگ ات۔ چشکہ ماں اردو ء Essay ء ہمدروشمیں گالبند نوشتانک
ہست انت ء ہمنچو شاہیگان انت چشکہ انگریزی Essay ء گالبند، پمشکہ گہتر
ہمیش انت کہ انشائیہ ء راپرسنل Essay ء ہمدروشمے ء بلیں ء ایش ء تو امیں
Essay ء بدل گشگ ء گپ ء مہ جنیں۔

(سے ماہی مستاگ بلیدہ اپریل تا جون 2012)

سرسون:

۱۔ اوراق، لاہور، اکتوبر، نومبر، ۱۹۷۲، ص ۲۱۹، ۲۲۰

۲۔ ہمیش، ص ۲۱۸

۳۔ انشائیہ کی بحث، وزیر آغا، اوراق، لاہور، اکتوبر، نومبر ۱۹۷۲، ص ۲۲۹

۴۔ مونٹین، انشائیہ اور انشائیہ نگار، محمد ارشاد، فنون لاہور، جولائی اگست ۱۹۸۲،

ص ۴۷

۵۔ تنقیدی اور مجلسی تنقید، از، وزیر آغا

۶۔ شہرت کی خاطر، نظیر صدیقی، ص ۴-۵

The Spectator, Edited By Prof: C, Gregory, -

smith, Every mans library new york 1966,

volume, four, p9

۸۔ تاثرات و تعصبات، نظیر صدیقی، مدرسہ عالیہ ڈھا کا، اول ۱۹۶۲، ص ۲۳۲

۹۔ فکر و خیال، انور سدید، مکتبہ اردو زبان سرگودھا، اول ۱۹۷۱، ص ۲۳۷

۱۰۔ اردو کے بہترین انشائیے، جمیل آذر، مکتبہ اردو زبان، اول ۱۹۷۲، ص ۸

۱۱۔ انشائیہ ایک بحث، ڈاکٹر وحید صدیقی، اوراق، لاہور، مارچ، اپریل ۱۹۷۲ء،
ص ۲۶۹

۱۲۔ خیال پارے، وزیر آغا، اکادمی پنجاب لاہور، اول ۱۹۶۱ء، ص ۱۱

۱۳۔ شہرت کی خاطر، نظیر صدیقی، ص ۱۲

۱۴۔ دنشنام کے آئینے، مشکور حسین یاد، نسیم بک ڈپولاہور، اول ۱۹۷۵ء، ص ۷

۱۵۔ ممکنات انشائیہ، مشکور حسین یاد، پولیمر پبلیکیشنز لاہور، اول ۱۹۸۳ء، ص ۱۵۶

۱۶۔ ہمیش، ص ۵۷

۱۷۔ ہمیش، ص ۵۹

۱۸۔ ہمیش۔ ص ۱۳۴

چیزے انشائیہ ء بابت ء

رشید امجد / رجانک کارڈاکٹر فضل خالق

(دلگوش: اردو ء اے نبشتانک انشائیہ ء بابت ء کتاب ”جدید اردو انشائیہ“
 کہ واجہ اکبر حمیدی ء ردء بند داتگ تا کہ ایم 49 ء سرانت کہ ایشی نبشتہ کار واجہ رشید
 امجد انت۔ اے کتاب چہ اکیڈمی ادبیات پاکستان ء نیمگ ء سال ستمبر 1991 ء
 شنگ بوتگ۔)

اردو انشائیہ ء ہمکنہ کسانیں و ہدے وتی شکل ء دروشم جوڑ کتگ ء وتی تہری یا
 صنفی پچار ء پیچی ء یک رجحانے ء دروشم زرتگ کہ آنہ تہنا یک تہریے حساب ء زور
 مندیں درشانے بلکیں ایشی ء نبشتہ کارانی دل پہکی ء از می زانتکاری ء دلیل
 انت، کئے و ہدء ساری ء انشائیہ سک مزنیں نہ گیشتگیں تہرے ات کہ بازیں نبشتہ
 کاراں وتی ذاتی حوالہ یا حساب ء آرا چارگ ء جہد کت ء ہروڑیں نازرکیں
 نبشتانک کہ آہاں نبشتہ انت آہان ء انشائیہ ء نام دات، پمشکہ تاں دیریں و ہدء
 مزاح، تژن ء انشائیہ ء سیمسرانی گیشواری نہ بوتگ ات ء یکیں نبشتانک ء تہا
 جاہے مزاح، جاہے تژن ء جاہے انشائیہ ء تام ء چس دیم ء اتک۔ ڈاکٹر وزیر آغا
 اولی نگد کار ء انشائیہ نویس انت کہ آئی نہ ایوک ء انشائیہ ء تہری سیمسر گیشینت
 انت بلکیں وت انشائیہ نبشتہ ء ایشی ء تہری حدان ء ہم عملی پیے ء ردء بند دات۔

انشائیہ وتی ذات ء درشان ء یک صورتے بلکیں چریشی ہم دیما تر ذات ء
پاشکی (انکشاف) ء یک ہنچیں عملے کہ آئی تہار روحانیت ء تام ہم ہست ء مادیت ء
شیر کنی ہم۔ انشائیہ نویس کجام خارجی یا داخلی حوالہ ء ذات ء زر ء بُڈ وارت ء چہ تو کی
نیمگ ء شذر ء ار جل در کنت ء آرا وانوک ء دیم ء پیش کنت ء آرا وتی بُڈ ورگ ء
عمل ء شاد ہاں شریدار کنت۔ اے وڑ انشائیہ وتی شادہ ء وشائی تہاد و میان ء ہوار
گیجگ ء کار انت ء اے پیم ء اے یک روحانی عملے بیت۔ مطلب ایش انت کہ
انشائیہ نویس ء جند ء شخصیت ہمکنہ مزن بیت ہمکنہ آئی توک ء دریا مزن ء جُلگہ
بیت۔ آہمکنہ جُہلی ء بُڈے وارت ء آہرچ شذر ء ار جلے در کنت کاریت آہمکنہ
گیش گران بہا بنت ء آئی وشی ہمکنہ شتر ء مزن بالاد بیت۔ اے گپ ء راگیش
شتر تریں پیے چوش گیشینگ بوت کنت کہ دومی تہرے ء کجام ہم نبشتہ ء شتر ی، مزنی
نبشتہ کار ء شخصیت ء چے گیش، سر حال ء مزنی، تکنیکی بلدی ء اسلوب ء براہ ء گوں کار
داریت پمشکہ اے گندگ بوتگ کہ باز کسان بالادیں نبشتہ کاراں باز مزنیں
لبز انک ء باز مزن بالادیں نبشتہ کاراں کسانیں لبز انک دیم ء آرتگ۔ انشائیہ ء
گپ انگت دگہ وڑ انت۔ منی جند ء حیا ل ء شتر یں انشائیہ یے واستا مزنیں شخصیت
یا چوش بگش شخصیت ء وش تبی ء سلہی یک خاصیں چکا سنگے کہ بوہگ الٰہی
انت، اگاں ناسر حال ہرچی کہ بیت، اسلوب ہرچوں کہ بیت انشائیہ ء تہا فلسفہ ء
برزی ء مزنی، روحانی شتر ی ء باز مزنیں شادانی یے پیدا کت نہ کنت۔ یک
لگانڈویں شخصیتے شتر یں انشائیہ و نبشتہ ہم نہ کنت۔ مزن مزنیں زانت ء سر پدی ء
تکنیکی سبباں یک گور منی دل ء انشائیہ ء درسیں گپ ء تران شخصیت ء وش تبی ء گہہ
ء سلہی بیگ انت۔ ہر مردے کہ وتی تہا شتر ی ء سپاہداری ء ہے صورت ء نہ

داریت آ انشائیہ نبشتہ کنان ء یا و مزاح ء مسکراہ نبشتہ کنت یا گڈا تژن
 درشانیت۔ اے دوئیں صورت چہ انشائیہ ء درانت کہ پہ ایشانی واستا جمعہ بازار
 گوئیں شخصیتے بوہگ امی انت و ہدیکہ انشائیہ یک اندری سفرے ء آئی تہا جمعہ
 بازار ء ہج وڑیں گنجائش نیست۔ انشائیہ ء سفر ایوکی ء سفر انت۔ خلوص ء پہکی ء وتی
 جند ء تہا گار ء بیگو اہ بوہگ ء گوں زندگی ء مانا ہانی درگیجگ ء سفر انت۔

سلیم آغا ء انشائیہ کتاب ”سرگوشیاں“ ء سراگپ کنان من گشتگ ات
 کہ انشائیہ مرچگیں دور ء تہا چہ درساں زوراکیں درشان تہر انت بلکیں اگاں اے
 گشتگ بہ بیت کہ انشائیہ ماں آیوکیں نوبتاں درشان ء چہ درستاں مستریں وسیلہ
 بیت تہ اے چور دیں جبرے ہم نہ بیت۔ سبب ایش انت کہ نوکیں عہد ء ہامان
 گشی ء نازر کی زندگی ء بہر جوڑ بوتگ انت آہانی درشان ہنیت یا جوڑشت ء دروشم ء
 زوراکی ء دیم ء داشت نہ کنت۔ شاعری، آزمانک ء دومی تہرانی تہا خیال ء را
 تیکنیک ء بازیں مرحلہ ء حساباں گوزگ کپیت کہ باز و ہاں آئی نازر کی ء اسیلی ہم
 بیگو اہ بیت۔ ماں انشائیہ ء خیال تیکنیک ء را یک رشتے ء رپچے ء حساب ء
 زوریت ء روت ء خیال نہ ایوک ء وتی نازر کیانی ہمرانی ء وتی اسیلی ء برجہ
 داریت بلکیں وانوک ء را یک مجستی وٹی ء راستی یے ہم واہند کنت۔

انشائیہ ء بابت ء تیکنیکی گپ و باز بوتگ۔ من اے گپانی مانگشیاں
 دور نہ کنان ء اینکہ عرض کنان کہ ہر دیں کجام یک لبزانک ٹکرے تیکنیکی زبری ء
 چے برز تر پکر ء خیال ء کند یلاں ہنچو بالیت کہ چر آئی یک روحانی وٹی یے وانوک ء
 رسیت تہ اے وت تخلیق ء مستریں مول ء مراد ء ابید بالاد ء معیار ہم بیت۔ انشائیہ
 ہے مول ء مراد ء معیار ء نام انت کہ کجام و ہدے نبشتہ کار یے گورا نبشتہ ء واستا ہج

جزبہ، پچ سر حال نہ بیت ہم تہ آوتی از مکاری بلدی ۽ تیکنیک کی سرپدی ۽ چے چیزے نہ چیزے نویس ایت۔ غزل ۽ تہا وَاے کار ۽ بار باز بیت۔ انشائیہ بہ گندے ہما ایوکیں تہرانت کہ آراتاں آوہدے نبشتہ کنگ نہ بیت تاں و ہدیہ آئی نبشتہ کنگ ۽ توار چہ توک ۽ منیت ۽ ہے آئی آگ ۽ مزین سا چستی عمل بوہگ ۽ دلیل انت۔ پد رانت انسان وتی دری (خارجی) عمل ۽ تہا و منافقت کنت بلتے وتی باطنی عمل ۽ تہا کت نہ کنت ۽ انشائیہ گوں باطن ۽ تعلقہ ارایت۔

انشائیہ ۽ کمیں و ہدے ۽ وتی تیکنیک رند ۽ رہند سرجم کنگ ۽ وتی نظام شمسی (روچ ۽ چاگرد ۽ سیارہانی تزگ ۽ نظام) ٹاہیننگ۔ ڈاکٹر وزیر آغا ۽ مرکزیت ۽ اودا کہ اے نظام ۽ را پکری ۽ رہندی تو ان دا تگ ہمودا ایشی تہری شکل ۽ دروشم ۽ رادیم ۽ آرگ ۽ نامینگ ۽ ہم مزین کارے دا تگ۔

انشائیہ انسان ۽ انسان ۽ بابت ۽ گپ ۽ جبر کنت ہمیشہ کالیشی تہا انسانی زند ۽ رستیں تک ۽ پہنات دیم ۽ کابنت۔ تہریے حساب ۽ ہم ایشی تہا مزین شاہگانی یے ہست۔ انشائیہ نویسوکانی وتی وتی رویہ، مواد یا نکان ۽ چیزاں چارگ ۽ گیک ۽ پیم ۽ انشائیہ ۽ تہا یک رنگ رنگی یا ورائٹی یے ودی کنگ۔ ہمک انسان ۽ توک ۽ آئی وتی یک دریا یے بیت کہ آئی وتی پیم ۽ رہند بنت۔ دومی اے کہ نبشتہ کار ۽ وتی پندار ۽ دیم ندر (پیش منظر، پس منظر) آئی درشان ۽ رہند ۽ جوڑ کن انت۔ وزیر آغا ۽ سلیم آغا ۽ گورا کلگی، جوڑ پینگیں ۽ زمینی رشتہ آنی مزین تری گندگ بیت و ہدیہ جمیل آذر ۽ مشتاق قمر ۽ گورا شہری زند ۽ رواداری ۽ جگا ۽ کوکار درانت۔ اے گپ پے حاترا شرانت کہ انشائیہ یک گوگی (یکسانیت) ۽ زد ۽ رک ات۔

انشائیہ ۽ سفر روان انت ۽ انگت و آئی ۽ وتی مزین بالاد منیننگ کہ

راستیں ہلّے چاڑے درشانِ انشائیہءِ توکے بس بوت کنت۔ پے ہاتراتہ من گشتنگ
 ات کہ انشائیہ آئیوکیں وہدے تہرانت ءِ آئیوکیں دؤر ءِ زمانگ ءِ درشان ءِ واستاچہ
 درستاں راست تریں رویہ ہم بیت کہ ایدگہ تہر و تیکنیکیی یار ہندی بُرزگاں بالا بوہان
 بوہان ءِ دمبرتگ ءِ ہنسکی جنگ ءِ انت۔ اے وہداں اگاں انشائیہ نوکیں پرّام،
 نوکیں راہ، نوکیں سفر ءِ حال ءِ دنت گڈاشکی بوہگ و نہ لوٹیت۔

ریزمانک

نہشتہ کار: اطہر پرویز

رجازکار: راشد حسرت

ریزمانک ء انگریزی ء ESSAY ء مانا ہاں کارمرزکنناں۔ انشائیہ ء مارا نہشتا نک ء سر بری دروشم گندگ بیت بلتے ادا نہشتہ کاروتی ذات ء گپ ء جنت ہمیشہ سرپدی ء معلوم داری دیگ ء کار ء نہ کنت۔ مرگ ء زند ء بن دپتراں نہشتہ نہ کنت۔ ریزمانک نویس لبرزانکارے ہست انت ء لبرزانکارے ء جہت ء آزندگی ء نگد ء تپاس ء کنت۔ ہنچو کہ انسان واب بہ بیت بلتے ساہ کشیت گڈاں ہے وڑاریزمانک نہیں زندگی ء پراموش نہ بیت آ ہمیشی ء گوں اڑیت ء گیشینان کنت۔ آدنیا ء چاریت آئی ء درشان ء وتی تب ء کنت بلتے سیاسی، چاگردی ء گزرانکی جیڑہانی نیسیگ ء وہد ء وتی ذات ء جتا کنت ء وتی بنگپ ء بے ترس ء ریا دیما کاریت ء راستیانی بیان ء وتی جزبگاں یک کنت۔ ریزمانک ء تہا مردم وتی جزبگاں وتی تب ء مزاج ء دگہ رنگی ء درشان کنت ء ہے جزبگ آئی ء باتنی مارشٹانی یک بہرے جوڈ بنت کہ اود ء گواچن زاہری باتنی نہ بیت بلکیں آیاں چہ دلانی بیتگ آباد بنت۔

ریزمانک ء تہا واقعات ء چہ واقعات ء پد کرد (رد عمل) ء گوں گیش کار بیت۔ مولانا صلاح الدین ء ریزمانک ء دروشم ء ریزمانک ء بابت ء جوان گشتگ ”اشانی وانگ ء چہ وانوک ء بستارہما گونڈو ء بیت کہ اسکول ء دیر ء

سر بوتگ ء لوگ ء کارے ہم نہ کتگ انت بلتے انگت آئی ء دستاں لوح ء جاگہ ء لڈ ء
 ء برنی ء ڈ بہ ے دست ء دیگ بہ بیت۔“

ریزمانک ء وتی سپت بنت پمیشہ ریزمانک ء دیوان بے لُج ء میار
 بیت اود ء مردم وتی گپ ء گوں تامداری ء جنت ء مزگ زورنت۔ پمیشہ ہج
 پابندی نیست کہ چے بگشاں ء چے مہ گشاں۔ آئی ء دیماجست ء پرس کنوک ء
 نگدکار نہ بیت۔ نوں شما جیرگ ء بے ات کہ گڈاں ریزمانک ء بنگپ چے
 بنت؟۔ ریزمانک ء بنگپ ہی ہم ہج کید ء بند نیست۔ اد ء آسر جی ء آجوانت کہ کجام
 ہم بنگپ ء سرادل ء تب ء گپ بہ کنت۔ ریزمانک جے بی۔ ورن ء گشگ ء پد ء
 ردانک ء ہما نگر انت کہ نبشتہ کار دنیا ء کجام ہم بنگپ ء سراوتی ذاتی آشکاریاں کت
 کنت۔ ایشی ء تکنیکی چوٹ چوٹیں رہند نہ انت۔ اگاں آزمانک ء گدار ء وڈ ایشی
 ء ہم تہرانی گچین بہ بیت گڈاں ریزمانک ء جند وتی سیمسراں چہ در
 کنت۔ ریزمانک ہنچو نازرک بیت کہ ہج وڈیں بارسگ ات نہ کنت۔ چشکہ
 ریزمانک ء نبیسوک آزمانک ء گدار ء وڈاوتی گپ ء گشگ ء حاترا کسہی ڈب
 ے جوڈ نہ کنت آپلاٹ، کارست سازی، لیکہ ء پزدر ء وڈیں تہرانی تہانہ اڑیت۔
 بلکیں ریزمانک ء نبیسگ ء وہد ء اے کلیں دوداں یک نیمگے ایر کنت پرچہ اے
 ساہت ء ریزمانک ء بستار اے دود ء رہنداں چہ برز تر انت۔ ڈاکٹرو زیر آغا ء
 ریزمانک نویس ء ذات ء تپاس ء گشگ ”ریزمانک نویس ہما مرد ء پیم ء انت
 کہ کارگس ء چہ انوں لوگ ء اتلگ تنک ایں سوٹ ء بوٹاں در کنت ء سبک ء
 پراہیں پوشاک پوشیت ء پہ گیگ نر میں سر جاہ ء سرانندیت ء وش گپی ء مشکول
 بیت“ اد ء لبرانک ء رہندی کرد ء چہ جتا زندگی ء تپاس ے گندگ بیت ء اے کار ء
 نبیسوک ء باتنی تب ء جاور رہشونی کن انت۔ اگل ء منوک ء دل ء نزیک ء بوہگی

انت بلئے ایوکی ہم مردم ء پالمی انت - ”آمدام مچی ء تہا زند گوازینگ نہ لو طیت
 وتی مجلساں وت ٹہینیت آوت گشتانک دیوک ء وت گو شداروک بیت۔ اشی ء
 چہ اے پہمگ مہ بیت کہ ریزمانک زندگی ء چہ تچگ ء نام انت ادا زندگی ء درور ء
 چوگوات ء انت کہ ہر کجا بروت راہے در گج ایت۔

ہنچو کہ ما پیسر ء گشتگ ات ریزمانک نویس وت زندگی ء نگد کار ء وت
 سو جکار انت۔ آریزمانک ء وسیلگ ء وتی تجربتاں نزاریت ء دیما کاریت ء
 اے گپ زانگی انت کہ آئی ء مول ء مراد چیزے شرکنگ نہ انت ء نہ کہ آئی مہیم ء
 تبلیگ ء کنت۔ بلئے زندگی ء آئی ء جیڑہانی گیشواری ہم انچائیں کارے نہ
 انت۔ آئی ء زندگی ہمارنگ ء رستگ ء مارتگ آئی ء وتی باتی مارشتانی ہمراہی ء
 بیان کنت چو کہ آئی ء مول ء مراد زندگی ء پڑتچ کنگ نہ انت ہمیشہ گونڈگری ء
 رہند ء گوں گپ کنت، گپ ء دراج کش نہ دنت، لہزاں نہ جاہیت حیلانی
 تپاسگ ء شیر ء آپ ء جتانہ کنت ہمیشہ آوتی گپ ء ابیددگے کش ء چیلے ء تچکی ء
 گوں جنت۔ ہنچو بزان ریزمانک ء ازم دستونک گشی ء ازم ے کہ اودا یک
 شعرے ء تہا یک حیلے چیر بیت ہے وڑا دستونک گش وتی حیلانی پرتچ ء نہ
 کنت ریزمانک نویس ہم اے کار ء وتی وانوکانی حاترا ایر کنت۔ بلئے اے گپ نہ
 انت کہ حیل ہنچو گونڈگرگ بہ بنت کہ وانوک پہمگ ء جنجال بہ بیت بلکیں اد ء
 گشتانک ء ہم تام ء لذت بیت کہ وانوک وانگ ء پدگشگ ء لاچار بہ بنت کہ ”میں
 نے جانا کہ گویا یہ بھی میرے دل میں ہے“

ڈاکٹر سید محمد حسین ء مقالہ ء ریزمانک دیم پہ دیمی ء پدراست گشتگ کہ
 ریزمانک ء وانگ ء پدما گاریں چیزے در گجیں۔ ہنچیں چیزے کہ روزینی زند ء

چماں چہ اندر انت کہ زندگی ۽ ترندیں راستیانی دیم ۽ گبار اندیم انت۔ ریزمانک نویس ۽ پہلمی نہ انت کہ ریزمانک ۽ تہانہ دیستگیں تجربگ بکنت بلکیں ایش بدی ۽ ہمارنگیں تجربگ دیما آرگ بہ بیت کہ روزینی زندہ راستی آں چہ دراتلگ انت۔ بلئے لس مردم ایشاں راہ ۽ کپتگیں موزی پوست ۽ وڈاسر گوست کنت ۽ لوگ ۽ سر بوگ ۽ پد آئی ۽ اے یات ہم نہ بیت کہ آئی ۽ راہ ۽ چہ دیستگ۔ ریزمانک نویس ہے پوست ۽ سر مردم یے شترگ ۽ پیشداریت یا ہے پوست ۽ چنت ۽ گسڈانی ڈبہ ۽ تہا دور دنت گڈاں ہما ساہت ۽ ہے مرد ۽ سماہت کہ اے پوست منی چماں ہم کپتگ ات یا من ہم چست کت ۽ گسڈان ۽ چگل دات کتگ ات۔

رابرٹ لنڈ ۽ گشتن ۽ پد ۽ ”ماریزمانک نویس ۽ چہ ایوک امچولوٹیں کہ آ وتی درشان ۽ چہ ماراوشی بہ دنت ۽ وتی بنگپ ۽ گوں گونڈگری ۽ کے نوکیں رژناتی ۽ گوں دیما بیاریت“۔

اے نوکیں رژناتی اسل ۽ آئی ۽ بیان ۽ نوکی انت پرچہ کہ گپ زاہر ۽ کوہن بوت کنت گاجیل ۽ بے تام بوت کنت بلئے اے تازگی ہما پلانی وڈا انت کہ ہمک روچ سر پنت ۽ گممرنت۔ بلئے انگت دودانی جلوانا کی برجاہ بیت۔ ریزمانک نویس ۽ لوٹیت کہ آتازگیں پلانی نیمگ ۽ اشارگ بہ کنت۔ ریزمانک نویس وتی بنگپ ۽ حاترا پیسر ۽ پلاٹے جوڈ نہ کنت ۽ آئی ۽ سساء یک ڈب ۽ رنگ ۽ ایر نہ بیت بلکیں آوت ہم آئی ۽ آسراں ۽ چہ آشنا نہ انت۔ یک پگرے آئی ۽ سساہت ۽ آئی ۽ باتنی مارشتاں گوں حیالاں سیادی یے جوڑ بینیت۔ بلکیں ہمیشکہ ڈاکٹر جانسن ۽ ریزمانک ۽ انسانی سساء پچیں ۽ یلہ چریں بالے گشتگ دگہ یک انگلش نگدکارے ۽ ریزمانک ۽ تنگی ۽ آئی ۽ بکنی شری

گشتگ۔ بلئے ادء ہما تنگی شدت ء گوں نہ بیت بلکیں آئی ء چہ مزگ زوریں ادء
 گپ ہنچو کم کنگ نہ بیت کہ چیدگ ء اشارگی بستارے ء سر بہ بیت ء نہ کہ ہنچو
 دراج کش دیگ بہ بیت کہ وانوک اشلنگ ء دم بہ بارت۔ ادء گونڈ گری ء ہمرائی
 ء سر جی ہم لوٹیت۔

ریز مانک نویس ء اے ہم لوٹیت کہ وتی ریز مانک ء حیالاں چہ انچو
 سر بارمہ کنت کہ آئی ء بارء وانوک سگ ات مہ کنت گڈاناں آئی ء بستار نبشتا نک
 ء بیت ء جتائیں جیڑہ سر کشت آئی ء اے ہم زانگ لوٹیت کہ کجام گپ ء زوردیگی
 انت ء کجام سر گوز کنگی انت۔ آوتی گپ ء گوں شاہداں راست نہ کنت بلکیں وتی
 اندری مارشتانی وسیلگ ء چہ گپ گپ ء دگراں سر کنت پرچہ کہ وتی گیاں شاہدی
 شہزانتی دگراں سر کنگ ء دگہ تہر ء در باز انت۔ ایشی ء حاترار ریز مانک ء بالادشمر نہ
 انت۔ ریز مانک ء تہر لبز انک ء تہا پمیشہ گیش کنگ بوت کہ مردم وتی حیالاں
 گوں آجوتی ء در شان کت بکن انت۔ ادء اگاں کسے ء نگد ء ایراد گرگ بیت گڈاں
 کسی دیما جواب دیگ مہ لوٹیت پرچہ کہ ریز مانک دائم ء یک مردے ء ذاتی
 نبشتہ انت آوتی نبشتہ کار ء ذات ء راستیں عکس انت ء ایشی ء گوں وتی نبشتہ کار
 ء محکمیں سیادی ے ہست۔ اے سیادی ہمک لبز ء تہا گنگ بیت۔

نبشتہ کار وتی تب ء بے میار ء گپ کنت۔ چواگاں چارگ بہ بیت اے
 دروشم نمدی نویسی ء تہا ہست انت بلئے نمدی نویسی ء تہا یک دگہ مردے دیما بیت
 گوں آئی ء دیم پہ دیم بیت ء نمیسوک ء ہمک ساہت آئی ء ہستی ء گمان گون انت
 بلئے ریز مانک ء دیوان ء نبشتہ کار ء جند انت۔ ادا آوتی ذات ء گوں مجلس کنت ادا
 برزی ہم ہست ء جہلی ہم، پمیشہ اے پڈے نہ انت کہ کچ کنگ بیت آئی ء پرانی

دراجی گیشینگ بہ بنت ہمک ریزمانک وتی رہنداں وت ٹہینیت پرچہ کہ ادا
 گپ ء چہ گپ درکنگ مزنیں ارزشت ئے داریت ہمیشہ ہریک ئے جتا
 بیت۔ ہمک ریزمانک وتی عہد ء جہگیر انت ہمانی ء دامن ء چہ درکنیت زندگی ء
 آئی ء کش ء چیل اداگوں پدری ء گندگ بنت۔

ریزمانک نویسی ء بابت ء بازیں مردمانی گمان ہمیش انت کہ اے
 سک آسان انت یک شرین ریزمانکے ء وانگ ء اے حیال الم کنیت کہ اے
 گپ ء من ہم گشت کناں اگاں کسے نبشتہ کنگ ء بہ ندیت گڈاں آسر پدبیت کہ
 نبیسگ ء کار چوزہم ء سرے گوزگ ء گران انت کموئرات ئے گڈاں
 ریزمانک وتی دروشم ء یلہ کنت۔ نیاز فتح پوری اے نیمگ ء اشارگ کنت ء
 گشیت کہ ریزمانک نویسی اے دگہ لبرانکی تہرانی دیم ء آسان ہم ہست ء مشکل
 ہم۔ آسان پمشکہ کہ آیک پگری گرنجے ء مشکل ہمیشکہ کہ ہمک گرنج
 ریزمانک نہ بیت۔ ایشی ء حاترا جیڑگ ء ابید بیان ہم درکار انت ء اے بیان آ
 سان نہ انت ایشی ء اولی لوٹ تبرانتی ء کردزانگی انت ء لبرانک ء تھا آیک ء رند
 ایشی ء کچینیں درشاندا بے بیت آئی ء تھا شہزانتی، نگد ء لبرانک ء درائیں بہر (تزون
 ء بچکند، تب) یکے دومی ء بندوک گندگ بنت۔

ریزمانک ء ردوم جتانیں ٹلکاں وتی وتی رنگ ء دروشم ء بوت ایشی ء
 سیادی ہما ملک زبان، مزاج، راجمان ء وتی چاگرد ء گوں ہنچو محکم بنت کہ ایشی ء
 سبب ء ایشی ء رجانک دگہ زبان ے بہ بیت گڈاں وتی اسل مزگ ء تام ء ببا
 دنت۔ ہمیشہ ریزمانک سرجمی ء وتی آب ء ہوا ء گوں بندوک انت وتی زبان ء
 مہر محکمیں سیادی ے داریت پرچہ کہ ایشی تزون ء بچکند ایشی ء دل پہکی، تازگی آئی

ء جنءء چا گردء گوں بیت۔ تو ایشی ء گوں آئی ء چا گردء سست نہ کنتے اگاں بہ
سندے گڈاں تام لذت ء کم کنت ہے سبب انت کہ ریزمانک ہمک زبان ء وتی
وتی رنگ ء بستارء دیروئی کنگ ء انت۔

(دلگوش: اے نبشتانک چہ اطہر پرویزء کتاب ”ادب کا مطالعہ“ ء چہ
زورگ ء رجانک کنگ بوتگ کہ آئی ء سیمی چاپ جولائی 1966ء اردو گھر علی
گڑھ ء نیمگ ء چاپ ء شنگ بوتگ)

ریزمانک و سپر

ڈاکٹر انور سدید / نرگس نثار

سرزائرہ اے جبر حیران کنگی انت ء کہ دگہ دگہ لبز انکی تہرانی ردوم ء دیروئی
 گچینیں دور ء بار یگے ء گوں بندوک انت ۔ بلتے اگاں لبز انک ء تپاس ء بکنے گڑا
 اے راستی ء چہ مکن کنگ نہ بیت کہ باز تہر گچینیں زمانگ ء دیروئی ء منزل ء سر
 کنت اردو غزل ء روایت کہن ء باز محکم انت بلتے ترقی پسندیں جنز ء عروجی دور ء
 غزل ء ردوم گشے اوشتاگ ات ء آدور ء نظم ء گیشتر اہمیت رس ات ۔ یک زمانگ
 ء آزمانک ء تہر ایوک ء شکل ء واکیات ء بیان ء تہا اوشتاگ ات بلتے گوشتگیں
 دودہک آل کسہ ء فریم پرشتگ ء چیدگی ء حیالی (تجریدی) آزمانک آل گیش
 ردوم ء نامداری رستگ ۔ اے تک ء دیم ء بکنے گڈا اے راستی پدربیت کہ شریں
 ریزمانک ہر زمانگ ء پیدا ک نہ بیت ۔ ہر چند ریزمانک آزادیں چا گردے ء
 لوٹ ء کنت ء پابندی ء بندگی ء نہ نیت ۔ چو کہ ایش اوں ہست انت کہ
 ریزمانک ایوک ء ہما دور ء دیروئی کنت وہدیں چا گردے جاور حالاں چہ مردے
 بت سازی ء مارشتاں بندوک بہ بیت ۔

(۱) ڈاکٹر جانسن ء اسٹیل ء بارو ء نبشتہ کتہ کہ ”آئی ء ناد لجمیں مہلوک ء دلگوش
 ء دُور کنگ ء حائر ء (ایسے) نبشتہ کتہ ء آئی ردانک ء تہا نر میں سردیں تب ء جہگیری ء
 گوں سیاست ء پیدا ک کتگیں گرمی ء راکم کنگ ء واہگ کتہ (۲) اے ٹک ء چے

برصغیر؄ را آئی سیاسی ء اسی ء اسی پڑورء بچاریں تا آجوتی ء چہ پیسری زمانگ ترندیں
سیاسی جنزانی ء نعرہ بازی ء زمانگ گندگ ء کنتیت۔ اے ڈولیں چا گرد ریزمانکاری ء
واستہ سازگار نہینت۔ آجوتی ء پدمردم نوکیں چا گرد ء بندگ ء ٹاہشت دسیگ ء مشکول
بوت۔ اے دورء آئی ء نہ ایوک آسودگی ء یک وت ساچیں گمان ء خیال ء رودینت بلکیں
آوکیں روج ء بارو ء بازیں راستی ء چہ مستریں امیت رودینت۔ اے پیس میں چا گرد ء بے
چاڑی ء مارشت و اے و ہد ء بوت و ہدے آئی ء حیالی باندات ء واب پر وشت انت ء
سیاسی ء چا گردی مقالہ دنز ء مچ بوت۔ بگندے ہے و ہد ء کہ و ہدے ریزمانک ء ساچستی
عمل ء اتک کت۔ ہے وڑا اے دورء اردور ریزمانک وجود ء اتک ء آئی ء زندگی ء بے
تاہیر نیاناں کم کنگ ء ڈبہ وتی سر ء زرت۔ پاکستان ء کش ء گور ء تب ء جاور کے دگر
انت۔ ہمیشکہ اردوزبان آدگہ بہراں ریزمانک ء دیروئی نہ کت۔ اے وڑ ء اردو
ریزمانک یک مزنیں حدیے ء پاکستانی لبز انکی تہرات ء ایشی ء رانون ء تاہمینچو
دیروئی رستگ آ پاکستان ء دودمانی ء اسی جاور حالاں گوں بندوک گندگ ء
کنتیت۔ ریزمانک اے ہاترا ء یک بتے مولیں لبز انکی تہرے کہ اے مردم ء نہ
آشوب ء منفی انداز ء عمل ء سرارازی کنت ء نہ ایشی ء (عرفان) شناخت ء دیگے منزل ء
سرکنگ ء دعوی ء کنت۔ بلتے ریزمانک چشکہ مردم ء راستی ء یک نوکیں تبے ء
گوں پجاروک کنت ء آئی ء راشادمانی ء یک نوکیں جاوری ء گوں پجاروک
کنانیت۔ ہمیشکہ اے وتی جتانیں ارزشت ے داریت۔

ریزمانک تہاریانی بالو ء پیما انت کہ آ منزل ء امیت ء دنت بلتے وت
منزل نہ بیت۔ ریزمانک مارا ساعته پہم ء معصومیں گوٹو ء وڑا کنت کہ آچہ

سنگلگاں کُٹ ۽ پُر کنت ۽ ہنچوش گل بیت چوش کہ یک بادشاہ ۽ سہت ۽ زیورانی
جوہان ۽ سر ۽ ہوشیت ہنچو گل نہ بیت۔

وشیں جبراش انت کہ ریزمانک ۽ چو یک لبزانکی تہری ۽ وڑاچ مول
مراد ۽ بندوک کنگ نہ بیت۔ ہے سبب انت کہ ریزمانک ۽ ہماٹکاں گیش
دیروئی کتگ ہمودالبنانک ۽ رالیکھی پروپیگنڈاہانی واسۓ کارگرگ بوتگ ہمودا
ریزمانک ۽ پُل تاک نہ جنت۔ چو بچاریں گڈا ترقی پسندیں لبزانکارانی کرا
ریزمانک ۽ ٹیل تب گندگ ۽ نیت۔ بلئے آیشی ۽ مانا اے ہجر نہ انت کہ
ریزمانک ۽ وتی دور ۽ تواریست انت۔

ایمی دی گارماں ۽ حیال ۽ ”فن کاروتی ذات ۽ بارو ۽ نبشتہ کنگ ۽ بہ بیت ہم آ
وتی زمانگ ۽ بابت ۽ نبشتہ کنت۔“ ریزمانک ۽ تہالبنانکار ذات ۽ آشکاری ۽ کنت
گڈا آوتی زمانگ ۽ ڈالچار نہ کنت۔ ریزمانک ۽ اے مستری رس اتگ کہ آئی تہا
زمانگ ۽ گوں سرپدی ۽ آثار ساچشتی برزی ۽ گوما لچینگ ۽ گندگ نیا انت۔ بلکیں
یک گچینیں کردے ۽ چہ گوزگ ۽ یکجا بوہگ ۽ رندوانوک ۽ دیما کابنت۔ ہر زمانگ
۽ تہا زمانگ ۽ بابت ۽ سرپدی معروضی نہ انت بلکیں ریزمانک عہد ۽ بابت ۽ سرپد
ی ۽ راہم یک نوکیں عہدے ۽ تاثر ۽ تہامٹ انت۔ اے ہماوشبو ۽ پیمانہ کہ شاعر
جہان ۽ راوشبوئیں کنت بلئے آدست جنگ نہ بیت۔

ریزمانک ۽ ودی بوہگ ۽ اے راستی ۽ اڑگیش گندگ کنت کہ وہدیں
مونٹین ۽ وتی دہک ۽ سرپدی ۽ ذاتی سرگوستاں زمانگ ۽ دیم ۽ آرات حیالی ۽ پیش
کنگ ۽ ارادہ کت گڑاں شنگ ۽ شانگیں نبشتہ آں چہ ریزمانک دیما اتک۔
مونٹین بُن اسلا یک باتن دوستیں بوتگ۔ آئی زندگی ۽ گیشتر دنیائی آسراتی رستگ

بوتگ انت۔ آئیگی دور پکری بُرزی ء دور ات زندگی ء ما بعد الطبیات ء گنوکی
 شو باز ء ہر کس ء ناکس ء را پیڑ اتگ ات۔ اسی تک ء گیشیں بے تاہیری ہست
 ات۔ اے دور ء مونتین ء ہماوڑیں نبشتا نک پیش کت ہماہانی تہا ہما دور ء فرانس ساہ
 زورگ ء انت۔ پرچہ کہ مونتین ء گیشتر وتی ذات پدر کتگ بلئے اے کار ء تہا مونتین
 ء وتی دور اندیم ء تامور نہ کتگ اے پیا مونتین ء ردا نکانی تہا آئی زند احوال یکجا
 کنگ نہ بنت بلئے ایشاں چے فرانس ء دو دمانی رنگ آدور ء چست ء ایرانی احوال
 نقش بوت کناں۔ سبب ایش انت کہ مونتین ء بازیں تخر بگ ء سر گوستاں چہ یک
 راستی ءے آسرا ل دیم ء آرتگ ء آدور ء ارواہ ء رافرانس ء فکری بگاڑ ء تہا پتا بگ باز
 گران ات آئی ء گمیگیں پگرانی تہا یکجا بوتگ ات کہ سر جمیں فرانس ء ہے آدینک
 ء وتی تب ء نیل وتی ابرم (فطرت) تپاس ات۔ پمیشکہ مونتین ء اے کرد شمو شگ
 نہ بیت۔ آئی ء مردم ء راز مانگ ء راستی ء یک نوکیں ء جبیں رنگے پیش دارگ ء
 وا بگ کت۔ بیکن ء وتی دور ء یک رنگی تب ء مانشا ننگیں گماناں نوکیں دہک ء
 نوکیں مانا در کت یک اوست مندیں را ہے ء پڑینگ ء وا بگ کت ء چا گردی
 بندیکاں چہ در کت ء ابرمی رنگ ء زند گوازی نگ ء سکین دات۔ ریز مانک ء اے
 بندات بے کچ ء مانا دارات۔ بلئے ایشی ء رادہک ء راستی ء گوں تچک ء ہمگڑ بچ
 کنگ ء ایڈیسن ء سٹیل ء گیش کمک کت۔ اے ریز مانک نوکیں چشکہ وت
 روتا ک ء گوں بندوک بوتگ انت۔ ہے واستہ اے دوین آل ریز مانک ء را
 دو دمانی گیشواری کنگ ء وسیلگ جوڑ کت۔ ہنچو ایڈیسن ریز مانک ء را یک
 ہنچیں مگر اے گو شیت کہ چہ آئی ء باگ ء پلانی شاہر چنگ بنت۔
 ریز مانک ء تہا دہک ء سر پدی وتی گمان ء بد لیتگیں شکل ء یکیں رنگ ء

نہ کنت بلکیں آئی تب اوں وہد ۽ ہمراہی ۽ بدل بوہان انت۔ برے برے
 ریزمانکاروتی ذات ۽ یک لیکہ ۽ زائرکنگ ۽ زمانگ ۽ راوتی اندر ۽ زوریت ۽
 برے زمانگ کائنات ۽ پدیا نکاں ذات ۽ دروازگ ۽ ٹلگ ۽ لگیت۔ ہر دوئیں پیما
 ریزمانکارہج پیمیں تیریا ترپشیں پد کرد ۽ درشان ۽ نہ کنت بلکیں آزمانگ ۽ تب ۽
 ایرکپگ ۽ حاترا مئے دیماوتی زات ۽ دریگ آں سچ کنت۔ ایندگے لبرزاں
 ریزمانک چاگرد ۽ وڑاوتی دامن ۽ پتاہیت ۽ اے وڑا ریزمانکار ۽ دل ۽ نکش بیت
 کہ ایشی تہازمانگ ۽ ارواہ ہواربیت۔

اردو ۽ گیشتر ریزمانکاراں ہم ساعتانی پد ۽ توار ۽ راگو شدارگ ۽ زمانگی
 سرپدی ۽ جتا ئیں پہناتاں پیشدارگ ۽ جہد کتگ۔ مثالے: ریزمانک ”چوری
 سے یاری تک“ ازوزیر آغا ۽ تہار ریزمانکار ۽ دزی ۽ پیشہ ۽ سراریزمانکی چشمشانک
 ۽ اتگ ۽ نہ ایوک ۽ راجد پتر ۽ دودمان ۽ بازیں درنز آورتگ انت بلکیں دلوتانی دزی
 ۽ بگرتا دُزانی گیگان ۽ تادزی ۽ بازیں ذریعانی نیمگ ۽ وش تبی ۽ اشارگ کتگ۔
 سوب مند بوگ یک صحت مندیں عمل ات بلئے انوئیں دور ۽ سوب مندی ۽ نا
 جائیں رہند یک زمانگی سرپدی ۽ جوڑ بوتگ۔ ریزمانک ”کامیابی“ از اکبر حمیدی
 ۽ تہار ریزمانکار ۽ اے عصری راستی ۽ مشاہدہ کنت۔ بلئے جزیت پیدا کنگ ۽ ابید
 وانوک ۽ تب فکر ۽ یک نوکین ۽ صحت مندیں راہ ۽ سردنت۔ ریزمانک ”تمباکو
 نوشی“ از جمیل آذر دلگوش گور کنائینگ نہ انت۔ بلئے اے شون ۽ چہ نوکیں زمانگ
 ۽ رودوم زورویں وت مئی ۽ مزن گندی جوانیں رنگ ۽ پیشد اشنگ۔ ریزمانک
 ”حال“ از سلیم آغا قزلباش درملکی کماں چے پیدا ک بووکیں سساہی گلامی ۽

نیمگ ء چیریں اشارگ رسیت۔ ریزمانک ”کرسی“ از سلیم آغا ء ریزمانکار ء
 زمانگی مرد ء کٹ آں نالسی گر ء چل ء یک تگ کرسیانی جنگ ء پیش داشتگ۔ آ
 اے بنگ ء سراسر ایک حساس لبز انکار ء آسودگیں انسان ء جم شانک دنت ء چیریں
 مولانی تہا گون بؤگ ء ابید برز تریں مول ء نیمگ ء بال زوریت۔

اے درائیں مثالانی بدن ء اے راستی پدر بیت کہ ریزمانکار وتی عہد ء کار
 ء کردانی، سیاسی سنج، پگر ء لیکہ ء سیلاب ء دودمان ء چا گردی تکانی سراسر ایک حساس
 ء کتہ کاریں لبز انکار ء چماں شانک دنت ء زمانگ ء گوں بندوکیں راستی ء رانوکیں
 نوکیں گیشیانی سراسر کنان ء جنزان بیت۔ اے دراہیں عمل چواے پیم ء زائر
 بنت کہ ریزمانکار زمانگ ء دریائے چولانی تہا جہلمیں ہڈورگ ء واستہ ہرودہ ء
 تکانسر بیت ء وہدیں زمانگ وتی رازں کسان کسانیں بالوآنی شکل ء پیچ کنگ ء
 لگیت توریزمانکار ایشاں نہ ایوک ء وتی ذات ء گوں بندوک نہ کنت بلکیں ایشاں
 ریزمانک ء ساچشتی شکل ء دنت ء وتی سنگتانی سراسر بہر کنت۔ پمیشکہ منی چماں
 ریزمانک نبشتہ کنگ ایوک ء ذات ء درشان نہ انت بلکیں اے یک کراماتی
 کارے ہم۔

(دلگوش: ڈاکٹر انور سدید ء اے نبشتا نک اکبر حمیدی ء رد ء بندداتگیں

کتاب ”جدید اردو انشائیہ“ ء چہ زورگ ء رجانک کنگ بوتگ۔)

دومی بهر: بلوچی ریزمانک

چوالما گواتیگ باں

صبا دشتیاری

دماں، لیب ۽ گواتی اے ہنچیں موشک انت کہ گوش ے پہ بلوچی چا گرد
 ۽ لمی انت۔ دانکہ من ۽ ہوش ۽ سماہ گور بوتگ۔ ایشی ۽ بازیں سر ۽ سار، رنگ ۽
 دروشم دیستگوں۔ گواتیگ ۽ باروامردم اے گشت کہ لہتے جن ۽ گوات انسان ۽ سمر
 یررچنت ۽ تانکہ ایشاں لیب دیگ ۽ ٹچینگ مہ بیت، انسان ۽ شزار ۽ زرواکن
 انت۔ چے دروگ ۽ چے راست جن ۽ ملاکانی بیگ ۽ سوج و مارا المانیکراہ ۽ تہا
 گندگ کئیت بلے ایشانی چشیں ٹہل ۽ داب، ناز ۽ کرامانی بارواکس چچ نہ زانت
 پرچا کہ دنیا مروچی باز دیماشنگ ۽ انسان ۽ زند ۽ چشیں اڑ ۽ موشکے نیست کہ سائنس
 ۽ زانت ۽ وس ۽ چہ ڈن بہ بیت پمیشکا گواتیگ ہم چشیں اڑے نہ انت کہ
 گیشینگ مہ بیت۔

اے وسہرا ۽ تچکیں جبرے کہ گواتیگ بلوچ چا گرد ۽ زندمان ۽ یک
 ربیدگے جوڑ بوتگ۔ چوش کہ کسے ۽ کلگ ۽ پشائے بیت ہم گوش انت کہ ”لیب
 نی دئیت وت شربیت“ کسے ۽ سر ۽ دردے بہ گپت گش انت کہ ”گواتی لوٹیت کہ
 پلاں مچ ۽ بُن ۽ جن ۽ گوربتگ“ بزاں چشیں درد ۽ دورے نیست کہ ہمے شو میں جن
 ۽ بلاہانی زوراکی ۽ لگتمالی ۽ سبب ۽ ابید بہ بیت۔ نی وَاے دود مئے راجی چا گرد ۽ تہا
 ہنچو محکم ۽ برجم بوتگ کہ یک سرجمیں ادارہ یے (Institution) ۽ رنگ نی

زرتگ ء ہے خاطر امنے راجی زندہ تہا ”گواتی ء مات“ ء ”گواتی ء پت“ ء پیس میں گال
 ء اصطلاح در کپتنگ انت۔ شکر انت گواتی ء برات ، گوہار ء دگہ سیاد ء عازیزیں
 وڑیں گپاں سر چست نہ کرتگ اگاں نہ ”فیملی پلاننگ“ ء گل ء اڑ ء جنجال گیشتر
 مانگیشنگ انت۔

گواتی ء پت ء گپ کہ بیت گڑا منا یک قصوے گیر کنیت۔ منے یک
 دیر سیادے گواتی ء پت انت ء بیچارگ حدائی اولاک ات ء ہج ء سمائی نیست بلے
 حداء شان ء بچار کہ مروچی گواتی ء پت انت ء جن ء جستگیں مہلوک ایشی ء در ء
 سوالیگ انت۔ اے ناکو ء یک روچے وت ء وت پاشک کرت گوشت نی کہ
 یک برے شپ ء ادارے ء منی در کسے ء ٹک ات ء منی حیال ات کہ زاناں حداء
 بندگے بیران بوتگ ء من ء قبر ء جنگا لوٹنت (چوش کہ اے واجہ قبر جنی کار ہم
 کنت) بلے و ہدے کہ من ڈن ء کایاں گڑا گنداں کہ دو مردک سک ہکانسر
 اوشتاگ انت ء گواتی ء پت ء لوٹنت ء گوشت اش کہ منے یک ورنایے ء جن ء
 جنگ ء بے سدھ ء سماہ کپتنگ من ایشانی ہمراہی ء و ہدے کہ اودا سر بوتوں گڑا
 گنداں کہ یک شکر ورنایے بے سدھ ء ہنچوش دراج انت ء زبان نی والے ء کچ ء
 درکشنگ۔ منی ودست ء پادسر درانتت کہ ایشی ء پیسر من کدی اے پیس میں جن ء
 جستگیں نادراہ نہ دیستگ۔ بلے من وتی دل ڈڈ داشت بلکیں من ہے مارات
 کہ منی چکاس ء دمان ہمیش انت۔ حداء نام اول گپت وتی پشت ء اولیاء گوانک اوں
 جت۔ مزنیں ہیل ء بلاہ ء رندہ ہیلت ء واری بچک ء زبان پدا تو کاشت ء سہتے ء رندہ ہوش
 نی برجم بوت۔ منا او پار نہ شت۔ من سک سک کنان ء جست کرت۔ پت! تراچے
 بوتگ؟ نرم نرمک ء درائینت نی: ناکو! من کو ہی بنگ وارتگ۔

اے دراج کشیں قصہ ء آرگ ء مول ء مراد ادا گواتیگ بیگ ء سببانی اڑ

ء گیشینگ انت۔ ایشی ء چہ دو جہر پدرا بنت اول ایش کہ گواتیگ ء دمال ء بنی
 سبب نابزانتی ء نابودی انت۔ اگاں یک راجے ء تہا زانت ء سنج گیش بہ بیت گڑا
 آئی ء تہا زند ء زانگ ء رُژن ودی بیت ء و شمنی ء توہمات ء جاگہ ء راست پسندی ء
 باہند آئی ء زند ء چشمیں نابودیں ء مانگیش اتگیں کاراں چہ رکینیت۔ دومی سبب ء
 ایشی ء و من باز مزنیں سبب گوشاں آنفسیاتی انت ء لیب ء دمال ء رہندانی شم ء چیر
 ء اندیم انت چوش کہ مئے لچہ کارے گو شیت،

چو الما گواتیگ باں

ہر روج دُہل ء چاپ بیت

وت دُہل ء چاپ یک نفسیاتی اثرے داریت ء یک سر پد ء گرانیں مردے
 ہم اگاں ایشی ء توار ء گوش بداریت گڑا آوتی جان ء تہا لرزگے ماریت ء پدا اگاں
 ماں ساز ء زیملا نی راستیں رنگ ء ہم بچاریں گڑا ہے چیز انت کہ مہلوک گوش
 ے وتی جبیں ء تہا یک آرام ء آسراتی یے ہم ماریت۔

ہے ساز انت کہ مرگ ء جناوراں نچین ایت ء ہے چیز انت کہ مزنیں
 مزنیں چیزاں سرینیت۔ بلکیں نون سائنسی دنیا ء تہا اے پٹ ء پول ہم بوتگ کہ
 زیملاں گوں ہر ظاہر ء اندیمیں دردانی علاج بیت کنت۔ ہے دہل ء سُرنا یک
 ہنچیں نفسیاتی طاقتے داریت کہ مہلوک ہروڑ اسرانت۔ لہتے مردم وتی عزت ء مزن
 نامی ء سبب ء وت ء سرینت نہ کنت ہمیشہ کا گواتیگ ء نیمون ء وتی دل ء زنگ ء رتچ
 انت ء حاصل جنین آدم ء تہا اے رپک ء مندر ڈڈ ترانت ہمیشہ کا میردہانی گو شیت،

روپگے بندیت منی کسان سال ء

حکم دنت مہرنگ ء زباد مال ء

چست بو پہ حکم ء سیون ء لال ء

پیر پیرانی چست کن دمال ء
 بیتگ ء دزگوہار کاینٹ پہ سیل ء
 شرلڈ انت منے مات ء منے گوہار شریں
 شرریں لوگانی لال مزن دُریں
 گوات یک نیمونے کنیت ہمک سال ء
 مرد ء کنت آدرہ چہ ملک ء مال ء
 شرتر انت مرداں! مرگ چرے حال ء
 روپگے بستگ لال ء دُمبال ء

راستی ء منی یک نا کوئے ہست کہ آہم یک ز بریں گواتیگ ء پتے۔
 سندھ ء ہند ء مہلوک واجہ ء در ء سوالیگ انت ء جن ء ملائکانی جوش ء جل ء سردکنگا
 ہمد اکاینٹ۔ من ء شریات انت کہ من سک کسان اتاں کہ یک روچے منی ہے
 نا کووتی مریدانی دیماگشتانک دیگات ء یک جبرے کہ دنیا من چہ دل ء نہ برتگ
 آئی ء گوشت: واجہاں! بز ان ات کہ طریقت ء شریعت ء نیامجی ء مزنیں پیر ء
 تپاوتے ہست“ آوہدی و من نہ شریعت ء بز انت ء سر پدا توں ء نیکہ منا طریقت ء
 باروا سنج ء سمایے ہست ات من خیال کت کہ نا کو نماز ء روچگ ء ایندگہ کار پداں
 شریعت گوشتیت ء گواتیگ ء چنگ ء سر وزانی زبیر ء سرانچگ ء طریقت گوشتیت
 بلتے نون و ہدے کہ من سر پداں منی نا کو ء نیمون ء نیت سہرا بیت کہ آئی ء ایوکاوتی
 مریداں دروہگ ء خاطر اچشیں رپکے جوڑ کرتگ ات۔ شیخ سعدی تچکی ء گوشتیت۔

طریقت بجز خدمت خلق نیست

بہ تسبیح ء سجادہ و دلق نیست

بز ان اکال انسان ء خدمت طریقت ء مراد انت گڑا ہے چیز شریعت ء ہم بن ہشت انت۔

یک دگہ بہمانگی گپے ایش انت کہ بلوچی گیدی لچہ کاری ء ہم وت ء ایشی ء اثر ء چہ رکینت نہ کرتگ ء لہتے بلوچی سوت ہم ایشی ء ودی کرتگین انت۔ اے بند و سک مشہور انت۔

گواتی ء مات زینب انت

حلواہ تی نہ وار تگ زینب انت

ہے یکیں بند ء چہ دمال ء گواتیگ ء اسی رنگ جوانی ء پد رابیت ایشی ء بلکیں شما شرزان ات کہ گواتیگ ء ہم سرجم ء برجمیں رہ بند ہست انت ء اے رہ بندانی شون دیوکیں کو اس ء گشاد کار ہم۔ چوش کہ خلیفہ، نقیب ء پدا ایشانی ہم بہر ء کار ہست انت۔ چوش کہ نقیب بوسوچ داریت۔ آس ء مان دنت شیراں تاس ء کنت۔ خلیفہ وت گواتی ء مات یاپت ء جند انت کہ کار تی ہیزرانک ء سرینگ انت۔ ایشی ء ابید دہل ء سمرنا یا چنگ ء سرور جنوک، جوانی، چاپ جنوک، راست انت یک رپٹو کے ہم بیت کہ پیر ء اولیا یاں چہ واب ء جہسرین ایت۔

ایشاں ابید گواتیگ ء تہر ء وڑ ہم ہست انت ڈلگتریں سے انت :
 (۱) شیر ء لیب، (۲) پل ء حلواہ ء لیب، (۳) گوشت ء لیب کہ ایشی ء ”رُمسَا“ ہم گوشت اے چہ درستاں مستریں لیب انت زانتکار گوشت کہ جن کسانیں لیبیاں گوں دجم نہ بیت ء شش ماہ یا سالے ء رندا الما ”رُمسَا“ ء دلمانگ بیت۔
 یک دگہ عجیبیں جبرے ایش انت کہ اے سائنسی دور ء دیروی ء گوں ہو

گواتیگ ء رہ بندانی تہا ہم مزنیں آشوب آتنگ انت کہ مروچاں چوسیر ء آروس ء پیما گواتیگ ء ہم لوگی تزیت۔ ناچ ء ڈیلا ء گر ء دار ہم بیت۔ بلکیں ہنچوش کہ ما آروساں نوٹ ء کلد ار سالونک یا بانور ء کس ء وارثانی سرا ایر کنگ بیت۔ ہے پیما دمال ء گواتیگ ء تہا ہم اے دود بر جاہ دارگ بیت بلکیں اے گناہگاریں چماں

چُشیشِ نِدارِگِ ہمِ دِیستِگِ۔

اے پیما گوا تیک ءِ دمال ہم نو کیں دور ءِ نوبت ءِ گوں ہم گام انت ءِ اے
گوشگ ردی نہ بیت کہ اے چیز ہم نوں الطراما ڈرن بوتگ۔ بلئے اے زانگ
لوٹیت کہ آخر اے گوا تیک ءِ دمال بندراچی یے؟ گُش انت کہ اے صوفیانی یک
حاصیں نکلے ءِ نیم گا چہ دود کپتگیں چیز انت کہ بندرا ایشی ءِ رنگ ”سماع“ بوتگ سماع
ءِ بنی مول ءِ مراد اے بوتگ کہ ”سالک“ وتی زرد ءِ جبین ءِ پاک ءِ پلگار بکنت ءِ وتی
ارواہی طاقت ءِ جوازت ءِ گیش بکنت۔ بلئے ہنچوش کہ اے حاصیں چیزالس ءِ
بے زانتانی دست ءِ کپت ءِ نوں ایشی ءِ را یک ہنچائیں دوداش جوڑ کرتگ ءِ ایشی ءِ
رنگ ءِ دروشم پہک بدل اش کرتگ چوش اے ”سماع“ ”مردگ ءِ کلوه کرت ءِ
زندگ ءِ ہما کرت کہ وتی دل“ ءِ وڈالی انت اے گوشگ سک گران انت کہ اے
دود ءِ ربیدگ مارا یلہ کت کنت کہ اتاں بلئے اے الما گوشگ بیت کنت کہ نوں
اے سائنسی دور ءِ نوبتاں گوا تیک ءِ دمال ءِ رہند ءِ کشک ہم سائنسی بنت ءِ اے نوک
ءِ چہ نوک تر بیان بیت۔ باریں بچاراے موشک باندا مارا چے پیش داریت۔

(کتاب ”بے تواری ءِ دریا“ ۲۰۰۲ سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ، لیاری، کراچی)

منی واہگ

صبا دشتیاری

یک زانتکارے ۽ گوشتگ انت کہ گیشیں واہگ انسان ۽ غم ۽ اندوہانی
دیمپان کنت۔ ہے جبر اردو ۽ یک مزین لچہ کارے ۽ اے پیم دیما برتگ۔

سبز ہوتی ہی نہیں یہ سرزمین

تخم خواہش دل میں تو بوتاہے کیا؟

اردو ۽ تیوگیں لچہ کاری ۽ ۽ تاں حدے ۽ بلوچی لچہ کار ہے واہگ ۽ واہشت ۽ ولگو ج
کنگ ۽ پشت ۽ کپتگ انت۔ چریشی ۽ اے سہرا بیت کہ بنی آدم وتی دل ۽ ہر وڑ ۽
واہگ ۽ چہ پہک ۽ سپاہ کنت بزاں دنیا ۽ ہر چیز ۽ چہ دل ۽ بہ شودیت۔ بلے جبر ایش
انت کہ اگاں ما انسان ۽ زند ۽ چہ واہگ ۽ سسا ۽ خیال ۽ بہ کشیں گڑازند سکیں بے
تاہیری ۽ آماج بیت ۽ آکبت انسان ہنچوش نزور بیت کہ بے تہمبلی ۽ نیاد ۽ زیرگ ۽
لاچار بیت ۽ ہے پیمازند ۽ باروا بازیں جست سیاہارانی پیمار اتر سینگ ۽ سمر ۽ چست
کننت ۽ فلسفہ ۽ تہامیت ۽ نامیت ۽ نامیتی ۽ پیمیں نہ کٹوکیں جیڑہ چست بنت۔

اے جنگ ۽ آسر کنگ ۽ خاطر امارا ایک دگہ نیمگے ۽ دلگوش گور کنگ
لوٹیت بزاں نفسیات زانتانی دپتراں پٹ ۽ پول بہ کنیں۔ ادا ما گندیں کہ جبر کے
تچک کنگ بوتگ۔ اے زانتکار انسان ۽ واہگ ۽ واہشتاں ”گزری“
(Desirable) ۽ ”بے گزری“ (Undesireble) ۽ تہا بہر کننت ۽ گوں ایشی

۽ ھورائے گپ ۽ من انت کہ پزند ۽ آسراتی ۽ انسان ۽ جند ۽ الکاپی ۽ گزری ۽ واہگانی
 نیمگا دلگوش گورکنگ ۽ بے گزری واہگانی یلہ دیگ سنج ۽ نشان انت، بزاں ادا
 سوت ۽ تاوان ۽ نیامجی ۽ بارڈر لائن بزاں سیمسری کشک رندگ بوتگ ۽ اے پیم
 برز ۽ بے واہگی ۽ بنیاتی لوپ چہ منے گردن ۽ لگشیت۔

منی بنجگ گوش ۽ کے دراج کش بوت بلتے اے ہم نبشتانک ۽ لوٹے ات
 بندر ادا من وتی یک واہگے ۽ آئی ۽ ارمان ۽ درازگا زکنگ لوٹاں کہ چو غالب ۽ گوشیت:
 ہزاروں خواہشیں ایسی کہ ہر خواہش پہ دم نکلے

لہتے گوشنت کہ اے مصرعہ ۽ تہا واجکار ۽ ”دم“ نہ گوشنگ بلکیں ”دم“ بزاں ”دومب“
 گوشنگ۔ دروغ بر گردن راوی۔ بلتے چون بوت کنت کہ غالب واجہ ڈارون ۽
 خیال ۽ سرادگہ گیشی یے بہ کنت۔ پدا ہم اگاں ہنچوش بوتگ گڑا بزاں غالب نہ ایوکا
 لچہ کارے بوتگ بلکیں مزنیں بلدکارے ہم بوتگ (بلتے من چوار دو ۽ نگد کارانی وڑا
 آئی ۽ فلسفی نہ گوشاں کہ واجہ ہیگل زہر گپت) کہ آئی ۽ ہیرتیں چماں (بچارگ ۽ چم
 و زند بوتگ انت) چشیں و ہدے ہم دیستگ کہ بنی آدم پدا وتی پت ۽ پیر کی دابانی
 نیمگ ۽ دلگوش گورکنان انت ۽ آوہدیر نہ انت کہ اے بچارگ ۽ جان ۽ یک
 اندامے گیش بیت بزاں پدا ”دلکے“ پرئی بیت ۽ ہنچوش کہ مہلوک وتی واہگ ۽
 ایبتاں گیش کنان انت گڑا اے المابیت کنت۔ بلتے من وت اے ردی ۽ نلناں کہ
 سید ۽ ہمے و ہد ۽ گوشنگ کہ

انگراں لیٹان ۽ جگر بریجان ۽ شتاں

حیر! گپ منی واہگ ۽ آئی ۽ ارمان میگ ات ۽ اے بے سر ۽ بنیں جبر
 زاناں چہ کجا سر ۽ کچینان انت۔ دیر انت منی واہگ ات بلکیں دینگا ہست کہ بلوچی
 لبزانک ۽ ہنچیں مجلس ۽ دیوان بہ بنت کہ مزن مزنیں زانکار ۽ کو اس نندوک بہ بنت کہ

مئے پیس میں کوریں مردمانی چم و دل پتچ بہ بنت و مالبز انکی پڑ و راہ و میم کرت بکنیں۔ منی
 ہے بے تاہیری و سے سال کبل بوتگ انت۔ من وتی دیدگ چاریں کنڈاں شانک
 داتگ انت کدی بے چشمکیں چماں دز موشی ہم کرتگوں بلئے زاناں پرچے کہ ہر نگاہ
 ناایتی و امباز کرتگ۔ لہتیں دانا گش انت کہ منی دید زور انت ہمیشکا میم نہ کننت پرچا
 کہ کسے ایوکا آپسر و بروت آئی و چشمیں مول و مراد حاصل بنت پرچے کہ اودا ہر دومی
 مردم لچہ کار بلکیں شہ لچہ کار انت و ہے خاطر مروچاں آپسر و دومی نام ”دلکھنو“
 انت۔ بلئے من وتی جند و گنداں کہ کونڈاں دست و انت بزاں یک ساعتے گیگ نہ
 باں و کدی کدی منی دل ہم آپسر و ترانگ و کپیت بلئے۔

فرصت کشاکش غم پنہاں سے گر ملے

نوں جبراد اسہر ابوت کہ میا رینگ منی جند انت پرچا کہ چاہ کدی تینگ و نیمگا اتک
 نہ کننت۔

منی بے تہمبلی و اے واہگ و پتر نہ پیتلگ۔ روچ پہ روچ چوکار وچ و
 دل و بُرات و من ہے تاہیری و گوں فکر و خیال و پڑ و بورتاچی کرت و اردو و
 شہلچہ کار غالب و اے تران اوں دل و داشت کہ
 آہ کوچا ہیے اک عمر اثر ہونے تک

آخر منی زند و آروچ ہم رست کہ امیت و رُژن و شہم دات۔ منی یک
 دوستے و مستاگے دات کہ پلاں روچ و بلوچی و مزنیں زانت کار و کواسے و لوگ و
 بلوچی و نامداریں بامردانی دیوان (دیمد رانی) بیت۔ اول و سک ہسکہ بوتان
 بلئے پدا خیال اوں کرت کہ اے و ہد حدا و دیما سجدہ کنگ نیگ انت ہمیشکا
 چیر و کانی دل و تہا حدا و شکر و منت اوں گپت۔ پدا ہماروچ و ترانگ و کپتاں و رنگ
 رنگیں خیال و لیکہ ہاں جبین و جاہ گپت۔ خیال اوں کرت کہ باریں چہ پیس میں مزن مر و

مڑاھ دارانی دیوان ء روگیاں۔ ایثانی ترپوکیں ڈیل ء بالادانی رژن منی بالادء المئا
 وشنود کنت۔ زانت ء سرپدی ء لیزانک ء بلا بلا ہیں اڑ ء ججالانی سراگپ ء تران
 بنت۔ لچہ کاری ء نگد کاری ء بے بہائیں ء بے دروریں بنگپانی سراالکاپی ء بیچار
 کنگ بیت من وتی دل ء تہاری ء روشن کنان ء پداایشی ء گوں ہورشریں گپ
 چشگ ء چونشگ بزاں وش وشیں تام ء مستاگ ہم ہست ات۔ نوں من یک
 یک دمانے ء حساب برجاہ داشت ء چومیرانیں بیگ ء۔

راتیں گزاردی ہیں اسی شب کے واسطے

آحر آدماں ہم رست من وتی ہمدلیں دوست ء استادئی ہمراہ گوں وشیں
 کراماں دیم پہ منزل ء روان اتاں۔ منی ہمراہ ء وچشیں بازیں بہاردیستگ اتنت
 بلئے منی پیمیں ندیدگانی دل ء بازیں حساب ء کتابے ء درپچ بوتنت بیم ء ترس، منگیر ء
 وشی ء پیمیں حساباں یک برے دل لرزینت۔

یک پُرشنکیں موٹلے ء ماراہیلت ء واری منزل ء سرکت۔ سہتک
 پدما مہمان جل ء لوگ ء رستیں۔ وش آتک ء درہباتی ء رند من حاموش یک کشتے
 نشتاں۔ بلکیں باز برء من ہنچو مارات گوشے منی گین ء کشگ ہم مزنیں بے
 ادبی یے بیت۔ چوادب داریں مریدنیگ ء مرشد ء دیمانشتگ اتاں جبر، جبر پدا
 جبر ء چہ جبر در آیکا اتنت من حاموش۔

کبھی ہم ان کو کبھی اپنے دل کو دیکھتے ہیں

(اگاں غالب ء ارواہ منادر گوز بکنت) مہمان پیداک اتنت ء مجلس سرجم ء برجم
 بیان ات۔ یک ہنچیں سہتے ہم رست کہ یکے ء سُنٹ ء دگرے ء بڈچپت اتنت۔
 اے درستیں مچی ء میڑی وتی جاگہ ء ات بلئے من چارگا اتاں کہ منی واہگ ء یک

چیزے ہم گندگ نہ بیت۔ پداحیال اول کرت کہ دودی مستی ء لیب ء رندزانت ء ہم
 ء گرانیں تران الما تچ پُل انت۔ انا کہ جار پڑینگ بوت نون نوشگ ء ناشگ ء وہد
 انت۔ کمے رندا چماں دیست کہ لاپ گرگ ء دنان سنگ بُرگ ء اتنت۔ اے
 کار ہم الکاپی ء آسر بوت۔

بلئے منی واہگ؟ شریں دمانے گوست۔ کدی اے دیما سراتاں کدی
 آدم۔ نون چماں امیت ء رُژن ء جاگہ ء یکمی ء سیاہی ء مانشانت ء من مارات کہ منی
 جند ء گوں ہو منی واہگ ہم گڈگ ء انت۔ بلئے پدا ہم نا ایبتی پہ زورداشت ء ہے
 وداء نشتاں کہ بلکیں نون! بلکیں دمانے رند چیزے بیت!! بلئے؟ واہے۔۔۔۔
 نون شپ ء دوازده نزیک ات بازیں پادا آتک ء موکل اش گپت ء پدا من وتی
 سرچارانی نیمگا دلگوش گور کرت۔ بلئے چاراں کہ اے ہم ژند ء پندانت ء پہ روگ
 ء چن ء لانیچ انت نون ودل پہک ایکیم بوت کہ منی حیال ء کلات ء بُن ہشت بزائ
 واہگ، نزورات۔ منی دردانی درمان ء ٹپانی مارم ء زیمسگ ادا نیست۔ حیر! کام نا
 کامے ء سرین اول داشت ء چو اشتر ء چست بوتان مہمان جل ء منت واری گرگ ء
 دیگ ء رند کاروان ء ایند کہ مردماں گوں گام جنان چہ واجہ ء در ء در آتکوں ہے دمان ء
 منے درستانی استاد ء بلوچی درگالیں لچہ کارسید ہاشمی ء شعر ء منا مبارز کرت۔
 پیش نہ داشت گوناپ ہانل ء سک دردانت منا
 گریتگیں چمے چہ گل ء دیوان ء شتاں

(کتاب ”بے تواری ء دریا“ ۲۰۰۲ سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ، لیاری، کراچی)

اے مکران انت

کمبر بلوچ

(مکران بلوچستان ۽ مستریں ہند انت بلتے اودے روتا ک ۽ احوال کا کانی نہ بوہگ ۽ سوب ۽ ہچ پیس میں حال ۽ احوال پہ وانوکاں سر نہ بنت گوں ہے کا گد ۽ من جُہد کتگ کہ اودے لہتیں حال پہ شے دَرَکاں روان بدیاں تنکہ آے مز نیں ہندے بوؤ کیں حال ۽ احوالاں چہ مالومدار بہ بنت اے نبشتا نک ۽ دراہیں نام، جاگہ، حال ۽ احوال فرضی انت ۽ ایش یک پہ یک حاصیں مردم، ہند یا واقعات ۽ بابت ۽ نویسگ نہ بوتگ انت، پمیشا اے ردے کس دل رنج مہ بیت۔ البت ہر کس کہ اے جبراں راست زانت یا پہ اے کارانی کنگ ۽ آئی ۽ دست گون انت تہ آئی ۽ باید انت کہ پہ دمانے وتی دل ۽ پگر بہ کنت کہ چر آئی ۽ اے کاراں بلوچ راج ۽ چے پیس میں تاوان رسگ ۽ انت اگاں چریشی ۽ وانگ ۽ رند آوتی ہراب کاری ۽ کتے کتر بہ کن انت تہ ایش پہ بلوچ راج ۽ مز نیں نپ ۽ پاندگ ۽ جبرے بیت۔ کمبر بلوچ)

تمپ :- چہ تمپ ۽ مئے نمائندہ ۽ ٹیلکس ۽ سرا روان داتگیں وتی حالے ۽ تہا ہے گوستگیں روچاں بوتگیں مز نیں ”ایکسیڈنٹ“ تے حال داتگ۔ نمائندہ ۽ گوشتگ ۽ پدا یک روچے یک گاڑی تے روڈ ۽ کڑے ۽ اوشتوک بیت ۽ آئی ۽ ڈلیور

ہے نژیک ء دست آنجگے ء نندوک بیت کہ چہ پشت ء دگہ گاڑی ءے کیت ء ہے
 گاڑی ء پشت ء اوشتیت بلے ”بریکانی“ نہ گرگ ء سوب ء رند تر ء گاڑی ء ”بمپر“
 دیم تر ء گاڑی ء پشت ء میڑی ء لگیت۔ دوئیں گاڑیانی ڈلیور کہ یک دو میگ ء گندنت
 تہ دست ء دروہ بنت ء دمانے ء گپ ء رپ ء رندوتی وتی راہ ء رونت۔

دومی شہب ء قانون ء برجہ داروکاں چہ وتی داشتگیں دلاراں اے مزینیں
 ”ایکسیڈنٹ“ ء حال گپت ء آہے دمان ء دوئیں گاڑیانی ڈلیور ء واہنداں لوٹا
 بینیت ء آہانی ہلاپ ء ”ایکسیڈنٹ“ ء رپورٹ نہ دیگ ء بابت ء رپورٹ درج
 کنت۔ بلے بزاں چہ دوئیں ڈلیوراں دہ ۱۰ دہ ۱۰ ہزار کلدار ”جرمانہ“ گرگ ء رند
 کیس ہلاس بیت ء ”رپورٹ“ ء واجہ اختیار دار کیسگ ء کنت ء لوگ ء بارتگوں
 تنکہ زمستانی شپاں ایشی ء آس ء پر بہ کنت ء دست بتا پیت۔

کلا ہو:- چیزے روچ ساری چہ کلا ہو ء ڈڑی بوتگیں ہرے ء بابت ء مئے
 نمائندہ ء رپورٹے روان داتگ حالانی رد ء نژیک ماہے ساری دہکان شنبہ ء
 مادیانیں ہرے چہ لوگ ء دپ ء گار بوت۔ دہکان ء ماں وتی دل ء ہے گشت کہ
 زانا موٹر سیکل بروگاں یکے اتلگ ء آئی ء موٹر سیکل ء بدل ء منی ہر بُرتگ پمیشکا آئی
 ء ہچ نہ گوشت ء حُدا ء شگر گپت کہ شربوت کہ آئی ء حُدا ء موٹر سیکل ءے نہ دات ننکہ
 حر ء بدل ء ہما برگ بوتگ ات۔ اے جبر ء دہ ۱۰ روچ گوست ء دہکان شنبہ چہ وتی
 حر ء گاڑی ء گماں بیحال ات کہ انا گت ء یک روچے سلاہ بندیں سپاہیگ
 اتکنت ء دہکان ء را حکم اش دات کہ ہے دمان ء گوں آہانی ہمرائی ء دیم پہ ”کلات
 “ ء بروت۔ دہکان پہ اے اُمیت ء کہ بلکیں آئی ء ہر شوہاز بوتگ پہ دور سپاہیگانی
 ہمرائی ء دیم پہ ”کلات“ ء شت۔ بلے اود ء کہ رست تہ آئی ء سر ء مشت ء لگتانی ہو ر ء
 سر یلہ دات۔ ”ہور“ ء کہ بس کت تہ گرگاپانی نیام ء آئی ء را حکم دیگ بوت کہ آ

شش ہزار کلدار ”جرمانہ“ بہ دنت چچی ء کہ آئی ء حزر ء گاری ء رپورٹ نہ
 داگ۔ حالانی رد ء دہکان ء شنبہ ء ہمدان کند گے جت۔ سپاہیگاں آئی ء دگہ ردے
 لٹ گپت کہ آحر آئی ء پرچہ کند اتگ۔ ہمے وڑ ء بازیں لٹ ء لگتانی ورگ ء رند
 دہکان ء وتی کندگ ء سوب گشت۔ آئی ء درائینت ”شما ہم واجہ ات۔ اگاں من ء
 شش ہزار کلدار بوتیں گڑامن پہ وت دگہ شش حزر بہانہ گپت؟؟“

گوں دہکان ء ہمے جبر ء آئی ء راجولاں جنگ بوت ء ماں تہاریں کید
 جاہے ء دور دیگ بوت تا اے حال ء رسگ ء دمان ء آنگت ماں ہما بندی خانہ ء
 جیل ات۔

تربت :- مارا پہل بہ کن ات کہ مئے تربت ء نمائندہ ء لہتیں نگیگیا نی
 سوب ء سکول ء پد ء ہیروئن ء بابت ء نوکیں حال روان دات نہ گنتت۔ اسل ء چو
 بوت کہ مئے نمائندہ ء نزانیکاری ء سوب ء ترآن ترآن ء ہنچیں جاگھے ء شت کہ آ
 ”مزنیں مردمانی“ نندگ ء مجلس ء جاگہ ات۔ آمدماں پہ اے شک ء کہ بلکیں
 نمائندہ بانی مجلس ء میڑبانی بابت ء کسے ء حال بہ دنت۔ نمائندہ ء راشٹریں ردے لٹ
 گپت ء تابازیں روچاں آتہتیک بوت۔ نمائندہ کہ کئے گہتر بوت تہ آئی ء پہ
 اختیار داراں وت ء رسینت بلئے آہاں آئی ء راہے پسودات کہ مارا چہ اوداں ہپتگے
 دہ ۱۰ ہزار رسیت ء تئی حال حشکیں جبران ت۔ نوں وت بگش کہ ماتئی جبر ء پہ گریں یا آ
 مزنیں مردمانی۔

تمپ :- چہ تمپ ء رستگیں دگہ یک حالے ء اے زانگ بیت کہ
 گوستگیں روچاں اود ء اختیار داراں یک شپکے ء بازیں بندشیں چیز گپت انت کہ ما
 ایشاں ہیروئین ء تریاک ء مزنیں بہرے گون ات۔ چرے کار پد ء رند پورائیں
 مکران ء ”ہیروئن تریاک ء بازار“ ء روپیاء کیمت وڈ ات چچی ء اد ء ہر و ہد ء کہ

چٹشیں چیزے گرگ بیت تہ ”بازار“ ء ایشی ء سپلائی زیات بیت ء روپیاء ہرید
 وڈیت۔ اے رندا ہم ہنچوش بوت ء دومی روج ء اے گپتگیں ہیر وئن ء اپیون ماں
 ہوٹل ء بازاراں آسانیں نہاداں بہا بُوگا انتت۔

بلیدہ:- مئے بلیدہ ء نمائندہ ء دمانی ء ساری ”ہاٹ لائن“ ء سراپہ ما ائیر جنسی
 کالے روان داگ آئی ء گشگ ء پداچہ گوستگیں پینگ ء مسیتانی بندگ ء کار ء تہا
 اناکتیں سورت ء مزنیں کیشی ء بوتگ۔ نمائندہ ء گوشتگ ء پد ء اے مسیتانی بُند
 حدے سالے ساری ء ایر کنگ بوتگ انت بلتے پہ مسیتانی رستگیں بجٹ مسیت
 بندوکیں ٹھیکہ داراں وتی لوگانی بندگ ء سر ء ہرچ کنگ ات انت ء آہے انتزار ء
 بوتگ انت کہ زرائی دومی بہر کدی آہاں بہ رسیت۔ ہنو کہ زرائی دیوک ء آہگ ء
 حال رستگ تہ آہاں مسیتانی بندگ ء کار ائیر جنسی بنیاد ء بنگیج کنگ۔

اد ء اے جبر بحال کنگ نہ لوٹ ایت کہ پہ ”سواب کٹگ“ ء حاتر ء چہ
 گوستگیں بازیاں سالاں مسیتانی بندگ ء حاتر ء لکھانی حساب ء ریال بہر کنگ
 بوگ ء انت مئے نمائندہ ء گوشتگ ء پد ء دراہیں مسیتانی ٹھیکہ دار ہما مسیتانی جند ء ملا
 وت انت تنکہ ہے پاکیں زرائی برکت ء آیک بہرے وتی جند ء لوگاں بہ بند
 انت۔ پدا مسیتانی دیوالاں میک بکن انت۔ تنی وہدی پہ اے مقصد ء مکران ء
 دراہیں ہنداں چہ شش مسیتانی دیوال ء دہ لوگانی ماٹری میک کنگ بوتگ
 انت۔ بلتے بزاں دُراہ یک نہ انت۔

ڈلاور

صبا دشتیاری

اے ہے انگریزی گال ”ڈرائیور“ ء بلوچی پرستانک انت۔ ایشی ء بزانت گریٹینوک یاکش ء چیل کنوک نیگ انت۔ بلتے چوہم نہ انت کہ دیم پہ وت ہر گر ء چیل کنوک ء ڈلاور گوشگ بہ بیت۔ پرچا کہ اگان چوہ بہ بیت گڑاچا گرد ء تہا شتر ء شیطانی وتی سر ء چست کنت ء نیم ء چہ گیش لوگ نادرا ہجابنت۔ گڑا ڈلاور ء معنا چتور گیشینگ بہ بیت؟ ما چوہم گوشت کنیں کہ موٹل ء ”ساہکش“ ء ڈلاور گوشنت۔ اے ہم یک بے نام ء تخریب کاریں معنایے بیت۔ بلتے مردم چو بکنت کہ ڈلاور یک زند ء پٹکیں مردمے کہ بروت نی بز ء دراج، چمے ء سہرانت ء موٹل ء ہرنیمگا برگ بہ لوٹیت بارتے۔

بزاں ڈلاور موٹل ء گریٹینوک ء گوشنت۔ جبر پداہے ”گریٹینگ“ ء آتک ء سر بوت۔ بلتے اداد گہ اڑے پادکنیت کہ ایوکا موٹل ء گریٹینوک پرچا ڈلاور انت ء حر ء اپس ء گریٹینوک پرچا ڈلاور گوشگ مہ بیت۔ چوش کہ ہر کس ء ناکس ”حری“ تب ء میل ء آئی ء کہیب ء کرامانی لگتکی فلسفہ ء زانت نکنت کہ اے وت یک کو اسی پڑے کہ اے ”حر“ کجام و ہد ء ”حر“ بیگ لوٹیت ء کجام و ہد ء گنگدامی کشک ء ردکنت۔ بلتے اے ہم گوں حر ء انصاف نہ انت کہ ”حر“ ء مردم گری ء بوہیری بے درورانت ء گوشنت کہ آئی ء ہرنیمگا بہ برتے برتے کنے۔ بلتے اے گپ پہ ہزدہمی قرن ء ”حراں“ بلکیں راست بہ بیت بلتے مروچگیں ”روبوٹ“ ء دور ء ”حر“

نوں گوں پالام ۽ گارانت ۽ وتی سنج ۽ سماء باندات ۽ انسان ۽ ہم کمار نہ کنت۔ بلکیں
 و ہدے کہ انسان ۽ گوشتگ بہ بیت کہ ”تو و حرے نے“ گڑا حر سک بڑ نیگ ۽ پردر
 بیت بلکیں بد ہم بہ بارت۔

ہے پیما اسپ گڑینوک ۽ پرچا ”ڈلاور“ مہ گو شیں۔ زاناں ہر یکے اسپ
 ۽ زین کت کنت ۽ آئی ۽ کد ۽ بالاد ۽ نفسیات ۽ زانو ک بیت کنت۔ ”حر“ و حرانت
 بلتے اسپ گو شیت کہ من بادشاہ ۽ سر مچار ۽ اولاک آں۔ زاناں من ہنچو کپتگینے یاں
 کہ ہر کس منا وتی مرکب بکنت۔

حر ۽ اسپ ۽ باروا اے گپ وتی جا کہ ۽ راست بیت بلتے زبان زانت ۽
 راجگولانی پٹ ۽ پول ۽ حساب ۽ ”ڈلاور“ ایوکا موٹل ۽ بیت کنت ۽ بس۔ ہمیشکا ما ہم
 وتی چماں نڑ کرین ایں ۽ ”ڈلاور“ ۽ ہے بزانت ۽ معنا ۽ زیریں کہ ”موٹل ۽
 گڑینوک“ ۽ ڈلاور گو شنت۔

واجہ! ڈلاورانی ہم بازیں رنگ ۽ دروشم انت۔ منی مراد سیاہ، اسپیت،
 شونز ۽ سبزیں ڈلاورانت۔ بزاں موٹلانی مزنی ۽ کسانیا ۽ حساب ۽ ڈلاورانی ہم کد ۽
 بالاد معین کنگ بیت۔

واجہ! مستریں کماش ”ٹرک ڈلاور“ انت۔ ایشانی باروا اے زانگ الم
 انت کہ شپ ۽ ڈلاورانت۔ بلتے ایشی ۽ معنا اے بھ نہ انت کہ اے روچ ۽ دیست
 نہ کنت ۽ نیکہ ایشانی سیادی گوں ”بوم“ ۽ انت۔ بلکیں گوں وتی گوم ۽ حساب ۽ اے
 شپ ۽ موٹل ۽ گڑین انت۔ ماراوت ایشی ۽ مستریں سبب اے گندگا کنت کہ
 شپ ۽ سڑک ۽ راہ پیک بنت ہمیشکا ہر پیم کہ لوٹ نے مردم ۽ وتی ڈلاوری کرام ۽
 کہیباں پیش دار ۽ پدا اے ہم زانگ بیت کہ شپ ۽ اگاں ساہدار ۽ دلوتے لپاشگ

لگتھمال بہ بیت کس نرانت۔ مردم اگاں لگتھمال ہم بہ بیت گڑا پرواہ یے نیست کہ
 اے بیستھی قرن انت ء اولاک ء دلوت ء نہاد چہ مردماں گیش انت ء پہ ایشی ء ہم کہ
 مردم روچ ء لگتھمال ہم بہ بنت گڑا قانو دء ساد ڈلاور ء اناں بلکیں ہے لگتھمال ء گردن
 ء لوپ بیت۔ چونابا ہم انسان لگتھمال انت ء اے لگتھمالی سُبک گام انت۔ اگاں
 ترند گامیں لگتھمالی بہ بیت بزماں ٹرک لگتھمال بہ کنت ءے و باز شرانت کہ گژن ء
 غریبی ء ”قسط وار“ مرگ ء چہ یکمرگی شر ترانت۔

ٹرک ڈلاور ء په سات ء شپ ء در آ یگ ء یک توجیلے اے ہم بوت کنت
 کہ روچ ء گوں گانجا ء نیادے بکنت ء وتیگ ء دگر ء سر ء بہ ڈمبرین ایت۔ پر چاکہ
 اے ”ہیوی لائنس“ ء حدابند انت ہمیشکاوت ہم ”ہیوی ویٹ“ بیگ لوٹ انت
 بلئے چوبا کسراں ڈڈ ء زرننگ نہ انت کہ دل ء تاگت اش گانجا ء بھنگاں دیرانت کہ
 برتگ بزماں چوکاڑانی مہرنیگ ء وتی دل ہے و شنیتکانی ہرجان اش کرتگ بلئے
 وتی وتی پسند انت۔ کسے ء دردانگ ء کسے ء حُشکیں دانگے۔

یک ڈلاورے و ہمیش انت کہ تیوگیں ملک ء بڈ ء انت ء چکریت ء ایشی
 ء مہلوک ہنچوش دلسیاء انت کہ بلکیں چہ دگہ نادر اہیماں ہنچو بہ بنت۔ اے واجکار
 ”بس ء ڈلاور“ انت۔ ایشی ء یک دُمبے ہم پر انت ہمیشکا بیست کانیگر ء زور ء
 مان۔ ایشی ء ہے دُمب ء ”کنڈیکٹر“ ء پہوالی زبان ء ”مُنشی“ گوشت۔ ایشی ء
 دُمب ء نام پہ اے خاطر ادیگ بوتگ کہ اے چہ ڈلاور ء دمانے ہم جتانہ
 بیت۔ ہنچوش مارگ بیت گوش ء ایشی ء ساہ گوں ڈلاور ء ساہ ء بستگ ء اگاں
 تُشے بہ ٹکلّیت گڑا بزماں کار بیران بنت۔ کنڈیکٹر ء کار مسافرانی زرگرگ، ٹکس
 دیگ ء بس ء چوپگ انت۔ پر چاکہ بس ء درستیں کار ہے چوپگ ء سرانت۔

اے یک وڑے ء ”ریموٹ کنٹرولنگ“ انت کہ ایشی ء ابید درائیں کارمہتل
بنت۔ بلئے بس ء چوپگ ء ہور اے واجکار جوڑیت ہم۔ باریں چے چے
گوشتیت۔ بلئے آئی ء جوڑگ ء ڈلاور سرپد بیت۔ بلکیں ہے جوڑگ ء سرا
اسٹرنگ ہم سُر پُر کنت۔ بس ء چوپگ ء سے تہر انت۔ وہدے کہ کنڈیکٹر بس ء دو
سبکیں شہماتک جنت ایشی ء معنا اے بیت کہ دل ء میل ء برو۔ بزاں ہنچیں
رواجاں پیش دارگوش ء مردم ”نٹھیا گلی“ ء گردگ ء آتنگ انت۔ دومی ایش کہ
کنڈیکٹر دوز بریں شہمات بس ء پر کشیت بزاں ہمنچک ترند تنک کن ءے بہ
تچ۔ سیمی تہر ایش انت کہ کنڈیکٹر یک گر میں شہماتے گور کنت، بزاں نوں ہنچو بہ
اوشت کہ مسافر ہید ء ہسگ بہ بنت۔ اے دمان ء بس ء جاور چارگ کرزیت۔
یک نیمگے گونڈیں چکانی واہ ء پریات ء دومی نیمگا مسافرانی نرندگ انت۔ پدا
وہدے کہ مردم سک بیزار بنت گرا کنڈیکٹر ء جاگہ ء وت بس ء چوپ انت بزاں
نوں گرا ”سردیں جنگ“ بنا بیت۔ وہدے چوپگ ء دم بر انت گرا جاک ء
سلوات کننت۔ ڈلاور یک برے دیم ء ترین ایت ء مردماں چم سہر دنت ء پدا سر ء
اسٹرنگ ء سرا یر کنت۔ پدا جاک ء سلوات ء بس ء چوپگ بنا بیت۔ اے کماش
پدا چست کنت ء چم سہر دنت۔ دست ء چنڈین ایت ہر کس ء کہ لچ ء غیر تے بیت
آوتی دپ ء دست ء داریت بلئے سک سریں مردم وتی دست ء دپ ء نہ داریت ء
گوشتیت کہ کے منی گہگیریں سر ء گڈیت۔ نوں و ڈلاور ہم باہند کنت ء وت ماں
وتی زاہ ء زکت ء مٹ ء بدل بیت ء ہنچیں سبکیں گپ شنگ ء تالان بنت کہ بس ء
نشنگیں جنین آدم چہ لچ ء سر ء جہل کننت۔ اگاں مردمانی نیمگے زاہ ء زکت ء وس ء
طاقتے بیت گرا ڈلاور کے شردتر ایت ء میزان میزان ء اسٹرنگ ء سرینگ ء بنا

کنت۔ بلتے اگاں ڈلاور اے دیم ء درستیں ”وکٹاں“ دور دنت گڑا سوب مندیں
 سر مچاریگ ء وتی بروتاں تاب دنت ء پدا یک چم سہرے شانک دنت۔ اے وہد
 ء مسافرانی سُسک ء معنا کشکی شانک مدے چمانی تیراں من سگاں اش“ ء پیما
 بیت ء ڈلاور وتی میل ء گوم ء گیگ ء بس ء گڑین ایت۔

بس ڈلاور ہم موچی مردے۔ دل ء کشیت گڑا چو پڑک نیگ ء بال کنت ء
 مسافراں چہ منزل ء دیر ء راہ ء گسر کنت۔ ہنچوش تچیت گوشے زاناں گنوکیاں
 کپتگ۔ چشیں جاور ء دوسبب بنت یا وایش کہ پشت ء دگہ بے پیدا ک بہ بیت ء
 دومی ایش کہ ڈلاور وتی کمالاں پیش دارگ ء واہگدار بہ بیت۔ اولی موشک لوکل
 بس ء ڈلاور ء جان ء انت ء دومی یونیورسٹی ء بس ء ڈلاور ء۔

یک دگہ ڈلاورے ہم ہست کہ مدام چپ ء روت۔ من دنیگانہ اشکتگ
 کہ اے واجکار کدی سچکی ء شتگ۔ منی مراد ٹیکسی ء رکشہ ڈلاور انت۔ اگاں تو بگوش
 نے کہ من شگرب ء رواں گڑا اے مردالم ء گوشتیت کہ من مگرب ء روگایاں۔ تو
 بگوش نے کن مناپلاں جاگہ ء روگی انت گڑا گوشتیت کہ من لوگ ء نان ء ورگ ء
 روگا اوں ء ایشی ء ہر کس زانت کہ اے لوگ ء بھہ نشت نہ کنت۔ بزاں اے
 ڈلاور پہک چپ انت ہمیشکا مردم سک بیزار ء سوکیگ بنت۔ لہتے مردم
 گوشتنت کہ بندرا اے ڈلاور ء زر ء کلدار ء فکر نیست ہنچوش پہ حُب ء ہدوکی گاڑی
 اش کپتگ یا کہ کسانی ء قول اش کرتگ کہ ورنائی ء رکشہ یا ٹیکسی ڈلاور بتیں۔ اے
 ڈلاورانی مزینں حبر ایش انت کہ کسملیک انت۔ یک رندے من ء یک پولیس
 انسپکٹر سک تکا نسرات کہ شوم منا ہم نہ مرینگا انت ہمیشکا آئی ء اوپار نہ شت ء
 لانک ء چہ وتاس ء کش ات ء آیوکیں رکشہ یے ء دیمائی داشت : ”نبا کنے!

انگر آنکر سرات نے، ڈلاور ۽ ترس ۽ لرز رکشہ داشت۔

اے ڈلاورانی شرمی یا حرابی ایش انت کہ وتی تب ۽ زر لوٹنت۔ سرکار ۽ پے
ایشاں ”میٹر“ نامیں چیزے جوڑ کرتگ کہ ہمیشی ۽ حساب ۽ زر بہ گرانٹ بلتے ناں
بلکیں وہدے کہ حد ایشاں رکشہ یا ٹیکسی ۽ دارگ ۽ تہمبیل ۽ توفیق دنت گڑا رسگا
گوشتنت : ”چہ میٹر ۽ ہنچو کلدار گیش بیت۔“ دگراں بل سرکار ۽ مردمانی سرا ہم نہ
کپ انت بلکیں ایشانی گورا ہم نلد ۽ نوشا تر کنت۔

ڈلاورانی باروا اے گپاں زانگ ۽ رندہر کسی دل ۽ اے واہگ ۽
واہشت سر ۽ چست کنت کہ دریکتیں ! من ہم اے پڑ ۽ بورتاچی بہ کرتیں چُشیں
آجوتی ۽ وت واہجی دگہ جاگہ ۽ گندگ نہ بیت۔ اے ڈلاور کسملیک انت ۽
مروچاں پہ مزنی ۽ کسملیک بیگ الم انت گڑا اے حساب ۽ ڈلاور چہ درستاں مستر
انت۔ ہر کس ۽ کہ آجوتی ۽ درس ۽ درونت در برگی انت آیا ڈلاور بہ بیت یا ڈلاورانی
دیوان ۽ بہ نندیت۔ مروچاں دنیا ۽ جاور ہنچوش نگیگ انت کہ ڈلاورانی لوٹ باز
انت۔ نہ ایوکا پہ اسٹرنگ ۽ دارگ ۽ بلکیں زند ۽ درستیں کارانی ۽ راج ۽ درستیں
مانگیش اتگیں اڑ ۽ ججالانی گیش ۽ گیوار ۽ منے سر ۽ مال ۽ واہند بزاں ڈلاور وتی
مٹ وت انت۔

(کتاب ”بے تواری ۽ دریا“ ۲۰۰۲ سید ہاشمی ریفرنس کتابچاہ، لیاری، کراچی)

ریل مئے ریل

صبا دشتیاری

ریل ء کئے نہ زانت کہ سات ء سفر ء یک مزنیں در ء وسیلہ یے۔ ریل ء دپتر ء بارواگاں کسے پٹ ء پول کنگ بہ لوٹیت گڑا آئی ء پچ وڑ ء سکی ء جبال دیمانتیت پرچا کہ مئے ملک ء دنیا اولی ء بنکیچی دود ء نوبت ء ریل تچگانت۔ یکیں ریل ء جبر نہ انت بلکیں اے دمگ ء ہر چیز بنکیچی نوبتاں گوں سیادی کنت۔ بلتے مارا اے جبر ء گوں دلپروش بیگ ء وتا کم لیکگ نہ لوٹیت۔ بلکیں گل بیگ ء پھر بندگ لوٹیت کہ مزن مزنیں پٹ ء پولی بلد کار ء زانتکاراں ماں کوہنیں دپتر ء زانت ء در ء وسیلہ پچارینگا ایں۔ بلتے اے ہم ہست انت کہ زانت ء کواسی ء گپانی سیادی گوں زبریں ء ٹوہیں مردمان انت ء لس ء گوں اے جیڑہ ء کارے نیست۔

حیر! جبر ریل ء ء پدا مئے ریل نیگ انت گڑا بیائے کمیں چاریں کہ باریں کجام جاوراں کپتنگ منی حیال ء ایشی ء درست زان انت ک مئے ملک ء سات ء درستاں چہ مزنیں در ء وسیلہ ہے ریل انت بلتے ایشی ء دزگرگ گوش ءے یک ماتکو ہے ء لیٹینگ انت۔ نوں بچارات کہ اولی پدیانک (ریل گاڑی ء جند ء اناں بلکیں ہمار ہند ء کہ تراریل ء رسینیت) بزاں ٹیکس۔ اگاں ترا کراچی ء چہ دیم پے شال ء دیگی انت۔ گڑا پانزدہ روچ ساری ء اول بام ء چہ پیسر ٹکس گرگ ء جاگہ ء وت ء رسین۔ بلتے کوششت ہے بکن کہ اولی یادومی مردم تو بہ بے اگاں سبی یا چارمی

مردم نے گڑادل ایکیم بئے کہ تو مپت ء ہنچو دلسیا ہی کشنگ ء یک حسابے ء
 زہریں کرگ آپ داتگ نے۔ بلئے دانا ء سر پدیں مردم وت ء اے ججال ء نہ
 پڑین انت۔ بلکیں روگ ء روچ ء اسٹیشن ء رس انت ء گران مہذبیں ٹی ء ٹی پشت
 ء دیما چو بالی مدگ نیگ ء چکر انت ء گوش ء اے سک سک کننت ء آ کبت
 دست ء دپ ء گرم کننت بلئے گرماگ ء دست ء دپ ء تے سرد کننت۔ ہیراے
 درگت ء سر پدیں مردم وت زانو گرانت۔

دومی پدیانک ہند (سیٹ) ء لمبر نیگ انت ء اے و ہد ء مردمانی وت
 ماں وتی سند ء ریس چارگ کرزیت بلئے منی خیال انت کہ اے و ہد ء مردماں چہ
 گیش وت ٹی ٹی میار بار بیت۔ کہ ہند ء لمبریک ء سے مسافرانی (ٹکٹ) ء سرا
 ہے لمبر انت۔ بلئے من گوشان کہ بیچارگیں ٹی ٹی ہم ہچ میار بار گوشگ نہ لوٹیت کہ
 اے و ہد ء زر ء آپکینچ ء ہلا ہوشی ء مرد ء ہوش برتگ ء بزرگ ء ہچ سد ء سما نیست۔ یک
 نیمگے ٹی وتی کیتو ء ”فضل ربی“ ء چہ پُر کنان انت ء دگ نیمگے مسافر یک ء دگرے
 ء جیک ء گران ء گر ء چیل کنان انت پدا شتریں سہتے ء رنداے آس سرد بیت ء دل
 جی ء رند مردم وت ماں وت ہنچو شیر ء شکل بنت گوش نے ہچ نہ بوتگ۔

سی پدیانک بانک ریل ء رها دگ بیگ ء دمان نیگ انت کہ دائم
 مہتل انت بلئے ایوکار ریل ء جاوے گپ نہ انت۔ بلکیں اے دگ ء ہر کار ء وتی
 معین کرتگیں و ہد ء چہ باز رند بیت یا و بھ نہ بیت۔ بلئے اے کار ء ریل چہ درستاں دیما
 ترانت بلکیں اے قصو شما اشکر تگ کہ یک برے یک ریل گاڑی یے معین
 کرتگیں و ہد ء چہ نیم ادار ساری ء اسٹیشن ء سر بوت۔ مردم سک بکہ ء پدا گل بوت
 انت کہ اے چتو نیم ادار مہلہ آتگ۔ گل ء وشی ء چہ مسافر یک دگرے ء امباز کنگا

انت۔ بلئے یک پیر مردے ء او پار نہ شت ء ریل ء کار مستر ء جست ء کرت کہ
 اے ریل معین کرتگیں وہد ء چہ چتور پیسر آتگ کار مستر ء پسودات کہ واجہ بندر اجبر
 چوش نہ انت بلکیں اے گاڑی زیکیں روچ نیگ انت کہ ۲۳ ء نیم ادار مہتل
 بوتگ۔ حیر! چے راست چے دزوگ؟

بلئے اے وہد ء اسٹیشن ء مسافرانی جاو رگندگ لوٹیت وت و دلسیاہ انت۔
 بلئے وت ء گوں ہو رسیاد ء ہمبل اش ہم نگیگ کرتگ انت۔ بلکیں اے بیچارگ
 مپت ء وار ء عذاب ء کج اتگ انت۔ دمانے توارے کپت کہ گاڑی نوں بس
 رہادگ بیگانہ انت بلئے پداسرگ ء نام ء گپت بلکیں مردماں سرینیت۔ مسافر گوں
 وتی رسینوگ ء سیاداں کدی ریل ء انت ء کدی بُن ء کہ اناگت گاڑی سُریت نوں
 توچ ء من تچاں لہتے چیزے دست ء چیزے دپ ء لہتے ء جند بن ء ء سامان بُرز ء یا
 کہ سامان بُن ء جندئی بُرز ء۔ بلئے اے دمان ء چشیں بامرد ء ٹوہیں مردم کجا بیت کہ
 اے وسرین مستیں لیڑہ ء بداریت ء آکبت مسافر نیم توامی ء ناکا میں دل ء منزل
 (اگاں منزل گوشتگ بہ بیت) ء سر بنت ء ہنچو گندگا کتیت کہ گوش ءے کسے ء
 جنگ ء دیم داتگ انت۔

بلئے بل آلڑ ء بگراے لڑ ء۔ بزاں دری کاراں ویلہ دے۔ ریل گاڑی ء
 توکی جاو ر ء کاراں بچار! ہنچوش کہ من گوشتگ ات کہ مئے ریل کوہن ء عہدی دور
 ء باریگ ء یاتاں پڑین انت۔ نوں یک یک چیزے ء بچار کہ چتو بے درور
 انت۔ اول ء نندگ ء ہند (سیٹ) ء بچار ہنچو کہ نندے گوش ءے کسے ء ترامہری
 ء پیما جگینیت۔ بلئے نوں اگاں تو سنٹ ء بدارے ء بہ نندے گڑا بزاں تی پوزیشن
 ہنچو ڈاؤن بیت کہ تو پشیمان بے ء دل ء گوش ءے کہ دریگتیں اے شوم ء شانزدہ ء
 سوارمہ بوتیں۔ بلئے رند ء پشومانی کار نہ دنت۔ ہمیشگانوں دل ء بدار۔

حیر! تو پہ نیمونے چہ وتی جا گہ ۽ پادکائے ۽ دیم شود ۽ نیمگاروئے ۽ پدا آپ
 ۽ نل ۽ نیمگا دلگوش ۽ گورکن ۽ گڑا ادا آپ ۽ جا گہ ۽ گوات درکنیت ۽ گوں تو مسکرا ۽
 توازا کنت۔ نوں تو سر ۽ جن ۽ کہ ”مباتاں ابوڑے بابی“ پدا در کپ ۽ وتی بدختی
 ۽ سرا موتک آرگابے کہ ”کہانڑاں والا“ ترا ہنچو گڑین انت کہ تئی دل چہ بنداں
 سدیت ۽ روت پڑاں سک بیت۔ بلئے اے ونوکی ہنگی ندارگ انت۔ درستاں
 چہ گیش جخال کنوکیں چیزوت ریل ۽ جند ۽ وشیں تو ارانت کہ ہست سراں چہ سر
 گوستگ ۽ پتا ددا ب نی چتگ کدی ہنچیں بارگیں تو ارے چست بیت کہ گوش
 ۽ کسے تئی گوشاں سیم سی دیگا انت۔ کدی ہچیں گران ۽ ترندیں تو ارے چست
 بیت کہ گوش ۽ جو ریں بداں ٹوپے ترا کینت۔ بلئے ایشاں ابیدہم دگہ بے وڑیں
 تو ار در کاینت کہ گوش ۽ انگریزی ساز ۽ زیمیل ۽ پرشتگیں دیوان انت۔ اے گوش
 ۽ تئی سرا سنگ دور دیگا انت ۽ تو ہر چنت بکن ۽ بلئے وت ۽ چہ اے ملکموت ۽
 رکینت نہ کن ۽۔ آکبت بلوشانتل ۽ کرا نیم سری درد ۽ زنگ جنگاروئے کہ آترا
 یک برے پدا از بند ۽ کلیمیر بہ کنت۔

ریل! ہو مئے ریل! اے درستیں گپ وتی جا گہ ۽ بلئے زاناں اے باوری
 جبرے بیت کہ اے نبشتا نک ہے ریل ۽ تہا نیسیگ بوتگ؟ منی حیاں ۽ کسے ۽ باور
 نہ بیت۔ دگراں بل وت منی جندا ۽ حیا لاں کپتگ کہ اے چتو کہ یک نیمگے اے
 مہلنج ۽ زنگ ۽ جنگایاں ۽ دومی نیمگا ایشی ۽ چشمیں نپ ۽ سیت ہم بیت کنت کہ ایشی ۽
 گوں ہم نیاد بیگ ۽ و ہد ۽ چیزے بہ نیسیں۔ راستی ۽ منی وتی جند ۽ اول باور نہ بیت۔

(کتاب ”بے تواری ۽ دریا“ ۲۰۰۲ سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ، لیاری، کراچی)

زبان

صبا دشتیاری

یک زمانگیء من ”منطق“ء تہارنگ رنگیں جنجال و نتگ اتنت۔ چوش کہ ”ماہوالانسان“ بزاں ”انسان وت چے انت“ یا کہ انسان کے انت؟ نونوں الہی ء ایشی ء پسو شوہاز کنگی ات۔ آ کبت مارا ادا چہ دیم پہ یونان ء دیگی ء واجہ ارسطو ء دیمادز بندی کنگ بوت کہ: بگوش واجہ انسان چے انت! کئے انت؟ ارسطو ء وتی سہریں چم مارا پیش داشت انت ما حیال کت کہ زاناں سہر چمیں ساہداراں انسان گشت۔ بلتے دیر نہ گوست کہ واجہ ء منے اے حیال ء مہری جو کینت ء پسوئی دات کہ: ”الانسان ہوا لحوان الناطق“ ما وہے گپت وتی ہر جین ء بست ء وت ء مزنیں زانکارے لیکگ بنا کرت۔

دُزء مات دانکہ چنچو روچ پیگ پچیت۔ آہر یک روچے انگریزی کتابے ء تہا واجہ شیکسپیئر ء جبر چماں گوست ء ایشی ء ”آپو“ انسان ء بارہ دگہ جبرے دراگاز کرت ”بزاں انسان چا گردی جانوران ت“ ما وسک ہسکہ بوتیں کہ اے واجہ کار ء ارسطو ء گپت ء سمرادگہ گیشی یے آورنگ۔ منی دل ء واجہ شیکسپیئر ء باز عزت ہست انت یکے وپہ اے خاطر کہ آنگریزی ندکاری ء نمیرانیں نام بزاں چم ء پونز بلکیں جگر ء گنگ انت ء دومی لہتے کو اس ء زانو گرانی نوکیں پٹ ء پول ء حساب ء واجہ بندرا بلوچے بوتگ ء نام ے ”شاہ پیر“ بوتگ رندا زاناں چونیں بدواہاں

پچارگ ء درملک ء چہ وتیگاں دور کرتگ۔ جبرہ رنگیں بہ بیت بلئے من واجہ ء اے
 جبرہ ء منوک نباں پرچا کہ اے حساب ء نوکیں نوبت ء لہتے دگہ جناور ہم انسان
 لیگک بنت چوش کہ نوں انگریزی فلماں چہ اے جبرہ تچک ء سہرا بوگا انت کہ لہتے
 جناوراں ہم راجی چا گرد ء لوٹ مارتگ۔ ناں، ناں! انسان ہر چنت شزار بہ بیت
 بلئے جناوراں وتی ہمکو پگ ء ہم سنگ ہجر کرت نہ کنت۔

لہتے مردم ارسطو ء جبرہ ء ہم گاجیل کن انت ء چوش گوشنت کہ ”ناطق“ ء
 بزانت ”فکر کنگ“ انت۔ بلئے اے جبرہ ء ہم کسے منوک نہ بیت کہ نوں اے ہم پدرا
 بوتگ کہ فکر ء سسا ایدگ سہدارانی گورا ہم کم نہ انت ہمیشکا درستیں اڑانی
 گیشینگ ء مارا ہے یکیں راہ گندگ ء کئیت کہ ارسطو ء مراد ایوکا ایش انت کہ
 ”انسان جبر کنوکیں سہدارے“ بزاناں انسان ء مستریں پچار ”زبان“ انت۔

اگر مردم زبان ء جبرہ بکنت گڑا گریوگ ہم کئیت ء کنگ ہم۔ گڑیوگ
 ء زاری ء سبب ایش انت کہ مردم ہے زبان ء چہ جیڑہ ء آس ء مان دیگ ء کارمرز
 کنت ء گلزین ء خون ء گوں سہر رنگ کنت۔ کنگ ء گل ء سبب ایش انت کہ
 ہے زبان ء چہ مہر ء واہگ ء پل رُذانت، ایمنی ء آسراتی ء گسد گوار بیت ہمیشکا
 کوہنیں مردماں گوشتگ کہ: ”زبان شیر انت۔ ملک گیر انت۔“ بلئے اے نفسا
 نفسی ء دور ء کہ ہر یکے سر پہ وت انت زبان ء شکر ء شیر بیگ باز مشکلیں جبرے۔ پرچا
 کہ یکے وت گرانی ء مردم ء سرین پروشتگ ء آشکر ء ناں بلکیں ہر چیز ء ہنچو چیر
 دنت کہ یک زمانے ء کچک ء پشیاں حُشکیں نان نہ وارنگ بلئے مروچاں ڈوک ء
 چہ لہم تریں چیز نیل انت۔ بلکیں زانو گرانی نوکیں پٹ ء پول اے گشیت کہ شکر ء
 گرانی ء مورانی آبادی ہم سک متاثر کتگ نوں وت بگوش ات کہ زبان چتو شیر کن
 بیت ء پدا جبر بہ مہر ء دوستی ء بنیت ء سر بہ بیت گڑا من گوشاں کہ آدور ء باریگاں دیر

انت لڈاتگ کہ سیادی پہ سیادی ۽ حاطر ابوتگ نوں سیادی سُہریں نوٹانی محتاج
 انت۔ ہمیشکا براساں! زبان ۽ شہد ۽ شکر بیگ منی خیال ۽ و باز مشکل انت۔ یک
 دورے من اے از شکتگ ات کہ بزرگانی دیما زبان ۽ کارمرزی مزنیں گناہے
 ہمیشکا مردمانی ساہ شتگ بلتے زبان اش کدی کارمرز نہ تگ۔ بلتے نوں آادب
 داریں بامرد ہلاں بوگانا۔ بلکیں وی سی آر ۽ زبان ۽ ہنچیں نادراہی آورتگ کہ
 گوانزگی تپیل ہم ”امیتا بھجن“ ۽ ”رینارائے“ ۽ نام ۽ زانت۔ شپ ۽ وی سی آر ۽
 روچ ۽ کیسٹ پلیر ۽ جاگ ۽ سلوات ۽ خاموشی ۽ ساکمی ۽ خیال ۽ لیکہ چہ بُن ۽ ولگووچ
 کرتگ۔ نی کتابانی چُشیں درستیں جبر پہ نوکیں نوبت ۽ سوچگی چیز انت کہ ”خاموشی
 عبادت انت“، ”خاموشی زانت ۽ نشان انت“، ”خاموشی مہلوک ۽ چہ حراہیاں
 پھریزیت“، بلکیں نوں اے درونت ۽ گپت ۽ جاگہ ۽ چُشیں چیز نیسیگ لوٹیت کہ
 ”دائی گوکار عبادت انت“، ”جاگ جنگ زانتکاری ۽ مزنیں نشانے“، ”سلی بنی
 آدم ۽ درستیں حراہیاں چہ رکینیت“ ۽ دگہ دگہ۔

حبر زبان بیگ انت گڑا اے چارگ الم بیت کہ اے نوکیں نوبت ۽ ایشی
 ۽ ماچچو و نڈ ۽ بہر کرت کنیں۔ منی خیال ۽ ایشی ۽ سرانہسیگ ۽ سرجمیں کتابے پکار
 انت۔ بلتے پداہم بیات ایشی ۽ ڈلگیں تہرانی سراہیچار کنیں۔

منی نڑا پہ اے دور ۽ انسان ۽ درستاں چہ مزنیں اڑوی سی آر ۽ ٹیپ رکارڈ ۽
 ”زبان“ انت۔ اے شومانی زبان ۲۴ ساعت ۽ پچ انت ۽ پچ انت۔ شپ ۽ واب
 اش ہست نہ روچ ۽ آرام۔ شپ ۽ یک و ہدے ۽ چم پچ بنت۔ یک نہ یک
 کنڈے ۽ چہ ہے کہر کپتگ ۽ توار کئیت ۽ جاگ جنت منی کہ نام اوں وی سی آر
 انت۔ کسان ۽ مزن، مردین ۽ جنین درست منی مہر ۽ زر انت۔ من درستانی
 دردواراں۔ دنیا ۽ چُشیں طاقتے نیست کہ منی دیما دربنیت۔ نامدار ۽ شمر پدار منی در ۽

سوالیگ انت۔ سرکارِ مردم و منی ہنچو شیدا انت کہ اگاں جا گہے چاہے ہم جنت گڑا
بزاں اے وتی لاپ ۽ دل ۽ سرد کنگ ۽ یک نیمونے بیت۔ اگاں دگہ گیشیں
دزمانجی یے کنتت گڑا ”حیرات“ ایشانی چم ۽ پ ۽ وت بند کنت۔

پدا ایشی ۽ کستریں گوہار بانک ٹیپ ریکارڈ ۽ تو ارترا بانگواہ ۽ چہ واپ ۽
گڑین ایت۔ ہمیشکا مئے بازار ۽ کروساں و ہڑتال کرتگ کہ مئے جا گہے نوں ہے
جوریں بداں گپتگ۔ بلکیں بازیں کروں دیم پہ جنگل ۽ رہادگ بوتگنت کہ ہمودا
وتی دل ۽ وش کنگ ۽ حاطرا جاہ منند بنیں۔ بزاں جہاد ۽ حاطرا چہ وتی لوگ ۽ دیم پہ
دگہ ہلک ۽ میتگاں ہجرت اش کرتگ ۽ ہے لوٹ انت کہ بلکیں درآمدیں درچک ۽
تلاراں پاکیں پروردگار سسا ۽ سماہدنت۔

یک زبانی بلدیہ ۽ بے دپیگیں کڈ ۽ گوڈانیک انت۔ بلتے اے وت
گوشتنت کہ ماچچ پیم میار بارنیں کہ مئے دپ وت انسان ۽ پیچ کرتگ انت۔
اگاں ایشاں مئے دپیگ مہ دڑا تیں گڑا مئے زبان وت بندات۔ نوں انسان وتی
پاداں بدار انت کہ ماوتی بیران ہجر شمشت نہ کنیں۔ منی دل ۽ ایشانی جبر چوتی
جا گہے راست گندگا کنیت۔ ہمیشکا الم ۽ نوں مردمانی پلگگ ۽ حاطرا وتی زبان کش
اتگ ۽ ہر رگوز ۽ گوشتنت۔

چماں بکن خمار! کئے منا بچار!

دیم ۽ مکن تہار گوں من مہوتوز ہر

بلتے و ہدے کہ کسے زہر گپت گڑا بزاں آئی ۽ دوئیں لنگ ماں گڑ ۽ بنت ۽
سُنٹ ۽ لونس لونجان بنت ہمیشکا مئے اے دور ۽ مزنیں دژ من ہے بلدیہ ۽ گڑانی
زبان انت۔

یک زبانی سیاست نیگ انت۔ من دگہ ملکانی جاوراں سہیگ نیاں
بلتے وت مئے کڑ ۽ گور ۽ دمکانی سیاست ۽ زبان روچے تر ۽ روچے حُشک انت ۽

روچے رنگ کاریت۔ بلتے ایشی ء بُنی سرچمگ دوانت بزاں سُہریں آپ ء سہریں
 آپ۔ بلتے دومی ء تہا اسپیت ء ایدگہ رنگ اوں ہوارانت۔ یکے ء کل مڈی ء حزانہ
 ایش انت کہ دائم تر ء منازاہ ء بد بہ دئے (بلکیں کدی کدی وت ماں وت ہم گر ء
 چیل انت)۔ وتی درتگیں جیگ ء مہ چار ء دگرانی دامن ء حیال داری ء بکن۔ وتی
 مولدیں مات ء ہچ مگوش دگرانی بانکیں مات ء سریگ ء چہ سر ء دیر بکن۔

دومی ء زبان ایش انت کہ ظاہر ء بہ گئے ء چیر کائی بکند۔ دگرانی لوگ ء
 بہ سوچ ء وت ء بے میار بکن ء پدا دگراں ڈوبار۔ گوں وتی دستان دگراں برباد بکن ء
 پدا سوگ ء پرسیگ بہ بئے۔

بلتے ایشاں ابید اوں یک دگہ رنگیں زبانی ہست، اے سیاہ انت۔
 ایشانی دگہ کار ء کردارے ء کس نزانہ۔ بلتے ہنچو سہرا انت کہ ایشانی توک ء ڈن
 شادورنگ انت۔ ہمیشکا رپت ء روپ اش ہم ہے پیمانہ۔ بلتے اے ہم بیت
 کنت کہ شادو اے جبر ء اشکنگاہ بد بہ بارت۔

اے درستیں زبان حاصیں و ہداں وتی رنگ ء پیش دارانت۔ بلتے اگاں
 ”جو بن“ (اے جڑ کائی لبز ء آرگا پہلی لوٹاں۔ پرچا؟ من وت نزانہ) ء سرا بنت
 گڑا کسے شادان ء کسے ناوش۔ بانل دشتیاری ء ہے باروا گوشتگ:

گندگایاں من قدرت ء رنگاں

جا گہے موتک ء جا گہے چنگاں

بلتے دگہ یک زبانی نے ہم ہست کہ کدی بند نہ بیت۔ بلکیں بند گیجاہ ء ہم
 بند نہ بیت۔ بزاں شاعر ء زبان۔ بلکیں باز شاعرانی شعری دپتر ہے سانکلانی منت
 وارانت۔ لہتے و اے ہم گوشنت کہ ہے رنگیں شاعری ء زبان ء اثرے گون
 بیت۔ شعر ء زبان ء رنگ ہما و ہد ء ماں شعری دیوان ء شری ء سرجمی ء جاہ کنیت
 و ہدے کہ دیم پہ دیکھی شاعرے ء ایر جنگ ء باہند وتی گڈی سیمسراں چہ اوں دیمترا

گوزیت بلتے اے وہدء ہما شاعر پونز برز بیت کہ گوں مز نہیں ٹک ء بولکے ء سیادی
 بکنت ء بے قبیلہ ء اگدہ داریں شاعر:

چشم نم آئے تھے دامن تر چلے

ء رنگ ء پشت کپیت۔ ہمیشہ کا اگاں کسے شاعری ء زبان ء تاثیر ء ترندی ء واہگدار
 بہ بیت گڑا آئی ء دمبارگی لیب ء بہر زیرگ لوٹیت۔ اگاں کسے اے خیال بکنت
 کہ من ”تلمیذ الرحمن“ ہاں ء پیغمبری کاراں شرکناں گڑا آئی ء بینگ ہجر گڑ ء نہ بیت
 بلکیں پہوت ہنچیں کورچا تے کوچیت کہ تانکہ زندء گڈسری اوتاگ ء ہمیشی ء تہا
 دزموش کنت۔

لہتے شاعروت ء چہ اے دلسیا ہی ء رکینگ ء حاطرا ”وشگٹی“ ء کارمرز
 کنت۔ بلتے منی خیال ء اے ہموت ء پہک ء شزار کنگ ء یک دگہ جہدے
 بیت۔ پرچا کہ شعری دیوان ء چشیں شاعر اے پی میں توار ء گپ گوش ء کپنت:
 ”نام حد! حد امرزی نا کو فیض محمد ء ڈیٹوکاپی انت“ یا ”مزارنوں وتی ارداں بہ بندیت
 “یا ”واجہ! پرچاہ سبزل ساگی ء روزیگ ء برگ لانک ات بستگ“ ء دگہ دگہ۔

نوں! جبر ادا چوش تچک بوت کہ زبان اے دور ء یک مز نہیں اڑ ء
 جخالے ء نوں زانوگر یک ہنچیں جہدے بکن انت کہ بنی آدم ”حیوان ناطق“ ء جاگہ
 ایوکا ”حیوان“ بہ مانیت۔ اے پیماز نہیں اڑا سر بیت۔

مازبان ء جاگہ ء قلم ء کاگد ء گوں ہم کارگپت کنیں۔ اے پیما اے گلزمین ء
 لہتے جیڑہ ء حرابی تاں یک حدے ء حلاص بنت۔ بزاں زبان ء جاگہ ء دست ء
 مجگ کارمد کنگ بنت۔ ”زندگ بہ بیت قلم کلچر“ یا گڑا ”دوست ء مجگ کلچر“۔

(کتاب ”بے تواری ء دریا“ ۲۰۰۲ سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ، لیاری، کراچی)

ادب ءے ادبی

صبا دشتیاری

ادب ءے ادبی ءے نیامجی ءے یک سیادی یے ہم ہست ءے یک وڑے
پرک ءے تفاوتے ہم۔ بزاں اگاں اے دوئیں پہ یک ءے دگرے ءے زند آپ ءے ردوم ءے
بُزہ انت گڑا دومی نیمگا مرگ ءے نابودی ءے ربا لو۔ چُشیں اڑ ءے کُڑ ءے گیشینگ سک
مشکل ءے گران بیت۔ پرچا کہ ایشی ءے مثال چوش بیت کہ یک مردمے ءے اے گوشگ
بہ بیت کہ واجہ تو ماں زر ءے اوژ ناگی بکن بلئے بہ گند کہ تئی جاگ ترمہ بیت۔ ایشی ءے
منطق ءے تھا (Dilemma) گوشنت۔ ادب ءے ادبی ءے اڑ ہم یک وڑ ءے ”منطق
(Dilemma)“ انت۔ یک برے واجہ ارسطو ءے جست کنگ بیت کہ تو عقل ءے
سُچ چہ کجا در برتگ گڑا آئی ءے پئودات کہ: ”چہ بے عقلاں“ ہے پیا یک ٹوہیں
زانتکارے ءے گوشگ ات کہ ”من ادب چہ بے ادباں ہیل کرتگ“۔

”ادب“ وہدے کہ اے گال ءے ماکارمرز کنیں گڑا ساری ءے ایشی ءے
گیشینگ الم انت کہ ایشی ءے معناء بزانت چی انت۔ اے پیم ماراوتی گپ ءے
گیشینگ ءے کمے آسانی بیت۔ بزاں کہ ادب ءے ادا ماچہ بزانت ءے زیر گایں۔ چوش
کہ ایشی ءے یک بزانتے و اے بیت کہ کسے ءے اگاں پہ پیم ءے ر ہدار ءے گندیں گڑا گوشیں
کہ: اے ادب دار انت۔ دگہ ادب و ہما انت کہ ماں بلوچی ءے لبزانک یا ندکاری
گوشگ بیت۔ بلئے زاناں اے پیم گپت ءے گاجیل کنگا مئے اڑ گیشیت۔ پرچا کہ
ادب اگاں پہ ندکاری ءے کارمرز کنگ بہ بیت یا پہ تمیز ءے ر ہداری ءے ہر دوئینانی تھا ایشی ءے

گنجائش ہست انت کہ آئی سیادی گوں بے ادبی ء برجاہ دارگ بہ بیت۔

نوں اگاں ادب پہ مردم ء رہداری حساب ء ہم زیرگ بہ بیت گڑا ایشی ء
لیکہ ء کیلو ہر دور ء باریک ء پدا جاگہ ء ہنداں مدام چہ یک دگرے ء جتا بنت۔
پمیشکا اے ویک مزنیں اڑاندے بیت کہ مردم بہ نندیت ء اے شرع ء برگ ء
جہدے گوں بند ء گلائیش بہ بیت کہ کجام جبر ء گپ ادب انت ء کجام کرد ء کار بے ادبی
انت۔ چشیں دلسیا ہیماں زیرگ رند کدی کسے ء ہوش ء سسا برجاہ نہ بیت کہ
یک چیزے اگاں جاگہ یے ادب انت گڑا دومی جاگہ ء بے ادبی یا کیلیں جاگہ ء
وہدے یک چیزے شرلیکگ بیت ء دومی وہدے شر ء پولنگ۔ پمیشکا مارا اے گپ
ء تہا کپگ نہ لوٹیت کہ ادب ء ادبی پی انت ء ایشانی نیامجی ء سیادی ء سیالی ء رنگ ء
بوم چونیں بنت۔ بلئے وہدے کہ ما اے گال ء پہ لزانک ء بزانت ء زیریں ء ایشی ء
سیادی ء گوں بے ادبی ء ہمگڑنچ کنیں گڑا مارا پُشت ء دیم چارگ ء آئی نگلیگیں
جاور مارگ لوٹنت۔

اگاں ما ایشی ء ہنچوش یلہ بدنیں کہ ہر کس اے درگت ء ہرچی کہ بہ
ماریت آوتی مستروت انت۔ گڑا زان ات کہ چے بیت؟ وشنیتک ء ناشترانی
عمید ء مردہ شامی بیت ء آیاں وتی دست ء پاداں سرینگ ء گشادی ء گوم رسیت ء
اے واجکار ہما کن انت کہ ایشانی دل بگوشیت۔ ادب و دل ء میل ء چیزاں لپاشگ
ء وتی ء دگرانی سرے گار کنگ ء نام انت۔ بلئے ادا یک جبرے مارا گیر کئیت کہ
لبرانک ء تہا مستریں ء ڈلگتریں رویہ ء کرد مروچاں اے حساب ء لیکہ زانگ بیت
کہ ادب یا لبرانک ہما تچک گوشگ بیت کہ گوں زند ء اڑ ء کڑاں ہمگڑنچ بہ
بیت۔ نوں اگاں اے من انگلیں جبرے زانگ بہ بیت کہ بے ادبی زند ء بہرے گڑا
اے پرچا لبرانک ء بہرے بوت نہ کنت پرچا کہ اے ہر کس ء پیدائشی حق انت کہ

آئی ء زندگوازینگ ء آزادی بیگ لوطیت۔ اگاں کسے وتی زند ء بے ادبیں
 رہندانی حساب ء گوازیبیت گڑا آئی ء ادب ء لبرانک ء رنگ ء دروشم ہم ہے
 بیت۔ بچارات! ماہرچنت دیم ء روان بنیں گڑا بے ادبی گوں وتی دُرستیں نپ ء
 سیٹاں ادب ء ناسدوکیں ء ناپسندیں بہرے بیت ء بلکیں یک منز لے چشیں ہم
 بییت کہ ماے دانک ء دوردیگا لاچار بہ بنیں کہ ادب، بے ادبی انت ء بے ادبی
 ادب انت۔ چشیں دلیل ء توجیل ء قدر ء نہاد بلکیں وتی جاگہ ء باز بہ بیت کہ چشیں
 بے دروریں مروارداں ہر کس وتی دامن ء بُشاں بہ بندیت۔

بلئے وت اے گپ ء گیشینگ ء کشک چہ پیم رنگ بہ بیت کہ ادب
 جی انت ء بے ادبی چے؟ بزاں اگاں ادب، ادب انت گڑا بے ادبی چتور ادب
 انت یا بے ادبی پرچا بے ادبی نہ انت بزاں اے دوینانی نیامجی ء پیر ء تپاوت ء
 توجیلی چے بیت؟ اے وڑیں گا جیل ء گوں ناسر پد ء وسر ین مردماں لبرانک ء پڑ
 ء مستی ء کستی ء نیمون رسیت ء آ بے چارگیں لبرانک ء باریں کجام بے سریں راباں
 یلہ کن انت۔ بلئے آدمی ء مردمانی گورا اے گپ ء پروشگ ء ایرموش کنگ ء
 توجیل ہست آیش انت کہ ادب ء بے ادبی ء مین کنگ ء ہر کسی وتی کچ ء کیلو
 بنت۔ چوش کہ یک بے ادبیں مردے ء نگاہ ء یک ادیب ء لبراننتے دنیا ء
 درستاں چہ مستریں بے ادب ء کار زوال انت کہ آرام ء آسرا تیں زند ء تہادگہ سنج
 ء مارشت ء آس ء جمبور کنت نیلیت کہ انسان کہ گوں ایمنی وتی زند ء روچاں
 تیلانک بہ دنت۔ زاناں مردماں شپانی شپ لچہ ء دیوان ء جدو ابی ء آماچ کنگ
 انسان ء خدمت ء گہبودی ء جہد انت۔ بلئے یک ادیب ء ندکارے ء نگاہ ء اے
 وڑیں جبر کنوک، کوردید ء گول انت ء چہ الکا پیں چا گرداں ڈن ء چگل دیگ لوٹ
 انت۔ ایشاں ادب ء لبرانک ء چا گردی ء سماجی اہمیت ء زانت ء زانگ نیست کہ

اے بے سنج و نابودانت۔ بلتے زاناں اے بے ادبانی مجگ و پھالشی و پروش و ایر
 جیگی و دلیل و توجیل نیست؟ ہست و الما بیگ لوٹیت۔ آیش انت کہ لزانہ انت و
 ادیبانی عقل و ہوش چہ بنداں شنگ کہ آ انسان و واب و اہمیت و نہ زان
 انت۔ آیش و مارنت کہ بے و ابی چتور مردماں نیم بندگ و کبھی چنڈی کنت و
 واب مردم و دل و ذہن و ترہین ایت۔ بے ادب گش انت کہ مئے مکہ میں مات و
 مارا پھ شپ و انچائی اے لیلونہ داگ کہ

و پس کہ واب ترارودین ایت

بے و ابی گل و رنجین ایت

پمیشکا انسان و جد و اب کنگ نہ ایو کا انسان دشمنی انت بلکیں چا گردشمنی انت۔
 پمیشکا ادیب و لچہ کار بے ادبی و ہما سمسراں رستگ انت کہ کس آیانی دیم پہ دیمی
 کرت نہ کنت۔

داں اے حد و ماوتی من و لزانہ انت و بے لزانہ انتی دیم پہ دیمی کرت و
 اے چارات کہ گپ ڈولے پہ ڈولے تچک بہ بیت۔ بیانوں اے چاریں کہ وت
 لزانک و توک و تل چون انت۔ بلتے ادا ما چاریں کہ گپ گیشتر اڑیت و
 گانڈ بیت پر چا کہ اد و جاو رچہ درستاں زیات نگیگ انت۔ مئے اے دور و باریگ
 و مستریں لزانکی اڑ دیروی پسند و روایت پسندی انت۔ چوش کہ ہر جبرے کہ
 روایت پسندانی نگاہ و ادب و مجتبی بہرے آدیروی پسندانی نگاہ و ہجر لزانک و
 بہرے بیت نہ کنت۔ یکے گو شیت کہ لزانک زندگ تناوہدے بیت نہ کنت کہ
 ماوتی گاماں دیم و مہ بریں بلتے دومی گو شیت کہ مردم وتی گو سست و چوت و چہ پیم
 سست کنت۔ پدا ہر دیم شنگیں گام دیروی بوت نہ کنت و نیکہ پشت و پداں
 مارگ و نام لزانک و کم و کار کنگ انت۔

اے جنگ و جیڑہ و ڈلگلیں رنگ و دروشم ہما و ہد و شری و جاہ کئیت کہ اے
 درائیں ٹک یک و دگر و پاگ و دور دیگ و جنگ و لانک بند بنت۔ نہ ایوکا ایش
 بلکیں زاہ و زکت، ایراد و ایر جیگی و سر گوات و پُر کیفیں ہو و زباد و شبو شنگ و
 تالان بنت۔ گڑ ادب و بے ادبی و اڑ و جخال کیشتر دنز و مجانی تہا گار بنت و تا سپیں
 روچ ہم ژیمب و گربنت و مردم ستر زموش بکنت آچ پیم میم نکنت کہ اے اڑ
 انت کہ چے انت۔ ہم منکر بہ کیشین و کیشتر گانڈ بیت۔

ہے پیماہما کس گو شیت کہ بے ادبی ادب و بہر انت گڑ آبراں وتی جند
 و خاطر ایک وڑ و راہ و توجیلے و شوہاز و انت و اے لوٹنت کہ یک نہ یک وڑی و وتی
 دل و زنگاں برتچ انت۔ ہے سبب انت کہ چشیں ندکاری و لبرانکی مچی مدام بنت
 کہ یک دگر و گٹ و گرگ و پاگاں دور دیگ و بند و بست بیت۔ ہنچیں سبکیں و
 کپتگیں گپ و دانک دور دیگ بنت کہ بے ادبی و سیمسراں چہ ہم ہما دیم بنت و
 پدا بے ادب گشگ و دوار نہ بنت کہ اگاں ادب ہمیش انت گڑ اپما بے ادبی شر ترا
 نت۔ پر چا کہ منے بے ادبی کسے دل و آزار نہ کنت کسے و باہنداں ایرموش و
 لگتھمال نہ کنت۔ کسے و زات و ننگ و لیلام نہ کنت و منے بے ادبی و نہ منے سر
 پڑ و شنگ و نیکہ دگرانی پاد۔

گپ توریت ہر وڑ ازیرگ و سر پدیگ بہ بیت بلے آکبت ما ایشی و منوگر
 بنیں کہ پے ادب و بے ادبی الم انت۔ بلے اے گپ ہم ڈلگچا رکنگ مہ بیت کہ
 ادب یکپارگی و سر جی و پچیر بے ادبی گو شگ بیت نہ کنت۔ ہو! اے اڑ و گیش و
 گیواری الما لوٹیت کہ اگاں ادب و تہا بے ادبی و دروشم و گوناپ المی انت گڑ اتاں
 کجام حد و؟ اے یک چار کے بہ بیت کہ نیم چارک بہ بیت کہ چنڈ و؟

بلئے مئے وتی حیال ء اے ہم گوں ندرکار ء لبرزانک ء یک مزنیں گیشی یے
 بیت کہ آئی ء اے گوشگ بہ بیت کہ تو ادب ء تہا بے ادبی ء بکن بلئے چار کے یا
 سے چارک۔ پر چا کہ ادیب ء دل ء پا ہار شاہیم ء تور ء تہا تورگ نہ بیت کہ یک
 سسا ساچے ء تہا سے پا ادب ء پا بے ادبی بہ بیت چوشیر ء وڑا سے پا آپ ء پاپے
 شیر۔ لبرزانت ء ادیب و ہدے کہ وتی باہندانی در ء در بنداں بوجیت گڑا آئی ء نگاہ ء
 چشیں گپ ہچ وڑا ء اہمیت نہ دارنت۔ آلبرزانک ء پڑ ء وتی دل ء میل ء حُب ء ہر وڑ
 کہ بیت کنت بورتاچی کنگ لوٹیت۔ و ہدے کہ اے مستیں لیرہ ء مستی ء پیلی جوش
 سرد بیت گڑا آتی سر ء وت تم کنت۔

پمیشکا ادب ء بے ادب ء سیادی ء منگ ء رندایشی ء سیمسرانی حد ء قد ء
 حساب جنگ وت لبرزانک ء ادب ء راہاں بندگ ء تنگ کنگ بیت ما و ایوکا اے
 زانیں کہ ادب گوا ہے ادب ء رنگ ء شکل ء بہ بیت توری بے ادبی ء دروشم ء گونا پ
 ء آتی شم ء زندگی ء مارشت ء سوز ء سوزمان ء الما ایر بہ کنت۔ سنج ء پکھم ء تنگو ہیں در
 بنداں بہ بوجیت۔ سسا ء سماء مادنیں راہاں بندیت ء زند ء درستیں پہناد ء کشانی لوت
 ء پوتاں الکاپی ء مئے دیما شنگ ء تالان بہ کنت۔ پمیشکا چارگ اے نہ لوٹیت کہ
 ”ڈلگ“ آرت ء گوں جننگ یا سوجو ء گوں یا آئی ء تہا شکرمان یا گڑ۔ ڈلگ ء شیر کن
 ء وشتام بیگ ہزدری انت۔ ہے پیمانشتا نک ء سسا ساچے ء تہا ادب ء شکرمان
 کنگ بہ بیت یا بے ادبی ء گڑ آئی ء شیر کن ء تامدار بیگ المی انت۔

(کتاب ”بے تواری ء دریا“ ۲۰۰۲ سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ، لیاری، کراچی)

مسودہ

اکرم صاحب خان

چشیش روپے نہ گوزیت کہ من دوازده سینزده درخواست ہشت نو
 چکاسی فارم (امتحانی فارم) ء پجاری کارڈ (شناختی کارڈ) ء فارم ء اسلحہ ء ڈلاوری
 لیسن ء فارم پڑ نہ کنناں۔ تو بلکیں ہے گوش ءے کہ من ”عرضی نویسی“ دکانے ء حد
 بنداں بلتے ناں۔۔۔ اے درس منی وش نویسی ء سٹ انت۔ چونابا منی دزرند بزاں
 نبشتہ کتگیں لبز چوش وش ء پلگار نہ بینت کہ من وت ء کاتبے بہ گوشاں بلتے نہ زاناں
 اے کلیں ججال پرچے منی گردن ء انت۔ بلتے من ء ہما و ہدی سک بدکیت کہ یک
 وانند ہیں مردے پہ وتی درخواست ء فارمانی پڑ کننا ینگ ء من ء کڈن کنت۔ سنگتے
 گوش ایت کہ اے شمریں کارے ترا (بزاں من ء) ثواب رس ایت۔ ثواب گندگی
 چیزے نہ انت کہ من بہ دیستیں کہ روچے چکس کلومنی نام ء کیت۔ البت دست
 انت کہ درد ء بس نہ کنت۔ چہ ہے دل سیاہی ء پگر کت کہ عرضی نویسی دکانے پچ بہ
 کنناں۔ قول ء مردے ء چار پیسہ ہم رس ایت۔ بلتے شمر زاناں کہ مردم یک دکانے
 ء دیم ء عرضی نویسی ء درنجوکیں بورڈ ء بہ گند انت ء تہا من ء ہجر پاداں دو نہ کن انت ء
 نیا بینت۔ تو بلکیں ہے گوش ءے کہ گڈاں من چہ اے ججالاں آسودگ باں بلتے
 واجہ اناں اناں ہے درسیں مردم منی دکان ء نیا بینت بلتے لوگ ء الم ء کابینت کہ چونابا
 ہم دروازگ چہ درخواست ء فارم پڑ کننا ینوکیں ثواب رنگانی جنگ ء ٹلگ ء توار

کندگ ء بدل ء جگ ایت ء کل ایت۔ نوں من ہنچوش عادت کتگ کہ وہدے
 دروازگ ڈہل ء بنا کنت من زاناں کہ اے ڈنڈور ء چے مان پمیشکا یک گرمے ء
 وہدے دروازگ ء چوپیریں چرسی یے ء گلگ بنا کت گڈاں من نارشتیں دستاں
 در ء شتاں ورنایے گوں لہتے کا گڈاں دنان پیش دارگ ء ات من جست کت بہ
 گوش کئی نام ء درخواست نبشتہ کنگ لوٹ ءے؟ چہ منی جست ء ورنایے بلہ لگ
 بوت من مارات کہ مروچی آیوک ثواب ء گوں نہ یتک پدے حیال وتی نبشتا نک ”پمن
 عذابے شاعری“ ء نیمگ ء شت من گوشت گڈاں الم ء تو شاعرے ءے؟ چہ اے
 جست ء ورنایے روکے رژنا بوت پسہ ءے دات من شاعری زاناں بلے من ء گوں تو دگہ
 بازگپ ء تران کنگی انت۔ اگاں تو من ءے کے وہد بہ دے من تئی منت وارباں پدے آئی ء
 اے نیمگ ء آ نیمگ ء چارات ء گوشت ءے تئی کر ء زاناں بیٹھک نیست؟ من بس
 ہمیش گوشت کہ کے موہ بہ دے من دستاں شودان ء کایاں۔ من دست ششت ء پدے
 پہ ورنایے شتاں نوں من آئی ء جست ء پسہ چوش دات کہ بیٹھکے بوتگ کہ اللہ ء وتی مال
 کتگ بہ رویں بازار ء پشت ء ڈیکلی ء سر ء نندیں نوگڈگی ء ہم بہ چار ء گپاں ہم بہ کن۔
 وہدے ماہر دوکیں راہ گپتیں من ہے پگر کت کہ باریں ورنایے راکجام
 تکلیف ء گوں اے لواری گرم ء آورتگ۔ وہدے مادوئیں یک ڈگی یے ء سر ء
 الکا پیں ساہگے ء نشنگیں ورنایے گپ بنا کت۔ آئی ء گوشت تئی زانگ ء من داددیاں
 تو شمرزانت کہ من شاعرے یاں چونابا من باز شعر ء گال بستگ بلے من گندگ ء آں
 کہ مئے زبان ء شاعر بازانت۔ وہدے کہ ندکار باز کم انت۔ شاعر ہنچوش بازانت
 کہ یک یک دیوانی ء چوبانسکوپ ء ٹکٹ گروکاں کتار لگ ایت ء ہر کس ء کہ

دیوان زوالی ء موه نہ رس ایت لنٹاں لونجان کنت۔ زہر انت کہ یک دیوانے ء
ہشاد شاعر وتی گالاں گوشت نہ کن انت۔ نہ مہلوک ء راگبد بوگی انت ء نے کہ
انتظام کارانی دماغ پر تنگ کہ چوش بہ کن انت ہمیشکا من نکاری ء نیمگ ء دلگوش
گور کتگ آئی ء ہمد ء بس نہ کت دیمتر ء گوشت ءے پہ شاعری ء شاعری ء رپک ء پیم
ء لبز زانتی ء وانگ الٹی انت من شاعرانی بابت ء باز نہ و تنگ پرچے کہ منی تعلیم کم انت
بلئے بی بی سی ء سر ء انگلینڈ ء شریں شاعر ء آوانی چیز کے کتابانی سر ء چمشانک ء
پروگرام اشکتگ۔

وہدے من ورناء دپ ء انگلینڈ ء شاعر ء آوانی کتابانی بابت ء ہدوکی ء گپ
اشکت دل وش بوت کہ راج ء ورناء پہ شاعری ء درانگازی ء دیرنی ء حائر ء پہ واہگ
دزموش انت۔ بلئے وہدے من جست کت کہ گڈاں ترا انگلینڈ (برطانیہ) ء کجام
شاعر زیات دوست انت؟ آئی ء پسہ دات ”درساں چہ شر تریں گپ ایش انت کہ
اود ء شاعر زوت پجارگ بنت چوش کہ آوتی نامانی گڈ سر ء شاعر الم ء نبشتہ کن
انت۔ مئے بلوچیں شاعرانی تہ ء ہے تجربہ بزگیں مراد ء ہم کتگ بلئے ارمان کہ مئے
ماہتا کی شوکار ء ریڈیو ء حدا بنداں مراد ء را مراد شاعر ء بدلہ مراد سا حرنبشتہ کت ء
گوشتگ۔ ورناء گپ ء ات ء من برے نوگڈگی ء نیمگ ء ء برے ورناء نیمگ ء
چارگ ء اتاں۔ آئی ء گوشت باید انت کہ مئے راجی ء الٹی شاعر چو انگلینڈ ء شاعرانی
ڈراوتی نام ء گڈ سر ء ”شاعر“ نبشتہ بہ کن انت چوش کہ ووسر شاعر، لنکا شاعر، نار تھمپٹن
شاعر، گلو ووسر شاعر ء دگہ بازیں شاعرے کہ انگلینڈ ء نامداریں شاعر انت۔

من ء صبرے ء سرء شت بلئے من چُشیں دلسیاہیاں عاداتاں ہمیشکا
 حاموشی ء واجہ ء گپان ء گوش داشت آئی ء دیمتر ء گوشت کہ چہ ہے شاعران
 چیز کے ء کتابانی نام ہم من ء یات انت چوش کہ ”سنڈے لیگ“ ء ”کانٹی چمپین“
 کہ ایشانی سرء باز براں BBC ء چمشانک داتگ بلئے انگلینڈ ء شاعرانی درساں
 چہ عجیبیں چیز ایش انت کہ درس کرکٹ ء ہدوکی انت ء ہے درسیں شاعران ء کرکٹ
 ٹیم ہست۔

من مارات دانکہ ورناء بریکاں مہ جناں اے بس نہ کنت ہمیشکا من
 گوشت کہ تو و گوشت کہ من ء شاعری ء ابید ہم گپ جنگی انت۔ آئی ء پٹہ دات
 ہو۔۔۔ ہو بلئے چوں کناں کہ مروچاں شاعر ہنچوش باز انت کہ گپ ہما انت
 (کندگ ء لگ ات) ہمیشکا من وتی شاعری پیتلگ۔ من دل ء گوشت شگر
 انت۔ آئی ء وتی تران پدء بناکت ء گوشت ءے کہ چونابا من ء دیر انت کہ ندکاری
 کنگ ء ہاں۔ پرچے کہ لبز ”کار“ شریں چیزے از مکار بہ بیت کہ ندکار
 (قلمکار) یا سواری ء کار (موٹر) درس شر انت بلئے یک کارے من ء دوست نہ
 بیت ء آنت ”بے کار“ من ء سک دیر انت کہ وتی زبان ء ندکاری کنگ ء یاں۔
 منی ادب ء لبز انک دوستی ء شماچہ اے گپ ء شر سر پد بیت کہ منی بچکیں زہگ ء نام
 دستاویز ء جنکیں زہگ ء نام ”مسودہ“ انت۔ من لوٹاں کہ منی زہگ ہم زبان ء ادب ء
 دیرئی کاراں وتی پٹاں اسپیت بہ کن انت۔ من ء سر درد ء گپتگ ات بلئے ورناء را
 یل دیگ ء تچگ نہ بیت۔ ہمیشکا من گوشت کہ مسودہ ء لبز مذکر انت باید انت تو

وتی پچ ۽ نام مسودہ بہ کتیں۔ ماں اردو ۽ جتائیں ”ہ“ مونث نہ بنت چوش کہ پناہ گاہ، عید گاہ، آئی ۽ منی جبر چہ دپ ۽ پُل ات ۽ گوشت ۽ یل دے مذکر ۽ مونث ۽ ورد ۽ ہے لبز لکھنوء مذکر انت بمبئی ۽ مونث انت اے نوں زبانی تو توت بہ چار ہرچی کہ زالبولی نام انت درس چہ ”ہ“ ۽ سرجم بنت چوش کہ نبیلہ، انیلہ، راحیلہ ۽ دگہ بازیں آئی ۽ گوشت کہ دیرئی ۽ اے زما نگ ۽ باید انت نام ہم سبک ۽ وشیں بہ بنت بلتے مئے ہند ۽ انگت ”ٹون“ انت کہ یل نہ دنت باید انت کہ نوں گڈ سر ۽ ”ٹون“ ۽ سے حرفی لبز ۽ بدل ۽ ”ہ“ ۽ گوں نام سرجم کنگ بہ بنت نوں پری حاتون ۽ جن حاتون ۽ وڑیں نامانی زما نگ نہ انت۔

من چارات کہ مرد بستی ۽ نہ زانت۔ من گوشت گڈ اباریں دگہ۔۔۔ آئی ۽ گوشت کہ بندات ۽ مہلوک چہ منی زہگانی ناماں وش نہ انت۔ بلتے نوں چہ ہے نامانی برکت ۽ آسر پد انت کہ ادب ۽ پڈ ۽ دستاویز ۽ مسودہ چی انت ۽ منی لوگ ۽ چچی انت۔ آئی ۽ گوشت نوں من اصل گپ بزاں بُن گپ ۽ نیمگ ۽ کایاں (منی دپ ۽ در آتک شکر) آئی ۽ گوشت یک شپے من ۽ لوگ بانک ۽ کہ من آئی ۽ نام قاعدہ بی بی کتگ چار ۽ نیم ۽ کساس ۽ چہ واب ۽ پادکت و ہدے من چم پچ کت انت آ کوکار ۽ ات کہ مسودہ ستگ من کوکار ۽ دم برت بلتے بے نپ تو پادنیائے چماں لتاران ۽ مسودہ ۽ تہت ۽ نیمگ ۽ شتوں بلتے کندیل جہل ات من کندیل ۽ وٹ ۽ را مزن کت اکساں قاعدہ بی بی دومی کوٹی ۽ رپٹان ۽ شتگ ات من مسودہ ۽ تہت ۽ سر ۽ کندیل ۽ را ایرکت ۽ وتی زہگ ۽ را چارات پچ جاگہ ۽ سچگ ۽ نشان نیست ات

من ء قاعدہ بی بی ء سرء سگ زہر آتک من نہر دات کہ بے نپ منی زہگ سلامت
 انت ء واب انت تو من ء چہ و پتگیں واب ء پاد کتگ من ہے گپ ء اتاں کہ تہت ء
 سرء ایریں کندیل ء رامنی دست لگ ات کندیل ء گاسلیٹ رتک انت تہت ء سر
 ء نپاد ء جب کت۔ من زوت زوت مسودہ جان ء راہڈ ء کت ہے دمان ء من دیست
 کہ قاعدہ بی بی چوسیاہ تہاریں جمبر ء نہردان ء آتک۔ و ہدے آئی ء نپاد ء را جمبلا سکی
 ء دیست کو کارے کت ء گوشت ے من ء دے منی زہگ ء۔۔۔ وتی شو میں
 مسودہ سوتگک نوں منی پل ء سوچ ے! نوں من مارات کہ اصل ء منی نبشتا نکانی
 مسودہ ستگک۔

اکرم! حد ا شاہد انت کہ من پیتا د نبشتا نک نبشتہ کتگ من لوٹ ات کہ
 کتا بے ء واجہ بہ باں بلے منی نبشتا نکانی مسودہ چہ منی دست ء سگریٹ ء ستگک ء پر
 بوت نوں من تئی کر ء آتگگاں کہ من ء سوچے بہ دے منی کمک ء بہ کن کہ من ہم
 کتا بے ء واجہ بہ باں۔ آئی ء گوشت کہ منی نبشتا نکانی مسودہ ء سچک ء بدل ء شو میں
 قاعدہ بہ ستگیں شر تر ات۔ من گوشت تو چوش مہ گوش شر انت کہ تئی زہگیں مسودہ نہ
 ستگک پد ء قاعدہ بی بی تئی لوگ بانک ء تئی کسانیں زہگانی مات انت پرچے بے
 بلا ء بہ سچ ایت۔ آئی ء روک روک ء من ء چارات ء کندگے ء پد گوشت ے واجہ
 من قاعدہ بی بی ء نام ء نہ گرگ ء یاں من یک بلوچی قاعدہ یے بزاں بنگیجی کتا بے
 پانزدہ سال پیسر نبشتہ کتگ من ہے ”قاعدہ“ بہ ستگیں شر تر ات پرچے کہ رندی جاہ ء
 بازیں بنگیجی کتا بے چاپ بوتگ بلے منی نبشتہ کتگیں قاعدہ ء را ”ژ“ ء

ٹرامبلینٹ۔ ہر وہ دے کہ قاعدہ ۶ رد کتگیں تاکاں دیم ۶ کناں کہ آب (حرف)
 ”ژ“ ۶ بنا بوکیں ساہدارے ۶ نام ۶ نبشتہ کناں ابید گز گز ۶ ہچی۔ شالا بہ ستکیں ہے قاعدہ
 کہ دنیگا ایرانت۔

من کجام وڑا واجہ ۶ کمک ۶ بہ کناں پہ من ہے گپ مزنیں مسئلہ ۶
 ات۔ من گوشت گڈ اتو پد ۶ ہے نبشتا نکاں کم کم ۶ نبشتہ بہ کن ۶ دومی مسودہ ۶ سرجم بہ کن
 ۔ چہ اے گپ ۶ من دیست کہ آئی ۶ پیشانی ۶ سر ۶ آسے روک بوت گوشت ۶
 اکس چوں دل ۶ کابینت پد ۶ نون من ۶ چوں دل ۶ کیت کہ کئی کئی کجام کجام کتاباں چہ
 من نبشتا نک اد ۶ اود کتگ انت من گوشت گڈ اتو چیز کے سال ۶ صبر بہ کن بوت
 کنت کہ ہنچیں سائنسی سامانے در بنیت کہ چہ آئی ۶ پُردانی بوت بہ کنت۔ تو وتی
 کتاب ۶ مسودہ ۶ ستلگیں پُراں ایر بہ کن وہدے کہ پُردانی ۶ مشین در کیت تی مسودہ
 سرجم بیت ۶ اگاں ہے مشین ۶ در آگ ۶ پیسرحدامہ کنت تو مرتگ ۶ گڈ اتی
 مسودہ ۶ تی مسودہ جان ”مسودہ ۶ پت“ ۶ نام ۶ چاپ کنت چرتہ مہ جن۔

(ماہتاک ”بلوچی“ کوئٹہ ۱۹۸۷ء)

غم

جاویدزہیر

غم یک سلیں ۽ انسان ۽ زندمان ۽ تہل کنوکیں چیزے۔ اے یک
 ہنچیں بلا ہے کہ اشی ۽ نام ۽ اشکنگ ۽ گوں انسان ۽ جان ۽ پٹ چست بنت۔ غم
 یک ہنچیں چیزے کہ اے انسان ۽ دل ۽ سہت ۽ دمان چو کننگ ۽ سی بیت۔ آ
 کئے انت کہ غم آئی ۽ نگران مہ کنت۔ غم شہنشاہ بلئے اشی ۽ بار ماں غریب ۽ بڈا
 انت۔ غم ۽ کمی بچ دور ۽ نہ بوتگ بلئے انی غم ہمنچو باز انت کہ کس وتی دُ مبل ۽ چہ غم ۽
 گیشینت نہ کنت، وانگ ۽ غم، روزگار ۽ غم، لوگ ۽ غم، سیر ۽ غم، ناوشی ۽ نا جوڑی ۽
 غم، بزگیں مہلوک ۽ غم، غم رُ دوم ۽ دژ من انت، غم ۽ مہلوک ۽ ہوش ۽ سماوتی چنگلاں
 کتگ ۽ پگر ۽ بورتاچی ۽ پڑئے لک کتگ، غم مردم ۽ گریو اینیت ۽ کور کنت،
 ہمے شوم انت کہ مردم ۽ وت کشی ۽ پرمانیت بلئے دومی نیمگ ۽ غم مردم ۽ گوں وتی
 جند ۽ دل ۽ میٹرین ایت۔ غم تہر دیں ورنہاں چو کڑب ۽ ہوشینیت، غم یک
 تُر سناکیں چیزے، اے ہر کسی زند ۽ تہابہ پتریت آئی ۽ تلوسینیت ۽ آئی ۽ زند ۽
 چنکان کنت، اے یک ہنچیں بے وڑیں چیزے کہ ہر کس ۽ چہ اشی اُ دور تچک
 لوٹ ات، غم یک گور گندے تئی کرنی دیستگیں و اباں گوں حا کاں ہوار کنت، گناہ
 ۽ ہم مردم ۽ غم پرمانیت ۽ دُز ۽ ٹیک ہم مردم ۽ غم کنت، غم ۽ چادر ۽ اندیم ۽ مہر پہ

تکانسری مریت، غم ۽ روتگانی سرے چه زور اکیں چا گرد ۽ نیمگ ۽ کیت ۽ سرے چه
دوتل ۽ پوستیں حکمرانانی نیمگ ۽ غم یک برے زند ۽ تہا بیت وتی یاتاں نمیران
کنت، غم آماج دراج ۽ لنجیں شپاں پہ آہ ۽ آقا رگوا زین انت، غم ۽ کورم ۽ تہا مردم ۽
مردم گری سچیت ۽ پر بیت، غم ۽ سہگریں پنجگانی تہا غریبانی بے تاہیریں زندمان
انت، ہم ستکیں ہمبلاں چه ابید غم ۽ دراجیں کسہ کسی دیم ۽ آرگ نہ بیت، غم باز بے
دردیں چیزے، غم ۽ سنگتی ۽ چه کسے اگاں سر پد نہ انت گڈا بزاں آلوگی لاڑکیں بچ
انت، ستا کرزیں مردم باز انت کہ مردم گری ۽ مزن شانی ۽ حاترا گوں غماں دست ۽
گلانیش انت۔ بلے تا کدی غم ۽ نوبت وت ۽ برجم داشت کنت۔

(تپتان، ستمبر ۱۹۸۸)

داں کدیگ ۽ پیگ تچ ایت

صابرنا گمان

وہدگیں مردماں دزی چہ درائیں حرابیاں حراب ترزانتگ پمیشکا گوں
 جارگوشنگ اش ”دزی مہ کن۔۔۔ دگہرچے کنئے روا انت“ دزی چونیں ہم بہ
 بیت بلئے جاہے نہ جاہے پڈر ۽ گرگ بیت پمیشکا زانتکاراں پیسیر ۽ اے جبر مار
 اتگ ۽ پد ۽ گیشینتگ ۽ گوشنگ اش کہ ”دز ۽ مات داں کدیگ ۽ پیگ تچ ایت“
 اے گپ ۽ ہم کس ردگوشنت نہ کنت کہ دز بے دل بنت بزاں دل اش نہ بیت بلئے
 پد ۽ ہم برے برے ہنچیں جاور کایت کہ دز ۽ دل جنت درائیں دزی یک وٹریں نہ
 بنت دز ہم رکم رکم نیگ انت چشکہ جان دز، کار دز، گوک دز، چمپیل دز، ادبی دز ۽
 دگہ بازیں دزی ۽ ہر دزے تہناوتی پڈ ۽ پجھتہ کار انت تچ دزے دگہ دز ۽ دزی ۽ کار ۽
 کت نہ کنت۔

ہو! اگاں گوک دز کار دزی بکنت گڈ ازیت چہ شد ۽ مرایت۔ ہے پیم ۽
 کار دز ادبی دزی کت نہ کنت پر چاکہ کار دز ۽ کار توریت ۽ ادبی دزی ہنچیں مزنیں
 ۽ گرانیں کارے کہ ہر کسی وس ۽ گپے نہ انت پمیشکا گوش انت ہر مرغ پہ بال
 وت۔ ہمینچوکیں دز ۽ ہمینچوکیں دزی۔

یک دزے جمعہ ۽ روج ۽ مسیت ۽ چندہ ۽ پیتی ۽ دزی ۽ گرگ بیت۔
 مردم آئی ۽ سر ۽ تچ ات انت من ہم پہ تماشہ ۽ چارگ ۽ پاد لکو کتگ ات انت ۽ مچی ۽

تہا سُمرک کنگ ء اتاں چہ مچی ء یک اسپیت پوشاکے ء وتی چم سہر ترینت انت ء
 گوں دُزء درائیت ء ترا شرم نیت دُزی کن ء؟ دُزء پُودات واجہ ترا کدی
 زاناں چہ دُزی ء شرم آتنگ کہ من ء بیت!

مردک ء چہ زہر ء درائیت من تئی پت ء دُزی کتنگ؟ دُزء گوشت منی پت
 ء دُزی وتی پت ء کتنگ پرچا کہ آتئی پت ء لانچ ء جانشو بیتگ بلتے تو دگہ بزگانی دُزی
 کتنگ ء کنگ ء! اگاں من دُزے یاں راست انت بلتے تو ہم اے گپ ء شمرزان
 ء کہ تو چہ من ء مستریں دُزے ء! منی ء تئی دُزی ء تہا تہنا فرق ایش انت کہ ترا
 واری کشیں جانشوئی حق ء محنت ء دُزی ء سرٹیفیکیٹ ء اجازہ مذہب ء ٹھیکیدار ء
 گورنمنٹ ہر دو میناں داتگ ء من ء بے روزگاری ء شد ء دُزی ء سکین داتگ تو وت شر
 زان ء کہ بے جانشوئی حق ء محنت ء دُزی ء یک یکدارے سے لانچ اہت نہ
 کنت!!! چہ دُزء دراج کشیں گشتانک ء پد منی مارگ ء ہے وڑ مارات کہ دُز راست
 گوش ایت جی ء کہ دُزداں دزء ہست باز چیر وکائی دُزی کن انت ء باز بے ترس ء لرزء
 ہر دُزے وتی کدی دُزی کنت باز سائیکل دُزانت ء بازینے بالی گراب دُز ایت بلتے
 لہتے ہنچیں ہم ہست کہ شعر دزانت شعر دُزی ء تہا باز براں ہنچو ہم بیت کہ یک
 شعرے یکیں سال ء چارند ء جتا جتا میں شاعرانی نام ء چپ ایت، بلتے پد ء گڈ سر ء معلوم
 بیت کہ ہر چاریں دزات انت شعر ء اصل وارث انگت دگرے۔

یک کیسگ بُیں دزے منی پجاروک انت یک روچے من جُست کت
 پلان شمارا دُزی ء و ہد ء ہج نہ نرسیت؟ گوش ء زاناں من وشکندے گوشت۔
 پلان ء ہنچیں ٹہکے جت کہ داں آش ء ظاہر بیت انت چہ کندگ ء

گڑتگ نئے برگشت ء من ء پسودات نئے کئی گورء بہ ترسیں اے بے مارشت ء
 بزدلیں مہلوک ء! کہ چہ ترس ء دل نئے چیرہ پیاں شنگ۔ واجہ دنیاں دستی سوئی گیس
 ، فولاد، سنگ ء مرمر، تانبہ، اشکر، پٹرول، نوکری ء داں ہر وڑیں اختیارات دزی
 بیگ ء انت بلتے کس ترگگ نہ کنت چہ مہلوک ء ہمے بزدلی ء نابودی ء سوب ء انی
 پیلہ نیں صوبہ آنی دُزگ ء ہضم کنگ ء تیاری بیگ ء انت بلتے مجال نہ انت کہ
 مہلوک پہ ہما دست ء پروشگ ء سرجمی ء چست بہ بیت کہ آئی ء اجتماعی دزی ء کنگ
 ء انت و ہدے اینکلیس ٹوہیں ٹوہیں دُزی بے ترس ء لرز ء بیگ ء انت گڑاما پرچاہ
 ترسیں من درائنت پلان بہ ترس، بہ ترس کہ ہر حاموشی یک مزنیں طوفانے ء آگ
 ء نشانی انت دز ستر ترم د ء زوراک بہ بیت بلتے دُزے ء تو اے گپ ء شر بزاں کہ دُز
 ء مات داں کدیگ ء پیگ پیچ ایت۔“

(ماہتاک ”بلوچی“ اکتوبر ۱۹۸۸)

پسند ۽ ناپسند

ياسين مجروح جيوني

”پسند ۽ ناپسند“ گندگ ۽ دو ۲ گال آنت۔ البار ۽ انچائين گال دل ۽ سبڪ ۽ ڊپ ۽ ارزان بلٽو هيرت چار اتگ؟ اے دوئين گال چنڪس جهل ۽ مزن آنت ۽ ماں بنى آدم ۽ نرمرد ۽ بيتگ ۽ كجام دست ۽ مل آنت؟ منى دل ۽ ايشاں تو جتري ”تاه“ بگش ۽ بنى آدم ۽ يك داني دانگے حساب به كن گڏ ادروگ بند نه بے۔ جى ۽ كه چوناهام اگاں به چارے گڏا هے دوئين ”تاياني“ تها مردم درشگ ۽ كار مر بيگ ۽ انت۔

هر يڪے يك ناں يك پيمے هے دوئين گالاں چه يڪے ۽ ارجان انت۔ يڪے ۽ يك چيزے پسند انت ۽ دومي ۽ هے چيز ناپسند انت، آ آنى ۽ دست گرگ ۽ رند ۽ هچ چشيش تبده ۽ گوپش نه مارايت ۽ دومي ۽ كه چيزے ناپسند انت گڏاں آچرائى ۽ چه دست كشگ ۽ هچ چك ۽ پد نه بيت۔ داں ادء كه باز برء مرو چه جان ۽ جهان ۽ هم سرگوز انت۔

بزاں زند ۽ بوجيگ پسند ۽ ناپسند ۽ موجدانى تهاؤ ورشاپ جنان انت۔ اوء توپانانى ترس ۽ بيم هست ۽ بند نانى اوست ۽ اميت هم۔ هر كسى پسند ۽ ناپسند جتا جتا

أنت ءِ ستم نہ انت کہ ہر کسی پسند ءِ ناپسند یک بہ بنت۔ ہرچی من ءِ پسند انت ترا ہم
 پسند بہ بیت ءِ ہرچی من ءِ ناپسند انت ترا ناپسند بہ بیت۔ ہے پیم ءِ تنی پسند ءِ ناپسند ہم۔
 بلتے بیا کہ دو ہنچیں چیز ہست انت کہ چرایاں ہرچی من ءِ پسند انت ترا
 ہم پسند انت ءِ ہرچی من ءِ ناپسند انت ترا ناپسند انت۔ آدوئیں چیز شتری ءِ حرابی
 انت۔ شتری من ءِ ہم پسند انت ترا ہم ءِ ہرابی من ءِ ہم ناپسند انت ترا ہم۔ پرچا کہ
 شری ”شتر“ انت ءِ حرابی ”حراب“۔

(”بہارگاہ“ نومبر ۱۹۸۹ء)

جتنکے ٹو (TOE)

عیسیٰ گل پیشکانی

مرچی ”باٹالیون“ ء ء سرویس الیون“ ء نیام ء لالو حجام ء پڑا ڈسٹرکٹ فٹبال ٹورنامنٹ ء فائنل لیب بیگ ء انت۔ گمگ گوانکو کو کار جنان ات ء مہلوک ء ہال دیگ ء ات۔ گوں ہے کو کاراں سیدی چہ مشین ء سراجہ سر ات ء اوشات۔ بلئے ہر چند کنت دیم ء شت نہ کنت۔ گوشے زاناں ننگری ء جل اتگ۔

بزاں واجہ ء واب ء تہا پشک ء دی لمب گوں مشین ء دپ ء گدا ہور ٹھہنتگ۔ سیدی ء عادت ات کہ برے برے کار ء تہا اوبینگ بیتگ۔ ابے دوج انت۔ چارنج ء لیب بنا بیت۔ انا گہ سیدی چم پہ گھڑیال ء کپت انت۔ گشادی ء مگرازی چیردات ء پشک ء لمبی چت۔ دکان ء اثر دیا ہیں کبل ءے جتی ء کپی ایس پشک ء لمب ء چاران ء لوگ ء پترت۔

”مرچیگیں لیب ء ریفری کئے انت؟“ سیدی ء وتی مستریں برات جست کت۔ ”سولی انت“ برات ء درائنت۔ ”سولی ایس۔۔۔“ سولی وتی زمانگ ء شرریں لیبی یے بیتگ، بلئے کمبہت ء پادیکے بیتگ، چوناہی ء پادے دو ہیں سلامت بیتگ انت ء حدائے سلامت بہ کنت۔ بلئے پہ لیب ء واستا چٹی پادے گشے زاناں پر نہ بیتگ پر چا کہ گوں چٹی پادے بال ء دارگ ءے ہم نہ زانتگ۔ بال ء جنگ ء دارگ ء درست ء راستی پادے کار مرز کتگ۔ ہے واستا ٹوہاں

ماہے اول نہ جنگ۔ گیشتر شوٹاں زمین دراکتگ، یک یک شوٹے بلکیں
بولے لگے اتگ۔ اے وڑاٹو کجاوت ءء دارانت دنگ ءء یک پیتی ءے چہ شریں ٹو
ء پُرانت بلے دُرست چئی پادیک ءء انت۔

نی بیچارگ و ہد ء گپتگ ء لیب کت نہ کنت بلے وت ءء یک مزنیں
زانٹکاریں ریفری ءے گوشیت۔ چار چار سٹی کیسگ ء کتگ ء چکرایت ہمیشکا
مرچی گل ء سُبہارگی نہ ات۔ برے بازار ء اے سرائٹ برے آسر ء سیدی، سیدی باز
شریں لیبی یے ات ء مرچاں ”سرولیس“، ٹیم ء تہالیب ء انت۔

چارنج ء پنج ملٹ کم من ہم گراونڈ ء رستاں دنگ ء لیب بنگیج نہ بیتگ
ات۔ ”باٹا لیون“ ء لیبیاں زردیں جرسی گورا ات ء اسپتیں چڈی، زردیں
جراب ء باٹا ء ٹوپا ء ات۔

”سرولیس لیون“ ء جرسی، چڈی ء جراب دُرست اسپت انت ء
درستاں سرولیس ء ٹوپا ء ات۔ لیب ء بنگیج بیگ ء پیسرحاصیں مہمان ء درانت
”بچار ات شما دُرست برات ءے۔ پے اے گری ایں بول ء سرات ء حون ء حون
رتیج مہ کن ات سہت ء ء نیم ء لیب انت شما دُرستاں بول رسیت، چومہ بیت کہ
پشانی وڑا چنگل جنوکائی کن ات، گڈا مردم شمارا ”میاؤں“ ”میاؤں“ کن انت۔

حاصیں مہمان ء اے جبرانی سرا دُرانیں مردماں چاپ جت۔ چہ
حاصیں مہمان ء رندر ریفری گشگ ء لگے ات۔ ”اے سٹی کہ منی دپ ء انت اے
چو بی یک سوگندے ء من ہرچی کہ گنداں گراں، روچ منی چماں بیت ء من مہ
گنداں گڈا من ء پہل بکن ات۔ پرچا کہ لیب ہم مرچی مہلو تر بنگیج بیگ ء انت۔
برے برے ساہ ء کش ء مانکش ء سٹی توار کنت۔ اشاں گوش مدار ات۔“ یک

رندے پداچاپاں تو ارگت۔

حاصیں مہمان ء اے دگہ مردمانی ہوری ء من اول ڈن ء در آتکاں ء یک
کرے ء نشتاں۔ لیبی دُرست وتی وتی جا گہانی سرا تیار بیت انت گولیاں گوں
اشارہ کنگ ء ریفری ء سے رند ء ترند ترند ء سٹی جت ء لیب بنا کنا نینت۔

کشاں چیل شروع بیت برے بول اے نیم ء کیت ء برے نیم ء
روت۔ واہگد اروتی وتی ٹیم ء لیبیاں کنڈن کنگ ء اتنت۔ ”شاباش کر کو ء نیلی ء
بول ء بارت۔“ یکے ء در انینت۔ ”کر کو ء چڈی سک شر انت، چہ کونڈاں وجہل
ایر کپتنگ اے نیلی پنتی، دومی ء پسودات۔“ کر کو باٹا لیون ء لیبی ء مرچی لیب ء
دارگ نہ بیت یکش ء بولے پاد ء نہ لگ اتگ۔ مرچی ہرچ بولے کہ رسیت
نہ ہمیش انت کہ پہ گولاں روگیں۔ یک برے کبجھت ء ہنچیں شوٹے جت من
گوشت واہ گول انت۔ شگرے بول کمو کے گول ء داراں چپ بُرزشت۔

من دل ء گشت مرچی اے کارے دارایت مزنیں کشاں چیلے بیت بلے
بول گول نہ بیت ء لیب ء اولی بہر ہلاس بیت پدا گوں ریفری ء جگر تر کینو کیں سٹی ء
توار ایب دومی بہر بنگیج بیت۔ باٹا لیون ء عبدو ء بال گون ات چہ مزنیں ڈی ء ڈن
آئی ء شمل ء پاس ء دات۔ شمل ء چمانی سوک ء گولانی سرا ہنچیں بلاہیں
شوٹے جت۔ بول سرویس لیون ء گاٹی سبیل ء سرے گک ء لگ ات ء گول ء
دارانی کر اگوست ء ڈن ء شت۔ من دل ء گشت اگاں کر کٹ ء بول بیتیں مرچی
سبیل ء سرے گک ء تراشنگ ات ء سبیل ء واستا ہم سو بے ات پرچہ کہ دگہ پرے
کس ء سبیل ”گلی“ نہ گوشتنگ ات۔ ریفری ء کارنگپت۔ کارنر ء شوٹ ء جنگ ء
شمل شت۔ اے نا انصاف ء ہنچیں شوٹے جت کہ بول پور و گول ء سرا آ یگ ء
ات۔ گولی ڈن ء در آتک کہ بول ء کئے بجناں۔ بول ء آئی ء مک نہ لگ ات۔

پُشتی نیمہ کرکوء چم نر کت انت ء بول لگر جت۔ بول تچک ء جالی ء توک ء پُترت
من یک برے حیران بیتاں کہ کرکوء ء چُشیں لک؟ بلئے واقعی بحت کہ کپ ایت
حلواہ اوں دنان پروشیت۔ ریفری ء ہنچیں سٹی ء جت کہ کوہ ء اوں پسہ دات۔
کوکار مچ ات انت گراؤنڈ ء چاریں نیماں مردم پُترگ ء لگ اتاں
لہتین ء دست پنچی نوٹ اتنت۔ لہتین ء دست ء یگی نوٹ اتنت ء لہتین ء دہی
نوٹ دست ء ات۔ جاڑا اوں ہمیشانی توک ء تلاں گون ات ء سدی نوٹ ء
دست ء آتے۔ آخر آئی ء ”کہدا“ یگی ات ء پونشی ووٹ بیگ ء اتنت۔ مردمانی
دیم ء وتی پیش دارگ ء موہ چُشیں دگہ کدی رسیت جاڑا ء چہ کمیں رند جمہ ء ہم سدی
نوٹ ء دست ء ات ء درک ات۔ جاڑا ء جمہ دوئیں شاہو ء بازار ء پہ کہدائی ء
امیدوار انت ء یکے دو میگ ء مقابل ء اوشتا تک انت۔ وہدے جمہ ء ہوش کت
کہ جاڑا باج ء برگ ء انت گڈا آچو گنوک ء دیم پہ کرکوء روگ ء لگ ات چم ء
گون کرکوء ات انت۔ جاڑا پدا و اتر بیتگ ات ء سرے جہل ات کہ من جُمہ ء
بدیں روء مہ گنداں۔ دوئیں امیدواراں ہنچیں ٹوکرے وارت کہ حدا امان بہ
دنت۔ دوئینانی کلاہاں بال کت ء دوہیں پُشت سرازین ء کپت انت۔
شر انت کہ دوئیں کپت انت۔ اگاں یکے بہ کپتیں گڈا کپتگیں واجہ کار
دل ء بڑنیگ بیتگ ات کہ ووٹ دنیگ ء ایر انت ء من پیسرا کپتگاں۔ دوسہ برا
آپ سائیڈ گولاں اوں وجہ کاراں وتی سد یگ دوست نہ داشتگ اتنت۔ ہزار ء چہ
گیش کلدار کرکوء رسنت۔ ”باٹا لیون یک گولے سرویس لیون ہیج گول“ جار
چین جار جنگ ء ات۔ سرویس لیون ء لیبی شہک ء بول گون ات شہک ء
دیمتر بول گمان ء دات۔ گمان تیزی ء گون ڈی ء پُترت ء شمل ء چڑی دات ء
بول ء شٹ کت۔ بول باٹا لیون ء گاٹی ء دست ء لگ ات پہ نادکشی ریفری ء

سٹی ء تو ار کت ء لیب بند بیت۔ ”باریں شمال لیب بند کت۔“

”من شمار الیب ء بکبج ء نہ گوشنگ کہ برے برے نپس ء کش ء مانکش ء
سٹی تو ار کت گڈ اے تو اراں گوش مدارت“ ریفری ء پزہر درائنت ”واجہ تو سٹی
جتگ ء صبر ء ہینڈ بال انت“۔ شیمہک ء درائنت۔ بلتے ریفری ء پادکلا کتگ
انت کہ بول صبر ء دست ء نہ لگ اتگ۔ مزنیں گپ ء رپی بیت ٹورنا منٹ ء
منسب دارا تک انت ریفری ء سر پد کت۔ آہر ء دوئیں لین میناں اوں گشت کہ
صبر ء ہینڈ بال انت۔ گڈ اواجہ سرد بیت ء بون ء کپت۔

چو کہ صبر ء دست ء بول کسانیں ڈی ء تہا لکتگ ات ہمے واستا پینا لٹی
بیت سیدی ء پینا لٹی ء جنگ ء روان دات سکت بلدات گولی تیار ات سیدی ہم تیار
ات۔ ریفری ء سٹی ء تو ار کت۔ ٹوٹ۔ سیدی ء شوٹ ء گول ٹو، ٹو، ٹو، ٹو، ٹو، ٹو بول
تچک ء گول بیت۔ گولی تیار نہ انت ہنچو بول ء جن ء سکت اشتاپ انت ترا گول نہ
انت، ریفری ء سیدی ء نیم ء چم سہر ترینت انت ء درائنت۔ ”واجہ بول گول انت
تو چو مکن گولی تیار بیتگ“ سیدی چو اشتر ء گر گڑ گایت کہ بلکیں ریفری ء دل رہم
بروت ء آئی ء گول ہزارے کلدار کر گو ء وڑا برسیت ء آئی ء کپی ایں پیشک نوک بہ
بیت۔ بلتے زالمیں ریفری ء آئی ء پچ جبر گوش نہ داشت۔ پدا پینا لٹی ء نجن ات“
ریفری ء درائنت۔ ”سو تلگ پینا لٹی تی سرا“ سبیل ء دست گک ء سرا ایر کت ء
پسودات۔ زانا بیچارگ ء سر ء گک دنیگ ء سچک ء ات۔ دومی برا سیدی پدا پینا لٹی
جت بلتے اے رندی شمی ء بول ڈن ء شت۔ صبر ء بول شوٹ کت بول دنیگ ء
برز ء ات۔ ٹوٹ۔ چہ سو لی ء دپ ء سٹی سٹ ات ء دیر کپت لیب ہلاس بیت۔ من
کہ سرویس الیون ء واہگ داری انت منی اول سر ء ہوش شنگ ات۔ من میدان

میدان ء پھ سرویس لیون ء کیپٹن ء شستاں ء جسٹ کت۔ ”لیب کیا کٹ ات؟“

”باٹا لیون ء لیب چتور کٹ ات؟“ ”شما چنت گول وارت؟“ ”یک
گولے کنیا وارت؟“ ”بیچارگیں کیپٹن ء پسو ء درائینت۔“ ”من تئی چپ ء چوٹیں
جستاں سر پد نباں بلئے من ہنچو زاناں کہ مارا باٹا لیون ء نہ کٹ اتگ بلکیں مارا باٹا
ٹوہیل (12) ء کٹ اتگ۔ تو اوں زانے کدی یازدہ سرویس ٹو دوازده باٹا ٹو ء
دیم ء داشت کن انت۔ سوئی تو کی مردے ات آئی ء باید نہ ات کہ باٹا ٹوے پاد
گتیں اگاں آدل ء نہ مر یتنگ ات گڈ اتائے چہ باٹایاں ء تائے چہ سرویساں پادا
گتین ء گڈ امقابلہ برو برات ائی مارا چہ جتکے ٹو ء گیش یتنگ انت۔ من چارات
داں ہو کم سختیں سوئی ء جتکے ہلاس بیت نوکیں باٹا ہیں ٹو پادا انت۔“

(ماہتاک ”بلوچی“ جنوری ۱۹۹۰ء)

دعوت

حمّٰل نصیر

ملک ء دعوت گوں مہلوک ء زندمان ء ہنچو پر لچنگ کہ ہچ دُور نیت۔
نوکیں زہگے ء پیدا بوہگ ء دعوت، پدا آئی ء راسالے بیت، آئی ء اولی سال روچ ء
دعوت، اسکول ء داخل بوہگ ء دعوت، نرسری، کے جی ء اولی جماعت پاس کنگ ء
دعوت، پدا ہمک امتحان ء پاس بوہگ ء دعوت۔ نوکری رسگ ء دعوت، آروس ء
دعوت، اولی زہگ بوہگ ء دعوت، مرگ ء دعوت، مرگ ء سیمی روچ (سہ پرس) ء
دعوت، مرگ ء چلمی روچ (چیل) ء دعوت بزاں چہ ودی بوگا بگرتا مرگ ء۔ دعوت
مردم ء یلہ نہ دینت۔

من ء سنگتے ہست۔ اسلیں نام ے نگر اں بلے مانام ”دعوتی“ ایر کنگ
چہ واب ء پاد کتیت چمانی شودگ ء ساری حوالتا ک ء دیما کنت ء چاریت کہ
باریں کجا کجا دعوت آست دو سہ شرّیں دعوتانی ڈساں نویس ایت ء چد ء پد ہما
دعوت ء متا بک ء گد ء پُچ پر کنت ء جہلا دبیت۔ اگاں پُرسی دعوت ے تہ مُرتگیں

مردم ء نام ء یات کنت۔ رسگ ء پد محمد امرزی ء صفت ء سناء ء دوسہ لوزگشیت (بلے
کہ ماں وتی زند ء آئی ء شکل ءے ہم نہ دیتگ) ء پداپہ ورگی چیزانی نیمگا دور
کنت۔ منی سنگت ء دوسہ شنگ کاراں گوں ہم سنگتی کتگ کہ چرآہاں آئی ء سوریا
ایدگہ دعوتانی کارڈرسنت!

(بلوچی لبرانک مارچ/اپریل ۱۹۹۱ء)

کریٹ

ڈاکٹر فضل خالق

SUFFIX CRATEء سرائیک روچے نندگ نندگ ء
حیالوں اتک باریں دنیا ء تہا چنکہ کریٹ بنت (اے وہاں دیم ء ایریں کریٹ ء
گندگ ء اتاں) فکرانی مہری ء لد گشتی کُت تہ معلوم بوت کہ دراہیں مزن
مزنیں کریٹ تہ ادا نہ انت۔ اولی کریٹ کہ دماغ ء نشت۔ آڈیمو کریٹ ات۔
چیا کہ ہے ڈیمو کریسی (بچارگ) ء نہ بوہگ ء ڈیمو کریٹ ء توم ردوم نہ
زوریت۔ بلے کہ رنگ رنگیں مسالہ جنگ بیت ء روچے نامے ء پیشدارگ بیت۔
برے ”مزن بُوٹے“ وتی مزنیں بُوٹانی چیر ء لگت ء دنت ء برے ”شیروانی
والائے“ گپت پتائیت ء وتی کیسگ ء جاہے دنت۔ ہے یکیں کریٹ ء نہ
بوہگ ء آدگے بازیں کریٹ گار ء بیگوواہ انت ء بازیں کریٹ ما بباداتگ
انت۔ وہاں کہ کالج ء ونگ تہ بازینے ء پیم ء ماوت ء راگریٹ
(GREAT) گشتگ حالانکہ حُشکلیں کریٹ (CRATE) بوتگاں۔ اگاں مرچی
باند ء کریٹے ہست تہ آوڑ وڑیں کریٹ ہست انت۔ چوکہ استادانی کریٹ، سیاہیں
کچکانی کریٹ، دودپی زہم ء کریٹ، سیاہ ء اسپیتانی کریٹ ء دگے باریں چے

چے کریٹ۔ مرچی باندۂ ابید چمے کریٹ ۽ سیاست ہم بوت نہ کنت بلئے من ۽ چہ
 درستاں گیش بزرگ، استادانی کریٹ ۽ سرائکت، کہ اے چاگردۂ ہے غریبیں
 استادگوں خلوص ہزارے کلدارۂ پگارۂ گوں دگرانی چکان وانین ایت ۽ وت ہم
 شام بیت ۽ وتی جندۂ چک ۽ وانینت نہ کنت (اے پیمنیں مثال بازانت) اے
 پیمنیں جاوڑۂ اگاں غریبیں استاد کریٹ ۽ بندمہ بیت چون کنت؟ اگاں درۂ بیت فکر
 کنت، گپ جنت، چہ درسیں سردرداں رگ ۽ شرتریں توجیل ہمیش انت ۽ پدا
 ماں کریٹ ۽ قیمت گیش بیت ہم۔ نوں کوہنیں شپک ۽ بچار۔ مردم نوک بہ بیت
 شپکی ۽، پولیس ۽ بہ گندیت ۽ کریٹ ۽ چیر بہ بیت، دردے پہ دو، بلئے کوہنیں شپک
 کہ مدام پولیس ۽ گوں ”ہدے بزور“ کنت۔ آئی کریٹ ۽ بوہگ شر نہ لگ
 ایت۔ سیاہیں گچک بدنما ۽ بدجلوہ انت۔ آشرانت پہ کریٹ ۽۔ کئے ساری تراعرض
 کت کہ اے ملک ۽ ڈیمو کریٹ رالگتتمال کنگ بیت کہ ڈیمو کریسی سرمنیت ۽
 دومی کریٹ دیم ۽ بیانت۔ دومی کریٹ کہ ڈیمو کریٹ ۽ نہ بوہگ ۽ دیم ۽ کنت
 آرسٹو کریٹ (ARISTOCRATE) انت آرسٹوٹل ۽۔ چہ درستاں مستریں
 گپ آئی ”اشراف“ بوہگ انت۔ ہے آرسٹو کریٹ ۽ برکت انت کہ استادانی
 ، سیاہیں کچکانی، کوہنیں شپکانی، پیپلستانی، اسپتیں اسپانی ۽ باریں دگے چے
 ۽ کریٹ دیم ۽ کاہنت ۽ آآہانی منجار بیت۔ ووٹانی روج بہ بیت یا زمستانی زورانی
 سردیں روج۔ بختاوریں سوری محفلے بہ بیت کہ بد بہتیں پُرسی پترے۔ اے کریٹ
 بزاں آرسٹو کریٹ ۽ را ابید چہ ہمیشی نہ بیت۔

اے کریٹانی گپ ء بیل دگے کریٹے ہست کہ نام ئے بیورو کریٹ
 (BEAUCRAT) انت۔ اے کریٹ، ہر دور ء بادشاہ انت، فائیلانی بادشاہ
 انت، پالیسیانی بادشاہ انت۔ مدام وتی ہے لبز بیورو کریٹ ء چپ ء چا گرد ء گردش
 کنت چوکہ ”بے وروک ریٹ“ نوں کم کم یک یک لبزے درکنان کن ئے تہ لبز
 چوش بوہان بنت چوکہ ”بے“ درکتگ تہ ”وروک ریٹ“ سرکنیت۔ وروک ء دور
 کن ئے گڈ اتہنا ”ریٹ“ سرکنیت بلئے اگاں درکنگ ء گپ انت گڈ امنی حیاں
 ء ایوک ء ”وروک“ ء بلاں۔ ”بی ء ریٹ“ ہر دو بلئے کہ دور کابنت ء پدا بلوچ ء وا
 گشتگ کہ ”گور کٹیت پہ گرو ء آخر مال بادشاہ ء گنت۔“

کریٹانی CLASSIFICATION ء منے وٹریں مردم ء راماہیگ ء
 کریٹ ء تام ء نام ہر دو دوست تر بنت ء ایشی سوگند ء ورگ ہم پہ منے گونگیں مردمے
 ء ارزان انت ء اگاں چیزے ء سوگند گران انت تہ آہپو کریٹ (Hypocrate)
 ء سوگند انت۔ ڈاکڑوتی ڈاکڑی ء کسب ء آہگ ء سریک برے الم ہے سوگند ء
 چاریت ء وت ہپو کریٹ بیت۔ بزاں بلوچ ”دوتل دو پستی“ ء مانا ء ہمیشی ء
 زوریت۔ مرچی باند ء کہ سینیت ء ووٹانی چہ چارگ انت ٹیکنو کریٹ
 (TECHNO CRAT) ء گپ بہ بیت کہ منے گڈی کریٹ انت۔ منے یک
 دوستے ء را پمیشی مزنیں واگے دل ء ات ء آئی مدام مارا ایشی مان ”TAKE
 NO CRATE“ گشت چیا کہ آئی حیاں ء سائنس ء ٹیکنالوجی ء محتاجی ء مارا باہد

کہ ماٹیکنا لوجی ۽ لبرز ۽ کچی چنڈی مہ کنناں۔

گڈسرا کریٹانی تہا غریبیں ۽ حد امرزی نیں غالب ۽ امب ۽ کریٹ یات
کنتیت ۽ پدامتے ہند ”کیچ“ انت ۽ پہ ما ”ناہ ۽ ماہیگ“ دوئینانی کریٹ۔۔۔ زندہ
باد ۽ پائندہ باد۔ یک لکھ ۽ بیست ۽ چار ہزار وار۔

(ماہتاک ”بلوچی“ کونٹہ مئی ۱۹۹۱ء)

پادیک

عثمان توکل گوادر

ہر شپ یات ہما کرن ۽ ترانگاں گنج ایت۔ ہما نکش نکش انت، پادیکانی
آواز ۽ ہر ماہکانیں شپ ۽ یک سوز ۽ ایررچگ ات۔ زیرے سازگ ۽ ات۔
اے کئے انت! ہر ماہکانیں شپاں دل ۽ ارواہاں سارت کنت، مہرانی چاڑاں گیش
کنت۔ بانگواہ ۽ کپوتانی سوزناکیں زہیروکاں چہ گیش براہ دارتئی پرپکیں پادانی
پادیکاں زیرانی سوز ۽ زہیرانی چاڑگیش کت انت۔ ماہکان ہما انت، بانگواہ ہما
انت، تیاب ۽ نرمیں ریکانی دلبند ہما انت۔ بلئے تئی پادیکانی آواز بیگواہ
انت۔ دل چچوزر ایت تئی ہما پادیکانی نکش ۽ نگاراں تلوسیت۔ یاد کنت اے
وشنیٹکانی ردیں کار انت۔ من ۽ تراچہ وشیان ز بہر کنگ انت۔ تو کجائے تئی ہما
نکش نکشیں پادیک کجانت! پادانی نکش نکش ۽ تہا مہرانی زبان بند انت، دل
زر ایت چچوہماز کی ۽ بیگوائی ۽ نام ۽ مگر۔

سازات ۽ گلیں جہان ۽ زیرے

من زانت ۽ پاد ۽ تئی پادیک بیٹگاں

بیاء من ء نومہرائی ہما درساں وانیں ہما نکشانی سبک ء وانیں، گلیں جہاں
تئی پادانی پادیک ء سوزانی زہیریگ انت۔ بیاماہکانیں شپاں بہ سنگار زہیرانی
وشیں مہراں بکش۔

مروچی آروس ہما انت، ہنیانی شپ ہما انت بلتے تئی پادیکانی برمش
بیگواہ انت، موتکیگ انت سیر بے تئیگا۔ بیاء درس تئی راہ ء چاریگ انت، بیاء
اشانی وتی پادیکانی زیریں زیدنا کیاں بکش! بیاء بیاتئی نکشیں پادیک نباں من
بیگواہ باں بیاء گڈا من ء کس پچاہ نیاریت، بیاء درس تئی مرادیک انت۔

(تا کبند ”سنگار“ بلوچی ستمبر ۱۹۹۱ء)

پونز

عیسیٰ گل۔ پیشکاں

حدائے لک لک شکر انت کہ آئی ء مارا دودانگ چم، دو گوش، یک دپے، سی ء دودانگ دنتان گوں آشاں، یک دراجیں للکے، یک پونزے ء دگہ بازیں قیمتی ایں اعضاء داتگ ء بکشا تگ بلتے چوکہ مرچی منے اے دیوان ء چیف گیسٹ (CHIEF GUEST) پونز انت۔ پمشکھ من پونز ء بابت ء گپ جنگ لوٹاں۔ آدگہ قول ء بند یگ ء وتی نوبت ء ودارا بکن انت۔

پونز وڑ وڑیں ء ر کم رکمیں انت۔ آیانی تہا لہتیں نام کپتگیں پونزانی وڑ ء نمونہ چوش انت۔ کاٹار پونز، پٹن پونز، شپینگ پونز، سرکیل پونز ء دگہ بازیں، کاٹاریں پونز چوہنجر ء پیما انت ء عام پونز ء چہ بُرز تر انت۔ بلتے ہنجر ء پیما اشی ء دپ بزاں تیز نہ انت۔ دگہ نشانی تے ہمیش انت نیمروچ ء دوازده بج ء و ہدا اے وڑیں پونزانی سا ہگ دپ ء لاپ ء الم ء ایر کپنت۔ بلتے چوکہ منے کوچگاں مردمانی گیشتری بہر ء بروت ء ڈگار کشتگ، ہے واستا اے سا ہگ گوں بروتاں ہم رنگ انت ء گندگ نہ بیت۔ ہما زمین ء بروت نہ رُدا بیت یا رُتگ انت، ہے سا ہگ ء

چہ دیرا پد ر بیت۔ شاعرانی مہگل ء امل بل ءے تری پٹن پونز ء لپٹنگ پونز بہ
 بنت۔ بلے آبزگ یاوتی دل ء وش کنگ ء یا آدل پہرکانی ر پینگیے داستا آیاں
 کاٹار پونز گش انت۔

پٹن پونز اسل ء چہ چینی ادب ء ر جانکے۔ بزاں کسے پٹنیں پونز ء ندرگ
 کنگ لوٹ ایت۔ چین ء بروٹ۔ کسی ء چین ء روگے جوازت نیست تہ من آئی ء
 گوشاں پٹنیں پونز چوپٹن ء وڑا پٹن پٹن انت۔ تیاب گوری مردم اشی ء واشر سر پد
 بنت۔ اے دگرانی داستاے پر یکٹیکل (PRECTICAL) الٹی انت۔ پگل ء
 چاریں دست ء پاداں بگوڑ ء یک تجکیں جاگہے ء ایر بکن بس پٹنیں پونز ء ماڈل
 ء (MODEL) تئی دیما ایر بیت۔ پدا ہم مردم حداء شکر ابگر انت۔ اگاں ناں ہے
 اول پر مہ پیشیں۔ آیاں وتی عینک کجا درنگ داتگ انت۔

شپیکیں پونز سک بارگ انت ء سرے ٹسک انت۔ شپیک پونزانی
 داستا کا نچانی تھا آپ ء چائے ورگ مرگے۔ دپ ء چہ ساری پونز آپ ء چاہانی تھا
 گوس کنت۔ آپ بہتر ء لہڑیں چاہ گیشتر۔

سر کیلیں پونز ء تعریف ء من گوڈ گراں۔ بہ پہم ات کدے قوفتہ ء چانگے
 وٹی ء بیت۔ دوا بکن ات سر کیل پونزاں پشآنک مہ گپت۔ پر چہ اے چانگ ء
 روگنانی ہار ء دیما بروتانی بستگیں نزوریں بند بہہ داشت نہ کنت۔ آبران انت ء
 دپ ء چٹگ۔ اے وڑیں مردم اگاں روگن ء دکانے پیچ بکن انت پر آیاں سک
 نپ انت۔ بس دکان ء دیما اے بورڑا بہ درنج انت۔ ”خالص گائے کا گھی“
 ملاوٹ سے پاک“ پونز تری ہرچ وڑینے بہ بیت۔ ڈکینے، پٹینے، ٹسکینے یا لپٹینے

کس نے نہ بُڑا ایت ء چگل نہ دنت۔ پرچہ اے پونزاں مارا باز پاندگ داتگ ء انگت دیمتر اما میت کشیں۔ اے وش بوہیں پُل کہ چوشرپ دارانت ہے پونز ء برکت ء۔ اگاں ناں جور ء پُل ء گلاب ء حساب یک بیتگ ات ء عطا شاد ء چونہ گشتگ ات۔ ”دل گلابا لیں چو بلبل بیا گلاب ء پُل“ بلکیں واجہ عطا ء چو گشتگ ات۔ ”بیا جور ء پُل بیا، تہ کیا سر تری کتگ ات؟ بے اشی ء دنیا ء سجیں سینٹ ء لوشنانی کار جاہ بند بیتگ اتنت۔ چچو مہلوک دگہ بے روزگار بیتگ ات۔ کس پہ وش بوہیں صابون ء دل موش نہ بیتگ ات ہر کس ء گل ء گلرے زرتگ ات ء جان ششتگ ات۔ بروٹ (Brut) ء ون مین شود راہ بے شو بیتگ اتنت۔ ہما گنگد میں ساہ دار کہ ہے پونز ء برکت ء بزاں بوگران ء پہ وت واک ء شکار در گنج انت۔ بے اشی ء ایسپ ء کتب ء رستگ اتنت۔ چوناہا مرچاں انسان ہم بوچنان ء بوگران ء پہ کامیابی گوشت ء بٹانی منجلاں سر بیگ ء انت۔ اے پما انساناں یک شرّیں پالے۔ بلتے انگت انسان اے پڑ ء گیشتر جہد بہ کنت۔ داں آ بوگران ء ڈنگ، دُز، شپک، چرس، شراب، اپیان، ہیروئن ء دگہ رکم رکیں چیز در بگیج ایت۔ بلکہ شمس کچکائی جاہ ء لہتیں مردم پہ روزگار بہ بیت۔ ”یک تاسے آپ وصد سال وفا کن“ کسے اگاں اے بتل ء سر پد بیت آچج بر پونز ء نیکیاں در آ تک نہ کنت۔ بلتے جہندم ء نیکیاں لہتے ناسر پد ہے نازر کیں پونز ء سوچا کیں پٹھانی ناس مان کنت اشانی دواچی انت؟ اسل ء ماوتی تاریخ پشت ء چگل داتگ۔ اگاں کسے تاریخ ء تاکاں بلیٹینیت تہ آئی ء معلوم بیت کہ وہدیگاں پونز ء قدر چتور زانتگ۔ گوں پُلک، گرانز یگ، سیری لرزک ء بلوچانی پونز برابر بانورے

پیتگ۔ بلئے اے زمانگ ء اگاں یک تاریخ زندگ کنو کے ہمت بہ کنت ء وتی
پونز ء پلو ہے درنگ بہ دنت، دمانا گوش انت کا نگی ء پُپ ے دپ ء انت۔ اے
وڑیں مردماں کئے سر پد بہ کنت؟ پمیشکہ کدی کدی پونز مردمانی نا شگریاں
گندا ایت۔ چونہ ساڑ وکیں تپیل ء گریت ء پٹین ایت، وت ء چہ پونزی کٹ ء
بارت ء سُہر سُہر چو آس ء کنت۔ بیچارگ ء ارس چو گلگل ء رچ انت۔ پہ پشلی ء
مردم گش انت ہسومن ء پشانک انت۔ ہمہ ساعتاں برے برے شیتان ہنچو
پنت دنت کہ بُری چگل ے دے بلئے گوش انت پونز ء بُرے خون دپ ء
کاینت۔ پدا اے نہ انت تو گشے من اشی ء بُراں دگرے تیجار کنت، اناں، چم
چونیں چیزے بلئے بہائی رسیت۔ دگہ براتے ء سیادے، وارثے دل بہ کنت ترا
یک چھے دات کنت۔ جی ء کہ چم دوانت۔ اگاں سچھیں دراں بے در بہ بے گڈا
مہ ترس شیشگی چم بے منت انت۔ بلئے بیا کہ پونز نا بہائی رسیت ء نادگرے وتی
پونز ء ترادات کنت۔ ہر کسی کہ وتی کیے۔۔۔ شیشگی پونز و بیت نہ کنت۔ بس یک
راہے پش کپتگ آاش انت کمبار والا مجبور کنگ بہ بنت کہ آبوسوچ ء وڑا گل ء پونز
اڈ بہ کن انت بلئے کمو کے بُرز تر بکنتے۔ بلکے گوں بُرز تریں پونز ء مہلوک ء کار کمو کے
گیگ تر بہ بنت۔ پدا اے شگان اول مردم ء سرادیر کیت۔ ”ترا چیز ء دیگ چو پونز
ء پُٹ ء گو جگ ء انت“۔ گل ء پونز ء وہدیکہ پُٹ نہ رُ دیت۔ اے شگان ہم بیتام
بیت۔ ”نہ رہے بانس نہ بچے بانسری“۔

نی ہنچونپ ء پاندگ ء گوں انگت کسے وتی پونز ء حیاں داری ء مہ کنت،
آروچی شوے منی مقصد اش انت خاص مشنت جنگی ء وہدے مردم پہ وتی پونز ء سکت

شیوار بہ بیت۔ بچار باکسر (BOXER) مُشت جنگلی ء و ہد ء وتی پونز ء نگہبانی ء چتور
کن انت؟ وتی دوئیں دست اش مدام پونز ء سرا بستگ انت۔ دگہ ہر جا گہے ء
مُشت لگ ایت بہ لگ ایت، بلئے پونز ء تشے پرواہ مہ بیت۔ جی ء آپونز ء قدر ء
زان انت۔ آیاں پونز ء چہ نپ دیتگ۔ دگراں بل پشی کہ ناسر پدے بلئے وتی پونز
ء سُدئے ہست۔ مڑگ ء سہت ء یک چنگل ء پونز ء سرا الم ء سا ہیل انت۔
پشی ہم زانت کہ منی ہست ء نیست ہے پونز انت۔

منی خیال ء نی شما وتی پونزاں الکاپی ء ساٹ ات۔ چونابا حدا ء دا تگیں
تمامیں اعضاء قیمتی انت ء انسان ء سرا لازم انت کہ درستانی پھریزگ ء جہد ء بہ
کنت۔ بلئے اے جاورانی تہا پونز گیشتر خیال داری کرزیت۔ ما پنچ و ہد دوا بہ کنیں
داں ما زندگیں مئے پونز ء سا ہگ مئے دپ ء سرا سا ہیل بہ بیت ء تبدیں گواتے
کش ایت ایشی ء دوئیں گرانزانی تہا مہ پتر ایت۔ آمین شم آمین

(ماہتاک ”بلوچی“ نومبر ۱۹۹۱ء)

پونز

صبا و دستتاری

سر ظاہر ”پونز“ گوشت ء یک ٹکرے کہ مردم ء درائیں دیم ء ایوکاٹشکے جاہ
ئے کپتنگ۔ بلئے واجہ! اگاں گندگ بہ بیت گڑا درائیں زند ء دار ء مدار ہے غزل ء
سرا انت۔ بلئے اے ”غزل“ مراد ساحر ء ”غزل“ نہ انت بلکیں سید ہاشمی ء ”غزل
غزل“ انت۔ باریں تو وتی پونز ء بند کن بچار کہ تئی جاور چے بیت؟ کدی کدی من
فلک جناں کہ حد ء پہ ساہ ء زیرگ ء زاناں دگہ راہ پیدا کت نہ کتگ ات۔ بلئے
ایشی ء سرا ہم بازینے ایراد گپت کنت کہ بابا! ہر ساہ ء وتی راہ ء دگ بنت۔

”پونز“ ء یک مستریں پاندگے و ہمیش انت کہ من گوشت۔ بلئے ایشی
ء ”نعمت“ ء ”برکات“ بے حد ء حساب انت۔ نی انسانی شد ء بہ زیر ایشی ء تعلق ہم
گوں ہے ”پونز“ ء انت۔ کسے جست کت کنت کہ صاحب! کمال انت ”شد“ ء
”پونز“ ء چہ سیادی انت۔ منی پسو ہمیش انت کہ ایشی ء جست ء چہ ”باورچی“ ء بگر
اگاں ”پونز“ مہ بوتیں تہ ”باورچی“ ء درائیں کمال ء بودنا کی ء ہج معنایے پشت نہ
کپتنگ ات۔ پدا ایشی ء دگہ کمالے ہم ہست۔ اگاں من بگو شاں کہ ”پونز“ ء تعلق
گوں شاعری ء ہم ہست گڑا شما حیران مہ بییت۔ بچار ات ناں! اگاں مسک،
امبر، امیر، مہلب، زا پران ء اہمیتے ہست گڑا ہے ”پونز“ ء برکت انت۔ مہلنج ء

”پل بدنی“ ء ”مہپر“ ہم داں ہماو ہدء بے معنا بنت دانکہ ہے ”پونز“ مہ بیت۔
 ہمیشکا بے پونزیں (گستاخی معاف) شاعرانی شاعری ء بالاد مدام پٹک بیت۔
 آستر دست ء پادنجن انت بلکیں ماہتا کانی تہاوتی مزنیں عکساں چاپ
 بکنائین انت ہم ”حشکیں ملگ ء پچی“۔

شما فارسی زبان ء ہما مثل و اشکتگ کہ ”عطر ہماں ہست کہ خود بگوید نہ کہ
 عطار بگوید“۔ من زاناں اے مثل کجام ناسر پدیں مردے ء گوشتگ۔ اگاں آئی ء
 کمیں سر پدی بہ بیت انت تہ آئی ء اے گپ چوش گوشتگ ات کہ :
 ”عطر ہما ہست کہ بینی بگوید نہ عطار بگوید“ بلتے زبان ء ردوم ء کار چوش شعوری نہ
 انت کہ مرد مہر جبر ء سرا منطقی دلیل بیارایت۔ اگاں منی اے کیلو ء مردم بہ من انت گڑا
 انسانی زبان سرجمی ء بے معنی بیت ء ہے ردی نوکیں فلسفہ ء یک ”مکتبہ فکر“ ء کتگ ء
 وت ء ”منطقی ایجابیت“ ء ”بدنام زمانہ“ نام ء گوں نام ء دپ کتگ ء۔

”پونز“ ء احسان بلوچی زبان ء سرا ہم ہست پرچا کہ ہمیشی ء سبب ء
 بازیں محاورہ ء بتل بلوچی ء تہا اتلگ انت۔ بلتے گیشتریں محاورہ بتل اے پیم بے
 پکار انت کہ آیانی تہا مثبتیں چیزے مانگندیں۔ گیشتر بہر منفی رویہ ء پیش دار
 انت۔ ایشی ء دگہ معنایے ء زیرگ ء ترس ء من ہما محاورہ ء بتلاں نگوشاں کہ چومہ
 بیت بدل خان ء پیامنی پشت ء اوں لٹ زیرگ بہ بیت۔ بلتے ادا منا گللیو یاد
 پیداک انت۔ کہرواریں پادریاں و ہدے کہ زمین ء باروا آئی ء حیاں زانت گڑا
 واجکار اش ہنچوش سوکیگ کت کہ آئی ء سر ظاہری ء تو بہ کت بلتے دل ء تی

گوشت منی گوشتکین راست انت بلئے شمنے کم عقلی ء من چوں کناں مروچی یورپ
 ء پادریاں وتی ”پونز“ ہر رنگ ء گلیو ء دیمادورداتگ۔

قصہ ”پونز“ ء بوگات اے گلیو ء ملّا چہ کجا تک انت۔ ”لا حول کہ شو میں
 شیطان ء“۔ شماران ات کہ بلوچی ء پونزانی چنت قسم انت۔ ہنچوش کہ ”بڑا تک پونز
 “، ”بے پونز“، ”دراج پونز“، ”شپیگ پونز“، ”پڈٹہ پونز“، ”سیسرک پونز“، ”ہدرک
 پونز“، ”مشنگر پونز“، ”پکوڑا پونز“ ء دگہ بازیں پونز۔ بلئے یک عجیبیں قسم ء نامے من
 پونز ء باروا اشکاتگ من زاناں اے ہر ہند ء بلوچی ء ہست یا لیاری ء ”جرٹکا“ بلوچی ء
 گوشگ بیت۔ آ ”پیٹو پونز“ انت۔ من زاناں اے نام چہ پیم بندگ
 بوتگ۔ اگاں تیا ب گوری سنگت ایشی ء ”مائنڈ“ مکن انت گڑا من جست کناں کہ
 زاناں ماہیگ ء چشیں ذاتے ہست کہ آئی ء ”پیٹو“ گوش انت۔ منی خیال ء کراچی
 ء یک ماہیگ ء ہمے نام پر انت۔ بلئے ودا یکسکیوز (With excuse) ایشی ء
 مئے نیمگانہ ورا انت۔ اگاں کسے ہمکنر شدیگ ء لنگڑ بہ بیت۔ حاک ء پُروارت بلئے
 ہمے ”پیٹو“ ء نہ وارت۔ من اے باروا گیش تحقیق نہ کتگ بلئے مردمانی رویہ ء چہ
 یک جبرے الما زانتگ کہ اے بیچارگ ء نہ ورگ ء چچ میڈیکل بنیادے
 نیست۔ بلکیں ایشی ء بنیادی وجہ ”پیٹو“ ء شکل ء صورت انت۔ نوں اے ہم چشیں
 سببے نہ انت کہ مردم ء اے پیم گوں ”پیٹو“ ء دشمنی بہ بیت۔ آخر بیچارگ ء اے
 دروشم خد ء داتگ آئی ء واختیار ء نہ انت۔ اگاں مردم ”گمپو“ ماہیگ ء وارت
 کنت کہ آئی ء ”گمپ“ گندگ ء رند مردم ء بلوچستان ء یک مزنیں لیڈرے ء

ترانگ کئیت کہ گوں ”گمپ“ ء نہ ایو کا درائیں جہان ء سر ء زرتگ ات بلکیں وتی
جندی ہم باہینت۔ گرا ”پیتھو“ ء چہ گناہ ء چہ میار؟

”پونز“ ء لہتیں بنیادی حرابی ہم ہست انت کہ چہ آئی ء شریاں ہچہ کم ارزش
نہ انت۔ اولی گپ ایش کہ اے ناں زیادہیں گرمی سگ ایت ء نیکہ گیش
سردی۔ ”گرمی“ ء ہنچوش سہر ترایت (منی ء یار محمد رنگیں مردم ء پونز بے نہ انت)
کہ مردم چہ چماٹ (ٹماٹر) ء بیحال بنت۔ منایا دانت کالج ء زمانگ ء مارا یک
پٹھان استادے ہست ات وہدے کہ وانینگ ء پیتگ گرا من آئی ء لیکچر کم گوش
داشتگ ء آئی ء ”پونز“ ء مزہ گیش گپتگ۔ پدا آئی ء یک بدیں عادتے ایش ات کہ
دم پہ سہت وتی پونزی ششتگ ات ء آہنچوش ترپتگ کہ چرائی ء ماں حیالاں
کدی چٹنی ء تام گپتگ ء کدی ٹماٹو کیچپ ء ء ہمے تام ء گرگ ء من باز براں چوشیخ
چلی ء چہ ”بنج“ ء بن ء ہم کپتگاں ء اکثر کلاس ڈسٹرب کتگ۔

زمستان ء اے وار ہنچوش نزگرتیت مردم نہ زانت کہ ”پونز“ آئی ء ہمراہ
انت یا پشت ء پشت کپتگ۔ شالکوٹ ء دسمبر ء جنوری ء ماہاں من روچے ہشتاد ء
ہشت براں وتی پونز ء ”پٹاں“ کہ باریں ہمراہ انت یا کہ چوباگ ء بلبل ء
شنگ۔ ادامے یونیورسٹی ء معاشیات ء بہاری استادے ہست ات آئی ء درستاں چہ
مستریں ء براہ دارتریں چیز آئی ء پونز ات۔ مردم ء چہ دیر ء بدیستیں گرا ہے پونز ء
سبب ء پجاہ آورت اش ء من پہ جزم گوشاں کہ اگاں آئی ء گچین کاریاں (گچین
کاریاں نہ) بہر بہ زرتیں گرا مردماں ووٹ دیگ ء ہے شرط ایر کتگ ات کہ آوتی
”انتخابی نشان“ ء ہے پونز ایر بکنت۔ آئی ء شال ء کہریں زمستان ء وتی دگہ چیزانی

فکر نہ بوتگ ات بلکیں مدام ہے پونزء سبب ء تکا نسر ات کدی ٹوال نی پتا تگ ات۔ کدی مفلر نی بیڑ دا تگ ات ء تنا حد ء کہ جان شودگ ء و ہداں ”سلوشن ٹیپ“ ء پتا تگ ات۔

”پونز“ واقعی عجیبیں چیزے بلکیں مئے گورا و باز عجیبیں چیز انت۔ مئے چا گرد پونز ء ابید یک گامے ہم دیمانہ روت۔ شماسر پدا ت ناں کہ دیمار وگا منی مراد جی انت؟ جی ہسو!! ”کارزوالی“ پر چا کہ تنا و ہدی مئے گورا ہمسنکر کارزوالی کنگ بوتگ کہ آئی ء ”ترقی“ ء ”دیروی“ ء نام دیگ بوتگ۔ ادا من ء وتی یک واجکارے یاد پیدا ک انت آئی ء پونز ء دیما ”مٹھو“ ہم شرمندگ انت۔ ہمیشکا من و ہدے کہ آئی ء گنداں گڑ انعرہ یے بلند کنناں ”یا پونز! تئی آسرا“۔

ایشی ء مزاج ہم عجیب انت۔ آئی ء اصل نام ء اگاں توار نی بحن گڑا گوش ء شرمندگ انت۔ ہمیشکا مئے یک سنگتے ء گوں ایشی ء یک برے عجیبیں حرکتے کت۔ بازیں مردم نشنگ ات ء اے واجکار مئے ہے سنگت ء چہ کے دیر نشنگ ات۔ توارے جت:

”اوفلاں!“ بلئے چچ پہنچی۔ دو سے وار ء ہے پیمانام نی گپت بلئے آئی ء دلگوش گور نہ کت آخر سو کیگ بوت ء گوکار نی کت: ”اوپونز“ واجکار ء گوش لک بوت انت (حالانکہ آئی ء پونز ء لک بوگ لوٹ اتگ بلئے ہمازبان ء مجبوری) ء پہ شہم آئی ء گپ ء گوشداشت۔

”پونز“ ء جاو رایوکا مئے چا گرد ء گوں مخصوص نہ انت۔ اگاں گندگ بہ بیت

تہ درائیں دنیا ہے گوشت و گلرہ زورا کیانی آماج انت۔ دیرمہ روہما بچا کہ صدام حسین و توتی ہے پونز برکت و کویت آوارجت۔ پدا واجہ بش و (حالانکہ بش و پونز کسان انت بلکیں ایشی و گنداں مناشنگر یاد کیت) ہے پونز و سبب و عراق و آبادی ویرانی و بدل کت۔ تناحد و کہ گونڈیں چکانی ”ملک پلانٹ“ بزاں شیر و کارجاہ و ہم نہ بکش ات۔ آدگہ جبرانت کہ گچین کاری و آئی و پونز چہ بون و بگ و دور دیگ بوت۔ ہے پیم کلنٹن و پشی و امریکی پریس و جیڑہ ہم ہے کہر کپتگیں پونز و رندی اڑانت۔ ہما بچا کہ بے نظیر بھٹو و سرکار و پروشگ غلام اسحاق خان و پونز و مسئلہ ات گڑا نواز شریف و سرکار و آوار جنگ بے نظیر و نازر کیں پونز و مسئلہ ات تازہ ترین جاوراں نواز شریف و سرکار و بحال کنگ پاکستان و مستریں آمید گس (عدالت) و پونز و مسئلہ کم و پنجاب و پونز و مسئلہ گیش ات اے دگہ جبرانت کہ چل سال و تہا اولی رندان ت کہ عدالت و توتی پونز دوست بوتگ۔

(کتاب ”بے تواری و دریا“ ۲۰۰۲ سید ہاشمی ریفرنس کتابجاہ، لیاری، کراچی)

مگسک

فضل کریم نادر شہرک

واجہ حُدا اے دگنیا ء توک ء بازیں مہلوک پیدا کتگ۔ بلتے چچ مہلوک واجہ ء مپت ء پیدا ک نہ کتگ بلکیں ہرچ مہلوک ء پیدا کتگ ء زلور یک مقصدے بوتگ۔ چونائی ء و بازیں مہلوک ہنچیں گندگ ء کیت کہ ظاہر ء گشتے واجہ حُدا ء مپت ء پیدا کتگ انت بلتے اگاں ہورت بچارے گڈا اے گندگ ء کیت کہ چچ مہلوک بے مقصد نہ انت۔ بلکن ایشانی پیدا کتگ ء پشت ء زلور یک نہ یک مقصدے ہست۔

مثالی ء جبر ء ہے بویں مرگ ء بچار! ظاہر ء گوشتے ایشرا چچ پاندگ نیست۔ ایشی ء گوشت ہم حرام انت۔ اے ہنچیں مرگے کہ تیوگیں روچ ء شیر کنیں واب ء واب انت ء تیوگیں شپ ء کوکار کنت مردم ء واب ء نیلت۔ ایشر ء اردو والا ”اَلُو“ گوش انت کہ بے عقلی ء کم زانتی ء نشانی انت۔ بلتے ہے مرگ ماں یورپ عقل مندی ء نشانی زانگ بیت آدگراں بل ہے چپچلیں مرگ ء بچار کہ تیوگیں روچے ء ما کہنانی پشتکانی تھا چیر انت پرچہ برہنگ انت اگاں روچ ء در بیت گڈا روچے سوچیت ظاہر ء و ایشر ء چچ پاندگ نیست۔ بلتے ہورت بچارے گڈا اے ہم بے پاندگ نہ انت۔

او ہاں! من چہ وتی بن گپ ء بیال بُوتاں ہنچو گپ ء چہ گپ در اتک
 گپ کمو دراج بُوت۔ نوں بیائے من وتی بن گپ ء سرء کاہاں منی بنگپ واجہ خُدا
 ء ہما جوڑ کتگیں مہلوک کسانیں ء دو بانزلی مُرغ ء بارو ء انت۔ بلتے اپسوز کہ مردم
 ایشر اُمرغانی رم ء ہوار نہ کننت بلتے من گوشاں کہ مردم بایدیں ایشر اُمرغانی ردء
 حساب بکن انت۔ شُمانوں حیران بت کہ باریں اے چوینیں مہلوک ایت۔ بلتے
 حیران مہ بے اے مہلوک مگسک انت۔ مگسک کہ ہر جا گہ ء ہر کجا بروئے ترا
 زلور گندگ ء کیت۔ واجہ خُدا ء سک باز پیداک کتگ چو کہ آدگہ مہلوکانی وڑ ء
 مگسک ء ہم بازیں تہر ہست انت۔ چو کہ بازیں مگسک کسان ء بازیں مزن
 انت۔ بازیں شُونزین ء بازیں سیاہیں انت او دگہ باریں چوینیں تہر یگ
 انت۔ ہے مگسکانی توک ء یک ءے راہینگی مگسک گُشت کہ آواجہ خُدا ء جوڑ
 کتگیں اشرف المخلوقاتیں مہلوک حضرت انسان ء واستا شیر کنیں بینگ جوڑ
 کنت۔ بلتے اے سکیں ترند تببتیں مگسک ایت۔ مجال نہ انت کہ یک مردم ءے
 اے مگسک ء راچہ وتی جا گہ ء سرء پاد بہ کنت اگاں کسے اے وڑیں کارے بہ کنت
 گڈ ابراں آرا خُدا ء نہ واہت گڈا پرائی ء دپ ء دیم حرام انت۔ ہے مگسکانی
 تہرانی توک ء یک ءے را ڈنگی نیں مگسک گوش انت اے واجہ چہ بینگ ء
 مگسک ء ہم ظالم تر انت۔ اے دلوتانی دژمن انت ہر وہداں بچارے ماں حرء
 گوکاں لچتنگ شکر انت کہ واجہ خُدا ء ہے ڈنگی مگسکانی گلنگ ء واستا حرء
 گوکانی لٹک دراج تر کتگ انت اگاں ناں گڈا اے ظالمیں ڈنگی نیں مگسکاں

اے حرء گوکاناں پہ ڈنگ جنگ کُشت۔ اے ہنچیں شو میں مگسک ے اگاں ہر جاگہ بہ نندایت گوں نندگ ء شمرط ء وتی ڈنگ ء جنت۔ اگاں اناگہ ء کسے ء جان جک بجنت گڈ ابراں ہے شو میں ڈنگتیں مگسک انت کہ سرء نشتگ۔

منی جندء راہے کسانیں سیاہیں چم ء سرگیں مگسک دُرستاں چہ دوست تر بیت۔ اے سکیں غریب ء بے پساتیں مگسک ایت اے مردم ء راجج برگٹی ے ہم نہ پاچیت۔ اے مگسک تراہر جاگہ گندگ ء کئیت تری آلوگ ے بہ بیت یا ہوٹل ، ہسپتال بہ بیت یا اسکول ے ، کارگس ے بہ بیت یا دکان ء بازارانی دمک بہ بنت یا بلائیں پٹ ء میدان اے مگسک گندگ ء کئیت البتہ بازیں جاگہاں اے مگسک سک بازگندگ ء کئیت بازیں جاگہاں کمتر۔ بحر حال ہر جاگہ کہ حضرت انسان بروت اے سیاہیں مگسک آئی گوما زلور گون انت او حضرت انسان ء ہچ چشیں ورگی چیزے نیست کہ آرمگسک ء پادپر مہ بیت ء برکت ے مان مہ بیت۔

مگسک واجہ حداء ہنچو باز پیدا کتگ کہ توہر جاگہ بروگشے دگنیاء درستیں مگسک ہمدء انت ء بہارگاہ ء موسم ء وسک باز بیت۔ اے کم بخت مردم ء را ورگے ء ء کارے ء ہم نیلنت۔ براں اگاں تراچا ہے دیم ء بہ بیت یا گلاس ے آپ دیم ء بہ بیت اگاں سہتے ء بے ترانگ بوت ے گڈ ابراں دو سے مگسکے تھا اوژناگ ء انت۔ ہے وڑا اگاں کارے بکنے ہم ہنچو پررچنت۔ دگر ء من نزائیں اے مگسک گوں من سک ضدانت من کہ ہر وہدء کتاب ے پہ وانگ ء دیم ء کنیں گڈاے کہر وار منا ہنچو پررچنت کہ من نزائیں کتاب ء بو انیں یا کہ ہے شو ماں بہ

گلین تے ہے وڑا اگاں نبشتہ کنگ بنا بکنیں تا حال ہمیش انت۔ اگاں روج ء دل
 بلوٹیت کہ من ساعتے بو اپیں ء آرام بکنیں اے شوم واب ء ہم نیلنت اے شوم دپ ء
 دیماں ابید گہ ہچ جاگہ نہ نندا انت۔ کس نرانت کہ ایشاں کئے حال دنت۔ ایند گہ
 و ہد ء گار انت و ہدے کتاب ء دیم ء بکنیں یا کہ نبشتہ کنگ بنا بکنیں یا پہ ساعت
 تے ء آرام کنگ ء واستا بوسپیں گڈا اے کہروار ہنچو پر رچنت گوشے زانا جن تے
 حال دینت۔ برے برے منا پہ ایشاں ہنچو زہر کئیت کہ دل گوشیت بند ء
 درستاں بکش۔ بلتے پدا منا بیروزگارانی حیاں کئیت کہ اگاں من ایشاں بکشیں گڈا
 بیروزگار چے بکن انت۔ شکر انت کہ اے چو بیگی ء ڈلگیں مگسک ء وڑا ڈنگ نہ
 جن انت۔ منی حیاں ء مگسکانی اے حال تہنا گومن نہ انت۔ بلکین دُرستانی گوما
 ہمیش انت۔ پرچہ کہ من دیستگ کہ بازیں مردم اگاں بازار ء گردانت گڈا وتی
 دستاں ہنچو سمرین انت گشتے زاناں سلام دیگ ء انت۔ بلتے اے سلام دیگ ء نہ
 انت بلکیں وتی دپ ء دیمانی مگسکاں گلین انت مگسک پہ بیروزگارانی واستا
 شرّیں روزگارے، بزاں ہر کس اگاں بیروزگار بہ بیت گڈا آنندیت ء مگسک
 جنت اگاں یک کارگسے ء بابو ء کارمہ بیت۔ گڈا وتی و ہد ء گوازینگ ء واستا
 مگسک ء جنگ بنا کنت ہنچو کہ اگاں یک دکاندارے دکان ء سودائی مہ بیت گڈا
 بزاں آنتنگ ء مگسک جنت۔ مگسک بزاں پہ و ہدے گوازینگ ء واستا سکیں
 شرّیں چیزے۔ منے بازیں ورنا ہست انت کہ ہر و ہد ء آ لے روزگار انت ء بازار ء
 اے دمک ء پرادمک ء گردانت ء مگسک جن انت۔ مرچاں اے بیروزگاریں

ورناہاں مگسک ۽ جنگ یک لیب ۽ جوڑ کتگ۔ باز رنداں اے وت ماں وت
 ۽ مقابلہ کن انت کہ باریں کئے گیشتر مگسک جت کنت۔ ہنچو گوشنت کہ یک
 رندے مئے ہسا ہگیں ملک چین ۽ سرکار ۽ نیمگ ۽ چہ مگسک جنگ ۽ مقابلہ بوت تہ
 یک ورناہے ۽ یک سیرے مگسک جت ۽ اولی انعام گپت۔ چونائی ۽ اے
 مگسکانی دوا جنگ انت۔ اے شو میں مگسک ہنچو باز انت کہ چہ وتی حد ۽
 بگوازیت گڈا آمردم ۽ راہنچو پریشان کنت۔ پرچہ کہ ہر چیز وتی کچ ۽ شر انت ۽
 زیادیں ہچ چیز شر نہ انت۔

گڈ سر ۽ من وتی بیروز گاریں ورناہاں ہدایت کننیں کہ آگاں ہر جا گہ
 ۽ مگسک ۽ جن انت بلئے آوہدے کہ حلوائی ۽ دکاناں روانت گڈا مہربانی بکن
 انت حلوائی ۽ دکان ۽ شوکیس ۽ سر ۽ نشنگیں مگسکاں مہ جن انت پرچہ کہ بگندے ہے
 شوکیسانی شیشگ بہ پُرشنت ۽ آہانی دستاں مہ بر انت۔ چونائی ۽ منی حیاں ۽ اے
 مگسک واجہ حد ۽ تہناپہ بیروز گاریں ورناہانی و ہد ۽ گوازینگ ۽ واستاپیدا ک کتگ
 انت، اگاں ناہ منی نر ۽ اے مگسکاناں دگہ ہچ پاتدگ نیست۔

(ماہتاک ”زندمان“ تربت ۱۹۹۳ء)

چم

عیسیٰ گل

یک روچے من ۽ کیے ۽ گٹ کت، ”تو پونز“ ۽ ”گوشانی“ سرائنبشته
 کتنگ نی چم ۽ سرائوں نبشته بکن۔ ”من آئی ۽ دیما باریں چی ۽ آہو کت۔ بلتے رندا
 من پگر کت من ۽ چم ۽ سرائنبشته کنگ نہ لوٹ ایت۔ پرچہ اے کٹم ۽ ٹھیکہ تہنا من نہ
 زرتگ۔ من ۽ چہ کلا نہہیں نبشته کار کوت انت نبشته بکن انت۔ چم ۽ سرائیاں اوں
 حدا ۽ ہنچیں چم دا تگ۔ من چی ۽ وتی مکیں قلم ۽ سچ ۽ گاگر بکناں۔ وتی باریگ ۽
 مہلوک چماں سرے سریمگ اوں مان نکش ایت۔ دانکہ سنٹے زندگ بہ بیت۔
 پیشکان ۽ چہ عنایت علی ۽ ہم جنوری ”بلوچی“ ۽ تہانا کوتیاب دپی پُرس
 اتگ ”عیسیٰ گل دپ ۽ سرائپرچے نہ نبیس ایت؟“ من نی کئی فرمائش ۽ پیلہ
 بکناں۔ ہے واستامنی گران مہر۔ میں عنایت علی دل ۽ میار ایت، پرچہ منی نبشتا نکانی
 لڑ ۽ رد ۽ دنیگا بازیں نبشتا نکے پش کپتگ چوکہ ”چاند پیشانی“ ”بکچہ“ ”پکیر ۽ کچول“
 ۽ دگہ دگہ۔ ”دپ“ اشان ۽ باز رندا انت۔ توئے عنایت علی چواشتاپ مکن۔ تو نزانے

اشتا پیں کار شیطان ۽ گنت۔ چو بیت باندا ترا شیطان ۽ سلئیں نام پر بہ بیت۔ بس
 انت مردم ہما یلئیں شیطان ۽ شزار کتگ انت۔ گلد ۽ چم ۽ کور کنگ ۽ رندنی کچک
 اول اشتاپ نہ کتگ انت۔

یک رندے پدا من ۽ پہل بکنت۔ بس انت پونز ۽ گوشانی سرا من نہیں
 اتگ ۽ وتی گران بہائیں وہد برباد کتگ۔ کجام تاج من ۽ پونز ۽ گوشاں سر ۽
 داتگ۔ نی باریگ چم ۽ گنت۔ اے پونز ۽ جتکے گوش ہر کس ۽ پر انت۔ پد ۽ پونز ۽
 گوشاں لگام پر بیتگ۔ بلئے اے ”چم بے لگامیں چیزے“ ۽ مارا اے بے لگامیں بور
 ۽ تاجگ ۽ لاچار کن ات۔ مزنیں مزنیں شہسوار چمائی بے لگامی ۽ چہ سر ڈگار بیتگ ۽
 نالگ ۽ انت۔ دُعا بکن ات ٹپیگاں حد اردانی سگ ۽ توفیق ۽ بہ دنت۔ یک حد
 دوستے ہمیشاں وتی گشاں ۽ چیر ۽ جاگہ بہ دنت ۽ پش پداں صبر ۽ جمیل بہ بکشیت۔

دگے یکے چم ۽ سرا من ہممنکہ نہ نیسیاں، اے چم جاہلیں قومے، تو ستر بگوش
 مچارات! مچارات! بلئے انگت سراپ کن انت، اگاں الکاپی ۽ ناں گرا کشوکائی الم ۽ وتی
 تج ۽ جن انت۔ من ۽ ہے کشوکائی چارگ ۽ چوں کنت انت۔ دل گشیت ہے وٹریں
 چماں چہ جز ۽ کش۔ بلئے ہو کہ دست گوں دل ۽ ہمہراہ نہ انت۔ شاباش ۽ سد مر حبابات
 ہما چمائی واہنداں کہ سراش چو میش ۽ جہل انت کس ۽ نچا رانت۔ بلئے وشنیتک ہے
 تیمیں حدائی واراں باریں چونیں چونیں سوچ ۽ پچیں شگان جن انت۔ راست ۽
 راست، دروگ ۽ دروگ من چم ۽ سرا نہ نیسیاں۔ ہر کس ۽ قدحیں چم ۽ آسکی دیدگ
 دوست بیت۔ ہما نبشتہ انت۔ منی نیمگ ۽ رزا انت۔ من ۽ ناں قدحیں چم دوست

بیت۔ ناں آسکی ء ناں منی جندء کسے ء آسک چم، بلور چم یاد گے چمے گشگ ء سکت
 ہست۔ بس انت بیچارگیں قاضی ء دوستی ء پہ یک زنڈ چمے ء آسک چم گشگ
 (”آسکی دیدگ ء ملگوراں زری“) پرے جبرء آبانک ء سراگوات کتگ ء ”مرچاں
 قاضی ء وتی ہے دوست پچی، رینگلی یا کپتگ چم بگشتیں بہتر ات۔ بلئے اے مئے
 مسئلہ نہ انت۔ قاضی بزانت ء آئی ء آسک دیدگیں دابانی پری۔

اے پیاشماوت بگوش ات چم ء سرء نیسیگ بیت؟ من وتیگ ء کناں من
 ء کانٹیں چم دوست تر بیت۔ بلئے ہو کہ مئے حدء کانٹی ٹلکان انت۔ بس یکے کپے
 بلکہ پہ درمانی در کیت۔ بلئے ہے یک ء کپیں بہتاور ہنچو مجاز انت۔ وتی چماں کلہے
 درانہ کن انت۔ باریں کدی مئے سخت پاد بیت ء اشانی سیاہ کانچیں امریکی ”رین
 “ عینک ٹکر ٹکر بہ بنت، داں ماتشے ہے چمانی دیدار ء بکنیں۔ کانٹی ایں جنین آدم
 والوگاں چہ در نیانت۔ آیاں بازریں میار ہم پر کنگ نہ بیت۔

اگاں و ہدے دل بکننت ء در بیانت۔ گڈ ابزاں اشانی برقعانی دوئیں
 نکاب جہل انت۔ اے حساب ء بچار ات گڈ در یگتے سچہیں برقعہ والا کانٹی بٹین
 انت۔ دانکہ درستانی نکاب جہل بہ بنت۔ چونابا کانٹ چم منت ء احساس ء کمتری
 دام ء اڑتگ انت۔ کانٹی چہ کس ء سست تر نہ انت۔ مئے شمے گوشگ چمانی کلانی
 توک ء کانٹیاں داں یازدہ سال ء بادشاہی کت۔ بیچارگیں قدح چمیں ”جمہوریت
 “ لگتانی چیر ء وش مرگ کت۔ دنیگا بیچارگیں جمہوریت بود نہ کنت۔ پاد کیت پدا
 کپیت۔ گوں کوڑایاں بلور چمانی بڑ در بل کت انت۔ یک کنجل چم یے ء

پیسنگ نہ کت۔ ڈاکٹر مالک اگاں نقل ۽ ولگوںج کنگ لوٹ ایت۔ ہے تخر بہ ۽
 دیما بہ کنت ۽ ہر امتحان ۽ ممتحناں کانٹی بہ کنت۔ بلئے چارگ لوٹ ایت پھک ۽ کور
 مہ بنت۔ گڈا بلکے جمہوریت ۽ پیما کانٹیان لگتانی چیر ۽ نقل مارتوس بہ بیت۔ اگاں
 ناں چوہلو ہالو مشکل انت۔ ہے پیماہانی اسکولاں بگرداں پرائمری اسکولانی ہیڈ ماسٹر،
 ماسٹر ۽ دوسر ۽ پنجاہ کلدار والاملایاں درستیاں کانٹی بہ کنت۔ بلئے بچارات پرے جبر
 شما کانٹی بگل ۽ بگل مہ بیت پرچہ اگاں کانٹی آزمان ۽ چہ رہادگ بہ بنت گڈا میچ ۽
 گوں کدی نہ اڑانت بلئے مارا حاک انت ۽ دپ۔ اے حدائی کارے ۽ حدائی
 کاراں مارا ہا تو بہ انت کہ ”نصوح“ ۽ کتنگ۔

(ماہتاک ”بلوچی“ جون 1994)

بیا او حجام۔۔۔!

ناگمان

منا کلم دست ء انت۔ لوٹاں کہ وتی ریشانی باروا چیزے نوشتہ بکناں بلئے
اے گرانیں کاریے چیا کہ منی ریش دراج انت ء دراجیں ریشانی باروا گپ جنگ
تُر سنا کیں کاریے۔ انا گہ دپ مان بہ گیشیت ء انچیں گپے در بیت کہ دراج
ریشانی تب ء مہ کپیت گڑا بزاں کار حراب انت۔ بلئے حیر، نی کہ من کلم چست
کتگ گوں اے ڈراجیں ریشاں بجگ پہ من عیب انت۔

منی ریش انچو دراج انت کہ ائی کا گد ء سراشنگ انت۔ برے کلم ء
دیما کانت ء برے گوں دست ء اُرنت۔ واری یے گیشینان ء دگہ دیے کنان
اش بلئے سہتکی ء رند پدا ہما انت۔ وہدے من زہر گراں تہ دپ ء مان اش چناں ء
نی کلم ء دست ء کنان۔

چونایا ریش ء دارگ عیے نہ انت۔ وہدی مردمانی عزت ء سپاہ بیتگ ء
بے ریش ء برو تانی سراشک اش کتگ بلئے وہدے من ریش ء برو ت داشت انت
تہ نزانان پرچامردماں منارا دگہ وڑ چارت ء ریشانی باروا وڑ وڑیں جست کت۔

یکے ء گشت: ریش ء دیت یک وڑیں چیز انت۔ دیت سیاہ بہ بیت یا

اسپیت، چما جاہ ء چست بیت کہ بُن انت! تئی ریشانی پُشت ء اَلما رازے
ہست۔ من گشت: ہچ راز نیست۔ ریش و ت راز پاشک کنوکیں چیزے۔

بلئے منی اے گپ کس ء باور نہ کت۔ ہر کس ریشانی راز ء جست ء ات
پہمیشا چار ء بچار ء رند من وتی من ء لہتے شتریں نیمون تراشت۔ زمستان ء من گشت
چہ گوہر ء گور تیج ء رگگ ء ہا ترا داشتگ انت۔ گر ماگ ء تبد ء لو ار ء نام ء کت
انت۔ بہار گاہ ء من گشت دوست ء دگا داتگ ء تاک چنڈ ء اے جار جت کہ
ملا یانی گل ء رو گایاں! بلئے منی اے پڑا پڑیں پسو گوات ء بُرت انت۔

ہو۔۔۔ ہو۔۔۔ یک روچے منی مستریں برات ء منا گٹ کت۔
”بچک! تئی ریش چوش انت؟“

من بے وار بیتاں۔ ”ہو۔۔۔۔ دراج انت!“
دراجی ء کار اش گیگ انت بلئے نی ٹاپ اش کن یا بہ سا اش۔ تو کا لچی
بچکے۔ و تا پرے حال ء کتگ۔ پدا گوں راز داری بلوت ء کت۔ بلکیں
عشق ء نادرا ہی ء گور جنگ؟

”ناں ناں۔ من ہنچو داشتگ انت۔“ من گتر بے وار بیتاں۔ آئی ء کندت۔
”کئے گشیت تو ریش داشتگ انت۔ تو و ہنچو پدیمیل داتگ انت!“
آروچی من پشل و بیتاں بلئے ریشانی بار و مناد و ریں دانکے دست کپت۔ چد ء
رند ہر یکے ء جست کت من پسودات کہ من ریش نہ داشتگ انت، ییل داتگ
انت! اے دوسریں جواب ء جست کنوک بند کتنت ء من سارتیں گینے کشت۔

حیر، اے شربوت۔ مردمانی دل چُنڈیں جُست ءِ پُرساں رکتگاں بلئے
من اینچک ءِ زانیاں۔ من گیشتر لوٹاں۔ من یکیں و ہدء وتی ریش داشتگ انت ہم
ءِ یل داتگ انت ہم۔ چشیں نہ بیتگیں پیسرا کیا کتگ! انگریزانی ملک بیتیں منا
نوبل انام رستگ ات بلئے آپوز کہ چُل ءِ سرء مردم کس ءِ دوست نہ بیت۔ نوبل
انام ءِ گینز بک وتی جاگہ ءِ مردم نشتگ منا کلاگ زیرنت۔ دہکان کارے ءِ منا
گشت وتی ریشاں سُند کن! سرگوپے ءِ منا جوڑی یے کسیگ دات کہ ریشاں
گوپ ءِ پنگ کن۔ سیٹھے ءِ منا سوج دات کہ ریشانی تہا بُوٹ بدار ءِ بہا کن۔ دگہ
بازینے کہ آہانی تہا پجّاروک ءِ دَر آمد دراہ ہوار انت، منا وڑوڑیں نام بست۔ مُلا،
قاضی، حاجی، صوفی، ملنگ، میا، بزرگ، خان صاحب ءِ باریں دگہ چے
چے۔ ایٹاں ابید یک رندے سنگتے ءِ منا پیگمبر ہم گشت!
”تو منادست ءِ مُلا یاں جنائین ءے۔ منا پیگمبر مہ گش!“ من زہر گپتاں۔
”تو اجبیں مردے ءے!“ آئی ءِ کندت۔ ”تئی کجام چیز چہ پیگمبرانی ء
کتر انت؟ تو ہماہانی پیہیں مردے ءے ءِ حداء کر ادرستیں مردم برابر انت۔
پیگمبراں وانگ نہ زانتگ۔ تو وانگائے۔۔۔ ءِ تراریش ہم پر!“
”بس۔۔۔ بس۔ پیگمبرانی دوستی ءِ بس کن۔ تو گوں وتی بے ریں گپاں
منا چہ سلمان رشدی ءِ ہم گتر کنائین ءے“
بلئے اے سنگت سر پد نہ بیت۔ منا گندیت، کوکار کنت: بیا پیگمبر بیا! ء
وہدیکہ من مڑان ءے گوں گڑاوتی گپ ءِ مٹینگ ءِ آنچیں دُڑیں دانک پٹیت ء
کاریت کہ برے برے منادتا ہم پیگمبری ءِ گمان بیت۔
اگر چہ اے نیم گوازیں ریشاں منا پیری ءِ پیگمبری ءِ درجہ ءے نہ سینتگ بلئے
چو بے کرامت ہم نہ انت۔ ریشانی دارگ ءِ رند مروچاں منی عزت گیشتر انت بلئے

درآمدانی تھا (سیادِ سنگت و زاننت کہ کئے انت!) نی اگن دیوانئے ء دکانے ء یا
 دگہ جاہے ء منی سرکپیت ہریکے، مولوی بیاصونی صاحب گشیت ء دیما پادکیت۔
 بلئے ریشانی تاوان چد ء گیشتر آنت۔ ہریکے ء منا ”چہ ہال“ ء جنگ ء
 بدل ء ”السلام علیکم“ گشگ شر و کتگ ء من ہم مجبور اں کہ پسو ء کم چہ کم ء علیکم السلام و
 رحمۃ اللہ و برکاتہ نی بگشاں۔ ایشی ء ابید بازیں ”کافرین“ سنگتاں و تارا یک کرا
 داشتگ کہ بگندے اے مرد مروچاں ملا انت۔

ریشاں منانپ ء تاوان ہر دودا تگ ء برے برے ہچ اش نہ داتگ چیا
 کہ ریش انچیں چیزے کہ وتی مہاڑ ء کار کنت۔ یک برے سنگتے ء دوست
 (بارگ نے گشیت) گپے ء سرا گونائی ء زہر بوت۔ رازداریں سنگت نے من
 اتاں۔ جست نے کت چون کناں۔ من سوج دات ریشاں ہدار۔ و تاملور ملور
 کن۔ بلکیں تئی بارگ تئی ریشانی ملوری ء گندیت، دل نے موم بیت۔ آئی ء
 انچو کت ء دوست نے و شان بوت۔

یک روچے دگہ سنگتے آتک۔ ریش ء گوزات ء لٹ ء لوخجان اتنت۔
 ”ہاں۔۔۔ تو چش نے؟“ من جست کت۔
 گرد لک زہر انت۔ منی دل ریش ء دارگ ء بندانت ء آ گشیت بہ
 ساش، من حیران بیتاں۔ ریشاں آ سنگت ء زہریں بارگ و شان کت بلئے اے
 سنگت ء و شانیں گرد لک زہر کت! کئے میاریگ انت؟ ریش یا دوست؟
 زاناں بلئے اروپچی من یک گپے زانت کہ ریش ء دوست دو بینانی تب زانگ نہ
 بیت کہ کجام و ہد ء چون بیت۔

من مہگو نگیں دوست و نیست بلئے ”شپ گو نگیں“ ریش پر کہ پہ من

جخال ء آرگ ء چہ بارگ ء گردلاں چچ پدا تر نہ انت۔ چیزے جخالانی باروا من پیسرا
 گپ جت۔ دگہ نوک تریں جخال ایش انت کہ ریش دُژمنیں واکانی نیمگا منیں
 چست ء ایرے بنا بیتگ۔ برے ریشانی بابت ء یک کج ء بے ریں جست
 کنت۔ برے گنت ء تپخت اش۔ بز ریش، شیتان ریش، مُلا بلبیل ء ہے
 پیس نام بے حساب ء بستگ اش۔ ایشی ء ابید ریشاں گوں باکس ء بالوکاں
 (lighter) بُن دیگ ء ماں واب ء امبرین کنگ (یگرازی کارے نہ
 انت!) ء ہم پندل سازگ بیتگ کہ من بروہد بے سوب کتگ انت۔

من پرے ریشاں کیا متی کشتگ، سکی ء سوری سگتگ بلتے نی من زاناں
 کہ کافرین مردم ء واستار ریش ء دارگ چینچو گران انت! منیں چار ء بچارے ء
 رند من چومبارک قاضی ء ہے فیصلہ کتگ کہ حجام ء گوانک کناں۔

”ریش“ ورنہ انت پیر کنت مارا

بیاو حجام ! زہیر کنت مارا

(کتاب ”نگدانک“ دومی چاپ مارچ 2013 سچکان پبلی کیشنز گواڈر)

انسان ءِ دُ م ب

عیسیٰؑ

من ءِ یک سنگتے است، سنگتے وَ نہ انت بلتے من ءِ ناکام انت۔ پرچہ بیدے بدیں حال ءِ دنیگا منی ہے سنگت ءِ من ءِ وشیں حال نہ داتگ۔ ”ایڈز“ ءِ تُر سناکیں حال، ”کوکار اسپیشلسٹ“ ءِ ”بٹ پروپ“، سیٹگیں سلطان راہی ءِ گوں یکیں تیر ءِ جام شہادت نوش کنگ ءِ حال، پاکستان ءِ نام کپتگیں ”شاہ لُنڈ“ ءِ تحریک انصاف ءِ بانی عمران خان ءِ گوں بچا رگیں پاکستانی جنکاں نا انصافی کنگ ءِ یک درآمدیں انگریزے ءِ گوں سیر ءِ حال، اظہر الدین ءِ وَ سر پہ درآمدگے بے دین و گورانی دست ءِ ”کوآرٹرفائنل“ ءِ پاکستان کرکٹ ٹیم ءِ (سُرخ روای ءِ بدل ءِ) سیاہ رویگ ءِ حال، رومی ٹوپنی والا سیاست دان نواب زادہ نصر اللہ ءِ چلیم ءِ گوں ترکِ تعلق ءِ حال ءِ دگہ چشمیں ہزاراں جگر سُمبیں حال۔ من ہے سنگت ءِ شارٹ ویو ۲۲۰ میٹر بینڈ ءِ سرا گوش داشتگ انت۔

بلتے اے حال کہ ”پہہ ءِ درستیں انسان ”ومدار“ بیتگ انت۔“ منی نَزْ ءِ گشتے زمین ءِ آزمان یک بیت انت۔ پروگے من سنگ و سیاہ مباں۔ یک برے منی شیطان ہنچو ہراب بیت، گندے آسہت ءِ منی دست ءِ گورا ”پٹن“، امی دُ م بے بیت این من آشریں دردے کشتگ ات۔ دانکہ دگے پرے چشمیں بے تا میں حال ءِ میا ورتیں بلتے ”وایے بے دُ م س متاعِ کارواں جاتا رہا۔“

بزاں منی سنگت ۽ مقصد اش انت۔ سرجمیں مہلوقات چو پلپتیں تو لگ و
 روبا ۽ خبیسیں شادو آنی پیما دانگے دانگے دمب ۽ واجہ بیتگ انت ۽ ہنچیں گندے
 ائی ”گدھے کے سر سے سینگ غائب انت“ ہے پیما مہلوک ۽ دمب اوں چو
 برف ۽ پیما آپ بیتگ ۽ مرچاں آئی ۽ نشان ۽ پتوگا ۽ بیگو اہ انت۔

نی اگاں واقعی اے گپ راست انت (خدا ممکنت) گڑا پرچہ منے
 دمب چہ مارا پلگ بیتگ؟ ۽ مارا روچ ۽ مرچی گردے بالادانہ انت۔ ناں روچے
 روزگارے ما آئی ۽ یاتاں کہیں ۽ ناں گوں پہراے گپ ۽ جنیں۔ مارا ہم چو اے
 دگے گنگد امانی پیما یک روچے چشیں چشیں دمبے لونجان بیتگ۔

اگاں بچارے ما چوارزانی ۽ یل دیوک ہم نہ ایں بلکہ مدامی ”گیشتر ۽
 وشر“، تسبیح ۽ ٹا کینگاد م نہ بریں۔ گڑانوں چتور ما کم از کم دو سے پٹنی دمبے چوارزانی
 ۽ پشتت جنگ ۽ بے دمب ۽ نشنگیں کہ بولان ہار کنت۔

حراوا ٹوپ ۽ دپ ۽ بد نیت۔ حردنیاء بے عقل تریں ساہ دار انت۔ اگاں
 آیانی کانٹ گار انت ۽ سدھ ۽ سماء نہ بینت، آمیار بار کنگ نہ بنت بلتے ما انسان عقل
 ۽ حد ابند، زانت ۽ واجہ، سیاست دان، سائنس دان منے دمب چتو تا موراں بیت؟
 حراں بلکہ دیما روگی نہ انت بلتے مارا قیامت یے ہست، حساب و
 کتا بے ہست، انسان ۽ ذرہ ذرہ ۽ جسست بیت، نون تو وت حیاں بکن اے
 دراجیں دمب کہ منے دست ۽ حیانت بیتگ، چتور مارا معاف کنگ بیت،
 آروچی ماچے جواب دین۔!!

آسنگت ۽ گشگ ۽ پدا ”تما میں باشعوریں انسانانی دماغ ۽ اے گپ چو
 گدینگ ۽ (ہتھوڑی) لگگا انت۔ بلتے یکیں مارا (بلوچاں) سہر مورے“ ماں

گوشہ نہ وارت“ ء ماہے رپتگیں دُمب ء چُرت ء نہ ایں۔ آدگے قوم دنیگہ وتی
 وس ء انت کہ منے دُمب پدا دریافت کنگ بہ بیت۔ اصل ء مرمر ء سنگ، پٹرول،
 آسن، سُہر، گیس ء دگہ رکم رکیں قیمتی چیز چہ درگیجگ بیتگ انت۔ ہے دُمب ء
 شوہاز ء نیمون ء ماہ ء سریک یک کنگ بیتگ۔ دانکہ نیلیں زر ء جہلانکیاں پٹگ
 وشوہاز ء انت ء دیما باریں کجا کجا سر ء کش انت“۔

آگش ایت ”اے یک پندلے کہ منے دُمب پر ما غیر ضروری بیتگ ء
 ما اے دمب ء شزار و سوکیگ بیتگیں ء چو مشرقی پاکستان ء یل داتگ (ہنچو کدی
 کدی کٹاوتی دمب ء یل دنت) ء یک ڈوک یے ناں، ۹۰ ہزار ء گیش ڈوک
 رندا داتگ!“

بلنے خیر مشرقی پاکستان (بنگلہ دیش) دیر نہ انت۔ اگاں منے دل بلوٹ
 ایت ویزا ء سراپہ سیلی شت کنیں۔ آئی ء زیارت ء کت کنیں ء دل ء تسلّا کنیں۔ بلنے
 نکنے منے نازا کیں دُمب دنیا ء ہچ ”عجائب گھر“ ء اوں نگواہیت کہ ما آئی ء دیدار
 ء بکنیں ء عبرت ء بگریں ء ناں ما زانت کنیں۔ منے انسانانی چے پیمیں دُمبے بیتگ
 ! باریں چواسپ ء دُمب ء دراج ء ڈولدار بیتگ۔ کچک ء دمب ء پیما چوٹ و چنگ
 بیتگ، یاسیہ پس ء دُمب ء وڑالگ ء گوٹڈ بیتگ۔ حد ازاننت۔ تاریخ ء کتابانی
 تھا ہم چشیں ذکر ء عکسے نیست۔ بس اے شگر ء بگرات اگاں ”گزانڈ ء دُمبگ ء پیما
 نہ بیتگ بزاں گنچے۔

چو کہ من اوں انسانے آں ء انسان بُندر ء لالچی۔ ہمیکہ نوں منی دل ء اوں
 اے شک پیدا بیگ ء انت، اگاں انیگیں زمانگ ء انساناں دُمب پر بہ بیتیں (خدا

نگہدارات) تہ پر مادوسری بلکہ چارسری پاندگ بیتگ ات۔ ہر جاہ و ہر کجا تراے
 دگے اسٹور و دکانانی پیمانہ دُ مَب سینگارگ ء سامانانی اسٹور و دکان دست کپتنگ ات۔ او
 داترا مندریگ، پادیک ء مٹیگ ء پیمانہ ”دُ مَبیگ“ ء دُ مَب ء سینگارگ ء پہ دگہ وڑ
 وڑیں ساز و سامان بہائی رستگ انت ء ہمے دُ مَب ء سامانانی لین دین ء برکت ء
 بازیئے آپ ء لاپ بیتگ ات۔ بازیں غریبی ء وتی چکانی لاپ داشتگ ات۔

ناں آقا، میر، نواب ء واجہانی دیما دست بندگ ء جی جی کنگ لوٹ
 اتگ ات۔ بس دو سے رنداں دُ مَب ء رینگڑینگ ء پہ سر پدیں واجہاں مرگ
 ات اے منی کاسگ چٹیں وفادار انت۔

دُ زنی کمتر بیتگ ات، اے واستا کہ دُ زے دُ مَب ء دست ء کپگ ء شرط ء
 آئی ء تچگ دروگے ات ء اگاں اے نگلیگیں جاوراں یک تیار و تمر دیں دُ زے ء ستر
 زور بختیں، آئی ء وتی جند برتگ ات ء پہ ”یعنی شاہد“ ء وتی دُ مَب تئی دست ء دل ء ایل
 داگ ات۔ اے گپ ء و تو زانے ”بھاگتے چور کی دُ مَب ہی سہی۔“ انوں مئے
 انتظامیہ ء پولیس دُ زانی گرگ ء سوہین نہ بنت چچی ء؟ مردم درست بے دُ مَب
 انت۔ آیاں سچ میار پر نیست۔ ”لٹ ء پہ برات ء بُو ر جبر ء پہ حد ا بکن۔“

دُ مَب ء برکت ء ما دُ زانی خلاف ء وتی ملک ء قانو دُ ترند تر کتگ ات
 انت۔ سعودی عرب بل بلتے دُ زے دست ء گڈ ایت ما دُ زے دُ مَب گڈ اتگ ات،
 حساب بروبر، سعودی عرب پہ دست ء گڈگ ء اگاں یک نمبر اسلامی ملک حساب
 بیتگ، تہ دُ مَب ء گڈگ گوں دو می نمبر اسلامی ملک ء بیگ ء مارا کس ء داشت نہ
 کتگ ات۔

بلئے دڑی ء نوعیت ء کساس ء چارگ پہ قاضیاں اُلھی پیتگ ات۔ بزاں
 مزنیں دڑی ء چہ بُن ء ”قینچی“ درمیانی دڑی ء ”نیام گڈ“ ء کسانیں دڑی ء ”سرگڈ“
 یک دگہ مستریں پاندگے اش انت۔ انیگیں دور ء ڈاکٹر ء صحت ء زانتکاراں دپ ء
 وت من اتگ کہ ملیریا ء پیش کاری وکار زوالی ء آسردُ رست انسان ء بے دُ مسی
 انت۔ اگاں ناں یک دُ مداریں ساہ دارے چہ ملیریا ء دست ء زوال نہ پیتگ ء ناں
 دیما بیت۔ آ کہ وتی دُ مباں چندین انت پشگ (مچھر) کجا نر یک ء ہیما ت کن
 انت۔ نوں اگاں ما اوں دُ مب ء دولت ء چہ مالامال بٹین ایں (خاکم بدہن) تئی
 حیاں ء پشگانی (مچھرائی) تُرس ء ما وتی دُ مب نہ چندینتگ ات انت۔ (گناہ وتی
 مال ء کتگ) ملیریا ء محکمہ بلّے توری ہست انت، آمئے سکلیں دل انت ء اودا
 مئے بازیں براتے لاپ گرگ ء انت، من نہ گشاں آیانی لاپ لگت جنگ بہ بیت۔
 بلئے بچارات مکسکانی گلینگ ء واستا، دُ مب ء چندینگ ء پہ مارا وتی
 آٹی خرچ کنگ ء ضلورت نہ ات۔ چی ء بچارگیں مکسک نہ کُش ایت، حُشک ء
 دل ء بڑی نیت ایت۔

اپسوز کہ عربانی وڑا کندورا پوشیں مئے برات دُ مب ء اے درستیں پاندگاں
 زہر پیتگ ات انت۔ بلئے میار آیانی وتیگ انت۔ پرچہ وتی بلوچی پوشاک اش
 ویل کتگ ء عربانی دُ مب ء کپتگ انت۔ ماوشیں اے پُل ء آہم گوما شریدار
 بیتین انت بلئے ہر چیز پہ قسمت۔

فٹبال ء تہا ہینڈ بال ء پیما ٹیل بل (TAIL BALL) ء کرکٹ ء تہا ایل
 بی ڈبلیو ء پیما ٹی بی ڈبلیو (T.B.W) قانود ء کیش کنگ چشیں کارے نہ ات۔ نوں
 اے گپ ء بزان ات پہ حُشکیں دُ مب، دُ مب کنگا مئے دُ مب چہ در ء ناگیب کیت و

مارا پر لُچ ایت ء ما پیشگیں رنگ ء سپاہ دار بنیں۔ اناں!! ء ناں پہ دو ترمپ ارس ء ریچک ء دُمبانی ارواہ نمبگ بنت و پدا تِجار کن انت ء ما آیانی برورداں وریں۔ دانکہ یک تپا کیں جہدے داں گڈی سوب ء مہ بیت۔

بلئے بیا کہ یلّیں اے جبر ء من ء دلاپ و جگر پٹ کتگ۔ اگاں گندے مارا انساناں پر بیتیں (خدا پناہ بدار) اے مئے سیاست داناں پہ قول، وعدہ ء وٹیں وٹیں نعرہ آں گوں ناں بلکہ مئے پیہیں نواہیں مردم چو تو لگانی پیما پہ دُمب رد داتگ ات انت ء مئے ووٹ چو ”ہر ماگ“ ء پیما پیچ گپتگ ات انت ء مارا ”سکن“ دست ء داتگ ات۔ بس دُمب ء ہے یکیں کار زوالی ء تُرس ء من اوں گشاں تو اوں بگش، انسان ء دُمب ”نہیں چلے گی۔“

(ماہتاک ”بلوچی“ کوئٹہ جون ۱۹۹۶ء)

دل گنویں گوں من ء جیڑیت

حاجی عبدالغفار ندیم

ہر دینکہ گنویں دل ماں غم و اندوہانی چار پاساں گوں من ء جیڑیت - تہ

گنوک ء لیکو ء چوشن گیشینت -

گنوک دور ء یاغی

سار دور ء منوگر

گنوک راست گوش

سار دروغ بند

گنوک بے ریا

سار ریاکار

گنوک زانت کار

سار بے زانت

گنوک بے بہا

سار ارزان بہا

گنوک موتک پر بند

سار نازینک پر بند

--- ء منی باتن ء بش بٹھے ماں کپیت کہ گنویں دل من ء شکان جنگ ء انت!

گش انت۔ ”گنوکے“!

دل ۽ گریت ۽ گوشت

”گڈا گنوک ۽ چہ ترس“؟

گلیں ہمبلے ۽ من ۽ والے ۽ مانا کنگ ۽ سوال کت۔ گوشتے دوشی والے
دستن کہ من ۽ پزور منی ہمسائیگاں چہ منی لوگ ۽ درکت۔ من باز جاک ۽ کوکارکت
کہ اے لوگ منی انت۔ پس پیرکانی، گیرینک انت بلئے آہاں نہ منت۔ چہ منی
جاک و کوکاراں درائیں ہلک ۽ مردم چپت ۽ مچ بوتنت من آہانی منت ولیلاکرت
کہ منی پلتگیں لوگ ۽ پچ بگرنٹ ۽ بدینت۔ آکلاں من ۽ جوانی پجہ آورت کہ من
کے اوں ۽ کئی پسگ اوں بلئے آدرس گنگ اتنت۔ گشے تلک اش برتگنت من
زیات واء پریات کہ کرت تہ کلاں دپ یکے کت وگشت۔ ”نوں گنوک بوتہ“!
منی ہمبل و اب ۽ گشگ ۽ رند پہ معناء ہیل ات کہ نیمون کت ۽ در
شتوں۔۔۔۔ ۽ ہر وہد یکہ من آئی ۽ راگندین وت ۽ راچیردین تنکہ آچہ من و اب ۽
معناء مہ پرسیت۔ اونی من و اب ۽ معناء پہ قصد آرانہ گشین گوں تنکہ من ۽ ہلک ۽
مردم گنوک مہ گش انت۔

سیاہ ۽ تہاریں شپے ۽ دل گوں من جیڑگ ۽ ات۔ من دل ۽ گوشتن ”تئی
گالاں پوہ نہ باں“ ٹہکے جت ۽ گشتے ”گنوک ۽ گالاں گنوک پوہ بنت“ تو کہ گنوک نہ

نئے، گنوکی تراناں چون پوہ بئے۔ ادا من ء دستے بڈ ء جت و گنوکی دعائے داتے
”گنوک باتے کہ سیاہ ء تہاریں شپاں ایوک ء گنوک برنت“!۔

زندہ عقل نہ انت اگاں باور نہ کنتے گنوکاں پول کن!

کوڑو ء دوداں پجارات۔ برے گنو کے ء سار گش انت، برے سارے
ء گنوک۔۔۔۔۔ دل ء گوشت اے بزگیں دوددی بیوس انت۔

سید ہاشمی گوشتیت: چمن ہلک کپتگیں ارسانی بندریں جاگہ تئی دل
انت۔ اگاں ترا سما نیست بزاں میار تنیگ انت ”گنوکیں دل پسہ دنت“۔ چہ تئی
چماں ہلک کپتگیں ارسانی بندریں جاگہ تئی چانک چانکیں زچک انت، اگاں ترا
سما نیست بزاں تو گنو کے!

اے راستے کہ گنوک ء دمب ء کیگ گنوکی ایت بلتے سار ء ساری دی
ہمیش انت کہ گنوک ء چاہ ء کیگ ء میلنت۔

گوشت گنوک بے مہار انت۔ بلتے دل گوشتیت، چہ کوتلان گہہ انت!۔

دیر کپتیں سنگتے ۽ نمدی ۽ پمن نبشتگ ات :

تئی ہمبیل، تئی چمانی روک زرد ۽ نور۔۔۔۔ بہار چاڑیں گواڑگ
ارمان کہ مروچاں چہ گنوکی ۽ ہتم ۽ گیمرتگ منی چماں ارس شلت، دل ۽ حونی
گریت۔ بلتے ہر دینکہ من واجہ کارے ۽ دیوان ۽ دیست کہ ہر کس آرا ڈوبارگ ۽
انت تو منی آنہی المیں گنوکی ۽ پوہ بوتن۔۔۔۔ ۽ منی گنوکیں دل ۽ چہ گل ۽ ٹہک پہ
ٹہک انت کہ منی بہار گاہ گونگیں سہر پلین گواڑگ جاسدی انت!۔۔۔۔

چہ ما کس ۽ رانہ زانت۔ گنو کے ۽ مارا راہ ڈس ات نوں کہ مارا
دیست، دُرہیں چرائی ۽ تتکین کہ آگنو کہ انت!۔۔۔۔۔۔۔۔
سالے بیت کہ گوشت اش، گنو کے چکر تہ ۽ گار انت شربوت کہ وت چہ
سر ۽ چٹت۔۔۔۔۔۔۔۔ بلتے مرچی پہ ہما گنو کہ کار اش کپتگ ۽ نازینگ ۽ انت ۽!

گنو کہ چہ گنو کہ ۽ ہست۔ یکے ہما کہ گنگ انت ۽ دوہمی ہما کہ تڑنت و
لبجنت۔۔۔۔۔۔۔۔ بلتے کے گوشتیت ہر دو گنو کہ انت۔

گنوکیں دل ماں ڈوبر ۽ بندی جاہ ۽ گوں من ۽ ماسل ۽ گنوکی تران ۽
ات۔ گوشت ۽، گش انت کہ گنو کہ بے گناہ انت۔ قید و بنداش پر نیست۔
بلتے من پرچے چہ قرنانی قرنان بندگیوں۔۔۔۔۔۔ منی گناہ؟ من سر جہل کت
پرچیکہ آنہانی دیما من حجالت اتوں!۔

آکس کہ راج ۽ گورگندوتیلانکانی آماچیں گنوکان شموشیت راج ۽ چوں
سوب ۽ مزل ۽ سرکرت کنت۔!

گنوکانو ۽ پچہ کارانت۔

کارگنوکانی انت کہ سارنامدارانت۔

اگاں کارپہ کور ۽ ایشرک ۽ دی کپیت تہ راج ۽ گنوکان کے شموشت کنت
کہ آواراج ۽ سر ۽ جودانت۔ پرچیکہ آوت راج ۽ پیدا کتگین انت۔

پرماہاوند ۽ در ۽ کہ من شت ۽ پہ گنوکی صداکش ات۔ من ۽ ہنچو دوستی
اش دات کہ من سرمگ ۽ کپتن، گوشتے کہ من دزے اون۔ من نزانن کہ گوں من
چوش پرچے کنت۔ بلتے نوں من پوہ اون کہ چمنی صداہ ۽ کوٹ پرشنت۔

من ہرجاشت ۽ وتی حال داتن بلتے دُرساں شمرن سر پد بُوہگ ات انت
گڈامن سر پد بوتن کہ دراہیں گنوکان یکیں زبان ۽ تران کتگ۔!

کسے ۽ رادیستوں کہ دگ ۽ سر ۽ اوشتاگ ۽ ٹہک پہ ٹہک انت اے دیما
کنزت ۽ پول کتوں، گوشتے براساں من ۽ شہ لوگ ۽ کشتہ ۽ دران روکتہ پرچیکہ من
گنوکی ۽ پنت اش داتوں۔۔۔۔ ہی ہی ہی۔ من حیران ات اوں کہ اے چونیں

مردے کہ گنوکی ء سوج ء دنت ء دران رو ہی دانہ انت۔ من کہ شہ حیا لانی نیلیں زر ء
 سردرکت دیستوں کہ گنوک شہ من دیرشتگ و اوشتا تگ ء ٹھکانی ہوری ء چوش
 دی گوشتگ انت، ”عشق آزات بوتگ چرے سومریاں“ گڈامن پہک پک
 بوتان کہ آگنوک انت۔

میر و بوتاراں دیوان ات۔ درتہ شالے دست بستی ء دیم اش اوشتا تگ
 ات۔ کماش ء گوشتگ ء ات ”تئی سیاہ کاری ثابت بیتہ تو جرم کتہ تئی گردن جنگلی
 انت۔۔۔ درتہ شال ء کندت ء گوشت ”شما کل ہم سیاہ ات بلئے من ظاہر بیگان“
 ۔۔۔ کماش ء بیہار دات ء گشت۔ نون تو گنوک ہم بوتگ ءے! ۔۔۔ پدا ہر کسی
 دپ ء ات کہ فلانی گنوک بوتہ!

(کتاب: کنزی بلوچی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۹۹)

لائٹ

اے آر شہزاد

جہان ء تہا ہر یک چیز یے وتی یک بستار یے ہر چیز وتی بستار ء پیم ء کار
کنان انت۔ لائٹ (light) ء چہ ابید مئے جہاں ء درائیں دل بند چو بندیں
مانش تہار ء کور آس انت جہان ء تہا کجام اول ہند ء مردم یے بہ بیت بیدے
لائٹ آئی ء زندمان ء یک بہرے گشے ناتوام گندگ ء کیت۔ رعیت بہ بیت یا کہ
بادشاہ دوینانی زند ء حاترا لائٹ یک المی نیں چیز یے تہار یں شپاں بیدے
لائٹ ء مردم ہیج دیست کت نہ کنت کمپان ء تہا جستگیں لائٹ ء انگت
(فیوز شارٹ) بہ بیت گڈ اسر جمیں کمپان تہار ء کور آسی ء آماج بیت ہے بلب ء
دووار شرکنگ ء ترا اول یک لائٹ ء پکار بیت یک ٹارچ یے زور یے ء ہے
بلب ء فیوز ء اڑکن ء یا کوٹی ء تہا جستگیں بلب ء فیوز زوت اے اول پہ لوگ ء
مردماں یک مزنیں اڑاند یے جوڑ کنت اگاں ناگہاں لوڈ شیڈنگ وتی زور ء پیش
بہ داریت گڈ ابراں آشپ درائیں مردمانی حاترا قیامت ء شپ انت پہ رژن ء
تلب سر جمیں مردم بے تاہیر ء بے آرام بنت آہانی دیم ء ہے مارشت پدر بیت کہ آ
حانی گشے یک گراں بہائیں چیز یے گار ء بیگو اہ انت ہمائی ء شوہاز ء آئیانی دیدگ
سپر ء ”امن کٹولہ“ سوار انت چیا کہ اے چم تو امیں و ہد ء رژنائی ء تہا بوتگ

انت۔ ہمیشہ آسینا دیدگ تہاری ۽ ہیل کارنہ انت اگاں پہ لاچاری آیک موم ہتی
 یے روک بہ کن انت یا چراگ یے ۽ پدا اوں آبانی دل ۽ کور آسی انگت ۽ وتی
 بادشاہی بر جاہ داشتگ۔ تہنا یک شاعر ۽ ادیب یے ۽ حاتر اقیامت یے ۽ چہ کم تر نہ
 انت چیا کہ شاعر ۽ ادیب مدام ساچشت ۽ پھیل ۽ سرات ۽ چہ گوزانت پہ موم ہتی یا
 کندیل ۽ روک کنگ ۽ دیم ۽ ٹنگ ۽ نبشتہ کنگ پہ آئی ۽ سک گران انت (دیہات
 ۽ شاعر ۽ ادیب اناں) بار بار کندیل یا موم ہتی ۽ روک کنگ ۽ گوات ۽ کشگ بار بار
 وٹ ۽ جہل کپگ ۽ وٹ ۽ برز کنگ شاعر ۽ تو امیں حیا لاں شنگ ۽ شانگ کنت آئی ۽
 راوتی گوستگیں کیفیت ۽ چہز بہر کنت ۽ ڈن ۽ کشیت اگاں یک دمک یے ۽ تہا بلب
 یے جنگ مردم پہ ایمنی ہے بلب ۽ روژنائی ۽ گوزانت اگاں شیتانیں بچک یے
 گون گلیر ۽ ہے بلب ۽ سنگ یے بہ جنت ۽ بہ پروشیت گڈا تہاری ۽ ہے دمک
 روگ سک گران کپیت چیا کہ جاگہ جاگہ ۽ گٹرانی چات ۽ گٹرانی جو پچ انت ہے
 گٹر ۽ تہا کپگ ٹرس زیات بیت تو گاڑی ۽ سوار ۽ تہار ماہی انت ناگت ۽ تی گاڑی
 ۽ لائیٹ بروانت گڈا تہاری ۽ گاڑی پہ آسودگی وتی منزل ۽ سر بوت نہ کنت
 ایکسیڈنٹ ۽ ٹرس زیات انت اگاں ماشپ ۽ استالاں بچاراں اے اوں لائیٹ ۽
 جاگہ ۽ گرگ ۽ انت۔ اگاں تہار ماہی ۽ شپ ۽ آزمان ۽ جمبر مان بے پوشان گڈا
 اے تہار ماہی ہم مارا مزنیں جنجالے ۽ پرینیت باز مردم ٹارچ ۽ ہنچو ہیل کار انت
 کہ بیدے ٹارچ ۽ آئی ۽ راساعت یے اوں نہ بیت ابید ٹارچ ۽ یک گام یے اوں
 شت کت نہ کن انت باز مردم من ہنچیں دیستگ کہ روچ ۽ اوں آہاناں وتی ٹارچ
 گون انت کہ مبادا شپ مارا بہ گپیت ۽ ٹارچ مارا دست ۽ مہ بیت باز مردم من
 ہنچیں دیستگ کہ آشہر ۽ سر گران آہاناں وتی ٹارچ بیگ ۽ تہا انت جہان ۽ تہا

لائمیٹ ۽ ہنچیں بستاریے کہ تو امیں جہان ۽ تہا آئی ۽ وتی جراثیم دور داتگ انت ابید
لائمیٹ ۽ مردم گشے وت ۽ رانیم تو ام زانت ۽ سر پد بیت پمیشکا لائمیٹ ۽ وہم مردمانی
دماغ ۽ سراسوار انت ہنچیں یک نعرہ یے اوں مدام گوشاں کپتنگ۔ بجلی دو، بجلی
دو، ورنہ کرسی چھوڑ دو۔

جتائی

مختار امیر مندی

تئی غم گشتے سوچنے، دل ۽ لگیت ۽ بے تاہیری یے سرکشیت ناں
دیدگاں و اب ناں دل ۽ آرام، تئی جتائی ۽ من انچشاں کہ مرگ ۽ سریناں رستگاں،
دوسال ۽ ہمرائی ۽ یک انا گاہ جتا بنیک بلاہیں غمے، تو ہما مردم بیتگ تے بے من ۽
ترا تاہیر نہ اتلگ بلتے مرچی تو ہمینچو دُور شت تے نہ گشتے من تئی ہمراہ ۽ ہمسفر
بیتگاں گشتے چو بازاری مردمانی پیما سلام ۽ دعا بیتگیں، منی دل ۽ درد ۽ چیہال ہے
گشگا ہاں تو بے وفائی ۽ چہ باج بُرتگ تئی غم چو بیر ۽ پیما دل ۽ آس دنت ۽ جند ۽ برپ ۽
پیما آپ کنت، روچے منی مرگ ۽ ذمہ وار ہم تو بے۔

شہر ۽ دیوالانی سرا یا جنگل ۽ در چکانی سر اتئی عکس گندگ ۽ کیت، پہ من ۽
یک شپے سالے ۽ برابر انت، تئی جتائی ۽ غم دریا ۽ ہما مستیں چؤل انت کہ دل ۽
چست بیت ۽ جبین ۽ چو شراب ۽ پیما بُراں کنت، من کجام گپ ۽ دیما بیاراں تئی
جتائی آس رتچیت، برے برے اے دل گوں حیالاں ماں ہرٹ بیت چار لبز نبشتہ
کنت ہے ساعت ۽ کموتاہیر کیت بلتے تئی جتائی ۽ درد انچشاں چہ تھا انسان ۽
حساب ۽ نیاں چو نیم سبزیں در چک ۽ پیما گھمرا ناں تئی جتائی ۽ درد سرا پہ گنوکی بران

انت نراناں تر از مانگ ء چے پیا رددات بلئے من ء بہ بکش کہ تئی اے گرانیں درد
 من کا گد ء سرا دورداتگاں چوں کناں تئی غم ء درد گوں من زیرگ نباں چو سَنگ ء
 وڑا گراناں چو آس ء وڑا رنگ شاننت ۔

پمیشکہ لہتیں لبر کا گد ء سرا نبشتہ کتگ پہ دل ء سہرہ ینگ ء بلئے دل کجا
 سہرہ بیت پہ اے چاریں لبرزاں، تئی شیشگیں بدن ء ترانگ ء کہ کپاں دل گشیت
 وت ء راوت بے گشیں تئی بچکند ء امر و ز منی حیاں ء زندان ء بندیں تئی لُنخانی جلوہ
 اچُشیں چو آپ ء سرا ماہ بہ کپیت بلئے من نراناں تو من ء اے سفر ء چیاہیل دات، نُوں
 من چو گاریں مسافر ء پیا سر سر جناناں تئی عکس ء شوہاز ء تئی بچکند ء شوہاز ء تئی حُسن ء
 ذرپش ء شوہاز ء، بلئے من ء باور نہ کنت تو پہ شوہازگ دَر بہ کپ ءے، بلئے
 ہمیںچو شگریں دل ء تئی انگریں یات ء پُرسوزیں غم گون انت، چو دریائے چولانی وڑا
 چست بیت ء آس دنت دل ء۔

(بلوچی ”کپوت“ بلیدہ کیچ مئی ۲۰۱۰ء)

قاضی ء نحت

درجان مَحَبِّ

مئی 2008ء گڈی روچاں یا جون ء ماہ ء اول سری روچاں روتا ک
”آساپ“ تربت ء جھگیر گوادر ء رپورٹے شنگ بوتگ کہ بلوچی زبان ء نامی ایس
شاعر مبارک قاضی ء پسنی ء گوادر ء زمین آوار جنوکاں آوار جنگ ء بُرتگ انت ء
اینکہ زمین کہ شادی کور ء کش ء کرا بوتگ انت، ہار ء وتی ڈول ء کتگ انت کہ
قاضی ادا پہ وت نہ سرے دار چت کنت نہ پہ وت سارتیں کاپرے بندگ ء واستہ
چار دانگ منگ ء بند ء بست ء کت کنت پرچہ کہ ہار ء بے مرادیں شاعر ء زمین ء
رند پد (نقش) ہے ڈول ء کروتگ انت کہ آگاں وتی ہے زمین ء سراپہ ہلکت
لہتیں نشان ء چیدگ جوڑ بہ کنت۔ تہ آئی ترس انت کہ دگہ یکے وتی اڑے پاد ء مان
مہ کنت ء گجنتیں شاعر ء دل ء دووار گوں وتی دل ء چماں وتی زمیناں منڈی منڈی ء
چاریت ء نان، آپ ء ترند آپ ء جاگہ ء وتی دل ء پہ وت ء شام ء سبارگ کنت ء دل
ء حوناں گلاٹیت۔ اگاں من بگشاں آوتی شادی کور ء دپ ء زمینانی آپ برگ ء
جیڑہ ء چہ گوادر ء پسنی ء زمینانی جیڑہ ء سُبک تر ء شموشگ ء لائک بزانت، تہ
قاضی ہیلے نہ انت بلتے ہما زمین کہ گوادر ء پسنی ء جاہ منندی ء کاروباری انت۔ آہانی

کو ہیں گماں چون چہ دل ء زمین چنڈیں زمین ء سگ ات بہ کنت۔ اگاں ہچ گنت
 نہ کنت تہ ہنچو کنت بہ کنت، ہنچو کہ ”آساپ“ رپورٹ ء تہا قاضی ء اے جبر انت کہ
 من انگت وتی شنیرانی نبشتہ ء بند نہ کنناں۔

بلوچانی بہادری ء کسہ ماں راجد پتر ء تہاسک باز نامدار انت۔ چو کہ میر
 چاکر، بیبگر، کمبر، حمل، گہرام ء دگہ کہن ترین ء نوکتریں دلیرانی گواچنیں کسہ انت
 کہ انوگیں گیشتریں بلوچانی دپ ء شیر کنیں شعر انت کہ پہ دل ء سہرٹ ینگ ء شمر
 انت۔ انچو کہ بے تہمبلیں اسد اللہ غالب ء گشتگ۔

ہم کو معلوم ہے جنت کی حقیقت، لیکن
 دل کے بہلانے کو غالب! یہ خیال اچھا ہے

بلوچ ء بہادری ء یک رند پدے و مبارک قاضی ء گیدریں ڈیل انت کہ
 گوں وتی گمجتیں وس ء وت دل ء میر انت، و ہدے کہ انور صاحب خان ء پشیش گنوکی
 ء مان میا تکی دیست تہ آئی ء مار ات کہ اے چورہ وتی چکاں پہ دل ء ستک چورہ کنت
 ء قاضی کز اگند بیت اے ڈول ء آپہ گوادری حلواہ ناپیں ”ٹاپیل“ ء چوگشیت کہ:

دوگال ساچک ء انور تو سر مچار نہ بے
 سلاہ تی زنگ گران انت ترا سماہ نیست انت

پرچہ کہ انور ء اے ترس ات کہ چومہ بیت لٹے شوم ء لٹے نگہبت آماں
 جیل ء ساہ بہ دنت ء آچہ وتی کساندی ء ٹاپیل ء ز بہر بہ بیت۔ پرچہ کہ اے ٹاپیل ء
 بستار اگاں ہمینچو کساندات گڑاپہ لدیانی آمریت ء تولگانی جمہوریت ء ہمینچو مزن

انت کہ ٹاپل ۽ شاعری ۽ پشی پہ روباہاں یک پلنگے ۽ چہ کتر نہ انت، وتی چانکر
 پاچک ۽ بند نہ کنت۔ پشی باز انت۔ ہمے پیتم ۽ پشی ۽ داروک اوں آست بلئے
 قاضی ۽ پشی کدی چانکر پاچیت ۽ برے کواثر کواثر کنت۔ پے حاترا پشی چہ
 کچک ۽ جتا انت ۽ چہ کچک ۽ ہمے حاترا ترسیت کہ آئی ۽ آدتاں ہراب مہ کنت
 پرچہ کہ کچک پہ چنڈے ہڈ ۽ چماں داریت کہ باریں کدی واجہ چکل ئے بہ
 دنت، بلئے پشی وش وش ۽ سراپ کنان ۽ کنتیت ۽ واجہ ۽ کاشیگ ۽ ایرانانی
 نزدیک ۽ اوشتیت انجو کہ واجہ ۽ خیال گوں وتی لنگہ ۽ بیت گڑ اشیر دلیں پشی دل ۽
 ڈڈ کنت ۽ چچے گوں واجہ ۽ چچے گوں کاشیگ ۽ کنت ۽ دو در کنت ۽ دیم ۽ ماہیگ ۽
 دپ ۽ کنت ۽ تچیت ۽ واجہ ۽ دست پہ راہ ۽ ابید گہ ہچ ۽ نہ رسیت، ہنچو کہ مبارکیں
 قاضی وت گشیت :

قاضی! ہبر پہ راہ ۽ بد ۽ بنیت ۽ سر بہ بیت

منٹ شمال ۽ گوات ترا بہ بیت بگش بگش

واہ! منی جواں ملیں ۽ گیدریں قاضی! راست گشتگ منی بے گلکیں محمد

بیگ ۽ کہ قاضی ۽ Cloning (بزاں مبارک ۽ چہ مبارک اڑ کنگ) زوتاں چہ
 زوت کنگ بہ بیت پرچہ کہ اے چہ دکئی مرگ ۽ جاوامرگ ۽ چہ ہم دیما تر انت،
 بزاں قاضی کروس ۽ نکینک ہردو بینانی شری ۽ واہند انت۔ بنگپ قاضی ۽
 زمینانیک انت کہ چہ خان محراب خان ۽ 1839 ۽ چہ خان احمد یار خان ۽ 1948 ۽
 پچگرگ بوتنت ۽ دگہ یک بہرے 1928 ۽ گجراں پہ وتیگی کنت۔ ہمے ڈول ۽

یک بہرے افغانستانی مُشو کیانی دَسْت ء انت۔ ہے بہر کہ احمد یار خان ء چہ
 پچگرگ بوت، اشی اسل دَرُوشم ء بدل کنگ ء واستہ گوادر ء سید ظہور
 شاہ Avanie ء جاگہ جناح Avanie اڈ کنگ بوتگ ء ارش کار پسنی بیچ
 (Beach) ء حفیظ جالندری بیچ (Beach) کنگ ء دلما نگ انت۔ ہمیشکہ
 قاضی ہرچی سگ ات کنت بلئے پسنی Cross ء ہمائی ء نام ء کنگ بہ بیت۔ پسنی ء
 شادی کور ء شاعر ہم ہما انت، ہنچو کہ لس بلوچستان ء شاعر انت۔ پسنی Cross ء
 حال بیچ وڑا قاضی ء سر کنگ مہ بیت، اگاں اشکت گڑا چشیں ناگیگیں ساعتاں
 کجام یک مردے کہ اُشتریں قاضی ء ہمراہ انت۔

باہد انت زوت زوت ء آئی ء سرا یک ء دوشیشگ تزند آپ ایر بہ رتچیت۔
 اگاں تزند آپ نہ بوت، گوادری سُوچلی دُوت دنیگ بہ بیت دانکہ سید ظہور شاہ ء
 ارواہ آئی ء زور ء ہاٹیک بہ دنت ء آکبر بار کزئی ء اے شعر ء دِپگال بہ کنت:
 ”تئی دپ ء دائم ببات انت اناں“ قاضی ء زمین اش بُرتگ انت، نوں
 قاضی ء نام ء اوں بَرگ لوٹنت بلئے قاضی اش نہ دنت۔ تری قاضی ء بند یگ کن
 انت شریا قاضی ء بمب جن انت شر!! منت شمال ء گوات انت۔

(آسیاب ۲۰۱۵ء)

چراگ

گوہرامِ اسلم بلوچ

چوناءِ ماوتی چم ہنچیں چا گردے ء پچ کتگ انت کہ اودا گشت کنے کہ
کرناں چے پیش ہم۔۔۔ مارا چہ ہزاراں سال بنی آدم ء، نان ء آپ ء ابید چراگانی
بنکی لوٹ ء زلورتانی تھا چہ یکے بوتگ۔۔۔ چراگ چونا ہم وشیں نامے کہ ہر کسے
ارزانی ء گپت اش کنت۔۔۔ لوگ ء چراگ، گل ء چراگ، میتگ ء چراگ۔۔۔
انچش کہ مابا زرداے ہم گشاں کہ یک بچے الم وتی ماتے دل ء گس ء یک رشنا
نیں چراگے۔۔۔ ہمے رنگ ء یک نوجوانے ہم وتی چا گردے تھا پہ کرد چراگے ء بستا
ر ء داریت، وتی علم ء زانت ء رشن ء چہ وتی رشن ء سر جمیں میتگ ء چا گردے نلین
ایت۔۔۔ ہیر آدگہ سر حالے آئی ء سرا دگہ وہدے سر جمی ء گپ جنیں۔۔۔ ادا من
بس ہمے چراگ ء بابت ء گپ کناں کہ مارا تہاری ء چہ وتی ٹیل ء وٹ ء سوچیت
بلئے مارا راہ پیش داریت۔۔۔ چراگ چوناءِ ہرچ چا گردے تھا یک مزینیں
ارزشت یے داریت۔۔۔۔

مئے چا گردے تھا، منیگ ء شمے گوست ء ہر کس ء چراگ وتی وتی زلورتانی
حاطرادوست داشتگ۔۔۔ انچش کہ دہکان چراگ ء ہمے حاطرادوست داریت

کہ وہ دے دہکان ء آپ ء بیت ملک ء ڈگارانی سر امچکدگ ء شپ ء بارتے گوں
 ء گڈک ء کرا ایر کنت ء سر جمیں شپ ء چراگ آئی ء رارژنائی دنت ---
 یک زالبولے ء ماتے ء ہر وہد ء اے واستہ زلورت کپیت کہ زمستانی
 شپاں، رمضان المبارکیں، سہور ء وہد ء پاساں بیدے چراگ ء مکہنیں مات سک
 جخال بنت، آدگہ جبرے کہ تیز گامیں وہد ء ہمرائی ء وہد ء لوٹ بدل بوتگ
 انت --- مرچی باندا چراگ ء زلورت بوت کنت کہ باز کم انت بیدے
 کوچگاں --- بلئے چراگ ہچبر پر اموش کنگ نہ بیت کہ بنی آدم ء ہنچیں سہتانی
 ہمراہ بوتگ ء چراگ ء گندگ ء زند ء وشریں سہت گیر کاینٹ ء بارت کسانئی ء
 ہاکانی تہ ء لیب ء گوازی ء بازیں ہزار ترانگاں گنج ایت کہ ترا بس چراگ ء کجام
 رنگ ء دیستگ۔

بلئے، چاکر، گشیت کہ من ء اگاں کسے جُست کنت گڈاں من ء چراگ
 بس ہے حاترا دوست بیت وہدے کہ من کسان اتاں اسکول ء موکلانی وہد ء من
 (بڈک، بی بی) ء میتگ ء شتاں ---

یک شپے مگرب ء رند گرماگ ات، تہت ڈن ء اتاں من شریش ء کرا
 (لالہ) ء تحت ء سرا وپتگ اتاں تہاری نوکی مانشان ات --- (لالہ) ء من ء
 گشت کہ تو برو یک چراگے بچار ء ساپ کن، ٹیل یے مان کن گوں ---
 گڈاں من درائینت (لالہ) تو چراگ ء چے کنے؟ ہمروچ نیمروچ ء ونتگ مرچی
 زاناں شپ ء وانے؟؟؟

اناں --- انشپی ملک ء دہکان ء آپ انت، آئی ء را چراگ گوں نیست
 تہار ماہی انت شرنہ انت --- شریں (لالہ) چراگ من آورتگ، شریش ء
 درتنگ --- شریں --- دمانے ء رند لالہ ء ہم سنگت اتک چراگے زرت ء
 ربادگ بوت --- شپ ء نیم ء من بُست کت چاراں رژنائی یے زاہر انت

بانڈھے دیم، نزیک، اتک، سربوت چاراں لالہ انت۔۔۔۔ مشک، آپے
 وارت، وپت۔۔۔۔ سہب، پادانکاں بازار اسرکپت گنداں ہر کسی دیم گوں دیوال
 ات۔۔۔۔ من ہے اوشتا تگیناں جست کت کہ چے بوتگ یکے، درائنت کہ
 دوشی۔۔۔۔ تو، BSO من BSO۔۔۔۔ چک، چکے دپ، انت BSO۔

ماتانی سرگ انت BSO ہے نعرہ جنوکیں ورنہاں ماراوتی زانت
 چے آگا ہی داگ، مارا بے سدی، واب، چے ٹوہینتگے۔۔۔۔ سلامت باتاں۔
 من ہم ورت انت کہ دیوال سہریں رنگاں چوں وش لکتگ ات کہ۔۔۔۔ گوادر میں
 مقامی لوگوں کو روزگار دی جائے۔۔۔۔ شال و پیسر سگار، ارجان ات۔۔۔۔
 دیناں بے سیتیں گنجیں گوادر شت۔۔۔۔ گوادر، ڈیپ، سی پورٹ۔۔۔۔ میگا
 پروجیکٹس۔۔۔۔ میرانی ڈیم۔۔۔۔ بلوچ اسٹوڈنٹس آرگنائزیشن (متحدہ)۔۔۔۔
 باریں دگہ چے چے بلتے بازوش نبشتہ اتاں۔۔۔۔ چاکنگ۔۔۔۔ اے کساس۔
 ۱۰، ۹ سال پیسر، گپ، گڈا چا کرگشیت من حیراں بوتوں، جیرگ، لگ اتاں کہ
 گڈا دوشیگیں منی ساپ کتگیں چراگ، پہک وتی رژن ہما تالان کتگ
 گوں۔۔۔۔ چچ دہکانے آپ نہ بوتگ۔۔۔۔ بلتے ادے نبشتہ ہم ہے دہکان،
 لگتھالیں بزرگانی بابت، آں۔۔۔۔

واہ۔ واہ چراگ تئی بستار شپاں کنڈگاں چہ رکینتگے ہمراہ ہمرائی، روچ
 رژنائی، تئی مستریں کر دپدر بیت۔۔۔۔ چراگ پمیشک من، دوست بیت۔۔۔۔
 چراگ، آفرین انت گوں بے ساہ، جانیں وتی بچیلیں بالاد۔۔۔۔

(سچکان نومبر 2015)